LOGICÆ
ARTIS
COMPENDIVM.

Editio Octava.

Authore

ROB. SANDERSON,
Coll. *Lincoln.* in almâ *Oxonienſi*,
quondam *Socio.* Et in eadem
Academia Sacræ Theologiæ
poſtea *Profeſſore Regio.*

OXONIÆ,
Excudebat HEN. HALL. Impenſis
RIC. DAVIS. A. D. 1672.

ELENCHUS CAPITUM.

PARS PRIMA:

De Simplicibus Terminis.

Cap.		Pag.
1.	*Præcognita de Natura Logicæ.*	1
2.	*De Prædicabilibus in genere.*	4
3.	*De Genere, Specie, & Individuo.*	7
4.	*De Differentia.*	12
5.	*De Proprio & Accidente.*	15
6.	*De tribus definitionibus Anteprædicamentalibus.*	18
7.	*De Reliquis Anteprædicamentis.*	22
8.	*De Prædicamentis in genere.*	26
9.	*De Prædicamento Substantiæ.*	28
10.	*De Prædicamento Quantitatis.*	31
11.	*De Prædicamento Qualitatis.*	34
12.	*De Prædicamento Relationis.*	39
13.	*De Prædicamentis Actionis & Passionis.*	43
14.	*De Quatuor ultimis prædicamentis.*	46
15.	*De Oppositis.*	51
16.	*De reliquis Post-prædicamentis.*	55
17.	*De Definitione.*	57
18.	*De Divisione.*	62
19.	*De Identitate & Diversitate.*	65

PARS SECUNDA.
De Propositionibus.

1. *De Propositionis partibus.* 69
2. *De Suppositione Terminorum.* 75
3. *De Ampliatione & Restrictione.* 82
4. *De Divisionibus Propositionis.* 86
5. *De Oppositione Propositionum Categoricarum de Inesse.* 93
6. *De Æquipollentia earundem.* 98
7. *De Conversione earundem.* 100
8. *De Modalibus.* 103
9. *De Exponibilibus.* 108
10. *De Hypotheticis.* 112

PARS TERTIA.
De Discursu.

1. *De Argumentatione.* 117
2. *De Partibus Syllogismi.* 120
3. *De Fundamento Formæ Syllogisticæ.* 124
4. *De Tribus Syllogismorum figuris.* 127
5. *De Reductione Syllogismorum.* 132
6. *De Inventione medii termini.* 137
7. *De Syllogismis quibusdã specialibus.* 141
8. *De Enthymemate & Sorite.* 143
9. De *Syllogismo Hypothetico.* 146
10. De *Inductione & Exemplo.* 150
11. De *Fine & Præcognitis Demonstrationis* 151

12. De *Conditionibus propositionum* Demonstrationis *absolutis.* 155
13. De *Conditionibus propositionū relatis.* 160
14. De *Demonstrationis variis gradibus.* 162
15. De *Demonstratione Dicti.* 167
16. De *Demonstratione potissima.* 171
17. De *Syllogismo Topico in genere.* 175
18. De *locis Topicis in genere.* 178
19. De *locis a Causa & Effectu.* 180
20. De *locis a Subjecto & Accidente.* 184
21. De *locis a Dissentaneis & Comparatis* 187
22. De *locis a Conjugatis, & Notatione.* 193
23. De *locis a* Toto *&* Parte. 196
24. De *locis a* Genere *&* Specie. 197
25. De *locis a definitione & divisione.* 199
26. De *loco a Testimonio.* 201
27. De *Fallaciis in genere.* 204
28. De *Fallaciis in dictione.* 206
29. De *Fallacia extra dictionem.* 210
30. De *Methodis in genere.* 216
31. De *Methodis in specie.* 219

APPENDIX PRIMA
De Usu Logicæ.

1. De *Tractatione Simplicis Thematis.* 223
2. De *Tractatione Problematis solitaria.* 239

3.

3. De *Disputatione.* 259
4. De *Genesi Methodica.* 283
5. De *Analysi Logica.* 290

APPENDIX POSTERIOR.
MISCELLA.

1. De *Quinque Habitibus Mentis.* 302
2. *De Circulo Disciplinarum.* 313
3. De *Colligendis Locis communibus.* 321
4. De *Historia Logica.* 328

LOGICÆ

LOGICÆ ARTIS COMPENDIUM.

LIBER PRIMUS DE *SIMPLICIBUS* Terminis.

CAP. I.

Præcognita, de Natura Logices.

Logica, quæ & Synecdochicè Dialectica, est *Ars rationis*: sive, est *ars instrumentalis dirigens mentem nostram in cognitionem omnium intelligibilium.* Ideoque debet esse omnium disciplinarum prima, utpote ad reliquas adquirendas necessaria; quâ ratione Aristotele, velut instrumentum Philosophiæ, & reliquarum disciplinarum ὄργανον appellatur. Parag. 1. *Definitio Logicæ.*

Utilitates ejus sunt plurimæ quas docebit usus: *Finis* verò unicus, Cognitio scil. rerum. *Officia*, quibus, velut mediis, finem suum consequitur, cum alia non- Parag. 2. *Finis & officia Logicæ.*

nulla, tum præſertim *tria hæc:*

1 *Definitio* } quoties res occurrunt { *Obſcuræ.*
2 *Diviſio* } quoties res occurrunt { *Univerſæ.*
3 *Ratiocinatio* } quoties res occurrunt { *Dubiæ.*

Par. 3. *Objectum Logicæ.* *Objectum* Logicæ primariò *Mens humana*; unde & Logicæ nomen, velut ἀπὸ τῦ λόγυ, id eſt, ratione: *ſecundariò* etiam & *Oratio*, quæ & ipſa λόγος dicta eſt, quâ ſc. ſenſa mentis noſtræ loquendo exprimimus.

Par. 4. *Subjectum Logicæ.* *Materia, circa quam* verſatur, eſt omne illud, ſive Ens, ſive non Ens, quod vel *Mente* complecti, vel *Oratione* eloqui poſſumus. Ratio autem formalis conſiderandi, eſt *ſecunda Intentio.* Logicus enim conſiderat omnia themata, non ſecundùm proprias ipſorum naturas, ſed in quantum Logica inſtrumenta (quæ ſunt *ſecundæ notiones*) ſunt eis applicabilia. Hinc Logicæ pro diverſa ratione multiplex aſſignari poteſt *ſubjectum.*

Sub-

Objectum Logicæ
- Informationis (sive *objectum*) est λόγος, id est,
  - Primario, *Mens humana*, sive Ratio.
  - Secundario, *Oratio.*
- Operationis (sive *subjectum materiale*;) est *Thema*, seu *Quæstio intelligibilis*, πᾶν νοητόν.
- Tractationis; (sive *subjectum formale.*)
  - Totale & Adæquatum, est *Secunda intentio.*
  - Principale, est *Syllogismus*; vel etiam magis specialiter, *Demonstratio.*

Logicæ tres sunt partes, pro numero actuum mentis ab ea dirigibilium; quarum *Prima* dirigit primum actum Mentis, sc. *Conceptum simplicem*; & est *de simplicibus Terminis*: quò pertinent introductio Porphyriana, & liber Categorianum Aristotelis. Par. 5. *Partitio Logicæ, & Organi Aristotelici.*

Secunda dirigit secundum actum Mentis, sc. *Compositionem & Divisionem*, & est *de Propositione*: quo spectat lib. de Interpretatione.

Tertia dirigit tertium & ultimum Mentis actum, sc. *Discursum*, & est *de Argumentatione & Methodo*; quò spectant Analyticorum Priorum libri duo, totidemque Posteriorum, octo Topicorum, Elenchorum demùm duo.

Quæstiones primi Capitis.

1 *De nomine Logicæ & Dialecticæ.*
2 *De Genere Logicæ.*
3 *De definitione Logicæ.*
4 *De fine Logicæ.*
5 *De variis Logicæ utilitatibus.*
6 *De necessitate Logicæ, ejusque ordine ad reliquas disciplinas.*
7 *De Objecto Logicæ.*
8 *De Subjecto Logicæ.*
* 9 De primis & secundis Intentionibus.
10 *De differentia Logicæ à cognatis disciplinis, præsertim Rhetorica.*
11 *De variis Logicæ divisionibus.*
12 *De Logica docente & utente.*

CAP. 2.

De Prædicabilibus in genere.

Parag. 1. *Scopus libelli Porphyriani.*

Libellus Porphyrianus *Isagoge* dicitur, sive *Introductio*; quia est quædam quasi porticus & Vestibulum Logicæ Aristotelicæ; ejus præcipuè partis, quæ in libro Categoriarum continetur: quo nomine & ab authore opus susceptum

ſuſceptum eſt in gratiam Chryſaorii diſcipuli ſui. Ejus ſubjectum eſt Prædicabile.

Eſt autem *Prædicabile* (ſive *Univerſale*) *quod aptum natum eſt prædicari de pluribus.* Ut *Animal, Homo, Rationale, Riſibile, Album.* Idem ſunt reipſa Prædicabile & Univerſale; ſed differunt ratione: nam *Prædicabile* dicitur, quatenus de multis prædicatur: *Univerſale* verò quatenus ineſt in multis. Par. 2. *Definitio Prædicabilis.*

Prædicabilia ſunt quinque, quæ & quinque voces appellantur; ſcil: *Genus, Species, Differentia,* Accidens proprium, quod ſimpliciter *Proprium*; & Accidens Commune, quod ſimpliciter *Accidens* dici ſolet. Horum Genus & Species in *Quid*; Differentia in *Quale quid*; Proprium & Accidens in *Quale*; ſed Proprium converſim & neceſſario; Accidens contingenter & non converſim prædicantur. Par. 3. *Numerus Prædicabilium.*

Cognitio Prædicabilium, (& conſequenter introductio Porphyriana) conducit ad quatuor, ſc. ad Par. 4. *utilitas Prædicabilium.*

1 *Definitionem*; quæ ſemper eſt *Speciei*: conſtatque, ſi ſit propria & eſſentialis, ex *Genere* & *Differentia*, ſin impropria & deſcriptiva, ex *genere* & *proprio*, vel cumulo *Accidentium.*

2 *Diviſionem*; quæ plerumque eſt *Generis*

ris in ſuas *Species* per oppoſitas *Differentias* aut *Propria*; non raro Subjecti in *Accidentia*, aut è contra.

5 *Demonſtrationem*; quæ eſt Syllogiſmus neceſſarius, cujus majus extremum eſt *Proprium*, minus extremum *Species*, Medius verò terminus Definitio Speciei eſſentialis ex *Genere* conſtans & *Differentia*.

4 *Prædicamenta*; quæ non ſunt aliud, quàm coordinatio *Generum* & *Specierum* in directa, & *Differentiarum* in ſerie collaterali.

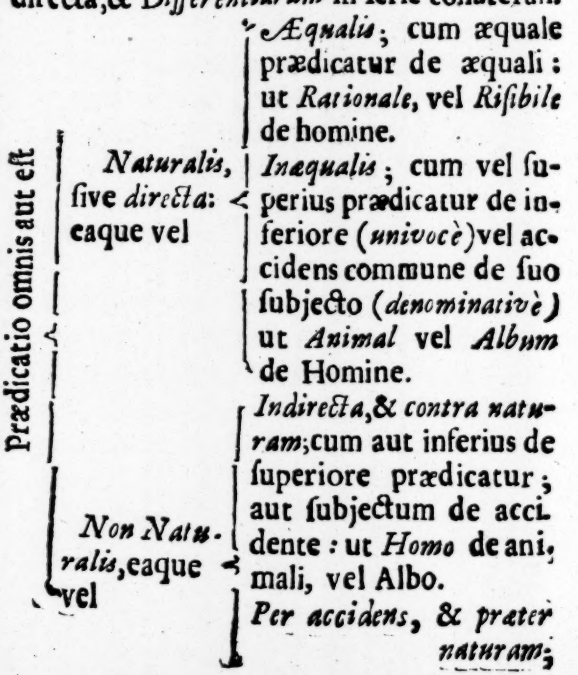

naturam; cum è duobus accidentibus eidē communi ſubjecto inhærentibus, alterum de altero prædicatur; ut *hoc Album* de hoc dulci.

Ea ſolum prædicatio eſt hujus loci, & propriè Logica, quæ directa eſt, & naturalis.

Quæſtiones ſecundi Capitis.

1 *De libello Porphyriano.*
2 *De definitione Prædicabilis & Univerſalis.*
* 3 Sintne univerſalia in rerum naturâ, vel in ſolo intellectu?
* 4 Sintne coporea vel incorporea?
* 5 Exiſtantne extra ſingularia?
6 *De numero Prædicabilium.*
7 *De quadruplici utilitate Prædicabilium.*
8 De *variis prædicandi generibus.*

CAP. 3.

De *Genere*, *Specie*, & *Individuo*.

GEneris, inter alia ſignificata, tres ſunt *acceptiones*: quarum ut nobiliorum meminit Porphyrius; duæ *civiles*, tertia *Logica*.

Parag. 1. *Tres acceptiones Generis.*

Genus in acceptione

Primâ, est collectio multorũ hominum, qui ad unum aliquẽ velut principium relati, cognatione quâdã inter se sunt affecti; quo sensu *posteri Herculis genus* dicuntur *Heraclidarum.*

Secundâ, est ortus uniuscujusque Principium, sive sit
- Generans, ut Pater & majores; quomodo *Tantalus* dicitur *genus ducere à Jove.*
- Conservans, ut locus & Patria; quomodo *Plato* dicitur *genere Athenienſis.*

Tertiâ, quæ sola est Logica (sic dictum ob similitudinem quam habet cum genere civili, præsertim in secunda acceptione) *est id, cui subjicitur Species; ut Animal*, cui subjicitur *Homo.*

Par. 2. *Definitio Generis.* *Genus Logicum est, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid*: ut *Animal* de homine & bove. Dicuntur autem ea *differre ſpecie*, quæ habent diversas differentias constituentes; ut homo & bos; *prædicari* vero in *quid* ea, quæ apte respondent quæstioni, quâ quid sit res quæritur? Ut si quæratur; quid sit homo, aut bos? apte respondetur, quod sint Animalia.

Species

Species (*civilis*) inter alia ſua ſignificata accipitur pro externâ formâ aut pulchritudine corporis: unde hominem pulchrum & formoſum, *ſpecioſum* dicimus. Par. 3. *Acceptiones & definitiones ſpecici.*

Species Logica conſiderata reſpectu

- Superiorum, & ut *Subjicibilis*, definitur eſſe id, *quod ſubjicitur generi*; atque iterum, id, cui genus attribuitur in quæſtione quid eſt? intellige utrobique *Immediatè.*
- Inferiorum, & ut *Prædicabilis*, eſt *quod prædicatur* (immediatè) *de pluribus differentibus numero* (tantùm) *in quid*: ut *Homo*, de Socrate & Platone.

Dicuntur autem ea *differre numero*, quæ diverſum numerum efficiunt, ut *Socrates*, *Plato*, *&c.*

Genera *generaliſſima*, ſive ſumma, ſunt, quibus non datur ſuperius genus: vel, quæ ſunt ita genera, ut nunquam poſſint eſſe ſpecies, ut *Subſtantia*. Par. 4. *Generaliſſima, ſpecialiſſima, & Subalterna.* Species *Specialiſſimæ*, ſive infimæ, ſunt, quibus non datur ſpecies inferior; vel, quæ ita ſunt ſpecies, ut nunquam poſſint eſſe genera: ut *Homo*. *Subalterna* genera, ſive ſpecies ſubalternæ,

ſubalternæ, ſunt, quæ ad aliud & aliud relata, ſimul & genera ſunt & ſpecies: ut *Animal*, *Vivens*, *Corpus*.

Par. 5. *Canones generis & ſpeciei.*

1 Genus omne eſt latius quâlibet ſui ſpecie.

2 Genus habet rationem partis & incompleti, ſpecies totius & completi; Genus Materiæ, Differentia Formæ, Species Compoſiti.

3 Genus & Species prædicantur æqualiter de ſuis inferioribus.

4 Tota natura generis continetur in qualibet ſui Specie; & ſpeciei in quolibet individuo.

5 Genera ſumma ſunt tantum decem: Species infimæ ſunt in aliquo certo, ſed nobis incognito, numero.

Individuum eſt, quod de uno ſolo prædicatur: ut *Socrates*. Habet & hæc vox alias ſuas acceptiones; ſed hîc ſumitur pro Ente ſingulari, ita determinato & reſtricto, ut ſit prorſus indiviſibile in inferiora.

Certum & determinatum: Nomen Proprium, ut *Socrates*, *Bucephalus*: & dicitur individuum *Signatum*, ſive Determinatum.

Nomen commune & Pronomen demonſtrativum;

Individuum aliud est
- tum, quod exprimitur, vel per
  - vum; ut *hic Homo, ille Equus*: & dicitur individuum *Demonſtrativum*.
  - Circumlocutionem aliquam, quæ fit etiam multis modis; ut *Sophroniſci filius pro Socrate*; *Orator pro Cicerone*; *&c.* & dicitur Individuum *ex Hypotheſi*, vel Periphraſticum.
- *Vagum*, & indeterminatum, quod exprimitur per nomen commune, & ſignum particulare: ut, *aliquis Homo, quidam Equus*.

Individua ſunt numero infinito & vario; ideoque nec ſub ſcientiam cadere poſſunt. Individua ejuſdem ſpeciei diſtinguuntur inter ſe proprietatibus quibuſdam accidentalibus, quarum collectio in duobus nunquam poteſt eſſe eadem.

Quæſtiones tertii Capitis.

1 *De acceptionibus Generis & Speciei.*
2 De *prima definitione Generis.*
3 De *ſecunda definitione Generis.*
4 De *definitionibus Speciei ſubjicibilis.*
5 De *tertia definitione Speciei.*

6 *De arbore Porphyriana.*
7 *De conservatione Generis & Speciei in suis inferioribus.*
8 *De Individui definitione.*
9 *De Individui diversis modis.*
10 De Principio Individuationis.
11 *De numero generum, specierum, & Individuorum.*
12 *De Collatione generis cum reliquis Prædicabilibus.*
13 *De Collatione speciei.*

CAP. 4.

De Differentia.

Par. 1. *Acceptiones Differentiæ.*

Differentia tribus modis dicitur

Communiter; quâ res ab aliis, vel etiam à seipsis, differunt accidente aliquo separabili, ut *Socrates* stans à *Platone* sedente, & *Socrates* senex à *Socrate puero.*

Propriè; quâ res ab aliis differunt accidente aliquo inseparabili: ut *Socrates* à *Platone* per nasi aduncitatem.

Maxime Propriè; quâ res inter se forma essentiali differunt: ut *Socrates* à *Bucephalo* per rationis facultatem.

Ex

Ex his differentia Communis eſt ſeparabilis, reliquæ inſeparabiles; Communis facit *alteratum*; Propria *alterum*; maxime Propria *aliud*: Illæ ſunt differentiæ per accidens, hæc eſt per ſe; Illæ recipiunt magis & minus; hæc non; Illæ ad duo ultima Prædicabilia pertinent; hæc ſola conſtituit tertium Prædicabile.

Quinque ſunt apud Porphyrium Differentiæ definitiones. Par. 2. *Definitiones Differentiæ.*

1 Differentia eſt, quâ ſpecies ſuperat genus: ut per Rationale Homo ſuperat animal.

2 *Differentia eſt apta nata prædicari de pluribus differentibus ſpecie* (vel numero tantum) *in quale quid.* Ea autem dicuntur prædicari in quale quid, quæ apte reſpondent quæſtioni, quâ, qualis ſit res ſecundum eſſentiam, quæritur: ut ſi quæratur qualis ſit homo ſecundum eſſentiam? apte reſpondetur; quod Rationalis.

3 Differentia eſt, quæ vim habet dividendi (id eſt *ſeparandi & diſtinguendi*) ea quæ ſunt ſub eodem genere: ut Rationale dividit hominem à bruto.

4 Differentia eſt, quâ res inter ſe differunt.

5 Differentia eſt, quâ res ita inter ſe differunt, ut ad conſtituendam rei eſſentiam plurimùm

plurimùm conferat, ſitque ejus pars. Quanquam hæc non tam nova definitio cenſenda eſt, quàm explicatio quædam & abſolutio ſuperioris. Ex his quinque definitionibus ſola ſecunda competit differentiæ, quatenus eſt Prædicabile.

Par. 3. *Diviſiones differentiæ.*

Differentia conſideratur vel ut eſt
- *Diviſiva Generis*, quatenus dividit genus in ſuas ſpecies; ut *Rationale Animal.*
- *Conſtitutiva ſpeciei*, quatenus conſtituit ſpeciem in ſuo eſſe; ut, *Rationale hominem.*

Hæc diviſio eſt ejuſdem rei in diverſos tantum modos: eadem enim Differentia perpetuo eſt & Diviſiva, & conſtitutiva, diverſo tamen reſpectu.

Differentia conſtitutiva alia eſt
- *Generica*, quæ conſtituit ſpeciem ſubalternam; ut, *ſenſibile Animal.*
- *Specifica*, quæ conſtituit ſpeciem infimam; ut, *Rationale hominem.*

Quæſtiones quarti Capitis.

1 De *tribus acceptionibus* Differentiæ.
2 De *prima definitione* Differentiæ.

De

3 De *ſecunda definitione* Differentiæ.
4 De *reliquis definitionibus* Differentiæ.
5 De *diviſionibus* Differentiæ.
6 De *collatione* Differentiæ *cum reliquis prædicabilibus.*

CAP. 5.

De Proprio & Accidente.

PRoprium dicitur quatuor modis. Proprium *primo modo* eſt, quod convenit ſoli, non omni: ut, homini *Mederi.* Parag. 1. *Quatuor modi proprii.*

Proprium *ſecundo modo* eſt, quod convenit omni, non ſoli: ut Homini *Bipedem* eſſe. Et iſte modus eſt omnium maximè improprius.

Proprium *tertio modo*, quod convenit omni, & ſoli, ſed non ſemper: ut Homini *Caneſcere in ſenectute.* Etſi accuratè loquendo, non detur aliquod hoc modo proprium: quod enim omni convenit, id & ſemper conveniat neceſſe eſt.

Proprium *quarto modo* (quod ſolum conſtituit quartum prædicabile) eſt, quod *convenit omni, ſoli, & ſemper*: ut homini *Riſibilitas,*

tas. In istis descriptionibus ly *Soli* refertur ad speciem; ly *Omni* ad inferiora speciei.

Parag. 2. *Canones Proprii quarto modo.*

1 Proprium fluit a principiis essentialibus speciei, *ut risibilitas à rationalitate.* Hinc proprium dicitur ad rei essentiam pertinere: non ut *constituens*, sed ut *consequæns* essentiam.

2 Proprium etsi *realiter* idem, *formaliter* tamen differt à suâ specie.

3 Proprium reciprocatur cum specie: & proinde est & inseparabile à sua specie, & incommunicabile alteri.

4 Proprium aliud est

Genericum, quod fluens à principiis speciei subalternæ, cum eâ reciprocatur: ut *Mobile* cum Corpore.

Specificum, quod fluens à principiis speciei infimæ, cum eâ reciprocatur; ut *Risibile* cum Homine.

Par. 3. *Accidentis definitiones*

Accidentis tres definitiones tradit Porphyrius.

1 Accidens est, quod *adest & abest sine subjecti interitu, ut Albedo.* Est autem Subjectum illa substantia cui inhæret Accidens, & quæ illud sustentat; ut *Cygnus.*

2 Accidens

2. Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse.

3. Accidens est, quod nec est genus, nec species, nec differentia, nec proprium, semperque in re aliqua subjecta inhæret: unde illud, *Accidentis esse est inesse.*

Idem accidens numero non potest esse in diversis subjectis: sive simul, sive successive. Par. 4. Divisiones accidentis.

Accidens aliud est
- *Separabile*, quod etiam actu potest separari à suo subjecto; *ut frigus* ab aquâ.
- *Inseparabile*, quod non nisi intellectu separari potest; ut *humor* ab aquâ.

Accidentia nonnulla certum subjectum aut consignificant, & *Copulata* dicuntur; ut *Similes*: aut supponunt, & propria dicuntur (primo sc. modo) ut *Grammatica*. Quorum ista propria sunt certæ alicujus *speciei*, illa certæ alicujus *partis*.

Quæstiones quinti Capitis.

1 *De tribus primis modis Proprii.*
2 *De definitione Proprii quarto modo.*
3 *De fluxu proprii à principiis speciei.*
4 *De reciprocatione proprii & speciei.*
5 *De formali diversitate Proprii & suæ speciei.*

6 *De variis acceptionibus Accidentis.*
7 *De Accidentis definitionibus.*
8 *De Inhærentia accidentis.*
9 *De unitate Subjecti accidentis.*
10 *De accidente separabili & inseparabili.*
11 *De aliis divisionibus accidentis.*
12 *De Collatione proprii cum reliquis prædicabilibus.*
13 *De Collatione accidentis.*

CAP. 6.

De tribus definitionibus Anteprædicamentalibus.

Parag. 1. *Antepræ-dicamenta in genere.*

ANteprædicamentum est doctrina præambula immediate conducens ad doctrinam Prædicamentorum. Sunt autem *Antepræ dicamenta* in genere tria, in specie septem. Tres sc. *Definitiones*, duæ *divisiones*, duæ item *Regulæ*.

Definitiones sunt Æquivocorum, Univocorum, & Denominativorum.

Parag. 2. Prima definitio. Æquivocorum.

Æquivoca (æquivocata) *sunt quorum nomen solum est commune, ratio autem substantiæ* (id est, essentialis definitio) *secundum illud nomen alia atque alia*: ut *Animalis* nomen commu-

ne eſt *homini vivo & picto*, ſed diverſa eſt definitio utriuſque. *Æquivocum (æquivocans)* eſt nomen illud commune, quod ſuis ſignificatis ſecundum diverſas rationes attribuitur: ut *Gallus* eſt Æquivocum æquivocans, *Gallus homo* & *gallus avis* æquivoca æquivocata.

A caſu, de quibus nulla dari poteſt ratio, cur in eodem communi nomine conveniant, ut *Gallus homo & avis*: & hæc ſunt propriiſſimè *Æquivoca*. Par. 3. *Diviſio Æquivocorum.*

Æquivoca alia ſunt

A *conſilio*, de quibus aſſignari poteſt aliqua ratio dependentiæ vel ſimilitudinis, cur conveniant in nomine; ut *homo vivus & pictus*, quæ *æquivoca ad unum*, aut per Synecdochen *Analoga quandoque appellantur*.

1 Æquivoca ante factam diſtinctionem nec definiri poſſunt, nec ſub ſcientiam cadere. Par. 4. *Canones Æquivocorum.*

2 Ens reſpectu decem prædicamentorum eſt Commune analogum.

3 Analogum per ſe poſitum præſumitur ſtare pro famoſiore Analogato.

Parag. 5. *Secunda definitio, Univocorum.*

Univoca (univocata) *ſunt quorum & nomen commune eſt, & ratio ſubſtantiæ ſecundum illud nomen eadem*: ut *Animalis* & nomen & definitio communis eſt *homini*, & *Equo*, & *Leoni*. *Univocum* (*univocans*) eſt nomen illud commune quod ſecundum eandem rationem multis attribuitur: ut *Animal Homini*, *Bovi*, *Leoni*. Æquivocis aliquando opponuntur *multivoca*; Univocis *Diverſivoca*.

Par. 6. *Definitio tertia, denominativorum.*

Denominativa (*ut vulgò dici ſolent, rectiùs fortaſſe* denominata *dicenda*) *ſunt, quæ ſolo* (*caſu*) hoc eſt, termina. tione vocis) *ab aliquo differentia, habent ab eo nominis appellationem*: ut à juſtitia juſtus.

In omni denominatione ſunt tria ſc.

Forma Denominans; & eſt accidens abſtractum inhærens Subjecto: ut *juſtitia*.

Subjectum denominatum & eſt ſubſtantia; cui forma inhæret; ut *Socrates*.

Denominativum, & eſt Accidens concretum, quod de ſubjecto prædicatur, & à formâ oritur: ut *juſtus*.

Denominans & denominativum, ut *juſtitia & juſtus*.

Quantum

Quantum ad
- *Vocem*
  - Conveniunt *in Principio*,
  - Differunt *in Fine*.
- *Significationem*.
  - Conveniunt *in re significata*.
  - Differunt *in modo significandi*.

Usus harum definitionum est, ut discernatur triplex forma prædicationis; Æquivocæ sc. Univocæ & Denominativæ. Parag. 7. *Triplex forma Prædicationis.*

Prædicari
- *Æquivocè*, est prædicari secundum nomen & non secundum definitionem: quomodo *Ens* prædicatur de decem prædicamentis.
- *Univocè*, est prædicari secundum utrumque; quomodo *superiora* prædicantur de inferioribus ejusdem Prædicamenti.
- *Denominativè*, est Prædicari in concreto ad modum accidentis de subjecto: quomodo *Accidentia* in novem ultimis Prædicamentis prædicantur de substantiis in primo.

Quæſtiones ſexti Capitis.

1 *De Antepræ dicamentis in genere.*
2 *De prima definitione Æquivocorum.*
3 *De ſecunda definitione Univocorum.*
4 *De tertia definitione Denominativorum.*
5 *An Ens ſit Analogum ad decem prædicamenta?*
6 *De multivocis, & diverſivocis.*
7 *De triplici forma Prædicationis.*

CAP. 7.

De reliquis Antepræ dicamentis.

Par. 1. *Prior divi-ſio Vocum.* DUæ ſunt diviſiones: Eorum quæ dicuntur, hoc eſt *Vocum*, una; altera eorum quæ ſunt, id eſt *Rerum*.

Vocum aliæ ſunt
- *Complexæ*, quæ dicuntur cum conjunctione; ut *Socrates currit, Plato legit.*
- *Incomplexæ*, quæ dicuntur ſine conjunctione: ut *Socrates Currit, legit.*

Complexio & incomplexio, ſi ſpectentur *quoad vocem*, vox incomplexa erit, quæ eſt unica tantum dictio; complexa, quæ plures.

"Sin

" Sin *quoad rem* ipſam & *conceptum intelle-*
" *ctus* in re fundatum, vox incomplexa erit,
" cui reſpondet in intellectu conceptus ſim-
" plex; complexa cui complexus.

Hinc fit, ut voces ſunt aliæ

- *Simpliciter incomplexæ*; quando ſimplici dictioni ſimplex conceptus reſpondet: ut *Homo, Animal.*
- *Simpliciter complexæ*; quando pluribus dictionibus reſpondet in intellectu conceptus complexus; ut, *Homo eſt Animal.*
- Partim complexæ, partim incomplexæ: & ſunt vel
  - *Incomplexæ voce, & complexæ re*; quando ſimplici dictioni reſpondet in intellectu conceptus complexus: ut *Pluit.*
  - *Complexæ voce, & incomplexæ re*, quando pluribus dictionibus reſpondet in intellectu conceptus ſimplex: ut *Corpus Animatum.*

Res aliæ ſunt *univerſales*, aliæ *ſingulares*, quarum univerſales dicuntur de Subjecto: Singulares vero non. Aliæ rurſus *ſubſtantiæ*, aliæ *Accidentia*: quorum Accidentia inſunt in Subjecto; Subſtantiæ vero non. Ex horum complexione oritur quadrimembris diviſio rerum iſta. Par. 2. *Secunda Diviſio rerum.*

Eorum, quæ sunt, quædam
- *Dicuntur de subjecto, & non insunt in subjecto.* & sunt, Substantiæ universales: ut *Animal.*
- *Insunt in, & non dicuntur de:* & sunt Accidentia singularia: ut *hoc Album.*
- *Et insunt in, & dicuntur de:* & sunt accidentia Universalia: ut *Album.*
- *Nec insunt in, nec dicuntur de:* & sunt Substantiæ singulares: ut *Socrates.*

Par. 3. *Inesse in & dici de subjecto.*

Multi sunt modi inessendi, de quibus versiculi.

Insunt Pars, Totum, Genus & *Species, Calor igni,*

Rex in regno, Res in fine, locóque locatum.

Sed illud solum dicitur inesse in subjecto (quod ad præsens negotium pertinet) *quod inest alicui, non tanquam pars, nec potest separatum abeo cui inest, subsistere.*

Subjectum est duplex, aliud
- *Prædicationis,* sive *de quo*: quod subjicitur in prædicatione, ut *Socrates est homo*: Socrates ibi subjicitur hominis quale intelligitur in ly *Dici de subjecto.*
- *Inhæsionis,* sive *in quo*: quod subjicitur Accidenti; sive, cui Accidens

Accidens inhæret, ut, *Socrati albedo*: quale intelligitur in ly *inesse in* subjecto.

Quando alterum de altero tanquam de subjecto prædicatur (*directè & affirmativè*) quicquid prædicatur (*per se & directè*) de prædicato, prædicatur etiam de subjecto: ut quia *Animal* prædicatur de *homine*, etiam *Corpus*, *quod de animali* prædicatur, de homine prædicatur. " Est autem directa præ- " dicatio, quoties superius prædicatur de " inferiore, aut æquale de æquali: prædicatio vero *per se*, quoties prædicatum est unum ex quatuor prioribus prædicabilibus, aut ex eis conflatum. Usus Regulæ est, tum ut ostendatur ordo, qui est inter superiora & inferiora ejusdem Prædicamenti: tum ut possimus quamlibet rem propositam expeditius certiúsque ad proprium suum prædicamentum referre. Par. 4. *Regula prima.* κτ βάθος.

Diversorum generum non subalternatim positorum diversæ sunt species & differentiæ: ut *Animalis*, & *Scientiæ*. Genera dicuntur subalternatim poni, quorum unum essentialiter continetur sub altero; ut *Animal*, & *Corpus*: non subalternatim vero, quorum neutrum sub altero essentialiter continetur: Par. 5. *Regula secunda.* κτ πλάτος.

continetur: ut *Animal* & *Scientia*. De his expreſſè datur Regula, non de illis: nihil enim impedit illorum eaſdem eſſe ſpecies & differentias, ut *Animalis*,& *Corporis*. Uſus Regulæ potiſſimum eſt ad vitandam confuſionem Prædicamentorum, & ad diſtinguendum inter ſe res diverſorum prædicamentorum.

Quæſtiones ſeptimi capitis.

1 *De diviſione Vocum.*
2 *De diviſione Rerum.*
3 *De modis ineſſendi.*
4 *De priore Regula.*
5 *De poſteriore Regula.*

CAP. 8.

De *Prædicamentis in Genere.*

Parag. 1. *Numerus & definitio Prædicamentorum.*

1. *PRædicamentum* eſt generum, ſpecierum, & individuorum, ſecundum ſub & ſupra ſeries ordinata. Suntque ea numero totidem, quot genera ſumma, à quibus ſingulis ſingula appellationem ſuam ſunt ſortita: ſc. *Subſtantia*, *Quantitas*, *Qualitas*, *Relatio*,

Relatio, Actio, Passio, Ubi, Quando, Situs, Habitus. Singulorum exempla districho comprehenderunt,

1 2 4 3 5 6
Arbor Sex Servos Fervore Refrigerat Ustos.
7 8 9 10
Ruri Cras Stabo, nec Tunicatus ero.

In aliquâ istarum classium quicquid uspiam rerum est collocatur; modo sit *unum* quid, *reale, completum, limitataque* ac *finitæ naturæ.* Exulant ergo his sedibus *Intentiones secundæ, privationes & ficta*, quia non sunt realia: *Concreta, Æquivoca*, & *Complexa*; quia non sunt una; *Pars*, quia non est completum quid; *Deus*, quia non est finitæ, *Transcendens*, quia non est limitatæ naturæ. Hinc versiculi. Parag. 2. *Quæ in eis collocentur, & quæ non.*

Complexum, Consignificans, Privatio, Fictum, Pars, Deus, Æquivocum, Transcendens, Ens rationis.
Sunt exclusa decem classibus ista novem.

Ita tamen ut istorum plurima *Analogicè*, vel *reductivè*, vel *per accidens* ad Prædicamenta pertinere aliquando possint.

Quæstiones octavi Capitis.

* 1 An Prædicamenta sint Logicæ considerationis & quomodo?
* 2 De libro Categoriarum Aristotelis.
3 *De nomine & definitione Prædicamenti.*

4 De

4 De *numero Prædicamentorum.*
5 *An omne Ens ſit in Prædicamento?*
6 De *vocibus complexis.*
7 De *vocibus Concretis.*
8 De *privationibus.*
9 De *fictis rebus.*
10 De *partibus rerum.*
11 De Deo *Opt. Max.*
12 De *Æquivocis & Analogis.*
13 De *Tranſcendentibus*:
14 De *Entibus Rationis.*
15 De *Individuis & Differentiis.*
16 * An idem poſſit eſſe in diverſis Prædicamentis?

CAP. 9.

De *Prædicamento Subſtantiæ.*

Pat 1. *Definitio. & diviſio ſubſtantiæ.*

Subſtantia eſt *Ens per ſe ſubſiſtens*: eſtque omni Accidente prior *Ordine, Natura*, & *Cognitione*; eique ſubſtat ſuſtentando ipſum. Subſtantia prima eſt, vel ſecunda. *Prima*, ſive ſingularis & individua, eſt, quæ neque de ſubjecto aliquo dicitur, neque alicui ſubjecto ineſt, ut *Socrates, hic homo. Secundæ* ſunt primarum ſpecies, & ſpecierum genera, uſque ad ipſam ſubſtantiam ſummum Genus, ut

Homo

Homo, Animal &c.

Substantiarum prima est *magis* substantia (hoc est, *perfectior*) quàm secunda, quia pluribus subsistat: Secundarum vero species, in quantum vicinior primæ quàm genus, & simpliciter omnia inferiora superioribus. Positis primis substantiis, ponuntur reliqua omnia, cum *secundæ substantiæ*, tum etiam *accidentia*; unde illud vulgatum, *Nato Socrate nascuntur omnia Prædicamenta*: & iis sublatis nihil aliorum potest remanere; non *secundæ substantiæ*, quia illarum est dici de Primis; nec etiam *accidentia*, quia illorum est inesse in primis. Par. 2. *Comparatio Substantiarum.*

Proprietates substantiæ Aristoteli sunt sex. Par. 3. *Proprietates substantiæ.*

1 *Substantia non inest in subjecto.* Hoc convenit omni substantiæ: non completæ modo, sed & differentiis etiam ac partibus substantiarum, eique soli.

2 *Substantia prædicatur univocè de iis de quibus prædicatur.* Hoc convenit omnibus & solis secundis substantiis, earumque differentiis: nam à prima substantia nulla sumitur prædicatio.

3 *Omnis substantia videtur significare hoc aliquid, id est, rem singularem.* Sed revera

hoc

hoc ſoli primæ convenit; quum ſecundæ potius (propter differentias) *quale quid* ſignificent, ſeu naturam univerſalem.

4 *Subſtantiæ nihil contrariatur.* Nec enim ſubſtantia ſubſtantiæ contraria eſt, (niſi gratia qualitatum) nec accidens ſubſtantiæ.

5 *Subſtantia non ſuſcipit magis & minus.* Hoc ut ſuperius, convenit omni, non ſoli.

6 *Subſtantia* (quod eſt ei maximè proprium) *eadem numero manens eſt capax contrariorum*, ut aqua caloris & frigoris.

Pat. 4. *Quæ res huc perti. neant.*

In hoc prædicamento reponuntur

1 Omnes *Spiritus incorporei*: ut Angeli, Dæmones, Anima.

2 *Corpora Cæleſtia*: ut Orbes, Stellæ.

3 *Quatuor Elementa*: ut Ignis, Aer, Aqua, Terra.

4 *Imperfectè miſta*: ut Vapor, Grando, Pluvia, Fulgur.

5 *Metalla*: ut Aurum, Æs, Plumbum.

6 *Mineralia reliqua*: ut Lapides, Gemmæ, Sal, Bitumen.

7 *Plantæ*: Herbæ ſc. Frutices, & Arbores: ut Lactuca, Roſa, Quercus,

8 Plantarum *flores* & *fructus*, ut hyacinthus, lillium, glans, pyrum.

9 *Animalia*:

9 *Animalia*: ut Homo, Leo, Aquila, Cancer, Vipera.

Quæstiones noni Capitis.

1 *De ordine ſubſtantiæ*
2 *De Diviſione Subſtantiæ in primam & ſecundam.*
3 *De comparatione Subſtantiarum inter ſe.*
4 *An ſublatis primis Subſtantiis reliqua tollantur omnia.*
5 *De prima proprietate ſubſtantiæ.*
6 *De ſecunda proprietate.*
7 *De tertia proprietate.*
8 *De quarta proprietate.*
9 *De quinta proprietate.*
10 *De ſexta proprietate.*
11 *De Tabula Prædicamenti ſubſtantiæ, & de rebus eò pertinentibus.*

CAP. 10.

De *Prædicamento Quantitatis.*

QUantitas eſt *menſura ſubſtantiæ, ſecundum quam quanti dicimur.* Ea *continua* eſt, aut *diſcreta.* Continua Quantitas eſt, cujus partes inter ſe communi aliquo termino copulantur. Par. 1. *Quantitatis definitio & diviſio.*

Ejus

Ejus ſpecies ſunt *Linea, Superficies, Corpus*; & ex veterum ſententia, *Locus* & *Tempus.*

Linea eſt magnitudo longa ſine latitudine & profunditate; cujus communis terminus eſt *Punctum. Superficies* eſt magnitudo longa & lata ſine profunditate; cujus communis terminus eſt *Linea. Corpus* eſt ipſa trina dimenſio, ſive magnitudo longa, lata, & profunda; cujus communis terminus eſt *Superficies. Temporis* terminus eſt Inſtans, ſive ipſum *Nunc*: *Loci* idem, qui & corporis, nempe *Superficies.*

Diſcreta Quantitas eſt, cujus partes nullo communi termino copulantur. Eſtque *Numerus*, & (ſecundum veteres) *Oratio.* Numerus eſt multitudo ex unitatibus conflata: Unitas eſt principium Numeri. Oratio eſt menſura ſyllabæ longæ & brevis.

Parag 2. *Quantitatis diviſio alia.*

Quantitatum aliæ conſtant ex partibus habentibus poſitionem inter ſe, aliæ ex non habentibus. In illis ſunt *Linea, Superficies, Corpus, Locus*: in iſtis *Numerus, Tempus, & Oratio.* Ut enim partes alicujus quantitatis habeant inter ſe poſitionem, duo requiruntur. *Continuitas* ſc. Partium, & earundem *permanentia.* Continuitas deeſt in partibus numeri

numeri, permanentia in partibus Temporis, utraque in partibus orationis.

Proprietates quantitatis sunt tres.

1 *Quantitati nihil est contrarium* : convenit omni, non soli.

2 *Quantitas non recipit magis & minus* : convenit omni non soli.

3 *Secundum quantitatem res dicuntur æquales vel inæquales*. Et hoc est quantitati maxime proprium, eique soli convenit.

Huc pertinet omnes species

Par. 3. *Quæ res huc pertinent.*

1 *Linearum* } Ut { Circulus.
2 *Superficierum* } Ut { Triangulum.
3 *Corporum* } Ut { Cylindrus.

4 *Numerorum*, ut par, ternarius.

5 *Ponderum*, ut as, uncia, libra.

6 *Mensurarum* : earumque, aut *linearum* & *superficierum*, ut cubitus, stadium, milliare, jugerum ; aut *solidorum*, ut pinta, quarta, medius, dolium.

7 *Nummorum* : ut sestertius, Mina, Talentum.

Quæstiones decimi Capitis.

1 *De ordine Quantitatis & reliquorum novem prædicamentorum.*

2 *De definitione Quantitatis.*

3 *De duabus divisionibus Quantitatis.*

4 De *Linea, Superficie, & Corpore.*
5 *De Numero.*
6 *De Loco, Tempore, & Oratione.*
7 De *prima & ſecunda proprietate quantitatis.*
8 De *tertia proprietate quantitatis.*
9 *De rebus pertinentibus ad prædicamentum quantitatis.*

CAP. II.

De Prædicamento Qualitatis.

Par. 1. *Definitio qualitatis, et qualis.* QUalitas eſt *forma accidentalis, à qua ſubſtantia denominatur qualis*: ut *Albedo.* Quale eſt, quod à qualitate denominativè dicitur: ut *album.* Qualitatis Prædicamentum omnium copioſiſſimum eſt; ſed omnis illa varietas ad 4 genera reducitur ab Ariſtotele, ſc. *Habitum & Diſpoſitionem*; *Naturalem Potentiam, & impotentiam*; *Qualitatem Patibilem, & Paſſionem*; *Formam & Figuram.*

Par 2. *Prima ſpecies qualitatis* Habitus eſt *Qualitas acquiſita* (vel divinitus infuſa) *per quam ſubjectum ſit habilius ad edendas aliquas operationes, ad quas edendas per naturam minùs eſt habile*: ut *Grammatica.* Hæc ſi firmiùs radicetur

dicetur in ſubjecto, ita ut non ſit facile mobilis, propriè *Habitus*; ſin leviùs, & ita, ut ſit facilè mobilis, *Diſpoſitio* potius appellatur. Quæ eſt quaſi habitus quidam inchoatus, habitûmque perfectum præcedit, velut gradus ad eum.

Huc pertinent

Par. 3. *Quæ res huc pertinent.*

1 Omnes *Habitus corporis*: ut Sanitas, Robur, Morbus, *Morbúmque ſpecies*, ut Febris, Hydrops.

2 *Habitus infuſi* mentibus Angelicis vel humanis: ut Fides, Charitas, Donum linguarum.

3 *Diſciplinæ* omnes cæterique *habitus mentis* acquiſiti: ſive *Scientiæ* ſint, ut Phyſica, Geometria; ſive *Sapientiæ*, ut Metaphyſica; ſive *Intelligentiæ* principiorum, ſpeculativorum aut practicorum, ſive *Prudentiæ*, ut Ethica, Politica, Theologia: ſive *Artes* propriè dictæ, ut Logica, Pictura, Medicina.

4 *Habitus* omnes *morales*; ſive *Virtutes* ſint, ut Juſtitia, Liberalitas; ſive ſint adverſa *Vitia*, ut Injuſtitia, Prodigalitas.

5 Omnium prædictorum *initia incompleta.*

Par. 4. *Secunda ſpecies qualitatis.*

Potentia naturalis eſt Qualitas à naturâ inſita, per quam ſubjectum aptum eſt ad aliquid agendum vel ad reſiſtendum: ut *Riſibilitas*, *Docilitas*. *Impotentia* vero, per quam ſubjectum aptum eſt ad aliquid patiendum; ad agendum

vero vel reſiſtendum impotens & ineptum: ut *Sterilitas*, *ſtupiditas*. Potentiæ nomen plerumque activam potentiam denotat; Impotentiæ paſſivam.

Parag. 5. *Quæ res huc pertinent.*

Huc pertinent omnes

1 *Facultates ſubſtantiarum*, ab eſſentialibus ipſarum formis profluentes: ut facultas volendi, loquendi, ridendi in homine; hinniendi, & currendi in equo.

2 *Vires* herbarum, metallorum, lapidum.

3 *Occultæ qualitates* corporum & omnia illa ſtupenda naturæ miracula: ut ſympathia, antipathia.

4 *Influentiæ* (ſi quæ ſint) corporum cœleſtium.

5 *Diſpoſitiones* temperamentorum & organorum corporis: ut nativa ſanitas, valetudo, robur, &c.

6 *Vires animi*, prout ſequuntur temperamentum corporis: ut ingenium, Docilitas, ſtupiditas, &c.

Par. 6. *Tertia ſpecies qualitatis.*

Patibilis ea qualitas eſt, quæ efficit paſſionem in ſenſibus, ut *Calor*. Quæ, ſi conſtans ſit & permanens in ſubjecto, *Patibilis qualitas* eſt propriè; & denominat ſubjectum *ſimpliciter quale*: ſin à ſubitâ aliquâ animi commotione aut paſſione ita repente oriatur, ut mox evaneſcat,

cat. *Passio* appellatur; nec denominat subjectum, nisi *secundum quid quale*. Ut *Rubedo & Pallor* sunt patibiles qualitates, & ab his Socrates dicitur simpliciter *Rubicundus*, vel *Pallidus*: at *Rubor ex verecundia, & à timore Pallor* passiones sunt, à quibus Socrates *Rubescere* magis aut *Pallere* dicitur, quam rubicundus esse aut pallidus.

Huc pertinent omnia sensuum objecta. Parag. 7. *Quæ res huc pertinent.*

1 Visûs; *Lumen & Colores*: ut splendor, lux, albedo, rubor.

2 Tactûs; *qualitates tactiles*: cum *primæ*, &c. Calor, frigus, humor, siccitas; tum *secundæ*, ut asperitas, mollities, gravitas, densitas.

3 Gustûs, *Sapores*: ut Dulcedo, amaror, aciditas.

4 Olfactûs; *Odores*: ut fragrantia, Fœtor.

5 Auditûs; *Soni*: ut Tinnitus, eccho.

"Quod vero aliqui passiones animi huc "referunt; non id rectè fit: siquidem illæ "potius ad passionis prædicamentum per-"tinent.

Figura est Quantitatum Mathematicarum in corpore dispositio: ut *Rotunditas*. Forma est lineamentorum & coloris in corpore dispositio: ut *Pulchritudo, Mensitas*. Par. 8. *Quarta species qualitatis.*

Huc pertinent

Par. 9. *Quæres huc pertinent.*

1 *Mathematicæ figuræ*, ut Rectitudo, Curvitas, Rotunditas.

2 *Pulchritudo* omnis & *Deformitas*, ut Simietas, Venuſtas, Gibboſitas.

3 *Formæ externæ corporum naturalium*: ut Quercûs, Leonis, Hominis.

4 *Formæ apparentes cauſatæ ab impreſſionibus Meteorologicis*: ut forma Iridis, Parelii, Draconis volantis.

5 *Formæ artificiales* introductæ in materiam ſubjectam ab artifice: ut forma Gladii, Serræ, Menſæ, Statuæ.

Par. 10. *Proprietates qualitatis*

Proprietates Qualitatis ſunt tres.

1 *Qualitas Qualitati contrariatur*: ut calori frigus. Id quod maxime cernitur in tertia ſpecie; in prima etiam aliquando; rariùs in ſecunda & quarta.

2 *Qualitas recipit magis & minus*. Neque hoc convenit omnibus qualitatibus. Hæ tamen duæ proprietates (*primario & proprie*) ſolis conveniunt qualitatibus.

3 *Secundum Qualitatem res dicuntur ſimiles vel diſſimiles*. Et hoc eſt qualitati maximè & quarto modo proprium.

Quæſtiones undecimi Capitis.

1 *De definitione Qualitatis & Qualis.*

2 *De diviſione Qualitatis.*

3 *De*

3 *De prima ſpecie Qualitatis & rebus eò pertinentibus,*
4 *De ſecunda ſpecie.*
5 *De tertia ſpecie.*
6 *De quarta ſpecie.*
7 *De prima proprietate Qualitatis.*
8 *De ſecunda proprietate.*
9 *De tertia proprietate.*

CAP. 12.

De *prædicamento relationis.*

VEteres Logici *Relata* definiebant eſſe ea, quæ alterius eſſe *dicuntur*, aut alio quopiam modo ad aliud referuntur: ut *Scientia & Scibile.* Quæ definitio non ſolum omnia *Accidentia* complectitur, quibus reſpectus aliquis adhæret, etiamſi aliàs ſint abſolutæ naturæ, & ad alia Prædicamenta pertineant; ſed ipſas etiam *ſubſtantias*, aut ſaltem *ſubſtantiarum partes*: & ſolent appellari *Relata ſecundum dici.* Iſtorum nonnulla poſſunt habere contrarium, & recipere magis & minus. Par. 1. *Relata ſecundum dici.*

Par. 2. *Relata secundum dici.*

Relata proprie dicta, & *ſecundum eſſe* (quæ ſola ſunt hujus prædicamenti) ſunt quorum *totum eſſe* eſt ad aliud: ut *Pater, filius.* "Omne re. "ſpectivum fundatur in aliquo abſoluto: "ſc. vel Quantitate, ut *Æqualitas*; vel "Qualitate, ut *Similitudo*; *vel* Actione, ut "*Paternitas*: Eſtque propterea omne re. "ſpectivum quovis abſoluto, & naturâ po. "ſterius, & dignitate. In omni relatione ſunt duo termini, ut *Pater*, & *Filius*; quorum alter *Relatum*, alter *Correlatum* dicitur.

In pleriſque Relationibus eſt aliquid

Materiale, eſtque ſubjectum, de quo alterutrum Relatorum in concreto prædicatur: ut *Sophroniſcus*, qui eſt pater; & *Socrates*, qui eſt Filius.

Formale, eſtque ipſe reſpectus qui eſt inter Subjecta Terminorum: ut *Paternitas* in Sophroniſco, *Filiatio* in Socrate.

Par. 3. *Proprietates relatorum.*

Relatorum tres ſunt proprietates.

1 *Relata dicuntur ad convertentiam:* Ut Pater eſt filii Pater, & filius patris filius.

2 *Relata*

2 *Relata ſunt ſimul naturâ.* Poſito proinde alterutro, & alterum ponitur; & ſublato tollitur.

3 *Relata ſunt ſimul cognitione.* Cognito proinde alterutro, cognoſcitur alterum; (idque eodem plane modo & menſura cognitionis) & ignorato ignoratur.

Relata alia ſunt

- *Æquiparentiæ*, ſive æqualis comparationis; cùm uterque terminorum eſt ejuſdem nominis: ut *Æquale, Simile, Frater, Amicus.* (Par. 4. *Diviſio Relatorum.*)
- *Diſquiparentiæ*, ſive inæqualis comparationis; cum termini non ſunt ejuſdem nominis. ut *Dominus & Servus.*

Relatorum inæqualis comparationis, terminus ille, qui ſignificat rem digniorem & per modum prælationis, dicitur *Relatum ſuperpoſitionis*, ſive majoris comparationis; ut *Dominus, Præceptor, Pater:* ille vero, qui ſignificat rem minus dignam & per modum inferioritatis, dicitur *Relatum ſuppoſitionis*, ſive minoris comparationis; ut *Servus, Diſcipulus, Filius.*

Ad

Par. 5. *Quæ res huc pertinent.* Ad Prædicamentum Relationis (omnium Prædicamentorum copiosissimum) pertinent.

1 Omnes *gradus*, cùm *Consanguinitatis*; ut Pater, Filius, Frater: tum *Affinitatis*; ut Gener, Socer, Noverca.

2 Omnes *Modi convenientiæ & discrepantiæ*: ut Identitas, Æqualitas, Similitudo, Oppositio.

3 *Dispositionis & Ordinis species*: ut Prioritas, Superioritas, Totalitas, Locatio, Tempestivitas, Causalitas, &c.

4 *Nomina Officiorum & dignitatum*, ut Rex, Imperator, Dominus, Episcopus, Præceptor. Et *his respondentia*: ut subditus, exercitus, servus, grex, discipulus.

5 *Conventiones, contractus, & societas*, ut Conjugium, Testimentum, Fœdus, Emptio.

6 *Signa omnia*: sive sint naturalia, sive ex instituto, vel divino vel humano: ut Limes, Baptismus, &c.

Quæstiones duodecimi Capitis.

1 *De Relatis secundùm dici.*
2 *De definitione Relatorum secundum esse.*
3 * De fundamento Relationis.
4 * De Subjectis & Terminis Relationis.
5 * De variis Relationis & Relatorum divisionibus.

De

6 De *prima proprietate Relatorum.*
7 De *ſecunda proprietate.*
8 De *tertia proprietate.*
9 De *tribus pertinentibus ad prædicamentum relationis.*

CAP. 13.

De Prædicamentis Actionis & Paſſionis.

ACtio eſt *ſecundum quam agens dicitur formaliter agere in paſſum*: ſive eſt fluxus virium agentis in patiens. Omnis actio eſt Subſtantiæ: virtus autem in quâ ſubſtantia agit, eſt Qualitas: unde res dicitur agere *Principaliter*, à formâ ſubſtantiali: *Inſtrumentaliter*, à Qualitate: *Formaliter* ab Actione. Par. 1. *Definitio Actionis.*

Actio alia eſt
- *Immanens*: quæ non cauſat aliquam realem mutationem in paſſo: ut *Intellectio*, *mutatio*.
- *Tranſiens*: quæ realem mutationē in paſſo efficit; ut *Calefactio*, *Sectio*.

Par. 2. *Diviſio Actionis.*

Proprietates Actionis ſunt tres. Par. 3. *Proprietates Actionis.*

1 *Actio Actioni contrariatur.*
2 *Actiones recipiunt magis & minus.*

Neutrum horum per ſe, ſed gratiâ qualitatum

tum, in quarum virtute fit actio: proinde hæc non conveniunt omni actioni.

3 *Actio ex se infert passionem.* Et hoc est maximè proprium Actioni.

Parag. 4. *Quæ res huc pertinent.*

Huc pertinent omnes, 1 *Productionis* species: ut Generatio, Creatio.

2 *Motus & mutationes activæ*: ut calefactio, Illuminatio, Nutritio.

3 *Operationes* Metallorum, Lapidum, Plantarum: ut Purgatio, Exiccatio.

4 *Operationes omnes animæ*: sive *Vegetantis*, ut Accretio, Expulsio, Retentio: sive *Sentientis*, ut Visio, Tactio: sive *Rationalis*, ut Intellectio, Scriptio, Disputatio.

Et quæ sunt his similia.

Parag. 5. *Definitio Passionis.*

Passio est secundum quam patiens dicitur formaliter pati ab agente: sive est effectus, & illatio, atque receptio quædam Actionis. Sequitur omnis passio rationem magis patientis quam agentis: hinc vulgatum, *Quicquid recipitur, recipitur ad modum recipientis*, ut ab eadem actione Solis, liquescit cera, durescit lutum,

Par. 6. *Divisio passionis.*

Passio alia est

- *Transmutativa*; quando fit realis aliqua mutatio in passo; & respondet *Actioni transeunti.*
- *Intentionalis*, quæ terminat actionem sine mutatione reali: & respondet *Actioni immanenti.*

Pro-

Proprietates Paſſionis ſunt tres, Par. 7. *Proprietates paſſionis*

1 *Paſſio Paſſioni contrariatur.*

2 *Paſſio recipit magis & minus.* Hoc utrumque intelligendum, ſicut in actione eſt dictum.

3 *Paſſio immediate & per ſe infertur ex actione.* Et hoc eſt maxime proprium Paſſioni. Huc pertinent omnes 1. Species *productionis, motus, vel mutationis paſſivæ*: ut Generatio, Caleſactio, Nutritio. Par. 8. *Quæ res huc pertineant.*

2 *Senſus* omnes; (eſt enim ſentire quiddam "pati, præſertim ſi ſpectetur *impreſſio ſpecierum*) ut viſio.

3 *Appetitus naturales:* ut Fames, Libido.

4 *Affectus animi:* ut Timor, Spes, Verecundia.

5 *Defectus paſſivi:* ut Eclipſis, Afflictio, Paroxyſmus: & ejus generis reliqua.

Quæſtiones decimitertii Capitis.

1 *De definitionibus Actionis & Paſſionis.*

2 *De variis earum diſtinctionibus & diviſionibus*

3 *De diſcrimine utriuſque ad invicem.*

4 *De ſubjecto utriuſque.*

5 *De prima & ſecunda proprietatee Actionis & Paſſionis.*

6 De *tertia proprietate utriuſque.*
7 * An paſſio ſequatur magis rationem patientis quam agentis?
8 De *rebus pertinentibus ad Prædicamentum Actionis.*
9 De *rebus pertinentibus ad Prædicamentum Paſſionis.*

CAP. 14.

De *quatuor ultimis Prædicamentis.*

Parag. 1. *Communia 4. ultimorum Prædicamentorũ.*

IN reliquis quatuor Prædicamentis, quæ ſunt minùs principalia, continentur Entia quædam Concreta, non tamen *ex Ente & Ente* (quemadmodum concreta reliquorum Prædicamentorum, quæ ſunt proinde Entia per accidens ſimpliciter;) ſed *ex Ente & modo exiſtendi*, ſive reſpectu circumſtantiæ alicujus extrinſeco. Ea ſunt quatuor; *Ubi*, *Quando*, *Situs*, *Habitus*. Communia iſtis omnibus ſunt, *non habere contrarium, nec recipere magis & minus*: licet habitus propter exceſſum ad definitum terminum, & receſſum ab eo, aliquo modo & *impropriè* dici poſſit ſuſcipere magis & minus.

Ubi eſt *circumſcriptio corporis locati à loci circumſcriptione procedens.* Ubi non eſt ipſe *Locus*, ſed eſſe in *loco*, ab eo immediatè dependens: Locus enim ſubjectivè eſt in corpore locante: Ubi vero in locato. Ejus proprium eſt *accommodare locum ad perſonam, rem, vel factum.* Par. 2. *Ubi.*

Huc pertinent nomina (obliquè prolata.) Par. 3. *Quæ res pertineant ad Ubi.*

1 *Regionum*: ut Europeus, in Gæcia.
2 *Urbium*: ut Romæ, Londini.
3 *Partium mundi*: ut in Cœlo, in Aëre, in Oriente.
4 *Partium terræ*: ut in Agro, in Horto:
5 *Partium urbis aut domus*: ut in Foro, in Veſtibulo.
6 Quicquid in univerſum reſpondet quæſtionibus *Ubi*, *Unde*, vel *Quo*: aut quoquo modo connotat *Circumſtantiam Loci.*

Quando, eſt *quod ex adjacentia temporis in re temporali relinquitur.* Quando non eſt ipſum *Tempus*, ſed *Eſſe in tempore*, ab eo immediatè dependens. Ejus proprium eſt *accommodare tempus ad perſonam, rem, vel factum.* Par. 4. *Quando*

Æternitas, menſura rei neque initium habentis neque finem: qualis eſt *Mundus ex opinione*

Tempus hìc ſumitur pro omni durationè; ſive illa ſit

Major ipſo tempore, quæ eſt vel

pinione Philoſophorum.

Sempiternitas; menſura rei initium habentis cum tempore, non habituræ finem: qualis eſt *Mundus ſecundum rei veritatem.*

Æviternitas; menſura rei initium habentis in tempore, ſed non habituræ finem: qualis eſt *Anima Humana.*

Ipſum *tempus propriè dictum*; quæ menſura eſt rei habentis principium & finem.

Inſtans, ſive nunc; quæ menſura non eſt alicujus rei, niſi ſolâ terminatione.

Par. 5. *Quæ res pertinent ad Quando.*

Huc pertinent (præſertim obliquè prolatæ) 1 *Ætates hominum*; ut in Infantia, in Senectute.

2 *Epochæ omnes*: ut Olympias, Luſtrum, Seculum.

3 *Annus, & ejus partes, partiumque partes*: ut Autumnus, Menſis, Dies, Hora.

4 *Differentiæ omnes temporum* ſecundum prius & poſterius: ut Heri, Hodiè, Cràs, Nudiuſtertiùs

5 Quicquid in univerſum reſpondet quæſtionibus

ſtionibus *Quando* vel *Quamdiu*: aut quoquo modo connotat *Circumſtantiam temporis*.

Situs ſeu poſitio, eſt *quædam partium & generationis ordinatio*: ſive partium in generatione collocatio. Ad ſitum omnem requiritur *triplex habitudo*, quæ conjuncta conſtituit ſitum. ſc. Par. 6. *Situs.*

Habitudo
1 Partium alicujus totius *inter ſe.*
2 Partium alicujus totius *ad ipſum totum.*
3 Partium & totius *ad locum.*

Non tamen omnis ordinatio partium *Situs* eſt, ſed ea ſola quam habent in toto *per generationem*. Ejus proprium eſt (ex omnibus accidentibus quæ dicunt reſpectum extrinſecum) *proximè aſſiſtere ſubſtantiæ.*

Huc pertinent omnes *Geſtus*, poſitioneſque corporis, earumque ſpecies: ut *Recubatio, Statio, Seſſio, Ambulatio, &c.* quatenus ſcil. non ipſas actiones ſignificant, ſed partium in toto & loco poſitionem ſeu ordinem. Par. 7. *Quæ res pertinent ad Situm.*

Habitus eſt *adjacentia corporis & eorum quæ circa corpus ſunt*: per quam illud habere, hæc haberi dicuntur. *Corpus habens* eſt ſubſtantia; *Res habita* ferè eſt forma artificialis de quarta ſpecie Qualitatis: Applicatio hujus ad illud eſt *Habitus* Par. 8. *Habitus.*

hujus Prædicamenti: Ejus prorium eſt, *ſemper ineſſe in multis*, in habente ſc & habito: ſed diverſa ratione. Eſt enim in corpore habente, ut *in ſubjecto*; eſt in re habita, ut in *cauſa*.

Huc pertinent omnia

Parag. 9. *Quæ ret pertinent ad Habitū.*

1 *Veſtimentorum* genera: ſive *Neceſſitatis* cauſa induantur, ut Calciatum eſſe, Tunicatum eſſe; ſive diſtinctionis, ut Annulatum eſſe, Trabeatum eſſe: ſive ſolius *Ornatus*, ut Loricatum, Ephippiatum, Frænatum eſſe, &c.

2 *Poſſeſſionum*, ut divitem eſſe, Beneficiatum, Prædiatum, nummatum, &c. Et ſi qua ſunt his ſimilia.

Quæſtiones Capitis decimiquarti.

1 *De iis quæ communia ſunt quatuor ultimis Prædicamentis.*
2 *De Prædicamento Ubi; & rebus eò pertinentibus.*
3 *De Prædicamento Quando.*
4 *De Prædicamento Situs.*
5 *De Prædicamento Habitus.*

CAP.

CAP. 15.

De Oppoſitis.

POſtprædicamentum eſt doctrinale ſupplementum ad vocum aliquot in doctrinâ Prædicamentorum ſubinde occurrentium explicationem nonnihil conducens. Sunt autem apud Ariſtotelem Poſtprædicamenta quinque; *Oppoſitio, Prioritas, Simultas, Situs, Habere.* Par. 1. *Poſtprædicamenta in genere.*

Oppoſitio eſt repugnantia duorum terminorum non ſe permittentium in eodem, reſpectu ejuſdem. *Unum uni tantum opponitur*: ideoque *Diſparata*, quorum utrumvis multis repugnat, non uni tantùm, inter Oppoſita non numerantur. Par. 2. *Definitio et Diviſio Oppoſitionis.*

Oppoſitio alia eſt Entis cum.

- *Ente*
  - Dependente; eſtque *Relativa*, omnium minima.
  - Non dependente; eſtque *Contraria*.
- *Non Ente*
  - Secundum quid; eſtque *Privativa*.
  - Simpliciter; eſtque *Contradictoria*, omnium maxima.

Par. 3. *Oppositio Relativa.* Oppositio *Relativa* est inter terminos relativos, *Relatum* sc. *& suum correlatum.* Relata enim quamvis dependent à se mutuo, quantum ad *esse simpliciter*, tamen pugnant inter se quantum ad *esse in subjecto*; ut *Pater* & *Filius.* Horum conditiones petendæ sunt ex Prædicamento Relationis.

Par. 4. *Definitio Contrariorum.* Oppositio *Contraria* est inter terminos contrarios. Sunt autem ea *Contraria*, quæ posita sub eodem genere maximè inter se distant, & vim habent expellendi se vicissim ex eodem subjecto susceptibili: ut *Calor* & *Frigus.*

Contraria alia sunt
- *Immediata*, inter quæ non intermediat aliquod tertium utriusque particeps; sive quorum alterum necesse est inesse subjecto capaci: ut *Par & Impar.*
- *Mediata*, inter quæ aliquid mediat; sive, quorum utrumque abesse potest à subjecto capaci: ut *Album & Nigrum.*

Parag. 5. *Canones Contrariorum.* 1 *Vera contrarietas non reperitur nisi in qualitatibus:* sc. per se, nam & in aliis reperitur gratiâ qualitatum. Imo nec propriissimè dicta nisi in qualitatibus

tibus mutuo activis, & passivis, quales sunt aliquæ tertiæ tantum speciei.

2 *Contraria non possunt esse simul in eodem subjecto*, Intellige *in gradibus excellentibus*, possunt esse simul in remissis.

3 *Remisso altero contrariorum, intenditur reliquum*: & intenso remittitur. Necesse est enim explicari in omni subjecto capaci totam possibilem latitudinem alterius è duobus contrariis.

Par. 6. *Definitio Privativorum.*

Oppositio *Privativa* est inter Habitum & privationem. Est autem *Habitus*, præsentia rei alicujus in subjecto idoneo; *Privatio* verò, absentia ejusdem: ut *Visus* est Habitus, *Cæcitas* Privatio.

Par. 7. *Canones Privativorum.*

1 *Habitus & Privatio habent fieri circa idem subjectum.* Unde privatio propriè non dicitur, nisi de subjecto capaci ipsius habitûs: ut *hominem* rectè cœcum dicimus, *lignum* non item.

2 *Privatio non tribuitur subjecto nisi in tempore determinato.* Unde catulum ante nonum diem cœcum non dicimus; nec infantulum calvum, aut edentulum.

3 *A privatione ad habitum non datur regressus.* Non naturaliter; non à privatione perfectâ: Ea autem est quæ *actum* simul tollit, & *principia proxima.* Habitus, nec

relinquit in ſubjecto niſi principia remota; ut *Mors, Cœcitas.*

Par. 8. *Definitio Contradictoriorum.* Oppoſitio *Contradictoria* eſt inter terminos contradictorios. Sunt autem ea *Contradictoria*, quæ habent ſe expreſſè ut Affirmatio & Negatio; ut *Ens non Ens, Homo non Homo.*

Par. 9. *Canones Contradictoriorum.* 1 *Contradictio eſt menſura omnis oppoſitionis.* Nam in omni oppoſitione virtualiter includitur contradictio; & eo major omnis cenſetur repugnanti, quo magis accedit ad Contradictionem.

2 *Inter contradictoria non datur medium.* Neque abnegationis, ſive ſubjecti (unde illud, *Alterum Contradictoriorum verificatur de omni Ente, & non Ente:*) neque participationis, ſive formæ.

Quæſtiones Capitis decimiquinti.

1 *De Poſtprædicamentis in genere.*
2 De *ſpeciebus oppoſitionis.*
3 *De Relative Oppoſitis.*
4 *De Contrarie Oppoſitis.*
5 *De Privative Oppoſitis..*
6 De *Contradictorie Oppoſitis.*

CAP.

CAP. 16.

De *reliquis Poſtprædicamentis.*

PRius aliud alio dicitur quinque modis, hoc verſiculo comprehenſis. *Tempore, Natura,* Prius, *Ordine, Cauſa, & Honore.* Par. 1. *Modi prioris.*

Tempore prius eſt, quod eſt antiquius; ut *Romulus Catone*, & *Pergamus Roma.*

Natura prius eſt, quod non reciprocatur ſecundum exiſtendi conſequentiam; ut *duo tribus, animal homine*; & ſimpliciter omne ſuperius inferiore.

Ordine prius eſt, quod doctrinâ præcedit, aut compoſitione: ut *litera ſyllabis, elementa miſtis*: & ſimpliciter omne imperfectum aut ſimplex perfecto & compoſito.

Dignitate prius eſt quod eſt præſtantius: ut *Rex ſubdito.* Et hic eſt alieniſſimus modus.

Cauſalitate prius eſt, quod alterius cauſa eſt: ut *rationale riſibili, Sol lumine.*

Tot modis dicitur poſterius, quot prius.

Tempore; quorum productio eſt in eodem inſtanti, ut *homo & riſibile.* Secundario etiam ea, quæ exiſtunt in aliquo eodem tempore: ut *Cæſar & Pompeius.*

Simul ea dicuntur

Natura, quæ ita convertuntur ſecundum exiſtendi conſecutionem, ut neutrum ſit cauſa alterius: ut *Duplum* & *Dimidium*: & omnia omnino relata.

Diviſione, quæ idem diviſum immediatè & æqualiter condividunt; ut *Homo & Bos*, *rationale & irrationale*.

Motus reperitur in quatuor Prædicamentis: ſuntque ejus ſex ſpecies. In *Subſtantiâ* Generatio & corruptio: in *Quantitate* Augmentatio & diminutio: in *qualitate* alteratio: in *Ubi* Motus Localis, ſeu Latio.

Generatio eſt Motus à non eſſe ſubſtantiæ ad eſſe: *Corruptio* contra, ab eſſe ad non eſſe: *Argumentatio*, à minore ad majorem quantitatem: *Diminutio* è contra, à majore ad minorem. *Alteratio*, à contrariâ ad contrariam qualitatem. *Latio*, à loco ad locum.

Opponitur Motui *Privativè* Quies, & Speciali motui Specialis Quies: *Contrariè* verò alius motus. In *Subſtantia* quidem, generationi corruptio: In *Quantitate*, auctioni diminutio: in *Qualitate* calefactioni frigefactio, &c. in *Ubi*, aſcenſui deſcenſus, &c.

Habere

Habere dicimur octo ferè modis: 1°, ut *habitum & affectum*: 2°, ut *quantitatem*: 3°, ut *ea quæ ſunt circa corpus*: 4°, ut *quæ ſunt in parte*: 5°, ut *partem*: 6°, ut *in vaſe aut loco*: 7°, ut *poſſeſſionem*: 8°, & omnium impropriſſimè, ut *uxorem*. Referuntur autem iſti modi ad Prædicamenta, Primus *Qualitatis*; Secundus *Quantitatis*; tertius, & quartus *Habitus*; quintus *Subſtantiæ*; ſextus *Ubi*; ſeptimus & octavus *Relationis*. Par. 4. *Modi habendi.*

Quæſtiones Capitis decimiſexti.

1 *De quinque modis Prioris.*
2 *De tribus modis Simul.*
3 *De ſex ſpeciebus Motus.*
4 *De octo modis Habendi.*

CAP. 17.

De *Definitione.*

EX terminis ſimplicibus *Primus*, qui in Prædicabilibus & Prædicamentis continentur, alii oriuntur: *Orti* proinde dicti, qui non niſi mediantibus primis concipiuntur. "[Explicari ſolent hoc in "loco, & ante Terminos Ortos, à pliriſque "Neo- Par. 1. *Termini orti à primis.*

" Neotericis ſcriptoribus Logicis, alii non-
" nulli ſimplices *termini extrapræ dicamenta-*
" *les*, quorum videtur eſſe aliqua ſaltem præ-
" cognitio apprime neceſſaria ad univerſam
" definiendi, dividendi, & argumentandi
" rationem. Cujuſmodi ſunt *cauſa*, *effectum*,
" *totum*, *pars*, *ſubjectum*, *objectum*, &c. Vi-
" ſum eſt tamen nobis conſultius, præſertim
" compendium ſcribentibus, iſtis terminis
" explicandis non immorari: quum neque
" Ariſtoteles ejuſque interpretes in aliquo
" opere logico de iis tractationem inſtitu-
" erint, neque ſit ea tractatio propriè Lo-
" gica, ſed potius Metaphyſica, & nos a-
" libi in hoc ipſo compendio, partim in
" hoc capite, eoque quod proximè ſequi-
" tur: partim in tractatu de demonſtra-
" tione, & in locis Topicis, omnes iſtos
" terminos obiter explicamus; nequid ſtu-
dioſi deſiderent, quod ſit è re ſua.] Ter-
mini orti ſunt *Definitio* & *Diviſio* præcipuè;
tum deinde, quæ iis conjunctæ ſunt, *I-
dentitas*, & *Diverſitas*, quarum Identitas
cum Definitione, Diverſitas cum Diviſione
conjungitur.

Par. 4. *Definitio Nominis.* Definitio eſt definiti (*ſive nominis*, *ſive rei*) explicatio. *Nominis Definitio* eſt quæ vocis ſignificationem aliquomodo aperit: id quod ſit duobus potiſſimum

tissimum modis.

Vel per
- *Dictionem* aliquam notiorem: ut *Machæra* est gladius, *Guerra* est bellum.
- *Etymologiam*, sive nominis notationem: ut *Fides* est, quando fit quod dicitur: *Solstitium* est Solis statio.

Definitio rei (perfecta & essentialis, quæ absolutè definitio dicitur,) est *oratio explicans quid sit res*; sive, est definiti per terminos essentiales explicatio: ut *homo est Animal Rationale*. Est autem Definitum perpetuò *species*: Termini vero essentiales *Genus & differentia*; secundariò etiam & *Proprium*, velut immediatè fluens ab essentia. Parag. 3. *Definitio* essentialis.

1 *Definitio verbis* (quam fieri potest) *propriis, perspicuis, usitatis, & ab omni ambiguitate liberis, exprimatur.* Vitiosæ proinde sunt definitiones in quibus dictiones occurrunt *Metaphoricæ*, *Obscuræ*, *Obsoletæ*, aut *Ambiguæ*; si tamen res aliter commodè explicari possit.

2 *Definitio nihil contineat superflui*, ut quam imprimis brevitas commendat, Ita tamen brevitati studendum, ut interea Parag. 4. *Canones definitionis*

3 *Definitioni nihil desit* eorum, quæ sunt necessaria

ceſſaria ad plenam definiti explicationem, ejuſque ab aliis omnibus rebus diſtinctionem. E duobus enim, minus vitium eſt, *Superfluum*, quam *Diminutum*.

4. *Definitio ſit adæquata definitio.* Vitioſa ergo eſt, ſiqua aut laxior conveniat aliis à definito; aut anguſtior non conveniat omnibus ſub definito contentis.

Par. 5. *Modus inveſtigandi rerum definitiones.*

Genus proximum (ſive ſubſtantia definienda ſit, ſive Accidens,) ex Tabellâ proprii Prædicamenti petendum eſt, Subſtantiarum etiam *Differentias* tabula ſubſtantiæ ſufficiet; quibus ſi (ut plerumque ſit) nomina deſint, adhibenda ſunt eorum loco Propria: ut *equus eſt animal quadrupes hinnibile*. Accidentium vero differentiæ ſumendæ plerumque ex horum aliquibus aut omnibus; ſc. "*Efficiente*, *Fine*, *Subjecto*, *Objecto*. [eſt "autem *Efficiens*, quod mediâ actione ali- "quid efficit. *Finis*, cujus gratia aliquid fit: "*Subjectum*, cui accidens inhæret: *Objectum*, "circa quod aliquid verſatur.] *Accidentia* itaq; *propria* definienda ſunt per ſubjectum adæquatum, & cauſam efficientem: *Potentiæ* per ſubjectum, efficientem, & actum proprium, qui habet rationem finis: *Habitus* per finem, & objectum: *Actiones* per ſubjectum, objectum, efficientem, & finem: *Relationes*

per

per ſubjectum, Terminum oppoſitum (qui habet rationem objecti,) Fundamentum (quod habet rationem efficientis, & finem. Et alia accidentia ſimiliter.

Definitio imperfecta, (quæ & *Deſcriptio*) eſt *definiti per terminos non eſſentiales explicatio*. Fitque multis modis. 1 *Per cauſam efficientem* de effectu in abſtracto prædicatam; ut Dolor eſt ſolutio continui. 2 *Per differentiam ad aliquod propinquum*; ut, frui eſt uti cum voluptate. 3. *Per analogiam aut ſimilitudinem tranſlatam*; ut Sol eſt mundi oculus. 4 *Per remotionem contrarii*, frigus eſt abſentia Caloris. *Per circumlocutionem à circumſtantiis ſumptam*; qualis fere ſunt Poeticæ Locorum, Rerum, aut perſonarum deſcriptiones. Sunt & alii modi, qui tamen ad horum aliquos non ineptè reducantur: ſicut & horum fortaſſis aliqui ad Definitionem Nominis. Parag. 6. Deſcriptionis modi.

Deſcriptionum uſus, cum aliàs utilis, tum etiam ſæpe eſt neceſſarius. Quoties ſc. aut *res* explicandæ occurrunt, quæ non ſunt capaces perfectarum definitionum; qualia ſunt *Tranſcendentia*, *Genera generaliſſima*, *Entia Rationis*, *Singularia*, *&c.* aut *ipſi* inopiâ laboramus, aut verarum *differentiarum*, aut *verborum*, quibus eas exprimamus: quorum utrumque ex eo ſæpiſſime contingit, quod

&

& rerum *naturæ* atque eſſentiæ ſunt nobis plerumque parum ſatis cognitæ: neque ſuppetunt uſque *dictiones* exprimendis animi conceptionibus ſatis idoneæ, præſertim in rebus extra uſum quotidianum & forenſem poſitis.

Quæſtiones Capitis decimiſeptimi.

1 *De terminis extrapræ dicamentalibus.*
2 *De terminis ortis.*
3 *De definitione nominis.*
4 *De definitione eſſentiali.*
5 *De definitione Subſtantiarum.*
6 *De definitione Accidentium.*
7 *De deſcriptione.*

CAP. 18.

De Diviſione.

Parag. 1. *Diſtinctio vocis ambiguæ.*

Diviſio eſt latioris in anguſtiora deductio. Quæ ſi ſit *Nominis*, *diſtinctio*; *ſi Rei*, *Diviſio* magis propriè appellatur. Diſtinctio eſt *ambiguæ vocis in ſua ſignificata diſtributio:* ut canis in piſcem, domeſticum animal, & cœleſte ſydus. *Ambiguum omne prius eſt diſtinguendum, quam definiendum*; aut alio quovis

quovis modo tractandum: Indistinctio enim parit continuas lites: nec aliter constabit, quid aut de quo agitur. Nec tamen semper excutiendæ sunt omnes significationum minutiæ, sed quæ sunt cum subjecto negotio conjunctæ: aut in quibus error contingere potest, si non distinguantur.

Divisio rei Perfectæ, est totius alicujus propriè dicti in partes proprie dictas distributio. Parag. 2. *Divisio perfecta.*

Esq; ea triplex scil.

Totius *Universalis* in partes *Subjicibiles*, ut Animalis in hominem & brutum. & hæc propriissimè *dicitur divisio.*

Totius *Essentialis* in partes *Constitutivas*, ut Hominis in corpus & animam: & hæc *Resolutio* non incommode dici potest.

Totius *Integralis* in partes *Integrantes* sive *Quantitativas*, ut Corpus humanum in sua membra: & *hæc Partitio* dicitur.

Totum perpetuo dicitur *Divisum*: *Partes* in quas dividitur, *Membra Dividentia.*

1 *Membra absorbeant totum Divisum.* Par. 3. *Canones divisionis perfectæ.*

2 *Divisum esto latius singulis suis membris, adæquatum universis.*

3 *Membrum condividentia sint contradistincta*

ſtincta & oppoſita; ita ut confundi nequeant, vel coincidere.

4 *Diviſio fiat in membra proxima & immediata, & (* quam fieri commodè poteſt*) pauciſſima.* A proximis porro ad remotiora & minutiora deſcendendum per *ſubdiviſiones.* Dichotimiæ ſunt laudatiſſimæ, ubi commodè haberi poſſunt; non tamen nimium ſuperſtitioſè & anxiè ubique venandæ; quod faciunt *Ramæi.*

Par 4. Diviſio im. perfecta. *Diviſio rei Imperfecta, eſt Totius improprii* in partes improprias, vel *Totius per accidens* in partes per accidens diſtributio. Illo modo dividitur *ſpecies infima* in individua; & *compoſitum inartificiale* in ſuas partes: Hoc vero *Subjectum* in accidentia, vel è contra: *Effectus* per ſuas cauſas, vel è contra; *Res* denique *omnes* per objecta, aut circumſtantias ſuas.

Quæſtiones Capitis decimioctavi.

1 De *diſtinctione ambigui.*
2 De *toto & parte.*
3 De *diviſione perfecta.*
4 De *diviſione imperfecta,*
5 De *ſubdiviſione.*

CAP.

CAP. 19.

De Identitate & diverſitate.

DEfinitioni conjuncta quodammodo eſt *Identitas*; Diviſioni *Diverſitas*. Eſt autem *Identitas* rerum convenientia, ſecundum quam aliqua quoquo modo dicuntur eſſe una & eadem. *Diverſitas* verò rerum diſtinctio ſecundum quam aliqua quoquo modo dicuntur differre. Quot modis dicitur *Idem*, tot modis & *Diverſum*: utrumque ſcil. tribus; *Genere*, *Specie*, & *Numero*. Par. 1. *Identitas & Diverſitas.*

Genere — *Eadem ſunt*, quæ ſub aliquo eodem genere continentur. Sive proximo, & dicuntur *Eadem genere proximo*, ut homo & Brutum: ſive remoto, & dicuntur *Eadem genere* ſimpliciter, ut Homo & Lapis: ſive Analogo, & dicuntur *Eadem proportione*, ut pes & Columna. Par. 2. *Generica.*

Differunt, quæ ſub diverſis generibus (non ſubalternatim poſitis) cõtinentur. Sive ita, ut in nullo prorſus genere eodem conveniant, & dicuntur *Toto genere diverſa*, ut Homo, & numerus: ſive ita, ut in aliquo ſaltem remoto conveniant, & dicuntur ſimpliciter *Genere diverſa*: ut Homo & lapis.

Poſſunt ergo ea differre *genere proximo*, quæ ſunt eadem *genere remoto*: ſed nec quæ ſunt eadem genere proximo, poſſunt ullo genere differre, nec ullo genere eſſe eadem, quæ differunt *toto genere*.

Par. 3. *Specifica.* *Specie*
Eadem ſunt, quæ ſub eadem infimâ ſpecie continentur: ut *Socrates & Plato.*
Differunt, quæ aut ipſæ ſunt infimæ contradiviſæ ſpecies; aut ſub eis continentur: ut *Homo & Equus, Socrates & Bucephalus.*

Parag. 4. *Numerica.*
Numero eadem ſunt, quæ dicunt eandem rem ſingularem: *Differunt*, quæ diverſum numerum conſtituunt. Quorum utrumq; tribus modis contingit, ſc. *Realiter, Formaliter, & Ratione.*

Par. 5. *Realis.*
Realiter eadem ſunt, quæ cum dicant eandem rem ſingularem, habent tamen diverſos conceptus definitos.

Atque hæc ſunt duplicia: vel
Per ſe, quando unum non poteſt eſſe ſine altero abſque contradictione: ut *Homo & riſibilis*: & dicuntur ſimpliciter *Eadẽ Realiter.*
Per Accidens, quando habent ſe vel ut ſubjectum & accidens, ut *Mel & Dulce*: vel ut Accidentia ejuſdem ſubjecti, ut *Flavum & dulce in Melle*; & dicuntur *Eadem Subjecto.*

Differunt

Differunt vero *realiter*, quorum unum poteſt eſſe ſine alio abſque contradictione: vel ſunt in diverſis ſubjectis, aut diverſa ſubjecta.

Formaliter eadem ſunt, quæ habent eundem conceptum definitivum: *Differunt*, quæ diverſos. Utrumque *adæquate*, vel *inadæquate*. Inadæquate ea ſimul & *eandem ſunt & differunt formaliter*, quorum uuum includit conceptum alterius & aliquid amplius: ut *Homo & Animal*: Adæquatè & *Formaliter eadem ſunt*, quæ habent eundem omnino conceptum ex parte rei, ita ut ſola evolutione definitionis differant, ut *Enſis* & *Gladius*, *Homo* & *Animal Rationale*: & quæcunque in univerſum aut ſunt diverſa nomina ejuſdem ſignificationis, aut ſe habent ut Definitio & definitum. *Adæquatè & Formaliter differunt*, quæ habent conceptus omnino diverſos, ita ut unum nihil includat alterius in primo modo dicendi per ſe: ut *Homo & Riſibile*.

Ratione eadem ſunt, quæ habent conceptum omnino eundem ex parte intellectus: ut *Homo eſt idem ſibi ipſi*, & univerſum quæcunque ſunt in tertio modo dicendi per ſe. *Ratione differunt*, quæ ſolâ operatione intellectus diſtinguuntur: ut in hac propoſitione *homo eſt homo*, termini differunt ſolum ex Parag. 6. *Rationalis.*

parte noſtri intellectus: hac ratione ſc. quod primum ly *homo eſt ſubjectum*, poſterius *prædicatum*.

Parag. 7. *Æqualitas & ſimilitudo.*

Identitari & Diverſitari affines ſunt *Æqualitas*, & *Inæqualitas*: *Similitudo* etiam & *Diſſimilitudo*. *Æqualia* ſunt, quorum quantitas eſt eadem: ut *decem & decem*. *Inæqualia* ſunt, quæ differunt ſecundum majorem & minorem quantitatem: ut *Quinque* & *decem*. *Similia* ſunt, quæ conveniunt vel in Qualitate, vel id Actione aut Paſſione, aut Relatione conſequente qualitatem: ut *Æthiops* & *Corvus*. *Diſſimilia*, quæ in aliquo iſtorum diſtinguuntur: ut *Cygnus* & *Corvus*.

Quæſtiones Capitis deciminoni.

1 De *triplici Identitate & diverſitate.*
2 *De Identitate Reali.*
3 *De Identitate Formali.*
4 *De Identitate Rationis.*
5 *De Æquali & Inæquali:*
6 *De Simili & Diſſimili:*

Finis Libri primi.

COMPENDII LOGICÆ ARTIS LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

De Propoſitionis Partibus.

SEcundum mentis Actum dirigit ea Logicæ Pars, quæ de *Propoſitionibus* eſt : quam exequitur Ariſtoteles in libro *de Interpretatione*. Parag. 1. *Interpretationis definitio.*

Eſt autem *Interpretatio*, vox res ipſas & animi conceptus de rebus ſignificans ex inſtituto. Conſequuntur enim ſe 4. iſta, idque hoc ordine ; *Res, Conceptus, Voces, Literæ*. Quorum *Res*, & *Conceptus* ſunt à natura ; & proinde ubique eadem. *Voces* vero & *Literæ* ex inſtitutione humanâ : & proinde non ſunt ubique eædem, ſed arbitrariæ, & pro locorum & temporum varietate aliæ atque aliæ. *Conceptus* ſunt ſigna ſive notæ rerum, *Voces* conceptum, *Literæ* vocum.

Parag. 2. *Nomen & Verbum.*

Interpretatio, vel eſt *Simplex*, ſive pars orationis; vel *Compoſita*, ſive Oratio. *Partes Orationis* ſunt duæ, *Nomen* & *Verbum*. *Nomen*, eſt interpretatio *ſimplex* ſine tempore: vel plenius, eſt *Vox ſignificativa ad placitum ſine tempore, cujus nulla pars ſeparata aliquid ſignificat, finita, recta*; ut Homo. *Verbum* eſt interpretatio ſimplex adſignificans tempus: vel plenius, eſt *Vox ſignificativa ad placitum cum tempore, cujus nulla pars ſeparata aliquid ſignificat, finita, recta*: ut Currit. Eſt autem *ſignificare cum tempore*, ultra principale ſignificatum connotare etiam aliquod diſcrimen temporis *præſentis* ſc. *præteriti aut futuri*. Logicis ſola nomina recti caſus, *Nomina*: & verba indicativi modi, *Verba* cenſentur; ut *Socrates, Currit*: reliqua *Caſus Nominum & Verborum* appellantur; ut *Socratis, Currere*. *Finita* Nomina & Verba ſunt, quæ certum aliquod ſignificant: & *poſitivè* ſemper exprimuntur, ut *Homo, Currit*. *Infinita*, quæ non: & exprimuntur *Negativè*: ut *Non homo, Non currit*.

Parag. 3. *Definitio Propoſitionis.*

Interpretatio compoſita, ſive *Oratio*, *eſt* Vox ſignificativa ad placitum, cujus partes ſeparatæ aliquid ſignificant: ut *Homo Currit*, "[Multæ ſunt Orationum ſpecies. quarum reliquæ, quum in-

"ſerviant

"ſerviant potius interpretandis animi affe-
"ctibus, quam cognitioni, ad *Rhetoricam* ma-
"gis propriè pertinent, vel *Poeticam*. Ea ſola
"*Logica* eſt, quæ aliquid indicat eſſe aut
"non eſſe: quam *Pronunciatum*, aut *Effatum*
"aut *Enunciationem*, aut *Axioma*, aut alio a-
"liquo nomine indigitarunt nonnulli; ple-
"rique *Propoſitionem vocant.*] Eſt autem Propoſitio; *Oratio indicativa, verum vel falſum ſignificans ſine ambiguitate.* Ejus æternum & adæquatum κριτήριον eſt, *Verum vel falſum ſignificare.* Propoſitio cui ambiguitas ineſt, (ſive ea *Æquivocatio* ſit, in voce aliquâ ſimplici; ſive *Amphibolia*, in tota ſyntaxi) ante factam diſtinctionem, non eſt *una*, ſed *plures*,

Parag. 4. *Partes orationis ſyncategorematicæ.*

Ad efficiendam *Propoſitionem*, complexio Nominis & Verbi & abſolutè eſt *neceſſaria* & omnino *ſufficit*: ita ut nec ſine iſtis duobus confici poſſit ulla Propoſitio, nec præterea quidquam aliud requiratur. Unde iſta duo ſolùm propriè ſunt *partes Orationis* Logicæ: & dicuntur *Categoremata*, ſive *Termini*, aut *Partes Categorematicæ*: ſive ſunt termini per ſe ſignificativi, aptique de uno aut pluribus dici. Reperiuntur tamen in Propoſitionibus non raro præter *Nomen*, & *Verbum*, aliæ etiam voces, quæ *Syncategoremata* appellan-

tur, aut *Termini Syncategorematici*, qui nihil per ſe ſignificant, nec dicuntur de aliquo, ſed tantum Categorematicis adjumenti non nihil afferunt ad certum orationis ſenſum efficiendum Cujuſmodi ſunt *ſigna quantitatum, particula negativa, excluſiva &c.* His ſublatis, nihilominus integra conſtabit Propoſitio: quare non ſunt omnino magis dicendæ *partes orationis*, ſi quidem propriè loqui velimus, quam *claviculi & pix*, quæ adhibentur tantum ad lignorum & tabularum compagem, dici poſſunt domùs aut navis partes. Etſi ſint iſtorum *Syncategorematum* nonnulla permagni ſæpenumerò momenti ad veritatem aut falſitatem propoſitionis immutandum, & quævis in iis vel leviſſima immutatio (ſive ipſius *termini*, ſive *loci* tantum) etiam ubi videri poſſet parum referre, inſignem pariat deceptionem.

Par. 5. *Termini Propoſitionis.* Nomen & Verbum ſunt partes propoſitionis *Verbales*; ſignant tamen *Reales*: unde *partes ſignantes* dicuntur, ſicut *Reales* (qui & termini) *partes Signatæ. Terminus* eſt, ex quo conſtituitur, & in quem reſolvitur propoſitio. Sunt autem termini tres; *Subjectum, Prædicatum, Copula*: quorum Subjectum & Prædicatum à Nomine ſignantur; Copula à Verbo, [Ita ferè inſtitui ſolent tyrones

"in

" in ſcholis de numero & natura Termino-
" rum. Sed ſecundum doctrinam Ariſto-
" telis atque ipſam rei veritatem, ſtatuendi
potius eſſent *duo* tantum Termini, *Sub-*
" *jectum* & *Prædicatum.*, Quorum ſubje-
" ctum perpetuo eſt *Nomen*: prædicatum
" *Verbum*, aut per ſe poſitum, aut Nomini
" conjunctum. *Copula* autem *verbalis* non
" eſt proprie *pars* aut *terminus* totius pro-
" poſitionis: ſed *Syncategorema* pertinens
" ad prædicatum, ut ejus pars. E. G. in
" iſta propoſitione *Socrates eſt juſtus*, ly *So-*
" *crates* eſt Nomen, & ſubjectum pro-
" poſitionis, & totum illud *eſt juſtus* eſt
" verbum & prædicatum propoſitionis. Et
" in iſta *Ambulare eſt moveri*, ly *Ambula-*
" *re* eſt Nomen & Subjectum; ly *eſt mo-*
" *veri* Verbum & Prædicatum. Cæterum,
", quoniam intereſt perſæpè tyronum,
" (quorum maxime in gratiam iſta me-
" ditamur)dediſcenda potius diſcere,
" quam inſolita: nobis ſat erit tritam
" inſiſtere ſemitam, nec veniam deſpera-
" re, communem errantibus errorem]

Subjectum(quod & Thema dicitur & Suppoſitum) eſt *nomen illud præce-dens copulam, cui Prædicatum attribu-tur*; *Prædicatum* (quod & Atributum & Oppoſitum, & Adjectum dicitur) *eſt nomen illud*

Par. 6. *definitio-nes Termi-norum.*

illud ſequens copulam quod ſubjecto attribuitur. Copula (ſive vinculum verbale) *eſt verbum ſubſtantivum Prædicatum cum Subjecto connectens.* Ut in hâc propoſitione *Homo eſt Animal:* ly *Homo* eſt ſubjectum, ly *Animal* Prædicatum, ly *Eſt* Copula.

Par. 7. *Canones Terminorum.*

1 *Subjectum & prædicatum æſtimanda ſunt ex ordine ſyntaxis, non loci.* Contingit enim multoties cryptica quædam partium propoſitionis inverſio, quâ fit ut tranſpoſitis terminis prædicatum primo loco, noviſſimo ſubjectum collocetur: ut in hac, *Saluberrima res eſt abſtinentia*; ly *Abſtinentia* eſt ſubjectum.

2 *Termini non ſemper omnes exprimuntur in propoſitione.* Id quod contingit, cum aliquis terminus vel ſubintelligitur, vel in alio implicitè includitur. Cujuſmodi propoſitiones *Implicitæ* dicuntur: quæ ut *Explicitæ* fiant, ſupplendum eſt quod intelligitur, ut *Mediocria firma*, ſupple copulam *ſunt*, & reſolvendum ſiquid alteri includitur, ut *Socrates currit*; reſolve verbum adjectivum in copulam verbi ſubſtantivi & participium, *eſt currens.*

3 *Prædicatum dignior eſt terminus in propoſitione.* Prædicatum enim habet rationem *formæ*, ſicut ſubjectum *Materiæ*: & eſt ferè magis univerſale, quam Subjectum.

4 *Termini*

4 *Termini propositionis debent esse inter se diversi:* sc. aut reipsa, ut *Socrates currit*; aut saltem respectu nostræ cognitionis, ut *Machæra est gladius.* Identicæ enim Prædicationes non promovent cognitionem. Sed *Ploce Rhetorica* non est identica Prædicatio, propter diversificatam ex vi Emphasis significationem.

Quæstiones Capitis primi.

1 *De libro περὶ ἑρμηνείας Aristotelis.*
2 *De interpretationibus.*
3 *De Nomine & Verbo.*
4 *De propositionis nomine & definitione.*
5 *De terminis Categorematicis & Syncategorematicis.*
6 *De terminis Propositionis.*

CAP. 2.

De suppositione Terminorum.

"TErminis Propositionis respectu Par. 1.
"significationis accidunt *Suppo-* Definitio
"*sitio*, *Ampliatio*, *& Restrictio*: qua- Suppositionis
"rum Suppositio ipsam significationem, re-
"liquæ

" liquæ latitudinem potius ſignificationis re-
" ſpiciunt. Suppoſitio eſt *acceptio termini in*
" *Propoſitione pro eo, quod quomodocunque ſi-*
" *gnificat.* Non eſt ipſa ſignificatio, ſed de-
" terminatio ſignificationis: & à ſignificatio-
" ne in eo differt, quod ſignificatio ſit *ipſius*
" *vocis*; ſuppoſitio verò *termini* compoſiti
" quodammodo ex *voce* ut materiali, & *ſig-*
" *nificatione* ut formali.

Par. 2. Suppoſitio materialis & formalis

" Unde ſequitur Suppoſitionem ali-
" am eſſe *Materialem*, *Formalem* ali-
" am. *Suppoſitio Materialis* eſt quando
" terminus ſupponit pro ſuo materiali,
" ſive pro ipſa voce: *Formalis*, quando pro
" formali, ſive pro re ſignificata.
" Ut in iſtis, *Homo eſt diſſyllaba dictio, Currit*
" *eſt verbum*; ly *Currit* ſupponit materiali-
" ter, & accipitur pro ipſiſmet vocibus: in iſta
" vero *Homo eſt Animal*, ly *Homo* ſupponit
" formaliter, & accipitur pro re ſignificata.

Par 3. Propria & impropria.

" Suppoſitio formalis alia eſt

Impropria; quando vox accipitur pro eo quod impropriè ſignificat: ut in iſta, *Aquilæ captæ ſunt*, ly *Aquilæ* ſupponit impropriè pro ſignis militaribus.

Propria, quando vox accipitur pro eo quod propriè ſignificat: ut ly *Homo* in iſta, *Homo eſt Animal.*

" Eſt

" Eſt autẽ *Propria* Vocis ſignificatio ea, ad
" quã ſignificãdã vox primo eſt impoſita: *Im-*
" *propria* vero ea, ad quã ſignificandã vox à
"propria ſignificatione tranſfertur per tropũ.

" Suppoſitio Propria aut *Simplex* Parag. 4.
"eſt, aut *Perſonalis*. Utraque rurſus *Simplex &*
" aut *ſingularis termini aut communis*. *Perſonalis.*
" Suppoſitio ſimplex eſt *acceptio termini ſin-*
" *gularis, vel communis, præciſè pro ſuo ime-*
" *diato ſignificato*. Terminus ſingularis tunc
" cognoſcitur *ſupponere ſimpliciter*, quando
"non poſſunt inferri ſua ſuperiora, ut ly *Socra-*
" *tes* in iſta, *Socrates eſt individuum*: non enim
" licet inferre, ergo *homo* ergo *animal eſt indi-*
"*viduũ*. Terminus vero cõmunis tunc, quãdo
" non poſſunt inferri ſua inferiora; ut ly *Ho-*
" *mo* in iſta, *Homo eſt ſpecies*, non enim licet
" inferre, ergo *aliquis hominum ſingularium*
" *eſt ſpecies*.

" Suppoſitio Perſonalis, eſt *acceptio* Par. 5.
" *termini etiam pro ſuis mediatis ſignifi-* *Diſcreta &*
" *catis*: quæ ſi ſit termini ſingularis, *communis.*
" *Diſcreta* dicitur; *Communis*, ſi communis.
" Terminus ſingularis tunc ſupponit *perſona-*
" *liter*, cum poſſunt inferri ſua ſuperiora; ut
" ly *Socrates* in iſta, *Socrates currit*: licet e-
" nim inferre ergo *homo*, ergo *animal currit*.
" Terminus vero communis tunc, cum poſ-
" ſunt inferri ſua inferiora; ut ly *Homo* in i-
" ſta,

" ſta; *Homo currit*: licet enim inferre, ergo
" *aliquis ſingularium* hominum currit.
" Suppoſitio communis vel *Naturalis* eſt,
" vel *Accidentalis*.

Par. 6. *Diſcreta & communis.*

" *Suppoſitio Naturalis* (quæ & *Do-*
" *ctrinalis* dicitur, quod in docendis
" diſciplinis eâ fere utamur,) eſt ac-
" ceptio Termini communis pro omnibus
" ſuis inferioribus, de quibus poteſt prædica-
" ri, ſine certi temporis reſpectu: ut in iſtis,
" *Homo eſt animal*, *Cœlum eſt rotundum*; ly
" *Homo* & ly *Cœlum* ſupponunt naturaliter
" id quod fit in omnibus propoſitionibus
" quæ ſunt æternæ veritatis, in quibus vul-
" gatum illud *Copulam abſolvi ab omni Nunc*
" *& Tunc*.

Parag. 7. *Suppoſitio Accidentalis.*

" *Suppoſitio Accidentalis* eſt accep-
" tio termini communis pro omnibus
" ſuis inferioribus, non ſimpliciter, ſed
" ſecundum exigentiam certi temporis
" importati per adjectum: ut in iſta, *homo*
" *currit*, ly *homo* ſupponit accidentaliter,
" pro ſingularibus hominibus tantum qui
" nunc ſunt, non qui fuerunt aut erunt; &
" *conſimiliter* in iſtis, *homo currit*, *homo cucur-*
" *rit*, mutatis mutandis. Id quod fit in om-
" nibus propoſitionibus, quæ non ſunt æter-
" næ veritatis, in quibus *copula non abſolvitur*
" *à Nunc & Tunc*.

" Suppoſitio

"Suppositio communis rursùs qua- Par. 8.
"druplex est; sc. *Distributiva, Copu-* *Suppositio*
"*lata sive Collectiva, Determinata,&* *distributiva*
"*Confusa*: quarum *Distributiva & Collecti-*
"*va* resolvuntur in sua inferiora mediante
"conjunctione copulativâ; *Determinata* ve-
"ro & *Confusa* mediante conjunctione dis-
"junctivâ. *Suppositio Distributiva* est cum
"terminus communis signo universali affe-
"ctus supponit pro omnibus suis inferiori-
"bus seorsim. Quod fit duobus modis.

"Vel enim distribuitur in
- *Singula generum*; cum terminus supponit pro singulis individuis sub se contentis. ut ly *Homo* in ista: *Omnis homo* est *animal*; id est, omnis singularis homo.
- *Genera singulorum*; cum terminus supponit non pro singulis individuis, sed pro singulis individuorum generibus seu ordinibus: ut ly *Vinum* in ista, *Omne vinum venditur à Socrate*, id est, Omne genus vini.

"Resolvuntur supponentia distri- Par. 9.
"butivè subsumendo singula inferio- *Distributiva resolutio*
"ra, pro quibus supponunt, cum al-
"tero termino propositionis seorsim, medi-
"ante

"ante conjunctione copulativâ, Ut iſta, *Omnis*
"*homo eſt animal*, reſolvitur ſic, *Iſte homo eſt*
"*animal, & iſte homo eſt animal*, &c. addendo
"ly *Animal* ſingulis ſeorſim: & iſta, *Omne*
"*vinum venditur a Socrate*; Reſolvitur ſic,
"*Hoc genus vini venditur, & illud genus vi-*
"*ni venditur*, &c.

Par. 10. *Suppoſitio Copulata, ſive Collectiva,*
Suppoſitio Collectiva. "eſt cum terminus communis ſigno
"univerſali affectus ſupponit pro om-
"nibus ſuis inferioribus collectivè: ut ly *E-*
"*lementa* in iſta, *Omnia Elementa ſunt qua-*
"*tuor*. Collective autem ſupponentia reſol-
"vuntur, ſubſumendo ſingula inferiora, pro
"quibus ſupponunt, cum altero termino
"propoſitionis conjunctim, mediante con-
"junctione copulativa, ut iſta, *Omnia Ele-*
"*menta ſunt quatuor*, reſolvitur ſic, *Iſtud Ele-*
"*mentum, et iſtud et iſtud ſunt quatuor*;
"addendo ly *quatuor* univerſis conjunctim:
"nam de ſingulis ſeorſim falſum eſſet.

Par. 11. "*Suppoſitio determinata*, eſt accep-
Suppoſitio Determinata. "tio termini communis ſine ſigno,
"vel cum ſigno particulari pro aliquo
"omnium ſuorum inferiorum disjun-
"ctivé: ut in iſtis *Homo currit*, *Aliquis ho-*
"*mo currit*, ly *Homo* ſupponit determinatè
"pro aliquo ſingularium hominum. Et re-
"ſolvuntur hoc modo ſupponentia ſubſu-
"mendo

"mendo ſingula inferiora pro quibus ſup-
"ponunt, cum altero termino propoſitioni
"ſeorſim, mediante conjunctione disjuncti-
"vâ. Ut iſta, *Homo currit*, reſolvitur ſic, *vel*
"*iſte homo currit, vel iſte homo currit, &c.*
" addendo ly *currit* ſingulis ſeorſim.

" *Suppoſitio falſa*, eſt acceptio ter- Par. 12.
" mini communis ſine ſigno, vel cum *Suppoſitio*
" ſigno particulari, pro omnibus ſuis *Confuſa.*
" inferioribus disjunctivè: ut in iſtis, *Navis*
eſt neceſſaria ad transfretandum, Aliqua Na-
vis eſt, &c. ly *Navis* ſupponit pro omni na-
" ve confuſè. Et reſolvuntur confuſè ſuppo-
" nentia, ſubſumendo ſingula inferiora, pro
" quibus ſupponunt, cum altero termino
" propoſitionis conjunctim, mediante con-
" junctione disjunctivâ: Ut iſta, *Navis eſt*
" *neceſſaria*, &c. *Vel iſta Navis, vel iſta, vel*
" *iſta, &c. eſt neceſſaria*, addendo ly *Neceſſa-*
" *ria* univerſis conjunctim: nam de ſingulis
" ſeorſim falſum eſſe.

" Dictiones *ſyncategorematicæ*, & præ- Parag. 13.
" cipuè *quantitatum ſigna*, terminorum De regulis
" ſuppoſitiones multis modis variant- *ſuppoſitio-*
" de quibus, ut & reſolutione Suppo- *num.*
"ſitionum, *Summularii* ſatis operoſè regulas
" tradiderunt. Sed quas Logicæ ſtudioſus
" per attentam terminorum in propoſitione
" conſiderationem ex iis quæ jam dicta ſunt

" per ſe facilè obſervabit.

Quæſtiones Capitis ſecundi.

1 *De definitione & uſu ſuppoſitionis.*
2 *De ſuppoſitione materiali & formali.*
3 *De propria & impropria.*
4 *De ſimplici & perſonali.*
5 *De diſcreta & communi.*
6 *De naturali & accidentali.*
7 *De diſtributiva & collectiva.*
8 *De determinata & confuſa.*

CAP. 3.

De Ampliatione & reſtrictione.

Par. 1. *Definitio ampliationis & reſtrictionis.*

" AMpliatio termini eſt *dilatatio ſuppoſitionis ejus ultra ſuum* " *ſtatum reſpectu temporis.* Reſtrictio " verò, *ejuſdem coarctatio citra ſuum* " *ſtatum.* Dicitur autem Terminus " *habere ſtatum ſuum* cum ſupponit pro ſuis " ſignificatis præciſè ſecundum exigentiam " temporis in principali copulâ; ut in iſta, " *Aliquis homo diſputat*, ly *homo* habet ſta- " tum ſuum, & ſupponit præciſè, pro homine

" qui

" qui nunc est. *Ampliari* verò, cum suppo-
" sitio ejus extenditur ad plura: *Restringi*,
" cum contrahitur ad pauciora significata,
" quam pro exigentiâ temporis in principa-
" li copulâ.

" Sunt autem *Temporis differentiæ*, Par. 2.
" prout hic spectantur, quinque, *Tem-* *Quinque*
" *poris* sc. *Præsentis, Præteriti, Futuri*, *temporum*
" *Possibilis*, & *Imaginarii*. Secun- *differentiæ*
" dum harum differentiarum plures, aut
" omnes (*disjunctim*) contingit terminum
" ampliari: atque terminus sic ampliatus
" debet resolvi in sua significata secundum
" eas, mediante conjunctione disjunctivâ;
" Est ergo *Ampliatio* quadruplex; prout
" *secundum duas, tres, quatuor, vel omnes*
" temporis differentias contingit terminum
" ampliari.

" Ampliatio prima est secundum Par. 3.
" *duas temporis differentias*: quod etiam *Ampliatio*
" fit duobus modis. Primo, cum termi- *secundum*
" nus ampliatur ad *præsentia* & *præte-* *duo tempora*
" *rita*: quomodo ly *sedens* in ista, *sedens sur-*
" *rexit*, ampliatur, ut supponat pro eo qui se-
" det, aut sedebat & ly *domum* in ista, *destruo*
" *domum*, sc. quæ est, vel fuit. Altero, cum
" terminus ampliatur ad *præsentia* & *futura*:
" quomodo ly *Vivens* in ista, *Vivens morietur*,
" ampliatur, ut supponat pro eo qui vivit,

" aut vivet: & ly *domum* in ista, *Ædifico do-*
" *mum*, sc. quæ est, vel erit. Verba præteriti
" temporis semper ampliant subjectum ad
" præsentia & præterita; & futuri ad præ-
" sentia & futura: Termini *posterioritatis*, aut
" *definitionis* ampliant terminum, cui appli-
" cãtur, ad præsentia & præterita; *inceptionis*
" vero aut *prioritatis* ad præsentia & futura.

Par. 4. *Ampliatio secundum tria tempora*

" Ampliatio secunda est, secundũ *tres differentias temporis*; cum sc. terminus
" ampliatur ad *præsentia, præterita*, &
" *futura*: quomodo ampliatur ly *Natus*
" in istâ, *Omnis natus morietur*, sc. qui est, fuit,
" vel erit natus. Verba futuri temporis hoc
" modo semper ampliant subjecta præteriti.

Par. 5. *Ampliatio secundum quatuor tempora.*

" Ampliatio tertia est, secundum
" *quatuor differentias temporis*: cum sc.
" terminus ampliatur ad *præsentia*,
" *præterita, futura*, & *possibilia*: quo-
" modo ly *Flos* ampliatur in ista, *Flos*
" *est corruptibilis*, sc. qui est, fuit, erit, aut po-
" test esse. Verbum *Potest*, & nomina ac ad-
" verbia illud includentia, hoc modo semper
" ampliant subjecta.

Parag. 6. *Ampliatio secundum omnes temporis differentias.*

" Ampliatio quarta, & maxima, est
" secundum *omnes differentias tempo-*
" *ris*: cum sc. terminus ampliatur ad
" *præsentia, præterita, futura, & ima-*
" *ginaria*; quomodo ly *Opes* sumitur

in

" in ista, *Avarus appetit opes*, sc. quæ sunt,
" fuerunt, erunt, possunt esse, vel imaginari.
" Verba appetitus, aut intellectus, & similia,
" hoc modo semper ampliant terminum,
" cui velut objecto applicantur.

" *Restrictio* ampliationi contraria Par. 7.
" est; fitque *cum status* seu ampliatio *Restrictio.*
" *termini ad pauciora supposita per aliquod*
" *additum contrahitur*: sive illud additum sit
" Relativum pronomen, quæ copula impli-
" cationis appellatur, ut ista, *Homo, qui est*
" *sapiens, cognoscit se*: sive adjectivum nomen,
" ut in ista, *Homo sapiens cognoscit se*: sive sub-
" stantivum inferius, ut in ista, *Poëta Virgilius*
" *scribit*: sive casus obliquus, ut in istâ, *Equus*
" *Socratis currit*: in quibus omnibus subje-
" ctum restringitur per illa quæ adduntur,
" ad supponendum pro paucioribus.

" Restrictioni affines sunt

Alienatio, estq; cum Par. 8.
additum facit terminũ *Alienatio*
cui additur supponere *& dimi-*
impropriè: ut in ista, *nutio.*
homo pictus est in aula, ly
Homo alienatur per illud
additum ly *Pictus.*

Diminutio: estque, cum
additum diminuit integram
significationem termini, cui
additur: ut in ista, *Æthiops*

" *est albus dentibus*, ly *Albus* diminuitur per additum ly *dentibus*. Terminus diminutus appellatur *dictum secundum quid*: non diminutus *dictum simpliciter*.

Quæstionis hujus Capitis.

1 *De usu ampliationis & restrictionis.*
2 *De utriusque definitione.*
3 *De modis Ampliationis.*
4 De *modis Restrictionis.*
5 De *Alienatione* & *Diminutione.*

CAP. 4.

De *Divisionibus Propositionis.*

Par. 1. *Triplex divisio Propositionis.*

TRifariam *dividitur* Propositio (quoad non restringitur ad certam materiam) sc. secundum *Substantiam*, *Qualitatem*, & *Quantitatem*. Triplici divisioni triplex aptatur quæstio, *Quæ*, quæstio Substantiæ; *Qualis*, Qualitatis: *Quanta*, Quantitatis: unde versiculus,

Quæ? Ca. vel Hyp. Qualis? Ne. vel Aff. Un. Quanta? Par. In. Sing.

Quoad

Quoad ſubſtantiam Propoſitio dividitur in *ſimplicem*, *ſive Categoricam*; & *Compoſitam*, quæ & Synecdochicè *Hypothetica*. *Symplex ſive Categorica* eſt, quæ conſtat unico ſubjecto, unico prædicato, & unica verbali copula; ut *homo eſt animal*. Ejus materia immediata ſunt ſimplices termini; forma, unio terminorum per verbum: *Compoſita (ſeu hypothetica late ſumpta)* eſt, quæ conſtat ex pluribus Categoricis per conjunctionem unitis; ut *ſi homo ſit Animal, tum homo eſt corpus.* Ejus materia immediata ſunt Categoricæ Propoſitiones: forma, unio Categoricarum per conjunctionem. Parag. 2. *Diviſio propoſitionis quoad ſubſtantiam.*

Propoſitio Categorica *Pura eſt*, vel *Modalis*; *Pura (ſive de ineſſe)* eſt, in qua prædicatum purè affirmatur vel negatur de ſubjecto; ut *homo eſt Animal*: purè affirmatur & negatur, quod ſimpliciter dicitur ineſſe, aut non ineſſe; hoc eſt, non expreſſo ineſſendi aut non ineſſendi modo: unde & Propoſitio *de ineſſe* appellatur. *Modalis* eſt, in qua exprimitur modus diſpoſitionis prædicati cum ſubjecto, ut *Neceſſe eſt hominem eſſe Animal.* Par. 3. *Propoſitio pura & modalis.*

Quoad qualitatem Propoſitionis Categoricæ dividitur in *Affirmativam* & *Negativam*: atque iterum in *Veram* & Par. 4. *Diviſio propoſitionis*

quoad qualitatem vocis.

Falſam. Quarum diviſionum iſta *Rei*, illa *Vocis* qualitatem reſpicit. Quæſtio qualitatis de vocis qualitate intelligenda eſt, non rei. *Affirmativa* eſt, in qua prædicatum de ſubjecto affirmatur, ut *homo eſt animal: Negativa*, in qua negatur, ut *homo non eſt lapis*. Qualitas propoſitionis æſtimanda eſt penes principalem copulam, quæ ſi non afficiatur negatione, tota propoſitio erit affirmativa, ut, *Non animal eſt non homo*: negativa eſt, *homo non eſt lapis*: Notæ enim negationis *Non*, *&c.* niſi afficiant copulam, propoſitionem faciant licet (ex altero, vel utroque termino) *infinitam*, non faciunt *negativam*.

Par. 5. *Diviſio propoſitionis quoad qualitatem rei.*

Propoſitio *vera* eſt, quæ cum re convenit: ſive quæ dicit id quod eſt eſſe, aut non eſſe quod non eſt; ut, *Homo eſt animal*, *Homo non eſt lapis*; *Falſa*, quæ cum re diſſentit: ſive quæ dicit id eſſe quod non eſt, aut quod eſt non eſſe; ut, *Homo eſt lapis*, *Homo non eſt animal*.

Ut in propoſitione cognoſcatur Habitudo qualitatis ad qualitatem; qualitatis, ſc. *Rei* ad qualitatem *Vocis*; notanda eſt materia propoſitionis diverſa. *Materiam* dico, non *ex quâ*, illa enim ſunt termini; ſed *Circa quam*, quæ reſpicit ſignificationem.

Eſtque

Eſtque ea triplex

Neceſſaria: cum prædicatum ita convenit ſubjecto ex natura rei, ut non poſſit res aliter ſe habere: ut *Homo eſt animal.*

Impoſſibilis: cum prædicatum ita repugnat naturæ ſubjecti, ut non poſſit res ita ſe habere: ut *Homo eſt lapis.*

Contingens: cum prædicatum ita ſe habet indifferenter ad ſubjectum, ut ei naturaliter nec conveniat nec repugnet: ut *Homo eſt doctus.*

Par. 6. *Veritas & falſitas propoſitionum quantum ad materiam.*

In materia *Neceſſaria*, propoſitiones affirmativæ ſemper ſunt veræ, negativæ falſæ: ut ly *Homo eſt animal*, vera eſt; ly *Homo non eſt animal*, falſa.

In materia *Impoſſibili*, propoſitiones affirmativæ: ſemper ſunt falſæ, negativæ veræ: ut, ly *Homo eſt lapis*, falſa eſt; ly *Homo non eſt lapis*, vera.

In materia *Contingenti*, nec affirmativæ nec negativæ ſunt ſemper veræ aut falſæ; utræque enim vel veræ eſſe poſſunt vel falſæ: ut *Homo eſt doctus*, *Homo non eſt doctus.*

Quoad

Parag. 8. *Propositio. Universalis*

Quoad Quantitatem, Propositio Categorica est *Universalis*, *Particularis*, *Indefinita*, vel *Singularis*. *universalis* est, cujus subjectum est terminus communis cum signo universali. Signa universalia sunt *omnis*, *nullus*, *uterque*, *neuter &c.* ut, *Omnis homo est animal*, *Nullus homo est lapis*. Signa universalia, quando faciunt subjectum supponere *distributivè in singula generum*, faciunt propositionem perfecte & simpliciter universalem: secundariò vero & imperfecte universalem, quando faciunt subjectum supponere *distributivè in genera singulorum* vel etiam *collectivè*.

Parag. 8. *Particularis*

Particularis Propositio est, cujus subjectum est terminus communis cum signo particulari. Signa particularia sunt *Aliquis*, *Quidam*, *Aliquis non*, *&c.* ut *Aliquis homo est doctus*, *Quidam homo non est doctus*. Aliqua signa particularia faciunt propositiones, etsi non universales, proximas tamen universali; ut, *Plerique divites sunt avari*.

Parag. 9. *Indefinita*

Propositio *Indefinita* est, cujus subjectum est terminus commmunis sine aliquo signo: ut *homo est animal*, *homo non est doctus*, Indefinita in materiâ contingenti, æquipollet *particulari*; in necessaria vero vel impossibili, *universali*. Indefinitarum præcipuus

præcipuus uſus eſt in propoſitionibus quas vocant *de Idea*; quibus non rectè apponitur univerſale ſignum, etſi æquipolleant univerſalibus, ut, *Cœlum eſt rotundum*, indefinitè dicimus, potius quam *Omne Cœlum*, univerſaliter. Et in iis quæ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ſignificant, & ſunt univerſalibus proximæ; ut *Divites ſunt avari*. Et in iis etiam in quibus ſubjectum ſupponit materialiter, vel etiam ſimpliciter: ut, *homo eſt nomen, animal eſt genus*: iſtæ enim nec univerſalibus æquipollent, nec particularibus, ſed potius ſingularibus: nam ly *homo* & ly *Animal*, id eſt, *hæc vox homo, hic terminus Animal*, ſunt ſingularia

Propoſito *Singularis* eſt, cujus ſubjectum vel eſt terminus ſingularis, vel terminus communis ſingularizatus. Ut, *Socrates currit. Hic homo non eſt doctus.* Subjectum quovis (*determinato*) modo individuum facit ſingularem propoſitionem. Parag. 10. *Singularis*

Sunt & aliæ *diviſiones Propoſitionum* præter jam dictas, quibus in Rep. Logica ſuus eſt locus & uſus. Quarum præcipuæ ſunt iſtæ. Parag. 11. *Diviſiones aliæ*

1. Propoſitio eſt vel *una* vel *Plures*. Propoſitio *Una* eſt in qua unum uni attribuitur, *Unum* autem intellige vel *terminum ſimplicem*, eumque univoce ſumptum: quomodo hæc propoſitio eſt una. *Homo eſt animal*: vel

vel ſaltem *terminum compoſitum* ex iis quæ naturaliter conjungi poſſunt, ita ut ex ipſis fiat unum quid: quomodo hæc propoſitio eſt una, *Homo eſt animal rationale mortale.* Propoſitiones *Plures* ſunt, 1. Ubi aut ſubjectum aut prædicatum eſt terminus æquivocus æquivocè ſumptus, ut *Canis eſt ſubſtantia:* 2. Ubi vel ſubjectum vel prædicatum vel utrumque eſt multiplex & non unum; ut *Socrates & Plato diſputant, Homo vivit & currit, Socrates ſedet & Plato currit;* 3. Ubi occurrit terminus compoſitus ex quibus naturaliter non fit unum per ſe; ut *Socrates eſt albus, ſutor eſt muſicus.*

3. Propoſitio vel eſt ſecundi adjacentis, vel tertii; *ſecundi adjacentis* eſt, in quâ copula non eſt ſeparata à prædicato: id quod fit, quoties verbum vel adjacens attribuitur ſubjecto; ut, *Homo eſt, homo ambulat.* Propoſitio *tertii adjacentis* eſt, in quâ copula verbalis eſt ſejuncta à prædicato: ut, *Homo eſt Animal.*

4. Propoſitio omnis eſt vel *Finita*, vel *Infinita. Finita* eſt, cujus omnes termini ſunt finiti: ut, *homo currit. Infinita* eſt, cujus aliquis terminus eſt infinitus. Propoſitiones *tertii adjacentis* poſſunt eſſe ex omni parte infinitæ: *ſecundi* vero, non niſi ex parte ſubjecti tantum. Propoſitionem

contingit

contingit *infinitam* esse tribus modis: sc. 1. de subjecto infinito; ut, *non homo currit.* 2. de Prædicato infinito; ut, *homo est non justus.* 3 de utroque termino infinito: ut, *non homo est non risibilis.*

Quæstiones Capitis quarti.

1 De *triplici divisione & interrogatione Propositionis,*
2 De *Propositione Categorica, & Hypothetica.*
3 De *Propositione affirmativa, & Negativa.*
4 De *Propositionis Veritate & Falsitate.*
5 De *Materia Propositionis.*
6 De *Quantitate* Propositionis
7 De *Propositione una, & pluribus.*
8 De *Propositione secundi & tertii adjacentis.*
9 De *Propositione Finita & Infinita.*
10 De *aliis divisionibus & distinctionibus Propositionis.*

CAP. 5.

De Oppositione Propositionum Categoricarum de inesse.

Propositionum *Categoricarum de inesse* (secundum quod instituitur unius cum alia ejusdem subjecti & Prædicati Parag. 1. *Triplex affectio propositionis.*

ones: *Oppoſitio*, *Æquipollentia*, & *Converſio*: quarum Oppoſitio & Æquipollentia eſt inter duas Categoricas *ejuſdem* ordinationis terminorum: Converſio vero *diverſæ*.

Parag. 2. *Oppoſitionis definitio & ſpecies.*

Oppoſitio eſt repugnantia duarum propoſitionum Categoricarum in quantitate ſolâ, vel qualitate ſolâ, vel utraque: eodem manente ſubjecto & Prædicato. Ejus quatuor ſunt ſpecies: ſc. *Contraria*, *Subcontraria*, *Contradictoria*, *Subalterna*: quarum Contraria & Subcontraria pugna eſt ſolius *Qualitatis*; Subalterna ſolius *Quantitatis*; Contradictoria *utriuſque*, In quibus omnibus, quo fiat oppoſitio legitima, cautè videndum, ne non ſint in utraque oppoſita iidem *termini*, idem *ordo terminorum*, eadem *ſignificatio*, & reſpectu circumſtantiarum idem omnino *ſignificandi modus*.

Par. 3. *Oppoſito contraria.*

Oppoſito *Contraria* eſt duarum propoſitionum univerſalium repugnantia in qualitate, ut, *Omnis homo currit*, *Nullus homo currit*. Poſſunt contrariæ ambæ eſſe ſimul falſæ (*in materia* ſc. *contingenti*) nunquam ſimul veræ: unde ſequitur iſta eſt vera: *ergo* illa falſa: non è contra.

Oppo-

Oppoſitio *Subcontraria* eſt duarum propoſitionum particularium repugnantia in qualitate: ut, *Aliquis homo currit, Aliquis homo non currit.* Poſſunt ſubcontrariæ ambæ eſſe ſimul veræ (*in materia* ſc. *contingenti*) nunquam ſimul falſæ: unde ſequitur, iſta eſt falſa, *ergo* illa vera: non è contra. Parag. 4 *Oppoſitio Subcontraria.*

Oppoſitio (omnium minima) *Subalterna* eſt duarum Propoſitionum affirmantium vel negantium repugnantia in quantitate: ut *Omnis homo currit, Aliquis homo currit: Nullus homo currit, Aliquis homo non currit.* Iſtarum univerſalis dicitur *Subalternans,* particularis *Subalternata.* In *veritate,* ſubalternata ſequitur ſubalternantem, in falſitate ſubalternan ſubalternatam: unde ſequitur, ſubalternans eſt *vera,* ergo ſubalternata, & non è contra: atque iterum ſubalternata eſt *falſa,* ergo ſubalternans, & non è contra. Par. 5. *Oppoſitio Subalterna*

Oppoſitio (omnium maxima) *Contradictoria,* eſt duarum propoſitionum in quantitate ſimul & qualitate repugnantia: ita ut unius univerſalis & alterius particularis altera neceſſario ſit affirmativa altera negativa: ut, *Omnis homo currit, Aliquis homo non currit. Nullus* Parag. 6. *Oppoſitio contradictoria.*

lus homo currit, Aliquis homo currit. Est & secundarium quoddam contradictionis genus, inter binas singulares; (ut, *Socrates currit, Socrates non currit*) atque inter binas indefinitas, sive illæ sint de Idea: (ut, *Cœlum est rotundum, Cœlum non est rotundum:*) sive de subjecto supponente materialiter, vel simpliciter, ut, *Homo est species, Homo non est species.*) Quarum omnium lex una communis est: *Impossibile esse contradictorias* in quavis materiâ *ambas esse simul vel veras, vel falsas.*

Parag. 7. *Schema oppositionum et versiculi.*

Oppositionis doctrinam hujusmodi ferè schemate oculis subjiciunt.

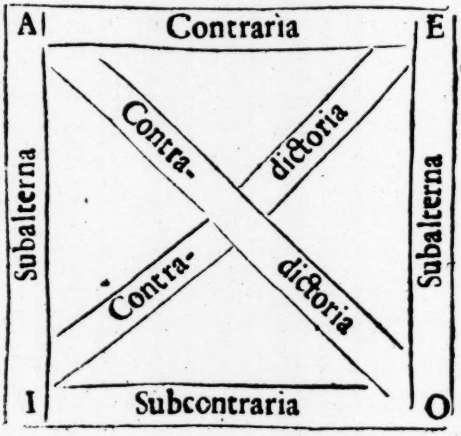

Schemati

Schemati memoriæ juvendæ ergo verſiculos adjicimus.

Androgii *contradicunt, contraria* Magnes, Fio *ſubcontraria ſunt*, Capiendo *ſubaltern.* Utrobique, & in angulis ſchematis, (ubi *Contraria* ad ſummum, ad imum *Subcontraria*, ad utrumq; latus *Subalterna, Contradictoria* ad oppoſitos angulos collocata ſunt;) & in vocabulis verſiculorum fictitiis *Androgei, Magnes, Fio, Capiendus* quatuor vocales *A. E. I. O.* ſignant quatuor propoſitionum differentias ex variâ complexione quantitatis & qualitatis ortas: quarum *A* valet *Omnis*, & notat univerſalem affirmativam; *E Nullus*, & notat univerſalem negativam; *I Aliquis*, & notat particularem affirmativam; *O Aliquis non*, & notat particularem negativam: juxta vulgares rythmos *Aſſerit A, negat E, ſed univerſaliter ambæ:*

Aſſerit I, negat O. ſed particulariter ambo.

Quæſtiones Capitis quinti.

1 De *Oppoſitione Propoſitionum in genere.*
2 De *Oppoſitione Contraria.*
3 De *Oppoſitione Subcontraria.*
5 *De Oppoſitione Subalterna.*

CAP. 6.

De Æquipollentia earundem.

Par. 1. *Definitio Æquipollentiæ.*

Æquipollentia communiter ſumpta eſt duarum propoſitionum verbo tenus quoquomodo diſcrepantium omnimoda in ſenſu conſpiratio. Quomodo propoſitio de prædicato tropico æquipollet propoſitioni de Prædicato proprio: ut iſta, *Socrates eſt vulpes*, huic *Socrates eſt verſutus*: etſi tropicum quam proprium majorem fere habeant Emphaſin. Sed in præſenti ſtrictius ſumitur Æquipollentia: eſtque *duarum propoſitionum oppoſitarum per adventum negationis reconciliatio in quantitate, & qualitate, tum vocis, tum rei.*

Par. 2. *Ejus fundamentum.*

Fundamentum hujuſmodi æquipollentiæ eſt *natura negationis*: cujus apud Latinos (Græcis enim alia longè ratio eſt Negationis & Æquipollentiæ) ea vis eſt, ut totum id neget, quodcunque poſt ſe reperit, quamvis ſit vel altera negatio: unde illud, *Duæ negationes faciunt affirmativam unam*. Pro triplici ergo negationis diſpoſitione triplex erit Æquipollentiæ ratio: cujus univerſa doctrina unico hoc verſiculo continetur. *Præ,*

Præ, contradict. Poſt, contrar. Præ, poſtque ſubaltern. In quo verſiculo ly *Præ* & *Poſt* ſignificant Præpoſitionem poſtpoſitionem (prout caſus exigit) particulæ negativæ *ſigno* ſimul & *ſubjecto*.

Regulæ æquipollentiarum ſunt tres.

1 Alterutri *Contradictoriarum* præpoſita negatio facit eam æquipollere ſuæ contradictoriæ. Æquipollent ergo iſta, *Non omnis, aliquis non: nonnullus, Aliquis: Non aliquis: Nullus: Non aliquis non, Omnis.* Parag. 3. *Æquipollentiarum Regulæ.*

2 Alterutri *Contrariarum* poſtpoſita negatio facit eam æquipollere ſuæ contrariæ. Æquipollent ergo iſta, *Omnis non, Nullus: Nullus non, Omnis*; etſi idoneorum in linguâ Latinâ authorum frequentior uſus effecerit jamdiu, ut ly *Omnis non* (perinde ac ly *Non omnis*) valeat *Aliquis non*, haud infrequentius quam *Nullus*. Quod imprimis tyronibus obſervandum moneo: quos in ſcholis ſæpiſſimè contingit ad iſta minus attentos facilè decipi, atque miſerrimè hærere in pice.

3 Alterutri *Subalternarum* præpoſita ſimul & poſtpoſita negatio facit eam æquipollere ſuæ oppoſitæ. Æquipollent ergo iſta; *Non omnis non, Aliquis: Non aliquis non, Omnis: Non nullus non, Aliquis non.*

[*Subcontrariæ* reconciliandæ eſſent omnino quomodo contrariæ, poſtponendo ſc. negationem, ſi uſus linguæ ferret: ſed cum negatio neutri commodè poſtponi poſſit, ſubcontrarium (non *affirmanti*, quod ſic eadem eſſet cum ſua oppoſita, non ſenſu modo ſed & verbis: nec etiam *neganti*, quod ſic admitteretur immediatus concurſus duarum negationum) de earum conciliatione nulla datur regula.

Quæſtiones Capitis ſexti.

1 *De æquipollentia communiter dicta.*
2 *De vi negationis.*
3 *De Conciliatione contradictoriarum.*
4 *De Conciliatione contrariarum & Subcontrariarum.*
5 *De Conciliatione ſubalternarum.*

CAP. 7.

De Converſione earundem.

Par. 1. *Definitio converſionis.*

Converſio eſt mutatio ſubjecti in locum Prædicati & è converſo, manente eâdem qualitate propoſitionis. In omni converſione legitimâ requiruntur duo: *Commutatio* ſc. terminorum (non quoad

quoad voces, ſed) quoad ordinem; & *Illatio* convertentis ex converſa. Eſt autem propoſitio *Converſa* illa, cujus termini tranſponuntur; *Convertens* vero ea, quæ ex tali tranſpoſitione terminorum infertur. In omni converſione cavendum, ne termini mutilati pro integris inferantur: unde non ſequitur, *Aliquis homo videt cæcum*, ergo *aliquis cæcus vidit hominem*; ſed inferendum eſt, ergo *aliquod videns cæcum eſt homo.*

Converſionis tres ſunt ſpecies; *Simplex, per accidens, per contrapoſitionem.* Atque his tribus modus omnes propoſitiones poſſunt quidem converti; ſed non ita, ut fiat debita illatio. Converſio ſimplex & per contrapoſitionem ſunt *æquales*; per accidens eſt *inæqualis*: Simplex & per accidens ſunt *finitæ*, Per tranſpoſitionem eſt *infinita.* Doctrina legitimæ converſionis hoc diſticho comprehenditur. Par. 2. *Species converſionis*

Feci *ſimpliciter convertitur*; Eva *per Accidens*; Cato *per contra*: *ſic fit converſio tota.*

Converſio ſimplex eſt mutatio ſubjecti in locum prædicati & è contra, manente eâdem quantitate. Hoc modo convertuntur *Univerſalis Negativa* in univerſalem negativam, & *Particularis affirmativa* in particularem affirmativam, notatæ per vocalis *E. I.* in ly *Feci* ut, *Nullus* Parag. 3. *Converſio ſimplex.*

homo

homo est lapis, ergo *nullus lapis est homo*; *Aliquis homo est tyrannus*, ergo *aliquis tyrannus est homo*.

Par. 4. *Conversio per accidens* sive *Attenuata* est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contra, manente eâdem qualitate, sed mutatâ quantitate: unde & *inæqualis* conversio dicitur. Hoc modo convertitur, *Omnis propositio universalis* in particularem ejusdem qualitatis; quod notatur per vocales E A. in ly *Eva*. Ut, *Omnis homo est animal*, ergo, *Aliquod animal est homo*; *Nullus homo est lapis*, ergo, *Aliquis lapis non est homo*.

Conversio per accidens.

Par. 5. *Conversio per contrapositionem* est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contrà, manente eadem quantitate & qualitate, sed mutatis terminis finitis in infinitos. Hoc modo convertuntur *Universalis affirmativa* in universalem affirmativam, & *Particularis negativa* in particularem negativam, notatæ per vocales A. O. in ly *Cato*. Ut, *Omnis homo est animal*, ergo, *Omne non Animal est non homo*; *Aliquis homo non est tyrannus*, ergo, *Aliquis non tyrannus non est homo*.

Conversio per contrapositionem.

Quæstio

Quæſtiones Capitis ſeptimi.

1 *De definitione Converſionis.*
2 *De Converſione ſimplici.*
3 *De Converſione per accidens.*
4 *De Converſione per contrapoſitionem.*

CAP. 8.

De Modalibus.

Modus eſt determinatio compoſitionis in propoſitione reſpectu materiæ: ſive ſimpliciùs, eſt *vox ſignificans quomodo prædicatum ineſt ſubjecto.* Sunt autem modi primarii quatuor, *Neceſſe, Impoſſibile, Contingens, & Poſſibile.* Quod vero aliqui addunt *Verum & Falſum, Per ſe, Per accidens,* id minus rectè fit: *Verum* enim & *Falſum* determinant propoſitionis qualitatem magis quam quantitatem ratione materiæ; *Per ſe* verò & *Per Accidens* ad iſta reducuntur, *Per ſe* ad Neceſſarium, *Per accidens* ad contingens. Par. 1. *Modorum numerus.*

Propoſitio Modalis eſt, quæ aliquo iſtorum modorum afficitur. In omni propoſitione modali duo ſunt; *Modus & Dictum. Dictum* eſt propoſi- Parag. 2. *Definitio propoſitionis Modalis.*

tio Categorica de ineſſe cui modus attribuitur; *Modus* eſt determinatio ejus ad materiam: proinde Dictum habet rationem *ſubjecti*, Modus *prædicati*. Ut in iſta, *Neceſſe eſt hominem eſſe animal*, ly *Homo eſt animal* Dictum eſt, & habet rationem ſubjecti; ly *Neceſſe* Modus, & (quamvis loci ordine prior) habet rationem prædicati.

Parag. 3. *Ratio exprimendi modos.* Modus enunciari poteſt vel adjective, ut *Neceſſe eſt hominem eſſe animal*: *vel* adverbialiter, ut *Homo neceſſario eſt animal*: vel verbaliter, ut *Contingit Socratem currere*: poteſtque collocari vel in principio, ut in primo: vel in medio, ut in ſecundo exemplo; vel in fine, ut *Hominem eſſe animal neceſſe eſt*, & poteſt efficere ſenſum vel *compoſitum*, cum partes Dicti intelliguntur in eodem tempore: *diviſum*, cum in diverſo: ut *Poſſibile eſt ſedentem ſtare*: quod eſt falſum ſenſu compoſito, verum in diviſo.

Parag. 4. *Definitiones & vis modorum.* *Neceſſarium* eſt, quod non poteſt aliter eſſe: ut *Hominem eſſe animal*: & habet vim univerſalis affirmativæ. *Impoſsibile eſt*, quod non poteſt ita eſſe: ut *Hominem eſſe lapidem*: & habet vim univerſalis negativæ. *Contingens eſt*, quod ita eſt, ſed poteſt non eſſe: ut *Socratem Philoſophari*: & habet vim particularis affirmativæ.

firmativæ. *Poſſibile eſt*, quod non ita eſt, ſed poteſt eſſe: ut *aquam eſſe calidam*: & habet vim particularis negativæ.

Quantitas Modalium, ſi attendatur penes *Dictum*, (& eſt quantitas *materialis*) eſt omnino ut in Categoricis puris: ſin penes *Modum* (& eſt *formalis*) ea *Univerſalis* eſt, quæ habet modum univerſalem *Neceſſe*, vel *Impoſſibile*: *Particularis* quæ particularem, *Contingens* vel *Poſsibile*; ut iſta, *Impoſsibile eſt aliquem hominem eſſe lapidem*, particularis eſt ex parte *Dicti*, ex parte *Modi* univerſalis. Par. 5. *Quantitas Modalium*

Qualitas ſimilitèr ſi attendatur penes *Dictum*, eſt ut in puris: ſi penes *Modum*, ea affirmat quæ habet modum affirmantem *Neceſſe* vel *Contingens*; ea negat, quæ negantem: *Impoſſibile* vel *Poſſibile*: ſin penes *totam modalem*: ea negativa eſt, in quâ modus formaliter negatur: affirmativa, in qua non. Ut iſta, *Impoſsibile eſt hominem non eſſe animal*, eſt negativa *ex parte dicti*, negativa etiam *ex parte modi*: ſed *ſecundum ſe totam* affirmativa. Parag. 6. *Qualitas Modalium.*

Modalis omnis *vera* eſt neceſſaria, *falſa* omnis impoſſibilis: nec datur medium. De *Neceſſario* vera eſt, cujus materia neceſſaria eſt: falſa, cujus materia eſt impoſſibilis, vel contingens. De Par. 7. *Veritas & falſitas Modalium.*

Impoſ-

Impossibili vera est, cujus materia est impossibilis; falsa cujus materia est Necessaria, vel Contingens. De *Contingenti* vera est, cujus materia est contingens; falsa, cujus materia est necessaria vel impossibilis; De *Possibili* vera est, cujus materia est necessaria vel contingens: falsa, cujus materia est impossibilis.

Par. 8 *Oppositio et Æquipollentia Modalium.*

Modalium *Oppositionem* & *Æquipollentiam* fictitiis quibusdam vocabulis expressêre Logici: *Purpurea, Iliace, Amabimus, Edentuli.* Quatuor cujuslibet vocabuli syllabæ quatuor modos ita significant; ut *possibile* primæ, *contingens* secundæ, tertiæ *Impossibile*, *Necessarium* quartæ respondeat: Quatuor verò, vocalium quæ in istis sunt dictionibus, A notat utrumque (dictum sc. & modum) affirmari: *U* utrumque negari: *E* affirmari modum, negari dictum: *I* negari modum, dictum affirmari: juxta versus,

Destruit V *totum: sed* A *confirmat utrumque*

Par. 9 *Schema oppositionis et Æquipollentiæ modalium.*

Destruit E *dictum*: *destruit* I *que modum.*

Quibus præmissis, totum negotium sine regularum ambitu ex subjecto schemate conspici potest.

Pur-

Pur-	*Non poſſibile non*	*Non poſſibile*	I-
pu-	*Non contingens non*	*Non contingens*	li-
re-	*Impoſſibile non*	*Impoſſibile*	a-
a	*Neceſſe*	*Neceſſe non*	ce

A-	*Poſſibile*	*Poſſibile non*	E-
ma-	*Contingens*	*Contingens non*	den-
bi-	*Non impoſſibile*	*Non impoſſibile non*	tu-
mus	*Non neceſſe non*	*Non neceſſe*	li

In quo ſchemate æquipollent quæ unâ aliquâ dictione continentur: opponuntur verò ad *imum, ſummum, latera, & oppoſitos angulos* eodem prorſus modo, quo contingere in puris Categoricis oppoſitionem oſtenſum retro eſt ſuo loco. Contrariatur ergò *Purpurea, Iliace.* Subcontrariantur *Amabimus, Edentuli:* Contradicunt *Purpurea, Edentuli*, atque iterum *Iliace, Amabimus*: ſubalternantur *Purpurea, Amabimus*, atque iterum *Iliace, Edentuli.* Reſpice (bone Lector) purarum oppoſitiones & æquipollentias; ne actum agatur. Pat. 10. *Expoſitio ſchematis.*

De *Converſione* verò *Modalium* nihil hîc præcipio: nec enim libet ſubtilitatibus parùm neceſſariis, pluſque habituris operæ quam fructus, creare ſtudioſis moleſtiam inutilem. Conſulat, qui volet, Ariſtotelem 1. *Prior. cap.* 3.

Quæſtiones

Quæſtiones Capitis octavi.

1 *De Modis & Modalibus in genere.*
2 *De Modis & Modalibus in ſpecie.*
3 *De Quantitate Modalium.*
4 *De Qualitate Vocis Modalium.*
5 *De Qualitate Rei Modalium.*
6 *De Oppoſitione Modalium.*
7 *De Æquipollentia Modalium.*
8 *De Converſione Modalium.*

CAP. 9.

De Exponibilibus.

Par. 1. *Propoſitiones Exponibiles.*

"SUnt præter has, & aliæ etiam "*Secundariò dictæ Modales*: in "quibus diſpoſitio prædicati cum "ſubjecto ſuo quodammodo determinatur ſyncategorematicâ aliqua particulâ, ſed minus nobili. Summularii *Exponibiles* propterea vocant, quod obſcuræ cum ſint, habeant ſingulæ per alias plures magis perſpicuas (quæ eminenter in eis continentur) exponi. In iis præcipuè ſunt *Excluſiva, Exceptiva, & Reduplicativa*: Reliquas, quòd exigui ſint uſus, memores compendium eſſe quod ſcribimus, facilè negligimus.

Propoſitio

Propoſitio *Excluſiva* eſt, in qua reperitur ſyncategorema excluſivum, (qualia ſunt *ſolùm, tantùm, præciſè*, &c.) Ut *ſolùm homo eſt rationalis.* Par. 2. *Propoſitio Excluſiva.*

Eſtq; ea excluſiva vel
- *Prædicati*; cum ſignum excluſivum tenetur ex parte prædicati, & determinat illud: ut, *Elementa ſunt tantùm quatuor*, & dicitur *Propoſitio de excluſo termino.*
- *Subjecti*; cùm ſignum excluſivum tenetur ex parte ſubjecti, & modificat totam propoſitionem: ut, *Tantùm homo eſt riſibilis*, & dicitur abſolutè *Propoſitio excluſiva.*

Propoſitio *de excluſo extremo* exponitur auferendo ſignum, & removendo à prædicato quemcunque alium numerum, aut rem, prout caſus exigit: ut iſta, *Elementa ſunt tantùm quatuor*, Exponitur ſic, *Elementa ſunt quatuor, & non plura.* Propoſitio *excluſiva ſubjecti*, etſi poſſit aliter, ſimpliciſſimè tamen exponitur per univerſalem affirmativam de tranſpoſitionis terminis: ut iſta, *Solus homo eſt riſibilis*, exponitur ſic, *Omne riſibile eſt homo*; & conſimiliter de reliquis, mutatis mutandis. Par. 3. *Expoſitio Excluſiva.*

Propoſitio

Parag. 4. *Propoſitio Exceptiva.* Propoſitio *Exceptiva* eſt, in qua reperitur ſyncategorema exceptivum, (qualia ſunt *niſi*, *præterquam*, *præter*, *excepto*, *&c.*) Ut *Omne animal, præter hominem, eſt irrationale.* In omni exceptione legitimâ terminus exceptus debet eſſe anguſtior termino excipiente, ſive à quo fit exceptio & ſub eo contineri, ac etiam debet terminus excipiens ſupponere *diſtributive*.

Par. 5. *Expoſitio Exceptiva.* Exponitur exceptiva per duas exponentes; quarum *prior* debet eſſe ejuſdem quantitatis & qualitatis de termino excluſo in ſubjecto cum ipſa exceptiva *altera* diverſæ & quantitatis & qualitatis, in qua ſubjectum ſit terminus exceptus, prædicatum idem quod totius exceptivæ; ut iſta, *Omne animal præter hominem, eſt irrationale*, exponitur per iſtas, *Omne animal aliud ab homine eſt irrationale*, *& Aliquis homo non eſt irrationalis*: & eodem modo reliquæ, mutatis mutandis.

Par. 6. *Propoſitio Reduplicativa.* Propoſitio *Reduplicativa* eſt, in qua reperitur ſyncategorema Reduplicativum, (qualia ſunt *qua*, *quatenus*, *in quantum* &c.) ut, *Homo, qua homo eſt rationalis*; dicitur & *Reſtrictiva*, vel *Limitativa Propoſitio*.

Redupli-

Reduplicatio alia eſt

- *Uniformis*, quæ & ſimplex *ſive ſpecificativa* dicitur; cum fit reduplicatio ſecundum idem nomen, ut, *Homo qua homo eſt rationalis*, atque iſta reduplicatio non fit niſi in eſſentiali prædicatione ubi prædicatum convenit ſubjecto *quatenus ipſum.*
- *Difformis*, ſive *compoſita*, cum fit reduplicatio per diverſum nomen; ſive id ſit generis, & *Generica* dicitur, ut, Homo quà *animal eſt ſenſibilis*; ſive partis, & *Partialis vel Synecdochica* dicitur, ut, *Homo quantum ad animam eſt immortalis*; ſive accidentis, & *Accidentalis* dicitur, ut, *Socrates quatenus Philoſophus diſputat.*

Exponitur Reduplicatio per *quatuor* exponentes: quarum *prima* principale prædicatum attribuit ſubjecto; *ſecunda* reduplicativum attribuit ſubjecto; *tertia* prædicatum principale univerſaliter attribuit reduplicativo; *quarta* eſt cauſalis inferens principale prædicatum

Par. 7. *Expoſitio Reduplicativa.*

ex

ex reduplicativo: ut ista, *Homo qua animal est sensibilis*, exponitur per istas, *homo est sensibilis, & Homo est animal, & omne animal est sensibile & quia aliquid est animal, ipsum est sensibile.* Consimiliter de negativis, & aliis omnibus, mutatis mutandis. Ita secundum *Summularios*: sed expeditius res tota peragetur, nec minus commode, exponendo simpliciter per unam tantum causalem, sic ista, *Homo qua animal est sensibilis*, exponetur sic; *Quia homo est animal, propterea est sensibilis.*

Quæstiones Capitis noni.

1 *De Exponibilibus in genere.*
2 *De exclusivis.*
3 *De exceptivis.*
4 *De radduplicativis:*
5 *De aliis Exponibilibus.*

CAP. 10.

De Hypotheticis.

Parag. 1. *Hypothetica in genere.*

PRopositio *Composita*, (sive *Hypothetica late*) est, quæ constat ex pluribus Categoricis per conjunctionem aliquam unitis. Estque ea duntaxat triplex:

triplex : *Conditionalis*, (ſive hypothetica ſtrictè,) *Copulativa*, & *disjunctiva*. *Cauſalis* enim & *Rationalis* ad Conditionalem ; *Adverſaria*, & *Comparativa*, & *Significativa loci aut temporis* ad Copulativam referuntur.

Propoſitio *Conditionalis*, (ſive *Hypothetica* ſtrictè) eſt, in qua plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem Conditionalem, ut, *Si homo ſit rationalis, eſt riſibilis*. Referuntur huc Cauſalis, ut, *Quia homo eſt rationalis, eſt riſibilis*: & Rationalis, ut *Homo eſt rationalis, eſt riſibilis*: niſi rationalis Argumentationibus potius annumeranda ſit, utpote apertum Enthymema, quam propoſitionibus. Omnis conditionalis habet vim illativam : unde Categoricarum prior, quæ habet rationem inferentis, *Antecedens*, poſterior, quæ illatæ, *conſequens* dicitur. Par. 2. *Conditionalis.*

Propoſitio *Copulativa* eſt, in qua plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem copulativam ; ut, *Homo eſt rationalis, & brutum irrationale*. Referunt huc adverſativa ; ut *Socrates, etſi non ſit Orator, eſt tamen Philoſophus* : & comparativa ; ut, *Socrates tam eſt doctus, quam Plato* : & ſignificativa loci, ut, *Ubi Socrates legit, Plato diſputat* ; aut tem- Par. 3. *Copulativa.*

poris, ut, *Dum Socrates legit, Plato disputat.*

"[Proprie tamen loquendo, & secun-
"dum doctrinam Aristotelis, *Propositio copu-*
"*lativa* non debet censeri in hac classe,
"nec in Hypotheticis numerari. Copula-
"tiva enim non est *una* propositio, sed *plu-*
"*res* Categoricæ, unitæ quidem specie te-
"nus & quoad vocem, sed sine ulla σχέσει ip-
"sarum inter se quoad rem ipsam. Nec
"valet omnino ad *Syllogismum*, sicut va-
"lent conditionalis & disjunctiva: ne-
"que enim datur *syllogismus copulativus*,
"sicut dantur conditionalis & disjunctivus:
"sed ejus usus est solum in *inductionibus* &
"*exemplis*, ubi ex pluribus propositionibus
"æqualibus colligitur conclusio.

Par. 4. *Disjunctiva.* Propositio *disjunctiva* est, in quâ plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem disjunctivam: ut, *Aut dies est, aut nox est.*

Par. 5. *Veritas & falsitas conditionalis.* Veritas & falsitas *Conditionalis* non pendet ex veritate aut falsitate partium, vel unius, vel utriusque, sed ex bonitate aut ex malitia consequentiæ. Proinde *vera* est, in qua consequens sic ab antecedente dependet, ut sit necessaria consecutio, licet alterum vel utrumque sit falsum; ut *Si homo est lapis, est insensibilis*; *falsa*, in qua non est necessaria consecutio

consequentis

conſequentis ex antecedente, licet utrumque ſit verum; ut *ſi Sol lucet, Socrates currit.* Sed in *Cauſali*, & *Rationali*, præter neceſſitatem conſequendi, requiritur veritas utriuſque partis, atque ulterius etiam, ut veritas antecedentis ſit cauſa veritatis conſequentis; ut *Quia Sol lucet, dies eſt*: quod ſupponit utrumque, ſc. & lucere ſolem, & diem eſſe, ac inſuper illud eſſe cauſam hujus.

Par. 6. *Veritas & falſitas Copulativæ & disjunctivæ.*

Veritas *Copulativæ* pendet ex veritate omnium partium: proinde *vera* eſt, cujus omnes partes ſunt veræ; ut *Socrates eſt homo, & animal, & corpus*; *falſa*, cujus aliqua pars falſa eſt, licet reliqua ſit vera, ut *Et dies eſt & nox.* Veritas *Disjunctivæ* pendet ex veritate alicujus partis: Proinde *vera* eſt, cujus una aliqua pars eſt vera, licet reliqua ſit falſa: ut, *Aut dies, aut nox eſt: falſa*, cujus omnes partes ſunt falſæ; ut, *Socrates eſt vel Aſinus vel lapis.*

Par. 7. *Oppoſitio Hypotheticarum.*

Hypotheticæ *Quantitatem* non habent propriè, nec *Qualitatem*, præter quas à ſuis Categoricis habent; proinde nec eas habent *oppoſitiones*, nec *æquipollentias* quas Categoricæ. Unius tantum ſunt capaces oppoſitionis *Contradictoriæ*, quæ fit præpoſita particula negationis toti Hypotheticæ: unde iſti, *ſi Socrates currit, eſt animal*, contradicit iſta, *Non ſi Socrates*

crates currit, eſt animal. Pari modo ſe habet & in Copulativis, ac disjunctivis.

Quæſtiones Capitis decimi.

1 *De Hypothetica late.*
2 *De Hypothetica ſtrictè, ſive conditionali.*
3 *De Copulativa.*
4 *De Diſjunctiva.*
5 *De Oppoſitione Hypotheticarum.*

Finis Libri Secundi.

COMPENDII LOGICÆ

Artis liber tertius:

CAP. I.

De Argumentatione.

Diſcurſus, tertius humanæ mentis actus, & perfectiſſimus eſt: eum dirigit tertia Logicæ pars, quæ tradit inſtrumenta diſcurſus, *Argumentationem & Methodum*, quarum Argumentatio diſcurrit inferendo, Methodus ordinando. Par. 1. *Diſcurſus duplex.*

Argumentatio eſt *Oratio problemati per illationem faciens fidem. Problema* eſt propoſitio quæſita ſive quæſtio, quæ probanda eſt; quæ eadem poſtquam illativè probata eſt, *Concluſio* dicitur, & ſequitur notam illativam. Quod eandem præcedit totum dicitur *Antecedens*, & infert *conſequens* ſive *concluſionem*. Nota illativa eſt cõmuniter *Ergò*: interdum dictio Parag. 2. *Definitio Argumentationis.*

aliqua ei æquivalens: ut, *Igitur, Proinde, &c.* & in ea consistit Argumentationis nexus omnis: etsi quandoque ad sermonis elegantiam non exprimatur.

Par. 3. *Consequentia duplex.*

Consequentia alia est,

Materialis: quando consequens infertur ex Antecedente, non propter modum colligendi, sed sola vi terminorum, qui sunt *materia* argumentationis: ut *Socrates est risibilis*, ergo, *aliquis homo est rationalis*: non enim teneret similis consequentia mutatis terminis sic, *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis homo currit.*

Formalis: quando consequens infertur ex antecedente propter ipsum modum colligendi, qui est *Forma* argumentationis: ut *Omne rationale est risibile, Omnis homo est rationalis*, ergo *omnis homo est risibilis*. Teneret enim similis consequentia in quibuslibet terminis, eodem modo dispositis, quantumlibet aliàs dissentaneis.

Principia generalia bonæ conſequentiæ ſunt illa duo. *Ex vero nil niſi verum ſequitur*: proinde nec falſum niſi ex falſo ſequi poteſt. *Ex falſo & falſum ſequi poteſt, & verum*: unde ſequitur, Conſequens verum poſſe inferri vel à falſo, vel à vero antecedente. Hinc verſus,

Par. 4. *Principia bonæ conſequentiæ.*

Ex falſis falſum, utrumque aliquando ſequetur.

Ex veris poſſunt nil niſi vera ſequi.

Argumentatio poteſt conſiderari vel *quoad formam* & modum colligendi, quæ generalior eſt conſideratio; vel *quatenus reſtringitur ad certam materiam*, ut ſuo loco videbitur. Argumentationis ſpecies ſolent aſſignari quatuor; *Syllogiſmus, Inductio, Enthymema, Exemplum*: ſed ad duas omnino poſſunt referri, cum Enthymema non ſit niſi *Syllogiſmus* quidam *imperfectus*, nec Exemplum niſi *imperfecta Inductio*. Quin & minus principales, quæ vocantur, Argumentationes, aut nullius ſunt uſus, aut ad Syllogiſmum reducuntur: ut *Sorites*, & *Dilemma*, qui ſunt Syllogiſmi quidam redundantes; Sorites *Categoricus*, Dilemma *Hypotheticus*.

Par. 6. *Argumentationis ſpecies.*

Quæſtiones Capitis primi.

1 De *Analyticis Ariſtotelis.*
2 De *definitione Argumentationis.*
3 De *bona & mala conſequentia.*
4 De *ſpeciebus Argumentationis.*

CAP. 2.

De Partibus Syllogiſmi.

Par. 1. *Definitio Syllogiſmi.* Syllogiſmus eſt *Oratio in qua, quibuſdam poſitis & conceſsis, neceſſe eſt aliud ſequi præter & propter ea, quæ poſita ſunt & conceſſa.* Eſt & duplex, *Categoricus*, cujus omnes propoſitiones ſunt Categoricæ; & *Hypotheticus*, cujus aliqua ſaltem eſt Hypothetica latè. Utriuſque poteſt conſiderari tum *materiale* tum *formale*: ſed de Hypotheticis ſuo loco.

Par. 2. *Materia Syllogiſmi duplex.*

Materia Syllogiſmi.

Remota, ſunt *ſimplices termini*; qui in propoſitionibus ſyllogiſmi ſubjiciuntur, & prædicantur.

Proxima, ſunt propoſitiones; quæ ex ejuſmodi terminis conficiuntur.

U-

Utraque materia, remota & proxima, ternario numero ita continetur ; ut cum ſint tres *Propoſitiones* totidémque *Termini*, ſingulæ propoſitiones duos terminos habeant ; ſinguli termini bis in totius ſyllogiſmi propoſitionibus reperiantur.

Termini Syllogiſmi ſunt tres, *Major*, *Minor*, *& Medius*. Medius terminus dicitur Ariſtoteli ſimpliciter *Terminus*, nonnullis *Argumentum*, pleriſque & communiter *Medium* (ratione ſc. uſus, non ſitus ;) reliqui *Extremitates* ſive *Extrema* dicuntur. *Major terminus*, ſive *Majus Extremum* eſt prædicatum quæſtionis. *Minor terminus*, ſive *minus Extremum* eſt ſubjectum quæſtionis : *Medium* ſive *Argumentum* eſt terminus extra quæſtionem, ejus prædicatum cum ſubjecto uniens.

Propoſitiones Syllogiſmi ſunt tres ; *Major*, *Minor*, *& Concluſio*. *Concluſio*, (quæ & *Complexio*) eſt pars Syllogiſmi conſequens illata ab Antecedente, (Majore ſc. & Minore propoſitione, quæ propterea *præmiſſæ* dicuntur.) Præmiſſarum *Major Propoſitio*, (quæ & κατ' ἐξοχὴν ſimpliciter *Propoſitio* dicitur) eſt in qua Medium cum majore extremo conjungitur : *Minor Propoſitio* (quæ & *Aſſumptio*) in qua medium cum minore extremo conjungitur : Par. 4. *Propoſitiones* Syllogiſmi.

Ut

Ut in ista, *Omne animal est sensibile, Homo est animal*, ergo *Homo est sensibilis*; ly *Sensibile* est major Terminus, ly *homo* Minor, ly *Animal* Medius: ly *Omne Animal est sensibile* Major Propositio, ly *Homo est Animal* Minor; ly *Homo est sensibilis* Conclusio.

Parag. 5. *Ordo propositionum.* Major Propositio ferè *primum* locum obtinet; Minor secundum; Conclusio novissimum in Syllogismo: iste enim est ordo maximè naturalis. Fallunt tamen qui in Scholis propositiones secundum hunc ordinem perpetuo metiuntur: contingit enim non rarò *per crypticam propositionum transpositionem* ut ordo naturalis variè invertatur; quod, cum *quatuor* aliis modis fiat, tum frequentius transpositis Majore & Minore. Judicandæ proinde sunt *ex terminis* qui nunquam fallunt, non *ex ordine*.

Parag. 6. *Canones partium Syllogismi.* 1. *In Syllogismo sunt tres tantum termini.* Ubi aut quartus novus terminus admittitur, aut mutatur significatio vel suppositio alicujus è tribus, vitiosus fit Syllogismus.

2. *Medium conclusionem ne ingrediatur.* Nec totum sc. nec aliqua ejus pars.

3. *Conclusio semper sequitur deteriorem partem.* Est autem debilior, sive deterior Universali *Particularis*, & *Negativa* Affirmativâ.

4. *Ne*

4. *Ne eſto plus minuſve in concluſione, quam in præmiſſis.*

Diſtribuitur Syllogiſmus; quoad qualitatem, in *Affirmativam* & *Negativam*: quoad quantitatem, in *ſpecies*, *Univerſalem*, *Particularem*, *Indefinitam*, & *Singularem*. Attenditur autem *Quantitas* & *Qualitas* Syllogiſmi omnino *penes concluſionem*: ita ut, quomodocunque ſe habeant præmiſſæ, ille *Syllogiſmus* haberi debeat. *Affirmativus* cujus concluſio eſt affirmativa; & *Univerſalis*, cujus concluſio eſt univerſalis. Parag. 7. Syllogiſmi

Quæſtiones Capitis ſecundi.

1 De *Syllogiſmi nomine & definitione*,
2 *De tribus ſyllogiſmi terminis.*
3 *De tribus ſyllogiſmi propoſitionibus*, &
4 *De crypſi Syllogiſtica.*
5 *De variis Syllogiſmorum ſpeciebus*, & *diviſionibus.*

CAP. 3.

CAP. 3.

De fundamento formæ Syllogiſticæ.

Par. 1. *Regulæ propoſitionis.* FUndamentum Formæ & diſpoſitionis ſyllogiſticæ ſitum eſt in illa veritate, naturæ lumine ſatis perſpectâ: *Quæcunque duo in aliquo tertio convenirent, eadem & inter ſe convenire.* Hinc duplex illa nobiliſſima Regula, quam vocant *dictum de omni & nullo*: quorum *dictum de omni* fundamentum eſt Syllogiſmorum Affirmativorum, *dictum de nullo* Negativorum.

Parag. 2. *Dictum de omni & nullo.* Dictum de omni eſt hujuſmodi: *Quicquid affirmatur univerſaliter de aliquo ſubjecto, affimari neceſſe eſt de iis quæ ſub eo continentur.* Dictum de nullo hujuſmodi: *Quicquid negatur univerſaliter de aliquo ſubjecto, negari neceſſe eſt de iis quæ ſub eo continentur.* Neceſſitas illationis ab hoc *dicto de omni & nullo* vim ſuam habet omnem, eamque in omnibus modis & figuris parem: ſed evidens eſt illa neceſſitas in modis tantum primæ figuræ directis, qui proptera *Perfecti* dicuntur; reliquorum evidentia neceſſe habet

habet oſtendi per reductionem ad iſtos, & propterea Imperfecti habentur.

Ex hoc dicto velut principio, ſequuntur tanquam Corollaria, duo Syllogiſmorum Regulæ generales. Parag. 3. *Corollaria.*

1. *Ex utraque præmiſſa particulari nihil ſequitur:* Repugnat enim dicto de omni & nullo, quo requiritur ut altera ſaltem præmiſſarum ſit univerſalis.

2. *Ex utraque præmiſſa negativa nihil ſequitur*, Neceſſe eſt enim medium terminum cum altero extremorum conſentire: quod niſi in affirmativa propoſitione fieri non poteſt, utramq; regulam diſticho complectuntur.

Syllogizari non eſt ex particulari;
Neque negativis recte concludere ſi vis.

Tradit Ariſtoteles Syllogiſmorum ſex quaſdem virtutes ſive *Poteſtates*, itemque vitia ſive *Imbecillitates* totidem. Sunt autem illæ Poteſtates. Parag. 4. *Syllogiſmorum virtutes.*

1. *Plura concludendi*: in qua fundantur modi Syllogiſmorum indirecti.

2. *Ex falſis verum colligendi.*

3. *Probandi per circulum*; cum ſc. ex concluſione & altera præmiſſarum converſa, infertur reliqua.

4. *Evertendi per converſionem*: cum ſc. ex

ex oppoſito concluſionis, & altera præmiſſarum, evertitur reliqua.

5. *Deducendi ad impoſſibile*, quam explicamus infra cap. 5.

6. *Concludendi ex oppoſitis*, cum ſc. ex præmiſſis (aut *verbo tenus*, aut *re ipſa*) oppoſitis concluſio falſa colligitur; quod fit in modis tantum negativis ſecundæ & tertiæ figuræ.

Par. 5. *Syllogiſmorum vitia.* Illa verò ſex vitia ſive imbecillitates Syllogiſmorum, ſunt

1, *Petitio quæſiti* cum id ſumitur ad probationem, quod eſt in quæſtione.

2. *Non propter hoc falſum accidere*: cum in deductione ad impoſſibile hypotheſis ſumpta ita ſe habet, ut vel eâ dempta nihil minus accidat Impoſſibile ex reliquis propoſitionibus.

3. *Falſa ratio*: cum ex propoſitionibus (Syllogiſini vel proſyllogiſmi) falſitas irrepit in concluſionem. Nam ſemper prima falſitas eſt cauſa ſequentium.

4. *Impedimentum Cataſyllogiſmi*: quia niſi concedamus duas propoſitiones in quibus idem terminus reperitur, non poteſt contra nos concludi Syllogiſtice.

5. *Impedimentum Elenchi*: quia niſi concedamus propoſitionem aliquam univerſalem, aut affirmativam, non poteſt theſis noſtra

noſtra everti.

6. *Deceptio*: qua contingit, ut aliquid ſcientes, fallamur tamen; quoties ſc. eandem rem, ſed diverſis reſpectibus, & ſciamus & ignoremus.

De iſtis omnibus cùm *Poteſtatibus*, tum *imbecillitatibus ſyllogiſmorum*, conſulat qui volet fusè differentem Ariſtotelem in ſecundo libro priorum Analyticorum,

Quæſtiones Capitis tertii.

1 De *regula propoſitionis.*
2 De *Dicto de omni & nullo.*
3. *An ex puris particularibus vel negativis aliquid efficiatur?*
4. De *ſyllogiſmorum Poteſtatibus.*
5. De *ſyllogiſmorum imbecillitatibus.*

CAP. 4.

De Syllogiſmorum Figuris.

DUplici Syllogiſmorum materiæ duplex reſpondet forma; *Figura* ſc. & *Modus*. Horum *Figura* reſpicit terminos, materiam remotam; *Modus* Propoſitionis, materiam proximam. Parag. 1. *Forma ſyllogiſmorum duplex.*

Figura

Par. 2. *Tres syllogismorum figuræ.*

Figura est *debita medii termini cum extremis dispositio quoad subjectionem & prædicationem.* Estque ea triplex, pro triplici medii dispositione.

Vel enim *Medium:*

- *Prædicatur* de uno extremorum, & subjicitur alteri; quæ est dispositio maximè naturalis, & cum necessitate parti etiam evidentiam: ut in *Prima* figura; ubi medium est *Subjectum* in majore, & *Prædicatum* in minore propositione.
- *Prædicatur* de utroq; ut in *secunda* figura, ubi medium est *Prædicatum* in utraque præmissa.
- *Subjicitur* utrique, ut in *Tertia* figura, ubi medium est *Subjectum* in utraque præmissa juxta versum.

Sub. præ, prima; bis præ, secunda; tertia, bis Sub.

Modus est *apta propositionum ordinatio quoad quantitatem & qualitatem.*

Parag. 3 *Modi definitio.*

Directiva, in quo infertur conclusio directè & immediatè sequens à præmissis,

præmiſſis, & factum cognoſcitur, quoties in concluſione *Majr terminus* prædicatur de Minore.

Modus alius eſt

Indirectus, in quo infertur Concluſio, non quæ ex præmiſſis immediatè ſequitur, ſed quæ vi converſionis ſequitur ex illa. Id factum cognoſcitur, quoties in concluſione *Minor terminus* prædicatur de Majore.

Modi ſunt omnino diſtincti 16. qui multiplicati ſecundùm triplicem figuram faciunt 48. ſuntque majori adhuc numero ſi addantur indirecti. Sed illis 16. octo ſunt prorſus inutiles, ſc. *EE. EO. IE. II. IO. OE. OI. OO.* quod adverſantur *Dicto de Omni & Nullo*, & Regulis ſuperiore cap. parag. 3. datis niſi quod IE. indirectè concludat in *Friſeſom*. Reliqui octo utiles ſunt; ſc. AA. AE. AI. AO. EA. EI. IA. OA. habentque in figuris locum ita ut quatuor in *prima*, totidemque in *ſecunda*, in *tertia* ſex modi diſponantur, omnes directi: qui cum quinque primæ figuræ indirectis his verſiculis continentur. Par 4. *Modorum numerus.*

1. *Barbara, Celarent, Darii, Ferio*, Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapeſmo, Friſeſmorum:

morum: *Cesare, Camestres, Festino, Baroco*: 3. *Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.* In quibus vocabulis tres syllabæ totidem signant Propositiones; prima *Majorem*; secunda *Minorem*; ultima *Conclusionem*; & propria cujusq; syllabæ vocalis quantitatem & qualitatem propositionis per syllabam significatæ ostendit.

Par. 5. *Regulæ figurarum specialis.* Primæ figuræ *quatuor* sunt modi *directi*, *quinque indirecti*; in primis duobus versiculis comprehensi: In hac figura *Conclusio est libera*: *Major Universalis*, *ubique Minor Affirmativa.* Secundæ figuræ sunt *quatuor* modi directi ab initio tertii versus: in hac figura *Minor est libera*, *Major* ubique *Universalis*, *Conclusio negativa*: Tertiæ figuræ sunt *sex* modi directi; in reliquo tertii & in toto quarto versu comprehensi: in hac figura *Major est libera*, *Minor* ubique *Affirmativa*, *Conclusio particularis*. Sunt & secunda & tertia figurâ modi *indirecti*, sed minoris usus; qui propterea negliguntur à pleriſque.

Parag. 6. *Exempla figurarum.*

1. Bar- *Omne rationale est risibile.*
   ba- *Omnis homo est rationalis.* ergo (*bilis.*
   ra. *Omnis homo est risi-*

Exemplum

Exemplum Syllogiſmi in figura,

2. Ce- *Nullus juſtus eſt crudelis.*
   ſa- *Omnis Tyrannus eſt crudelis.* ergo
   re. *Nullus Tyrannus eſt juſtus.*

3. Da- *Omnis homo eſt rationalis.*
   rap- *Omnis homo eſt riſibilis.* ergo
   ti. *Aliquod riſibile eſt rationale.*

Syllogiſmi & in reliquis modis ad horum rationem formari poſſunt, ſervata recta diſpoſitione terminorum & quantitate & qualitate propoſitionum.

Quæſtiones Capitis quarti.

1 De *triplici ſyllogiſmorum figura.*
2 De *modorum numero.*
3 De *prima figura & ejus modis.*
4 De *ſecunda figura & ejus modis.*
5 De *tertia figura, & ejus modis.*
6 De *modis figurarum indirectis.*

CAP. V.

De Reductione Syllogiſmorum.

Par. 1. *Definitio Reductionis.*

REductio eſt *mutatio Syllogiſmi quoad formam, ut in imperfectis modis neceſſitas illationis fiat ex inevidenti evidens.* Reducuntur ergo Syllogiſmi Imperfecti ad Perfectos. Perfecti ſunt, qui in quatuor directis modis primæ figuræ, concluduntur: imperfecti, qui in reliquis modis aut figuris.

Parag. 2. *Reductio duplex.*

Reductio vel eſt
- *Oſtenſiva*, fitque ſola propoſitionum converſione, aut tranſpoſitione.
- *Ad impoſſibile*; eſtque cum adverſarius ad impoſſibile aliquod, aut abſurdum cogitur.

Par. 3. *uſus literarum in Reductione*

Ad reductionem obſervandæ ſunt in modorum nominibus *initiales* quatuor literæ B. C. D. F. totidemque *intermediæ*, S. P. M. C. *Initiales* oſtendunt ad quem modum primæ figuræ quilibet modus ſit reducendus: ad eum ſc. qui eandem habet Initialem, ut *Baroco* ad *Barbara*, *Diſamis* ad *Darii*, *&c.* *Intermedii* oſtendunt modum reductionis; ita ut *S.* notet

tet propoſitionem eſſe convertendam ſimpliciter; *P.* convertendam eſſe per Accidens; *M.* propoſitiones eſſe tranſponendas; *C.* modum reducendum eſſe per deductionem ad impoſſibile: juxta verſus.

Simpliciter verti vult S; P. *vero per acci.*
M. *vult tranſponi*; C. *per impoſſibile duci.*

Illud tamen notandum, *literam intermediam* ad Syllabam vocalis præcedentis pertinere ſemper, non ſequentis.

Exemplum Oſtenſivæ Reductionis ſit modus *Diſamis* tertiæ figuræ: cujus initialis D. oſtendit eum reducendum ad *Darii*; M. tranſponendas præmiſſas: S. in prima & ultima ſyllaba ſimpliciter convertendas Majorem & Concluſionem, hunc in modum. Par 4. *Exemplum Reductionis oſtenſivæ.*

Diſ-am-is. *Aliquis Tyrannus eſt injuſtus.*
Omnis Tyrannus eſt crudelis: ergo
Aliquis crudelis eſt injuſtus.

Da-ri-i. *Omnis Tyrannus eſt crudelis.*
Aliquis injuſtus eſt Tyrannus. ergo
Aliquis crudelis eſt injuſtus.

Parag. 6. *Exemplum Reductionis per impossibile.*

Exemplum Reductionis per impossibile sit modus *Baroco* secundæ figuræ: cujus Initialis *B.* ostendit reducendum ad B*arbara*; C. reducendum per impossibile. Fit autem talis reductio, *cum ex contradictoria conclusionis cum altera præmissarum infertur contradictoria alterius præmissæ*; Minoris sc. in secunda figura, Majoris in tertia; juxta versus.

Servat majorem, mutatque secunda minorem;
Tertia majorem mutat, servatque minorem.

Reducitur ergo Baroco hunc in modum.

Ba-*Omne rationale est risibile.*
ro-*Aliquod animal non est risibile*: ergo
co. *Aliquod animal non est rationale.*
Bar-*Omne rationale est risibile.*
ba. *Omne animal est rationale:* ergo
ra. *Omne animal est risibile.*

Par. 5. *usus reductionis per impossibile*

Usus talis reductionis est, ut qui concessis Majore & Minore negat ex illis sequi conclusionem in Modis secundæ aut tertiæ figuræ, aut indirectis

rectis primæ; per abſurdam concluſionem alteri conceſſarum contradictoriam; ex contradictoriâ concluſionis illatam, cogatur tandem agnoſcere colligendi neceſſitatem, quam negabat in illis modis. Atque omnis ejusmodi Argumentatio ducens ad impoſſibile nititur duobus iſtis fundamentis: *Contradictoriarum alteram perpetuo eſſe veram, alteram falſam: Et, Ex veris niſi vera ſequi non poſſe.*

" Soli ex omnibus modis *Baroco* & " *Bocardo* ſignantur litera *C*: quod " illæ non alio modo reduci poſſint, " quam per impoſſibile: non quod " illæ ſolæ ita reducantur. Nam & " Imperfecti omnes reducuntur per " impoſſibile: quamvis non ſemper " ad Modum ſuæ initialis. Id quod aliqui " conati ſunt iſtis vocibus exprimere, " *Neſciebatis*, *Odiebam*, *Letare*, *Romanis*, " in quibus quatuor vocales denotant qua- " tuor perfectos modos, pro ratione quan- " titatis & qualitatis concluſionum per illas " vocalis ſignatarum: ſc. A. *Barbara*, E. *Cela-* " *rent*, I *Darii*, O. *Ferio*. Deinde " tot ſyllabæ tot modos deſignant, idque " vulgato ordine: ita ut ly *Neſciebatis* ſig- " nificet quinque indirectos primæ, ly *Odie-* *bam*

Par. 7. *Reductio omnium imperfectorum modorum per impoſſibile.*

" *bam* quatuor ſecundæ, ly *Letare, Romanis*
" ſex tertiæ figuræ modos. *Ergo* in ly
" *Romanis* prima ſyllaba *Ro* oſtendit quar-
" tum modum tertiæ figuræ, ſc. *Datiſi*, re-
" ducendum eſſe ad *Ferio*.

Par. 8. *Reductio perfectorum Modorum ad perfectiſſimos.*

" Nec imperfecti ſolum ad perfe-
" ctos; ſed & ex perfectis, particula-
" res & minus perfecti ad univerſales
" & perfectiſſimos, hoc eſt, *Darii &*
" *Ferio* ad *Barbara* aut *Celarent* redu-
" cuntur per impoſſibile: licet non
" immediatè. Reducuntur enim *Darii* ad
" *Cameſtres*, & *Ferio* ad *Ceſare* figuræ ſe-
" cundæ modos per impoſſibile, eo pacto
" quo reducuntur modi ſecundæ figuræ ad
" modos primæ: & tum poſtea reducuntur
" oſtenſive ad *Celarent* in prima.

Quæſtiones Capitis quinti.

1 *De definitione & uſu Reductionis.*
2 *De Reductione oſtenſiva, & ad impoſſibile.*
3 *De Reductione indirectorum primæ figuræ.*
4 *De Reductione modorum ſecundæ figuræ.*
5 *De Reductione modorum tertiæ figuræ.*
6 *De Reductione perfectorum primæ figuræ ad perfectiſſimos.*

7 *De reſolutione ſyllogiſmorum unius figuræ in aliam.*

CAP. VI.

De *Inventione medii termini.*

COpia argumentorum ad quodvis problema concludendum pendet ex *inventione aptorum Mediorum*: de quâ quantum ad figuras dari poſſunt *Regulæ* quædam *generales* Figurarum ac Modorum rationi accommodatæ: *ſpeciales* enim *Regulæ* ex natura Thematum ſive Terminorum Problematis ex locis Topicis colligendæ ſunt. Parag. 1. *uſus hujus doctrinæ*

Quicquid poteſt eſſe *Medium* in aliquo ſyllogiſmo, erit neceſſario alterius extremorum (quæ in problemate ſeu Concluſione continentur) aut *Antecedens*, aut *Conſequens*, aut *Repugnans*. *Antecedens* alicujus termini eſt, quod poteſt ei univerſaliter ſubjici: *Conſequens*, quod poteſt de eo univerſaliter prædicari: *Repugnans*, ſive extraneum, quod nec ei ſubjici poteſt, nec de eo prædicari. Horum autem ſingula conſiderari debent ratione habita ad utrumq; extremum; *Majorem* ſc. *Terminum* & *Minorem*. Quorum Major *Prædicatum* eſt Concluſionis, Minor *Subjectum*. Par. 2. *Medii inveniendi ratio ad extrema.*

Ad

Par. 3. *Regulæ inveniendi medium.*

Ad inveniendum ergo Medium probandæ cuivis concluſioni aptum, obſerventur Regulæ.

1 Si concludenda ſit *Univerſalis affirmativa*; quærendum tale Medium quod ſit *Antecedens Majoris* extremi, *& Conſequens Minoris*: & fiet Syllogiſmus in *Barbara*.

2 Si *Particularis affirmativa*; quærendum Medium, quod vel ſit *Antecedens Majoris*, *& Conſequens Minoris*, & erit Syllogiſmus in *Darii*: vel *Antecedens utriuſque* & erit in *Darapti*, *Diſamis*, aut *Datiſi*.

3 Si *Univerſalis Negativa*; quærendum Medium, quod vel ſit *Repugnans majoris*, *& conſequens minoris*; & erit Syllogiſmus in *Celarent*, aut *Ceſare*: vel *Conſequens Majoris & repugnans Minoris*, & erit in *Cameſtres*.

4 Si *Particularis negativa*: quærendum Medium, quod vel ſit *Repugnans Majoris & Conſequens Minoris*; & erit in *Ferio*, aut *Feſtino*: vel *Conſequens Majoris & repugnans minoris*; & erit in *Baroco*: vel *Repugnans Majoris & Antecedens Minoris*; & erit in *Felapton*, *Bocardo*, vel *Feriſon*.

5 Si ſumatur Medium, quod ſit vel *Repugnans utriuſque* Extremi, vel *Conſequens utriuſq*; vel *Antecedens Majoris*, *& repugnans Minoris*, nihil colligitur.

Rem

Rem omnem ſubjectum Schema delineat. Par. 4. *Schema de inventione Medii.*

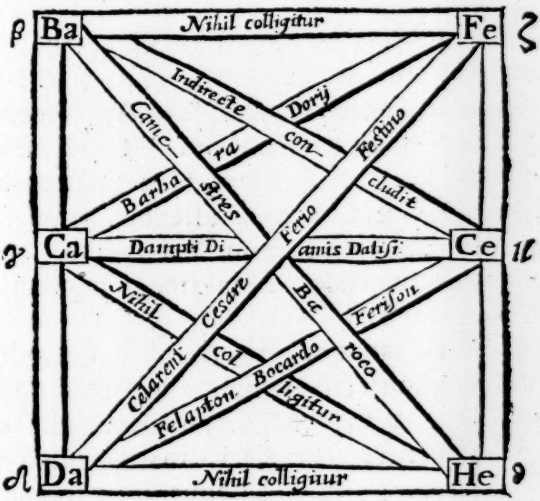

Cui explicando verſiculos excogitârunt.

Fecana, Cageti, Daſenes, Hebare, Gedaco, Gebali ſtant: non ſtant *Febas, Hedas, et Hecas.*

In quibus verſiculis tertia cujusque vocabuli *ſyllaba* notat *concluſionem*, Parag. 6. *Expoſitio Schematis*

ejuſque

ejuſque ſyllabæ vocalis concluſionis *quantitatem & qualitatem*; ut ſuprà. In Prioribus ſyllabis duarũ vocalium A & E. A notat *majus extremum* ſive prædicatum Quæſtionis, E *minus extremum*, ſive ſubjectum: literarum verò B,C,D,F,G,H, tum in verſiculis tum in ſchemate, atque etiam Græcarum ad oram Schematis pictarum β,γ,δ,ζ,η,ϑ,Β & ℓ, ſignificat conſequens, C & γ Antecedens, D & δ Repugnans *Prædicati*; F & ζ Conſequens, G & η Antecedens, H & ϑ Repugnas *Subjecti*. e. g. ly *Fecana* oſtendit, quod ad probandam quæſtionem *univerſalem affirmativam*, ſumendum ſit tale medium, quod ſit *Conſequens Subjecti et Antecedens Prædicati*.

Parag. 6. *Notanda nonnulla in hac materia.*

Notandum 1 *Gebali* concludere indirectè tantùm, in prima figura: 2 in concluſione ſuniverſali eminenter contineri ſuam particularem; & conſequenter modum particularem idem Medium requirere, quod modus univerſalis ejusdem figuræ ſibi affinis; ut *Fecana* non tantum concluſioni in *Barbara* ſubſervire, ſed & in *Darii*. 3, *Febas*, *Hedas*, & *Hecas* propterea inutiles eſſe, quod in *Febas* eſſent duæ affirmativæ in ſecunda figura; in *Hedas* ambæ præmiſſæ eſſent negativæ; in *Hecas* eſſet minor negativa in prima vel tertia figura.

Quæſtiones

Quæſtionis Capitis ſexti.

1 *De copia Argumentorum.*
2 *De habitudine Medii ad extrema.*
3 *De conjugationibus inutilibus.*
4 *De medio reſpectu Problematis A.*
5 *De medio reſpectu Problematis E.*
6 *De medio reſpectu Problematis I.*
7 *De medio reſpectu Problematis O.*

CAP. 7.

De Syllogiſmis quibuſdam ſpecialibus.

Par. 1. *Syllogiſmi quidam ſpeciales.*

SUnt quædam Syllogiſmorum formæ, quæ propter aliquam à ſuperioribus diſcrepantiam peculiari indigent conſideratione; quales ſunt *Syllogiſmus Expoſitorius*, *Syllogiſmus ex obliquis*, *& ſyllogiſmus Modalis.*

Par. 2. *Expoſitorius ſyllogiſmus*

Syllogiſmus Expoſitorius eſt, in quo datur terminus aliquis, & propoſitio ſingularis. Ejus uſus præcipuus eſt in *tertia* figura: in qua ſæpe propoſitiones particulares exponuntur per ſingulares, quo illationis neceſſitas evidentius, & penè ad ſenſum pateat. Non tamen peculiaris eſt ejuſmodi expoſitio tertiæ figuræ, (ut nonnullis

nonnullis placuit; ſed habet ſuum uſum & in reliquis. Aptiſſimè quidem convenit *tertiæ*; quod in illa Medium ubique ſubjiciatur & ſingulorum maximè ſit ſubjici: ut,

Socrates eſt homo:
Socrates eſt doctus: ergo
Aliquis homo eſt doctus.

Par. 3. *Syllogiſmus ex obliquis* eſt, cum aliquis terminorum, præcipuè verò medius, eſt obliquus: De quo breviter tres regulæ obſervantur.

Syllogiſmus ex obliquis.

1. Extremum in præmiſſis obliquum, obliquum maneat & in concluſione.

2. Medio exiſtente obliquo in altera præmiſſa, Extremorum illud quod cum eo in illa conjungitur in concluſione rectum eſto, reliquum vero obliquum: ut *Omnis hominis equus currit, Socrates eſt homo*: ergo, *Socratis equus currit.*

3. Ex negativa de termino obliquo, & affirmativa de recto, concluſio ſequitur de obliquo.

Par. 4. *Syllogiſmus Modalis* eſt, in quo propoſitio aut propoſitiones modificantur: Eſtque ſi omnes modificentur, *mere Modalis*; ſin aliqua ſit modalis, aliqua de ineſſe, *Mixtus* Syllogiſmus.

Syllogiſmus modalis.

In

In his explicandis pene nimius est *Aristoteles lib. 1. Prior. Analyt.* Is consulendus: quod nunc agitur, compendium est.

Quæstiones Capitis septimi.

1 De *Syllogismo Expositorio.*
2 *De Syllogismo ex Obliquis.*
3 De *Syllogismo mere Modali.*
4 *De Syllogismo mixte Modali.*

CAP. 8.

De Enthymemate & Sorite.

SYllogismi secundario dicti sunt aut *Deficientes*, aut *Redundantes*, Deficiens est Enthymema. Est autem *Enthymema Logicum*, (nam Rhetoricum alius est rationis) Argumentatio, in qua ex una præmissa infertur conclusio: ut, *Socrates currit*, ergo est *animal*. Deficit autem Enthymema non reipsa, sed quoad enunciandi modum: nec deest altera præmissa, (ad quam termini sufficiunt) sed reticetur. Utimur Enthymemate, aut *brevitatis* gratia, cum præmissa quam supprimimus est evidens; aut *fugæ & occultationis*, cum est infirma; aut *ornatus*, ne impediatur orationis flumen. Par. 1. *Enthymatis definitio.*

Enthymema

Parag. 2. *Reductio Enthymematis ad Syllogiſmũ.*

Enthymema ad Syllogiſmum reducitur per additionem illius præmiſſæ quæ deeſt, *Majoris* ſc. vel *Minoris*. Utra verò harum deſit, cognoſcitur ex terminis. Deeſt enim *Major*, ſi *Subjectum* Conſequentis reperiatur in Antecedente; ſi vero *Prædicatum* Conſequentis reperiatur in Antecedente, tum deeſt *Minor*. Propoſitio autem quæ ſupplenda eſt, ex duobus illis terminis confici debet, qui ſemel tantum reperiuntur in Enthymemate. Conſequutio Enthymematis in Scholis *Argumentum* dici ſolet; quæ ſi ſit falſa & independens, negamus *Argumentum* ſive *Conſequentiam*.

Parag. 3. *Proſyllogiſmus.*

Syllogiſmus Redundans virtualiter continet plures Syllogiſmos: eoſque vel *Inæqualiter*, vel *Æqualiter*. Inæqualiter plures complectitur, qui alicui præmiſſæ principali *Proſyllogiſmũ* adjungit, qui eam *confirmet*, aut *illuſtret*: ut *Nullus injuſtus eſt amandus.*

Omnis Tyrannus (crudelis quum ſit) eſt injuſtus. ergo

Nullus Tyrannus eſt amandus.

Par. 4. *Reſoluti Proſyllogiſmi.*

Reſolviturque in plures, (ſi præter principalem ſyllogiſmum) ex proſyllogiſmo, tanquam *antecedente*, & præmiſſa cui additur tanquam *conſequente* fiat

fiat Enthymema; illudq; tandem, quo dictum eſt modo, reducatur ad perfectũ Syllogiſmum. Incommodè loquuntur in ſcholis, qui inter diſputandũ penultimũ ſyllogiſmũ *Proſyllogiſmum* vocant; cum potius poſterior quiſq; Syllogiſmus inter diſputandum ſit *Proſyllogiſmus* prioris, utpote ad aliquã ejus præmiſſam confirmandam adhibitus: perpetuo enim quod in *Geneſi* prius eſt, id eſt poſterius in *Analyſi*, & è converſo.

Syllogiſmus Redundans, qui virtualiter & æqualiter continet plures, *Sorites* dicitur. Eſt autem *Sorites* Argumentatio, in qua plures propoſitiones ita coacervantur, ut prædicatum prioris propoſitionis perpetuo ſubſumatur velut ſubjectum ſequentis, donec tandem ultimum prædicatum cum primo ſubjecto componatur: ut, Par 5. *Sorites.*

Omnis homo eſt Animal
Omne animal eſt vivens:
Omne vivens eſt corpus:
Omne corpus eſt ſubſtantia: ergo
Omnis homo eſt ſubſtantia.

Sorites vim habet in terminis duntaxat neceſſario ſubordinatis: ſubordinatione ſc. vel *Prædicamentali*, vel *Cauſali.* Fundatur hoc Argumen- Parag 6. *Soritis leges & reſolutio.*

tandi genus *in prima regula Anteprædicamentali*; & eodem modo intelligendum eſt, quo illa. Reſolvitur *Sorites* in tot ſyllogiſmos in *Barbara*, quot ſunt termini ſuiſumpti ante concluſionem, qui ſinguli erunt *Media* ſingulorum ſyllogiſmorum: proinde in dicto exemplo ſunt virtualiter tres ſyllogiſmi; quorum primi medium erit ly *Animal*, ſecundi ly *Vivens*, tertii ly *Corpus*.

Quæſtiones Capitis octaui.

1 *De Enthymemate.*
2 *De Proſyllogiſmo.*
3 *De Sorite.*

CAP. IX.

De Syllogiſmo Hypothetico.

Par. 1. *Syllogiſmus mere hypotheticus.*

Syllogiſmus Hypotheticus eſt, in quo reperitur propoſitio aliqua Hypothetica. Eſtque vel *pure*, vel *ex parte ſolum* Hypotheticus. *Pure Hypotheticus* eſt, cujus omnes propoſitiones ſunt Hypotheticæ: ut

Si Socrates ſit homo, eſt animal.
Si Socrates ſit rationalis, eſt homo: ergo
Si Socrates ſit rationalis, eſt animal.

Reduciturque

Reduciturque ad Categoricum in *Barbara*, remoto tantum ſubjecto Antecedentis; ſic.

Omnis homo eſt animal.
Omne rationale eſt homo: ergo
Omne rationale eſt animal.

Syllogiſmus ex parte Hypotheticus eſt, cujus tantum major Propoſitio eſt Hypothetica. Eſtque *Conditionalis*, & *Disjunctivus*: Copulativus enim non datur, niſi negativus; qui ad disjunctivum pertinet. *Conditionalis*, ſive *ſtricte Hypotheticus*, eſt, qui conſtat ex majore Conditionali. Parag. 2. *Syllogiſmus Conditionalis.*

Ejus duplex forma eſt, ſc.

1 A poſitione Antecedentis ad poſitionem Conſequentis: ut, *ſi eſt homo, eſt animal; ſed eſt homo:* ergo *eſt animal.* non è converſo.

2 Ab everſione Conſequentis ad everſionem Antecedentis: ut, *ſi eſt homo, eſt animal; ſed non eſt animal*, ergo *non eſt homo:* non è converſo.

Par. 3. *Reductio Conditionalis ad Categoricum.*

Reducuntur *Conditionales* ad *Categoricos*: Conditionales *prioris formæ* ad modos *primæ figuræ*, in quibus minor est affirmativa: *posterioris* vero ad modos *secundæ*, in quibus minor est negativa. In utraque major conditionalis debet fieri categorica, conjungendo *Prædicata* Antecedentis & consequentis, omissis *subjectis* utriusque: ut in superioribus exemplis Major sic fit Categorica, *Omnis homo est animal.*

Par. 4. *Syllogismus Disjunctivus* Syllogismus Disjunctivus.

Syllogismus Disjunctivus est, qui constat ex Majore Disjunctiva. Ejus unica tantum est forma simpliciter necessaria, sc. à negatione reliquarum partium ad positionem unius, ut, *Aut dies, aut nox est; dies non est:* ergo *nox est.* A positione vero unius ad negationem reliquarum, ubi duntaxat necessitatem habet, ubi termini disjuncti ita immediate sunt oppositi, ut necesse sit unum inesse subjecto, reliquum non inesse. Reducitur autem *Disjunctivus* ad *Categoricum*; mutando Majorem disjunctivam primo quidem in conditionalem, tum vero deinceps in Categoricam.

Parag. 5. *Dilemma.*

Hypotheticus Redundans dicitur Dilemma. Est autem *Dilemma* Argumentatio, quæ facta disjunctione membrorum

membrorum, ita adversarium constringit utrinque, ut quamlibet interrogationis partem accipiat, causa tamen cadat. Dicitur & *cornutus syllogismus*, quod utrinque adversarium velut cornibus petat, & feriat: ut, *Uxorem si ducas formosam, habebis communem; si deformem, pœnam*: ergo *nulla ducenda.*

Dilemma ita comparari debet, ut Pars 6. 1. *disjunctio sit plena*; 2. *utraque pars dilemmatis feriat*; 3. *non possit retorqueri.* Resolvitur in unum *Syllogismum Hypotheticum*, ab eversione consequentium ad eversionem antecedentis, *& plures Categoricos*, ita ut ex singulis membris minoris cum suis Prosyllogismis fiant singuli Categorici. *leges & resolutio.*

Quæstiones Capitis noni.

1 *De Syllogismo mere Hypothetico.*
2 *De Syllogismo Conditionali.*
3 *De Syllogismo Disjunctivo.*
4 *De Dilemmate.*

CAP.

CAP. X.

De *inductione & Exemplo.*

Par. 1. *Inductio*

INductio eſt argumentatio, qua ex ſingularibus (*ſive particularibus*) ſufficienter enumeratis colligit univerſale. Ea *explicita* eſt, ſi omnia particularia enumerentur expreſſe: *implicita*, ſi aliquibus expreſſe numeratis, reliqua adjecta aliqua clauſula, ut, *& ſic de cæteris &c.* quamvis brevitatis ſtudio non expreſſa intelligi tamen ſignificantur: ut, *Iſte magnes trahit ferrum, & ille, & hic, & pariter ſe habet in reliquis*: ergo *O mnis magnes trahit ferrum.* Eſtq; inductio alia Affirmativa, alia Negativa.

Parag. 2. *Inductionis vis.*

Inductio eſt *utilis* admodum, & *potens* argumentandi genus: ut quo probentur prima principia, & Univerſaliſſima: quorum non dantur cauſæ, nec univerſalia, per quæ poſſint probari. Nititur autem inductio hoc principio velut fundamento neceſſario. *Quod omnibus inferioribus convenit, id toti ſuperiori convenire.* Evertitur Inductio, ſi fiat exceptio, aut inſtantia in contrarium.

Par. 3. *Exemplum*

Exemplum eſt Argumentatio, in qua ex ſingulari notiore infertur ſimile

mile ignotis. Fitque duobus modis: nam aut ſuadendæ quæſtioni *univerſali* affertur, aut *ſingulari*. Univerſali, ut ſi oſtenderes *exemplo Marii & Syllæ duos ſummos principes laceraturos Rempublican*: Singulari, ut ſi oſtenderes *eodem exemplo Cæſarem & Pompeium laceraturos Rempublicam.*

Exemplum poteſt eſſe vel *unius* ſingularis vel *plurium*: modo omnium non ſit. Eſt exemplum omnium Argumentationum inefficaciſſimum: *Illuſtrat* enim magis, quam *probat*: nec tam *cogit*, quam *ſuadet*: ut quod fundamento nitatnr tantùm probabili, *Similibus* ſc. *eadem aut ſimilia convenire.* Evertitur Exemplum facillime, ſi diſſimilitudinis ratio oſtendatur. Par. 4. *Exempli vis.*

Quæſtiones Capitis decimi.

1 De *Inductione*,
2 *De Exempl.*

CAP. XI.

De fine & præcognitis Demonſtrationis.

ARgumentatio, quatenus contrahitur ad certam materiam, (nam de *formali* & *incontracta* hactenus egimus) vel *Apodictica* eſt, quæ & Demonſtratio: vel *Dialectica*, quæ & Syllo- Par. 1. *Argumentationis ſpecies quoad Materiale.*

gismus Topicus: vel *Sophistica*, quæ & Elenchus, sive Fallacia dicitur.

Differunt ista ex parte
- Medii: quod est in
  - Demonstratione, *Necessariũ.*
  - Topico Syllogismo, *Probabile.*
  - Elencho, *Captiosum.*
- Finis: qui est in
  - Demonstratione, *Scientia.*
  - Topico Syllogismo, *Opinio.*
  - Elencho, *Deceptio.*

Parag. 2. *Demonstrationis definitio.*

Demonstratio est *Syllogismus faciens Scire.* Scire autem unumquodque dicimur, *cum causam cognoscimus propter quam res est, quod illius rei causa sit, nec possit res aliter se habere.* Unde duplex oritur scientiæ *Certitudo.* Altera *Objecti,* vel *Scibilis,* quando rei causa proxima apprehenditur: altera *Subjecti,* vel *Scientis,* quando sciens certus est rem non posse aliter se habere. Per illam distinguitur scientia ab *Errore*: per hanc & ab *Opinione*, quæ includit in ratione sui formidinem oppositi.

Par. 3. *De præcognitis & præcognitionibus.*

Omnis scientia est conclusionis; oriturque ex præcedente cognitione præmissarum. *Præcognita* autem cujusque scientiæ sunt tria; *Subjectum*, *Passio*, & *Dignitas* sive principium. Modi autem quibus ista præcognoscuntur, *Præcognitiones* appellantur: suntque duæ; *Quod sit*, & *Quid sit.* *Subjectum*

Subjectum eſt minor extremitas quæ in quæſito ſubjicitur, & de qua paſſio demonſtranda eſt: ut *Homo*. De eo utrumque præcognoſcendum eſt, & *Quod ſit*, & *Quid ſit*. *Quod ſit*, quia alias fruſtra quæreretur ſcientia de eo: de non ente enim non eſt ſcientia: *quid ſit* vero, non *nominis* ſolum, ſed & *Rei*; cum *quid ſit rei ſubjecti*, ſit Medium Demonſtrationis, & Medium præcognoſci neceſſe eſt concluſioni, ſaltem *confuſe*. Præcognitio Quod ſit, dicitur *Hypotheſis*; Quid ſit, *Definitio*. Par. 4. Subjecti Præcognitio.

Paſſio eſt accidens proprium de ſubjecto demonſtrabile; eſtque ſemper Major extremitas quæ in Concluſione prædicatur: ut *Riſibile*. Ipſam neceſſe eſt Præcognoſci *Quid ſit*; *Nominis* dico, non *Rei*: nam Subjectum ingreditur ejus quid ſit Rei. Non verò præcognoſcitur *Quod ſit*; illud enim eſt ipſummet *Quæſitum*, cujus ſcientiam inveſtigamus per Demonſtrationem. Par. 5. *præcognitio* Paſſionis.

Dignitas ſive principium eſt propoſitio per ſe nota, in qua paſſio cum definitione Subjecti conjungitur, eſtque ſemper Major Propoſitio Demonſtrationis, ut, *Omne animal rationale eſt riſibile*. Ea cognita *virtualiter* cognoſcitur concluſio, ut quæ in ea virtualiter continetur, Par. 4. Præcognitio Dignitatis.

tur, quæ tamen non *actu* cognoſcitur, donec aſſumatur Minor: quibus cognitis, (etſi naturâ poſterius, tamen) *ſimul tempore* cognoſcitur Concluſio. De ignatis præcognoſci non poteſt *Quid ſit*, cum ſit propoſitio complexa, & *Quid ſit* ſit tantum incomplexorum: præcognoſci tamen debet *Quod* ſit, hoc eſt, quod ſit vera, aliàs non poſſet facere fidem concluſioni.

Quæſtiones Capitis undecimi.

1 De *ſpecibus Agumentationis quatenus ad materiam certam reſtringitur.*
2 *Sitne Scientia, & Demonſtratio?*
3 *An aliquid ſciatur de novo?*
4 De *fine & uſu Demonſtrationis.*
5 *An omnis doctrina diſcurſiva ſit ex præexiſtenti cognitione?*
6 De *præcognitione numeri.*
7 *De præcognitione Subjecti.*
8 De *præcognitione Paſſionis.*
9 *De præcognitione Dignitatis.*
10 *An cognitis Majore & Minore, ſimul tempore cognoſcatur Concluſio?*
11 *De prima definitione Demonſtrationis;*
12 De *definitione ipſius ſcire.*
13 De *ſcientiarum ſubalternatione.*

CAP.

CAP. 12.

De Conditionibus propoſitionum Demonſtrationis abſolutis.

DEmonſtrationis definitio prior erat *ex finali:* alteram ex hibet Ariſtoteles *ex materiali* talem; Demonſtratio eſt *Syllogiſmus ex veris, primis, & immediatis, & noticribus, & prioribus, & cauſis concluſionis.* In qua definitione quinque ponuntur conditiones Propoſitionum ſeu præmiſſarum in Demonſtratione: quarum duæ priores *Abſolutæ* ſunt, & ipſas reſpiciunt propoſitiones in ſe conſideratas, *Neceſſe* ſc. & *Immediatas*; reliquæ *Relatæ* ſunt, ſive comparatæ, & reſpiciunt Propoſitiones in habitudine ad Concluſionem. Par. 1. *Secunda Definitio demonſtrationis.*

Prima conditio *Neceſſitas* eſt: oportet enim omnes Propoſitiones in Demonſtratione eſſe neceſſarias. Sunt autem tres Neceſſitatis gradus; *de Omni, Per ſe & Univerſale primùm*, ſive *Quatenus ipſum.* Par. 2. *Neceſſitatis gradus.*

De Omni Propoſitio nunc eſſe cenſetur cum prædicatum ſubjecto & omni ineſt & omni tempore: ut *Homo* Par. 3. *Propoſitio de Omni.*

mo eſt animal. Diciturque *di Omni Poſteriorifticum*, ad diſcrimen propoſitionis univerſalis quantitatis, quæ *de omni Prioriſticum* dicitur. Differt autem hoc ab illo, quod ad Prioriſticum ſufficit *univerſalitas ſubjecti*, ad Poſterioriſticum præter *Subjecti* requiritur & *Temporis* univerſalitas; in illo, univerſalitas attenditur *ex ſigno univerſali*; in hoc, *ex naturali habitudine* prædicati ad ſubjectum, quantumvis abſit univerſale ſignum.

Parag. 4. *Propoſitio per ſe.* *Per ſe* Propoſitio tunc eſſe cenſetur, cum eſt in aliquo modorum *dicendi per ſe*, ſed præſertim cum eſt in *primo* vel *ſecundo* modo: *Tertius* enim modus eſt inutilis omnino ad Demonſtrationem, & *quartus* modus ad potiſſimam demonſtrationem, niſi in quantum eſt reducibilis ad primum vel ſecundum. Sunt ergo *quatuor modi dicendi per ſe*; quibus oppponuntur *tres modi dicendi per accidens.*

Par. 5. *Primus modus per ſeitatis.* *Primus modus dicendi per ſe* eſt, quando prædicatum eſt de definitione ſubjecti, ut iſta, *Homo eſt animal.* Prædicatum autem eſt de definitione ſubjecti, vel actu, ut *Genus proximum*, *Differentia proxima*, & ex eis conſtans *integra definitio*; vel implicitè, ut *Genus remotum* & *differentia remota.*

Secundus modus dicendi per se est, quando Subjectum est de definitione prædicati, Id quod fit, quoties *propria affectio* (una aut per se, aut per divisionem adæquatam)de proprio subjecto prædicatur: ut, *Homo est risibilis, numerus est par aut impar.* His duobus modis dicendi per se opponitur *primus modus dicendi per accidens*, cum neuter terminorum est de definitione alterius: quod fit, quoties accidens commune prædicatur de subjecto aut è contra. ut *Corvus est niger.* Par. 5. *Secundus modus per se dicitatis.*

Tertius modus dicendi per se est: quando existentia prædicatur de substantia, quod fit, quoties in propositione quam vocant *secundi adjacentis* terminus substantialis subjicitur, ut, *Homo est.* Huic opponitur *secundus modus dicendi per accidens*, cùm existentia de accidente prædicatur: ut, *Albedo est.* Par. 5. *Tertius modus per se dicitatis.*

Quartus modus dicendi per se est, quando causa externa (*Efficiens* nimirum, *vel finis*) prædicatur de suo effectu, aut vicissim effectus de ipsa, ut, *Jugulatus interiit.* Ei opponitur *tertius modus dicendi per accidens*, cum causa fortuita de effectu prædicatur; aut contra: ut, *Socrate ambulante corruscavit.* Par. 5. *Quartus modus per se dicitatis.*

Quatenus

Parag 9. *Propoſitio quatenus ipſum.*

Quatenus ipſum, ſive *univerſalis primum* (qui tertius neceſſitatis gradus eſt) Propoſitio tunc eſſe cenſetur, quando prædicatum ita univerſaliter ſubjecto attribuitur, ut primo ei inſit, & cum eo reciprocetur; ut, *Homo eſt riſibilis.* Hic gradus neceſſitatis omnium eſt perfectiſſimus, & ſupponit priores duos. Omnes propoſitiones ſecundi modi dicendi per ſe ſunt *quatenus ipſum*: illæ etiam primi modi, in quibus aut differentia proxima, aut tota definitio prædicatur de ſpecie.

Parag. 10. *Quo gradu propoſitiones debent eſſe neceſſariæ.*

In omni demonſtratione omnes propoſitiones debent eſſe *De omni*: & concluſio etiam *Per ſe ſecundo modo.* In *demonſtratione* autem ſimpliciter *Poriſſimâ* requiritur, ut omnes propoſitiones habeant ſingulos Neceſſitatis gradus, ut ſint *De omni*, & *per ſe*, & *quatenus ipſum.*

Parag. 11. *Immedietas duplex.*

2ª abſoluta Conditio propoſitionum in demonſtratione eſt *Immedietas.* Eſtq; ea duplex { 1 *Subjecti*, quando prædicatum ineſt ſubjecto, nullo mediante alio ſubjecto, cui prius inſit: id quod fit in omni propoſitione *Quatenus ipſum*, ut, *Homo eſt riſibilis.* 2. *Cauſæ*, quando prædicatum ineſt ſubjecto, nulla mediante cauſa propter quã inſit: id quod fit in propoſitionibus

sitionibus *primo* & *per se notis*; ut, *Totum est majus sua parte.*

Immedietas *causæ* perfectior est immedietate *Subjecti.* Propositiones ergo dicuntur *primæ atq; immediatæ*; quarum non datur Mediũ, aut *inessendi* prædicati in subjecto, aut *demonstrandi* prædicatum de subjecto.

Conclusio in omni Demonstratione debet esse immediata *Immedietate subjecti*, sed nunquam *Immedietate causæ*: quia habet semper demonstrari per medium. Dignitas sive *major propositio* utrâque immedietatè talis sit: Atque etiam *Minor Propositio* in Demonstratione potissimâ, in eâ enim utraque præmissa debet esse principium per se notum & indemonstrabile, ac proinde primum & immediatum etiam immedietate causæ. Par. 11. *Qualis immedietas requiratur in propositionibus.*

Quæstiones capitis duodecimi.

1 *De secunda Definitione Demonstrationis.*
2 *De tribus gradibus necessitatis.*
3 *De gradu de omni.*
4 *De gradu per se, & quatuor ejus mediis.*
5 *De primo modo dicendi per se.*
6 *De secundo modo dicendi per se.*
7 *De tertio modo dicendi per se.*
8 *De quarto modo dicendi per se.*

9 De *utilitate aut inutilitate dictorum modorum ad Demonſtrationem.*
10 De *gradu quatenus ipſum.*
11 De *neceſſitate requiſita in ſingulis propoſitionibus Demonſtrationis.*
12 De *duplici Immedietate.*
13 De Indemonſtrabilitate Principiorum.
14 De variis principiorum diviſionibus & ſpeciebus.

CAP. 13.

De Conditionibus Propoſitionum relatis.

Parag. 1. *Conditiones Propoſitionum reſpectu concluſionis.*

RElinquæ conditiones in definitione demonſtrationis conveniunt Propoſitionibus quatenus *præmiſſæ* ſunt, hoc eſt, cum reſpectu ad Concluſionem: quas proinde *Relatas* ſed Comparatas diximus.. Sunt eæ tres *Prioritas*, *Notioritas*, *Cauſalitas*: debent enim præmiſſæ eſſe Priores, Notiores, & cauſæ concluſionis.

Parag. 2. *Prioritas Præmiſſarum.*

Prius dicitur, quod poteſt eſſe ſine altero, ſed non illud ſine ipſo, ut *Binarius* prior eſt *Ternario*. Principia ergo ſive præmiſſæ priores ſunt concluſione, licet non *tempore*, (nam concluſio vera eſt,

eſt, quam primum præmiſſæ veræ ſunt) *natura* tamen; nam concluſio vera eſt propter præmiſſas, non illæ propter hanc. Hinc præmiſſæ dicuntur *Principia Eſſendi* concluſionis.

Notius dicitur, quod poteſt à nobis cognoſci ſine altero, ſed non illud ſine ipſo, ut, *Binarius* notior eſt *Ternario*. Præmiſſæ ergo ſunt notiores nobis concluſione: aliàs enim non poſſent efficere in nobis cognitionem Concluſionis: quia *propter quod unumquodque eſt tale, illud ipſum neceſſe eſt ſit magis tale.* Licet enim ſingularia & effectus, quorum eſt *Concluſio*, ſunt nobis notiora Univerſalibus & Cauſis, quorum ſunt *Præmiſſæ*, ſimpliciter & *cognitione confuſa*: *diſtincta* tamen *& accurata cognitione*, Univerſalia & Cauſæ ſunt etiam *nobis* notiora (& non *natura* tantum) Singularibus & Effectibus. Hinc præmiſſæ dicuntur *Principia cognoſcendi* Concluſionem. Parag. 3. *Notioritas præmiſſarum.*

Ex duabus iſtis conditionibus ſequitur tertia, quæ eſt *Cauſalitas*. Præmiſſæ enim, ſi ſunt & *Priores* quoad naturam, & quoad nos *notiores* Concluſione, *Cauſæ* etiam ejus ſint neceſſe eſt; unde & *Principia* audiunt. Neque hoc *Cognoſcendi* ſolum, & reſpectu *conſequentiæ* Parag. 4. *Cauſalitas præmiſſarum.*

concluſionis (tales enim ſunt præmiſſæ in omni Syllogiſmo rectè formato;) ſed, quod Demonſtrationi peculiare eſt, *Eſſendi* etiam, & reſpectu *inhærentiæ* prædicati in ſubjecto: nam *Medium*, quod eſt in præmiſſis, eſt cauſa *Affectionis*, quæ eſt in Concluſione.

Quæſtiones Capitis decimi tertii.

1 De *prioritate & notioritate Præmiſſarum in demonſtratione.*

3 *An Univerſalia in prædicando ſint nobis notiora particularibus?*

3 *An Univerſalia in cauſando ſint nobis notiora Effectibus?*

CAP. XIV.

De *Demonſtrationis variis gradibus.*

Parag. 5. *Demonſtrationes non omnes æque perfectæ.*

QUæ hactenus de demonſtratione dicta ſunt ſimpliciter, de perfectiſſima duntaxat demonſtratione, quam *potiſſimam* vocant intelligenda ſunt abſolutè: aliis vero demonſtrationis ſpeciebus, (vel gradibus potius) conveniunt ſolum per Analogiam ad potiſſimam; idque ſecundum magis & minus pro diverſo gradu perfectionis; quod ut cognoſcatur plenius conſiderandi ſunt Demonſtrationum gradus; atque ut illi,

illi, quæſtionum ſcibilium numerus.

Quæſtiones ſcibiles ſunt quatuor, quarum duæ ſunt ſimplices, *An ſit*, & *Quid ſit*: duæ complexæ, *Quod ſit*, & *Propter quod ſit*. *An ſit* quærit exiſtentiam ſubjecti vel prædicati: ut, *An ſit Luna? An ſit Eclipſis? Quid ſit* duplex eſt: vel nominis, vel rei: Quid ſit *Nominis* quærit ſignificationem vocis, ut, *Quid Luna ſignifieet?* Quid ſit *Rei* quærit definitionem rei per vocem ſignificatæ, ut, *Quid ſit Luna?* Hæ quæſtiones cum ſint ſimplices, habent prægnoſci ante demonſtrationem, non ſcire per demonſtrationem: Quæſtio demonſtrationis eſt quæſtio Concluſionis, & proinde complexa. Parag. 2. *Quæſtiones an ſit, & quid ſit.*

Quæſtionum complexarum *Quod ſit*, ſive *utrum ſit*, quærit connexionem prædicati propoſitionis cum ſubjecto, ut, *Utrum Luna ſit Eclipſabilis? Cur ſit*, ſive *propter quid ſit*, quærit cauſam connexionis prædicati cum ſubjecto, ut *Cur Luna eclipſetur?* Harum quatuor quæſtionum tertia ſe habet ad quartam, ut prima ad ſecundam: tunc enim quærimus *Quid ſint* in ſimplicibus terminis, cum novimus eſſe, & tunc quærimus *Cur ſint* in propoſitionibus, cum novimus quod ſint. Parag. 3. *Quæſtiones quod ſit, & cur ſit.*

Par. 4. *Demonſtratio quod & propter quid*

Ex duplici ergo iſta quæſtione, ὅτι & διότι, oritur duplex demonſtratio; prior & imperfectior, (quæ dicitur demonſtratio ὅτι, ſive *Demonſtratio quod ſit*) probat tertiam quæſtionem, ſc. *Prædicatum illud inſſe illi ſubjecto:* Poſterior & perfectior, (quæ dicitur demonſtratio διότι, ſive *Demonſtratio propter quid*,) probat quartam quæſtionem, ſc. *Prædicatum illud propter illam cauſam ineſſe illi ſubjecto.* Utraque rurſus aut *Univerſalis* eſt, aut *Particularis.* Atque iterum aut *Affirmativa*, aut *Negativa.*

Parag. 5. *Demonſtratio univerſalis, & particularis*

Demonſtratio *Univerſalis* eſt, in qua demonſtratur prædicatum ineſſe ſubjecto, cui primo ineſt & immediate; ut, ſi demonſtretur *Senſibilitas* de *Animali. Particularis* eſt, in qua demonſtratur prædicatum ineſſe ſubjecto, cui non ineſt primo & immediate, ut, ſi demonſtretur *ſenſibilitas* de *homine.* Unde iſta concluſio: *omnis homo* eſſe *ſenſibilis* facit Syllogiſmum univerſalem quidem *Prioriſtice*, ſed *Poſterioriſtice* non; quia non eſt *quatenus ipſum, & univerſalis primum.*

Parag. 6. *Demonſtratio Affirmativa, & negativa.*

Demonſtratio *Affirmativa* eſt, in quâ Affectio demonſtratur ineſſe ſuo primo ſubjecto, vel alicui ejus parti: ut *Senſibilitas* ineſſe *Animali*, vel *Homini.*

mini. Negativa eſt, in qua affectio demonſtratur non ineſſe ei, quod nec eſt ejus primum ſubjectum, nec ſubjecti pars, ut *Senſibilitas* non ineſſe *Lapidi*.

Demonſtratio *Univerſalis* nobilior eſt perticulari; & *Affirmativa* Negativa: non tamen abſolute, & ſimplicitur; ſed *cæteris paribus*. At Demonſtratio *Propter quid* ſimpliciter prior & nobilior eſt demonſtratione *quod*: unde quælibet Demonſtratio *Propter quod*, licet particularis aut negativa, nobilior tamen eſt quavis demonſtratione *quod*, quantumvis Affirmativa & univerſali. Eſt & demonſtrationis, præter dictos, gradus quidem alius: *Demonſtratio* ſc. *ducens ad impoſſibile*: omnium infima: & vix digna, quæ demonſtrationibus annumeretur; quæ tamen ingentem habit uſum, & eſt propterea à bonis autoribus recepta, Parag. 7. *Comparatio harum omnium inter ſe.*

Demonſtratio quod duobus fit modis. Altero, cum cauſa demonſtratur ineſſe ſubjecto per effectum Proximum; ut, *Rationalitas homini* per *Riſibilitatem*: & dicitur *Demonſtratio ab effectu*. In tali Demonſtratione *Medium* eſt effectus proximus; *Prædicatum* Concluſionis cauſa ejus: *Major propoſitio* eſt in primo vel ſaltem quarto modo dicendi per ſe; Par. 9. *Demonſtratio a cauſa remota.*

Minor

Minor in ſecundo ſi ſit Demonſtratio (ut ferè eſt) affirmativa, ſive primæ figuræ.

Parag. 9. *Demonſtratio a cauſa remota.*

Altero modo fit *demonſtratio quod*, cùm effectus demonſtratur ineſſe ſubjecto per cauſam remotam non reciprocam, vel potius demonſtratur non ineſſe ei, quod non eſt ejus ſubjectum per talem cauſam: & dicitur *demonſtratio à cauſa remota*, Eſt autem talis Demonſtratio vix alia quàm negativa, & conſequenter ſecundæ figuræ in *Cameſtres:* nam ejus *Medium* eſt cauſa remota non reciproca, quæ in Majori propoſitione conjungenda eſt cum Effectu, in Minore removenda à *non ſubjecto*; non enim poteſt cojungi cum ſubjecto in minore niſi eſſet reciproca cum eo, ut ſi probetur *Lapidem non reſpirare, quia non eſt animal*. In tali demonſtratione Major debet eſſe de *omni*, & *per ſe quarto modo*: ſed nulla propoſitio immediata.

Parag. 10. *Demonſtrationis variæ* *Diviſiones.*

Ex prædictis liquet, Demonſtrationem varias ſubire poſſe diſtributiones, pro varia ſui ratione. Eſt enim *Demonſtratio*, ſpectata quoad

1 *Quantitatem*; alia univerſalis, alia particularis

2 *Qualitatem*, alia affirmativa, alia negativa.

3 *Modum procedendi*; alia oſtenſiva, alia deductiva

deductiva ad impoſſibile vel abſurdum.

4 *Ordinem*; alia à priori, alia à poſteriori.

5 *Medium*; alia à Cauſa, alia ab Effectu.

6 *Finem*; alia(demonſtrans) Quod ſit, alia cur ſit.

7 *Vim*; alia potens, alia potior, alia potiſſima.

Quæſtiones Capitis decimi quarti.

1 *De quatuor quæſitis.*

2 *De demonſtratione Univerſali & Particulari.*

3 *De demonſtratione Affirmativa & Negativa.*

4 *De demonſtratione Oſtenſiva & ducente ad impoſſibile.*

5 *De demonſtratione quod, ab effectu.*

6 *De demonſtratione quod, à cauſa remota non reciproca.*

7 *De demonſtrationis ſpeciebus & diviſionibus aliis.*

CAP. XV.

De demonſtratione Propter.

DEmonſtratio *propter quid* non omnis eſt potiſſima, ſed habet ſuos quoſdam gradus: in omni tamen Medium eſt aliqua cauſa paſ- Parag. 1. *Quatuor Cauſarum genera.*

ſionis. Cauſarum autem genera ſunt quatuor.

Eſt omnis cauſa vel
- Interna eaq; vel
  - 1 *Materialis*: ex qua res fit: ut ſtatuæ *Æs*.
  - 2 *Formalis*: per quam res fit: ut ſtatuæ *propria ſua figura*.
- Externa eaq; vel
  - 3 *Efficiens*: a qua res fit: ut ſtatuæ *Polycletus*.
  - 4 *Finalis*: propter quam res fit: ut ſtatuæ *Memoria viri alicujus illuſtris*.

Par. 2. *Ex quibus cauſis poſſit demonſtrari*

Demonſtari non poteſt per omnia cauſarum genera. Sunt enim è Cauſis *Materialis & Formalis*, qua tales, ſimpliciter inutiles demonſtrationi: quamvis enim *Materia ſubjecti* poſſit eſſe aliquando, & in potiſſima *Forma ſubjecti* ſemper ſit medium; hoc tamen ſit quatenus ſunt *Efficientes* Affectionis præciſè: nam cauſa effectus demonſtrandi eſt medium; is tamen *Affectio* eſt, non *Subjectum*. Relinquuntur ergo externæ tantùm cauſæ; *Finalis & Efficiens*. Demonſtrationes *per finalem* cauſam potiſſimum contingit fieri in *Artibus* & *Prudentiis*; in quibus res aguntur aut fiunt propter finem: in *Diſciplinis* verò *theoreticis* parciorem habent uſum. Demonſtrationes per finalem, frequentiorem

quentiorem multo *per efficientem* causam.

Causa efficiens vel est
- *Remota*; quæ effectum non immediatè, sed alio mediante effectu, producit: quomodo *elevatio vaporis in nubem* est causa *pluviæ*. Parag. 3. *Causæ efficientis divisio.*
- *Proxima.*
  - *Intrinseca*; quæ subjecto effectus inest: quomodo *Rationalitas* est causa *Risibilitatis*.
  - *Extrinseca*; quæ subjecto effectus nō inest: quomodo *interpositio terræ* est causa *Eclipsis*.

Præter has sunt & aliæ causæ Finalis & Efficientis divisiones: ex quarum varietate variè oriuntur differentiæ Demonstrationum διότι.

Ut cum probatur effectus. Par. 4. *Varii modi Demonstrationum* διότι.

1 *Per finalem remotam*: ut Animal habere pulmones, propter conservationem vitæ.

2 *Per finalem proximam*: ut Animal habere pulmones, propter refrigerium cordis.

3 *Per efficientem remotam*, sed cum affectu recipro-

reciprocam ; ut, Animal augeri propter animam.

4 *Per efficientem proximam extrinſecam* ; ut Lunam eclipſari, propter interpoſitionem terræ.

5 *Per efficientem proximam intrinſecam*, ſed ſubjecto eſſentialem; ut Lunam paulatim illuminari propter figuram ſphæricam. Habent hi demonſtrationum ſive *modi*, ſive *ſpecies*, ſuos uſus: conſtantque ex propoſitionibus, pro ſui quique medii exigentia, aut omnibus aut aliquibus aliquo ſaltem gradu neceſſariis. Sed minutatim ſingula explicare non licet, ad potiſſimam properantibus.

Quæſtiones capitis decimi quinti.

1 De *quatuor cauſarum generibus.*

2 De *inutilitate Materialis & Formalis Cauſæ ad Demonſtrationem.*

3 De *demonſtratione per cauſam Finalem.*

4 De *demonſtratione per Efficientem Remotam reciprocam.*

5 De *demonſtratione per Efficientem Proximam extrinſecam.*

6 De *demonſtratione per Affectionem priorẽ.*

CAP.

CAP. 16.

De *demonſtratione Potiſſima.*

QUas hactenus expoſuimus Demonſtrationum differentias, nulla earum *Potiſſima* illa eſt, quam quærimus, *Demonſtratio*: in quâ ſc. unâ omnes neceſſitatis & immedietatis gradus perfectè reperiantur. Ea vero duntaxat talis eſt, *In qua effectus demonſtratur ineſſe Subjecto primo & immediato per cauſam Efficientem proximam ſubjecto Eſſentialem*: hoc eſt, in qua propria Affectio probatur ineſſe ſpeciei per eſſentialem ſpeciei definitionem; ut in iſta. Par. 1. *Potiſſimæ Demonſtratio quæ ſit;*

Omne Animal rationale eſt Riſibile.
Omnis homo eſt Animal rationale:
ergo
Omnis homo eſt Riſibilis.

Medium eſto cauſa utriuſque extremi: Formalis ſc. *Subjecti* ſive ſpeciei, Efficiens *Prædicati* ſive Paſſionis. Proinde illæ in quibus Medium non eſt definitio Subjecti non ſunt potiſſimæ. Par. 2. *Leges potiſſimæ demonſtrationis.*

2 *Omnes propoſitiones ſunt de omni.* Proinde non poteſt fieri demonſtratio potiſſima niſi in *Barbara*.

2. *Omnes*

3 *Omnes propoſitiones ſint per ſe primo aut ſecundo modo.* Concluſio ſemper ſecundo; præmiſſarum major etiam ſecundo, Minor primo. Proinde illæ in quibus altera præmiſſarum eſt per ſe tantum quarto modo non ſunt potiſſimæ.

4 *Omnes propoſitiones ſint quatenus ipſum.* Proinde illæ, in quibus vel concluſio vel aliqua Præmiſſarum non eſt reciproca, non ſunt potiſſimæ.

5 *Utraque præmiſſarum ſit principium.* Major, ut *hypotheſis*; Minor, ut *definitio*: & conſequenter immediatum immedietate cauſæ, ac indemonſtrabile.

Parag. 3. *De Analyſi demonſtrationis.*

Ex his ſequuntur quædam Potentiæ Demonſtrationis: quæ ſunt præcipuè tres iſtæ; *Analyſis*, *Regreſſus*, *Converſio in definitionem*. *Analyſis* eſt Reſolutio effectus in cauſas ſuas primas ad pariendam perfectam ejus ſcientiam. Cum enim ſit catena quædam & ſubordinatio *Efficientium & effectorum*, quamvis effectus poſterior poſſit quidē demonſtrari per effectum priorem; non tamen in eo acquieſcet mens, ſed ulterius requirit cauſam etiam illius effectus, atque deinceps, quoad perveniatur ad primam cauſam, cujus non datur cauſa, quæ eſt *Forma ſubjecti*, & in qua ſola quietatur animus: ut ſi demonſtretur

Augmentatio

Augmentatio de omni vivente per *Nutritionem*; illa rursus per *facultatem vegetantem*, atque illa demum per *Animam*.

Regressus est *Reciprocatio causæ & effectus per Demonstrationem*: quâ effectum per causam, per quam ipse priùs demonstrabatur, reciproce demonstramus. Dicitur hæc Potentia *Regressus*: quia intellectus noster postquam è confusa quadam & experimentali cognitione effectus, tanquam sensui propinquioris *progressus fuerit* ad similem & confusam causæ cognitionem, atque per multiplicem commentationem, & collationem causæ ad effectum, maturaverit illam cognitionem usque adeo ut ex confusâ fiat distincta: *regreditur* deinde à cognitione illâ causæ distinctâ, ad similem & distinctam cognitionem effectus. *Progressus* ergo fit per *Demonstrationem quod* & à Posteriori, respicitque confusam cognitionem *causæ per effectum*: *Regressus* verò per *Demonstrationem propter quid*, & a priori; respicitque distinctam cognitionem *effectus per causam*, differtque propterea à vitio illo Demonstrationis, quem *Circulum* appellant, cùm quæritur talis reciproca Demonstratio, quæ sit utrobique *Propter quid* & à priori: quem ut impossibilem merito rejicit Aristoteles: *Conversio*,

Par 4. De regressu Demonstrationis.

Par. 5. *De conversione demonstrationis in definitionem.*

Conversio Demonstrationis in definitionem est, cum ex terminis Demonstrationis per eorum transpositionem construitur definitio Accidentis Proprii, est autem Accidentis Proprii

Definitio duplex; vel
- *Partialis*; eaq; aut
  - 1. *Nominalis*; quæ genere & subjecto constat: ut *Eclipsis est defectus luminis in Luna*; sumendo ly *Nominale*, non ut *Reali* opponitur, sed ut *Causali*.
  - 2. *Causalis*; quæ ex ejus causa constat: ut *Eclipsis est interpositio terræ*.
- *Totalis*; quæ nominalem simul & causalem complexa, ex genere, subjecto, & causa proxima constat: ut, *Eclipsis est defectus luminis in Luna propter interpositionem terræ*.

Istarum definitionum *Nominalis* est Demonstrationis conclusio: *Causalis* Principium; *Totalis* integra Demonstratio, solo terminorum situ ab ea differens: Definitum enim est *Majus extremum*: subjectum *Minus*; causa *Medium*.

Quæstiones Capitis decimi sexti.

1 *De Medio potissimæ Demonstrationis.*
2 *De primo necessitatis gradu in omnibus propositionibus*

propoſitionibus potiſſimæ Demonſtrationis.
3 *De ſecundo gradu.*
4 *De tertio gradu.*
5 De *Immedietate principiorum.*
6 De *Analyſi demonſtrativa.*
7 De *Regreſſu, & Circulo.*
8 *De converſione Demonſtrationis in definitionem.*

CAP. XVII.

De Syllogiſmo Topico in Genere.

Parag. 1. *Quid ſyllogiſmus Dialecticus; & quid probabile.*

SYllogiſmus *Topicus*, (qui & *Dialecticus ſtrictè*) eſt qui ex probabilibus, vel quaſi probabilibus parit probabilem opinionem concluſionis. *Probabile* verò eſt, quod primo, aut omnibus videtur, aut pleriſque, aut ſapientibus, vel omnibus, vel pleriſque, vel celeberrimis; ut, *Parentes eſſe honorandos*, *Sola honeſta eſſe bona*: aut ſecundo, quod alteri probabili ſimile eſt; ut *unam eſſe Logicam*, quia una eſt Grammatica: aut tertio, quod oppoſitum alicui probabili oppoſitè proponitur: ut, *Inimicos odio habendos*, quia amici diligendi: aut quarto, quod in aliqua diſciplina receptum eſt: ut, *Contraria contrariis curari*, quia docent medici.

Syllogiſmi

Par. 2. *De Problemate.* Syllogismi Topici partes proximæ sunt *Problema*, sive *Quæstio*, est id de quo differetur probabiliter; estque Syllogismi jam facti Conclusio. Ut autem problema aliquod sit *Dialecticum* duæ requiruntur conditiones.

sc. quod sit

1. *Utile*: idque vel ad vitam, & dicitur problema Ethicum, ut, *An voluptas sit bona?* vel ad scientiam, & dicitur Physicum, ut, *An Mundus sit æternus?* vel ad aliquod inserviens illis, & dicitur Logicum; ut, *An divisio sit Syllogismus.*

2. *Dubium*: in quo sc. dissentiunt, aut vulgus à sapientibus: ut, *An divitiæ faciant felicem?* aut vulgus inter se; ut, *An usura sit licita?* aut sapientes inter se: ut *An cor sit membrum nobilissimum?*

Par. 3. *Quatuor Prædicata Topica.* Problematis partes sunt termini *Subjectum & Prædicatum*. De *Subjecto* nihil præcipitur. *Dialecticus* enim nulli certo subjecto est adstrictus. Prædicata vero sunt quatuor: *Genus, Definitio, Proprium, & Accidens.* Horum *definitio* & *proprium* cum subjecto reciprocantur, sed ita ut definitio

definitio oſtendat quid ſit res, proprium vero non: *Genus*, & *Accidens* non reciprocantur, ſed Genus eſt eſſentiale ſubjecto, Accidens vero non.

Propoſitiones ſunt, ex quibus de problemate probabiliter diſſeritur: ſuntque Syllogiſmi Topici præmiſſæ, In iis terminus unice ſpectandus eſt *Medium* ſive *Argumentum*; reliqui enim Problematis potius ſunt, quam Propoſitionum. *Argumentum* eſt, quod ad aliquid arguendum eſt affectum. Argumenta ex *Locis* ſunt eruenda: unde & hæc doctrina *Topica* appellatur; quod in Argumentis ſecundum locos inveniendis ac judicandis tota verſetur. Parag. 4. *Argumentum quid.*

Inſtrumenta inventionis Dialecticæ ſunt iſta quatuor: *Acceptio propoſitionum. Ambigui diſtinctio: diſcriminis rerum inveſtigatio: & Conſideratio ſimilitudinis rerum.* De quorum utilitate, & uſu, copioſe ſatis ac perſpicue *Ariſtoteles* in tota poſteriore parte *lib.* 1. *Topicorum.* Par. 5. *Inſtrumenta inventionis.*

Quæſtiones Cap. decimi ſeptimi.

1 *De libris Topicorum Ariſtotelis.*
2 *De Utilitate Dialecticæ.*
3 *De Syllogiſmo dialectico & opinione.*

4 *De propoſitione probabili.*
5 *De Problemate Dialectico.*
6 *De quatuor Prædicatis Topicis.*
7 *De numero & utilitate Inſtrumentorum Inventionis dialecticæ.*
8 *De propoſitionum Sumptione.*
9 *De diſtinctione ambigui.*
10 *De Indagatione diſcriminis.*
11 *De Similitudinis conſideratione.*

CAP. XVIII.

De *locis Topicis.*

Par. 1. *Locus maxima & differentia maximæ.*

Locus eſt Argumenti ſedes; Eſtque Locus duplex: *Maxima* & *differentia Maximæ. Locus Maxima* eſt præceptum Logicum, in quo fundatur vis argumenti: *Locus differentia maximæ* eſt notatio præcepti ſecundum differentiam ſimplicis thematis unde ducitur Argumentum. Exempli gratia, ſi quis probaverit *Socratem eſſe hominem*, eo argumento quod ſit *Animal rationale.* Argumentum talis ſyllogiſmi dicetur ductum à *loco definitionis*, atque etiam ejus vim omnem niti hoc *loco*, quod ſc *Cuicunque definitio attribuitur, eidem & definitum*: hic per locum intelligendo *Maximam*, illic

Diffe-

Differentiam Maximæ.

Cuilibet loco differentiæ Maximæ respondet locus maxima: ut loco *à Definitione* ista, *Cui attribuitur definitio, eidem & definitum.* Locos Differentias Maximarum simpliciter *Locos*, Locos Maximas simpliciter *Maximas* appellabimus. Loci ad *Inventionem*, Maximæ ad *Judicium* pertinent magis. Maximæ non sunt omnes ita perpetuo veræ, quin ut quandoque earum aliquæ admittant exceptiones, quas *Falentias* dicemus. Parag. 2. *Utriusque comparatio & usus.*

Locorum ordinem variè varii instituunt. Apage, qui *Rhetoricos* hic obtrudunt. *Dialecticos* Aristoteles universos ad quatuor *prædicata* Topica retulit. Qui explicatius & distinctius eorum aliqui locos faciunt (qua internos quà externos, qua medios,) omnino 24: quem numerum alii ad *tredecem* contraxerunt, ad *decem* alii: aliique aliter. Par. 3. *Locorum classes secundum alios.*

Haud fortassis incommode facturi sumus, si ad *septem* complexiones classium sive notarum locos omnes & Argumenta reduxerimus: & sunt istæ 1. *Causa & Effectus.* 2. *Subjectum & Accidens.* 3. *Dissentanea & Comparata.* 2. *Conjugata & Notatio.* 5. *Totum & Pars.* 6. *Genus & Species.* 7. *Definitio & Divisio*: quibus Par. 4. *Locorum classes, & ordo.*

octavo loco addi poteſt Inartificialium argumentorum ſedes *Teſtimonium*, ſive *Authoritas*. Nos hunc ordinem ſecuturi, ſingulis Locis ſuas *Maximas*, & Maximis *Fallentias* ſubjiciemus.

Quæſtionis Capitis decimi octavi:

1 *De locis Maxima & Differentia Maximæ.*
2 *De Locis Rhetoricis hinc excludendis.*
3 *De Locis Internis, Externis, Mediis.*
4 *De octo locorum claſſibus.*
5 *De uſu locorum, & de Argumentis inde eruendis*

CAP. 19.

De Locis à cauſa & Effectu.

Parag. 11. *Loci Præcognitio.*

CAuſarum genera quatuor diximus ſupra. Sunt aliæ earum diviſionis: ſed præſenti negotio accommodatiſſimæ ſunt hæ. 1. In *Solitarium*, *ſive totalem*; ut Aurum Monetæ, Sol Diei: & *Sociam*, *ſive partialem*; ut Lignum Domus, Natura eruditionis. 2. in Cauſam *Actu*, ut Ædificans Domus: & *Potentia*, ut, Architectus Domus 3 in *Remotam*; ut Morbi Convivium, Calicis

Calicis Sulphur, Pharmaci Sanitas: & *Proximam*; ut Cruditas Morbi, Aurum Calicis, Pharmaci Purgatio. 4 in *Cauſam per ſe*; ut, Sol luminis, Architectus Domus: & *Cauſam per Accidens*; ut Sol cæcitatis, Muſicus Domus.

Hujus loci Maximæ ſunt iſtæ. 1 *Poſita cauſa, ponitur effectus, & ſublata tollitur*: ut, ſi Sol lucet, dies eſt; ſi non lucet, dies non eſt. Fallit prior Maximæ pars primo, in *cauſa remota*, ut qui bibit vinum, non ſemper inebriatur. 2. in *cauſa impedita*, ut gravia non ſemper deſcendunt, quia poſſunt ab aliquo intermedio ſuſtinente prohiberi: 3. in *cauſa per accidens*; ut ex malis moribus non ſemper fiunt bonæ leges: nec fodiens agrum ſemper reperit theſaurum; 4. in *cauſa non ſufficiente per ſe*; ut, non ſemper ubi induſtria eſt, doctrina eſt; nec ſemper fertilis ager, qui bene colitur: quia utrobique alia requiruntur: Fallit poſterior pars 1, in *cauſa per accidens*: ut, poteſt non fodiens agrum reperire theſaurum: 2, in *cauſa quæ aliquando fuit*; ut, manet ædificium mortuo architecto: 2, *quoties effectus poteſt a variis cauſis æque produci*; ut poteſt Socrates, etiam veneno non epoto, mori ex alia cauſa. Par. 5. *Maxima prima.*

Par. 3. Secunda. II. *Posito effectu ponitur causa, & sublato tollitur*: ut, si Luna eclipsetur, terra interponitur; si non, non interponitur. Fallit pars prior 1. in *effectu per accidens*: ut, potest reperiri thesaurus, etiamsi ager non fodiatur: 2. in *effectu permanente post causam*; ut manet domus mortuo ædificatore: 3. in *effectu producibili à diversis causis*: ut potest esse mors non epoto veneno. Fallit pars posterior 1. in *effectu per accidens*: ut fodiens agrum potest non reperire thesaurum: 2. in *effectu causæ quæ aliquando fuit*, ut corruere potest ædificium, superstite ædificatore: 3. in *effectu liberi agentis*: ut potest esse Medicus, etsi non sanet.

Par. 4. Tertia. III. *Qualis causa, talis effectus, & è contra*: ut, bonæ arboris fructus bonus, & è contra. Fallit utrumque 1. in *causis & effectibus æquivocis*, ut pictoris deformis pulchra potest esse tabula: 2. in *causa materiali* propter aliquod extrinsecum, ut, non quia aqua fluida est, ergo & glacies.

Parag. 5. Quarta. IV. *Propter quod unumquodque est tale, illud est magis tale*: ut, Aer calidus propter ignem arguit ignem calidiorem. Fallit 1. *ubi utrumque non est tale*,

tale, ut vinum quod efficit hominem ebrium non eſt magis ebrium, quia non ebrium; 2. *ubi illud tale non recipit magis & minus*, ut, non eſt pater magis homo, quam filius, etſi ſit cauſa cur filius ſit homo, quia humanitas non recipit magis ac minus: 3. in *cauſa non ſufficiente per ſe*, ut non ſemper præceptor, etiamſi faciat diſcipulum doctum, eſt ipſe doctior diſcipulo, qui indole & induſtria accedente quandoque evadit doctior præceptore.

V. *Cauſa natura prior eſt effectu*: ut, ratio riſibilitate. Et hæc nunquam fallit: nam & *finalis cauſa*, in qua ſola fallere videtur, etſi mediis poſterior ſit *actu & executione*, eſt tamen prior *in intentione agentis*, qua etiam ſola ratione eſt cauſa. Sciendum tamen pleraſque iſtarum Maximarum intelligi præcipue & ſimpliciter de *Cauſis Internis* & Eſſentialibus; de *externis* vero aliqua ſolum ex parte, ſecundum quid, & per analogiam: & proinde argumenta iis nixa non ſemper neceſſario & *dictice* concludere, ſed (ut plurimum) *probabiliter* tantùm & veriſimiliter. Par. 6. Quinta.

Quæſtiones Capitis decimi noni.

1 *De variis Cauſarum diviſionibus.*

2 *De prima Maxima.*

3 De *Secunda.* 5 De *Quarta.*
4 *De Tertia.* 6 *De Quinta.*

CAP. XX.

De *locis a Subjecto & Accidente.*

Parag. 1. *Præcognitio loci.*

NOn hic *Subjectum*, pro ſubſtantia cui inhæret Accidens, aut *Accidens* pro eo quod ſubſtantiæ inhæret, præcisè & adæquatè ſumuntur: ſed *Subjectum* pro omni eo cui aliquid attribuitur quod non pertinet ad ejus eſſentiam, & *Accidens* pro omni tali attributo accipitur. Ut *Numerus eſt ſubjectum paritatis*, accidens ſc. accidentis. Accidens multiſariam diſtribuitur, ſicut & Subjectum. Nam eſt accidens, 1. *Proprium* & *Commune*: 2. *Separabile* & *Inſeparabile*: 3. *Inhærens* ſive internum & *Adhærens* ſive externum: 4. & potiſſium, *Antecedens*, ut laſſitudo febris, luna Pallida Pluviæ, & omnia omnino ſigna Prognoſtica; *Concomitans* ſive connexum, ut Eclipſis plenilunium; & *Conſequens*, ut Dies Auroræ, Partus conceptionis. *Signa* etiam & *Circumſtantiæ* hujus ſunt loci.

Hujus loci maximæ ſunt.

Parag. 2. *Maxima prima.*

I. *Poſito ſubjecto ponitur Accidens Proprium, & ſublato tollitur, & è contra*; ut ſi ſit homo, eſt riſibilis, & è contra;

contra; & ſi non ſit homo, non eſt riſibilis, nec è contra. Nunquã fallit iſta propter ſubjecti & proprii Accidens reciprocationem.

II *Poſito ſubjecto ponitur accidens commune, ſed non è contra*: ut, ſi ſit nix eſt alba; non ſi ſit album eſt nix; Fallit prior pars in *Accidente ſeparabile*, ut, non ſi ſit aqua, neceſſario eſt frigida. Fallit poſterior pars 1. in *accidente proprio primo modo*; ut, ſi ſit ſcientia, eſt homo. 2. in *accidente individuo*; ut, ſi ſit hæc albedo, eſt nix; quia accidens non mutat ſubjectum. Par. 3 *Secunda*,

III *Sublato accidente communi, tollitur ſubjectum; ſed non è contra*: ut, ſi non ſit album, non eſt nix; poteſt tamen eſſe album, etiamſi nix non ſit. Fallit prior pars in *Accidente Separabile*; poſterior in *Accidente primo modo proprio*, & in *Accidente ac ſubjecto Individuis*, quemadmodum in priori maxima. Par. 4. *Tertia*.

IV *Poſitare ponitur loci & temporis circumſtantia, & ſublata circumſtantia tollitur res*; ut ſi Milo interfecit Clodium, Milo tunc vixit, & adfuit; Si nec tunc vixit, nec adfuit, non interfecit. Nunquam fallit in circumſtantia requiſita neceſſario. Parag. 5. *Quarta*.

V

Par. 6. Quinta. V. *Posito antecedente, concomitante, consequente, ponitur (pro cujusque exigentia) consequens, concomitans, & antecedens*; sc. concomitans in esse, antecedens in esse vel præfuisse, consequens in esse vel futuro esse, & *sublato tollitur*. Ut, si sit Eclipsis, est plenilunium; si parit, concepit; si sit Aurora, sol orietur. Fallit 1. in *non necessario cohærentibus*, ut potest esse non pauper qui est Philosophus, & cometam non sequi bellum. 2. *In necessario etiam cohærentibus, si non sit mutua necessitas*: ut, etiamsi si sit Eclipsis sit plenilunium, non tamen si sit plenilunium continuo erit Eclipsis. Sed & ista non necessaria, magnam tamen vim habent ad faciendam fidem, præsertim si multa conglobata in unum fuerint: Unde hunc locum plurimi faciunt *Astrologi*, *Physiognomici*, & *Oratores*, maxime in quæstione *Facti*.

Quæstiones Capitis vicesimi.

1 *De Subjecti et Accidentis variis divisionibus.*
2 *De Circumstantiis & Objectis.*
3 *De Antecedentibus, Concomitantibus, Consequentibus, & Signis.*
4 *De maxima Prima.*
5 *De Secunda.* 7 *Quarta.*
6 *De Tertia.* 8 *Quinta.*

CAP.

CAP. 7.

De Locis & Diſſentaneis & Comparatis.

DIſſentanea ſunt *Oppoſita*, aut *Diſparata*; ut *Bos* & *Equus* Oppoſitorum quatuor ſunt genera, de quibus part. 1 cap. 15. *Comparata* aut ſunt ratione qualitatis, ut *Similia* & *Diſſimilia*: aut ratione quantitatis, vel etiam graduum; ut *Paria* & *Imparia* & quæcunque poſſunt dici *Magis*, *Minus*, vel *Æque*. De quibus omnibus variæ ſunt Maximæ. Parag. 2. *Prægognitio loci.*

De Relatis hæc. *Poſito altero relatorum* (in eſſe, vel cognoſci) *ponitur reliquum, & ſublato tollitur*: ut, ſi ſit filius, eſt pater, &c. Fallit 1. in *relatis ſecundum dici*: poſito ſcibili poteſt non eſſe ſcientia: 2. *Si intelliga tur in eodem ſubjecto & non ſimpliciter*: nam qui eſt pater hujus, non modo poteſt non eſſe, ſed omnino non poteſt eſſe filius ejuſdem. Par. 2. *Maxima Relatorum.*

De contrariis iſtæ.

I. *Poſito uno Contrariorum, tollitur alterum*: ut ſi aqua ſit calida, frigida non eſt. Fallit in *remiſſis qualitatibus*, nam aqua quæ calida eſt ad ſex, eſt frigida Par. 3. *Maximæ contrariorū*

ad

ad duos gradus: quia remiſſio qualitatis fit ſemper per admiſtionem contrarii.

II. *Sublato uno contrariorum, ponitur alterum*: ut, ſi aqua non fit ſicca, erit humida: Fallit 1. in *contrariis mediatis*, ut *mel* nec album, nec nigrum eſt, ſed flavum. 2. In *ſubjecto non capaci*: ut, Anima nec alba eſt, nec nigra, nec frigida, nec calida.

III. *Contrariorum idem eſt genus & ſubjectum*: ut ſi albedo eſt color, & nigredo color erit; ſi amor ſit in concupiſcibili, & odium erit. Hæc nunquam fallit.

IV. *Contrariorum contraria eſt ratio*: ut ſi dolor ſit fugiendus, voluptas eſt ſequenda: & ſi Frigus congreget heterogenea, Calor ſecernit. Fallit 1. in *prædicatione generis, aut affectionis genericæ*: ut quia albedo eſt color aut viſibilis, non propterea nigredo non erit: 2. in *ratione ſubjecti*; ut, quia ſanitas convenit animatis, non propterea morbus inanimatis; ſed potius è contra: 3. in *cauſis per accidens*, non enim, ſi muſicus ædificat, ergo deſtruet immuſicus. 4. in *cauſis quarum actio determinatur à diſpoſitione materiæ*: non enim emollit lutum frigus: quia indurat calor.

V. *Majoris boni contrarium eſt majus Malum & è contra*: ut, quia ſanitas melior divitiis, Ægritudo pejor erit Paupertate.

Fallit

Fallit *ubi bonorum alterum altero includitur, aut ab eo ſupponitur*: ut utilius eſt poſſe philoſophari, quam ſcire literas: & tamen è duobus utilius ignoratur Philoſophia.

De Privantibus iſtæ.

I. *Poſito habitu, tollitur Privatio, & è contra*; ut, ſi videt, cœcus non eſt, ſi cœcus eſt, non videt: Et nunquam fallit. Par. 4. *Maximæ Privativorum.*

II. *Sublato habitu, ponitur Privatio, & è contra*: ut, non videt, ergo eſt cœcus; non eſt cœcus, ergo videt. Fallit 1. in *ſubjecto non capaci*; lapis enim non videt nec tamen cœcus eſt: 2. in *ſubjecto capaci ante tempus ſuæ capacitatis*; unde catulus ante nonum diem etſi non videat, cœcus tamen non cenſetur.

De Contradicentibus unica iſta æternæ veritatis. *Poſito altero contradictoriorum, tollitur reliquum; & ſublato ponitur*: ut ſi paries ſit albus, non eſt non albus; ſi ſit non albus, non eſt albus. Parag. 5. *Maxima contradictoriorum.*

De diſparatis iſta. *Poſito uno diſparatorum, tolluntur reliqua*, ut ſi Socrates ſit homo, non erit bos, aut lapis. Fallit in *accidentibus quando in concreto attribuuntur ſubjectis*: idem enim lac eſt album & dulce. Parag. 6. *Maxima diſparatorū*

De

Par. 7. *Maximæ Similium &c.* De Similibus & Diſſimilibus, Proportionatis ac Improportionatis iſta. *Similibus & Proportionatis ſimilia conveniunt & proportionalia: Diſſimilibus & Improportionatis, diſſimilia & non proportionalia:* ut, ſi Plato ſit mortalis, & Socrates erit: ſi oculus totum corpus, & animam ratio dirigit. Fallit, *niſi intelligatur reduplicative*, de ſimilibus ſc. quæ ſimilia &c. omne enim ſimile, eſt etiam diſſimile: aliàs ſimile non eſſet, ſed idem: unde non ſequitur corvum rationalem eſſe, quia Æthiops eſt rationalis, & ſimiliter de reliquis. Atque hic opportet reſpondentem, ſi excipiat adverſus argumenta in hac Maxima fundata, oſtendere in quo quæ proponuntur ut ſimilia, ſunt diſſimilia.

Parag. 8. *Maximæ generales comparatæ Rei.* *Magis, minus, & æque* & de *rebus* inter ſe comparatis dicuntur, & de *propoſitionum probabilitate.* De Comparatione rerum Maximæ ſunt, *generales* quædam, omne genus collationi accommodæ, quædam *ſpeciales:* de magis & minus bono Generales ſunt iſtiuſmodi.

I *Quod natura eſt tale, magis tale eſt quam quod per participationem*: ut Sol luminoſior aere. II. *Quod per ſe, magis quam quod per accidens*: ut, Dieta ſalubri-

or

or vomitu. III. *Quod remotius a contrario, quam quod propinquius*: ut frigidius cœlum ſub polis quam ſub Tropicis. IV. *Quod magis efficit, quam quod minus*: ut Ignis vehementius calefaciens calidior. V. *Cui magis ineſt cauſa, magis quam cui minus*: ut, Juvenis Sene robuſtior. VI. *Cui magis definitio competit, aut media, quam cui minus*: Quod ad finem magis conducit utilius. Et multæ aliæ, quæ omnes fallunt, *niſi adhibita limitatione*, Cæteris paribus, &c. Nam termini comparati fere excedunt invicem, & exceduntur.

Maximæ Speciales de Magis & Minus bono ſunt ejuſmodi. I *In quo ſunt plura bona, melius*; ut, felicitas Peripatetica Stoicâ. II. *Quod pluribus bonum, melius*; ut, Juſtitia Fortitudine. III. *Quod propter ſe expetitur, melius*; ut, Pax Bello, IV. *Quod per ſe bonum, melius*; ut, Bonæ leges malis moribus. V. *Quod ſtabilius, melius*; ut, Virtus decore. VI. *Quod ſolitarie bonum, melius*; ut, αὐτάρκεια divitiis. VII. *Quod ad meliorem finem, melius*; ut, artes liberales quæſtuariis. VIII. *Quod nobilioris objecti, melius*; ut Theologia Medicinâ. IX. *Quod ad perfectionem, quam quod ad neceſſitatem, melius*; ut viſus tactu. X. *Quod*

Par. 9. *Maximæ ſpeciales comparati Boni.*

fini

fini propius, melius, ut, Meſſis ſemite: XI. *Quod meliori ſimilius, melius*; ut, Æs Plumbo; Plurimæque hujus generis apud *Ariſtotelem lib.* 3. *Topic.* & alios. Quæ ſunt omnes intelligendæ cum limitatione *Cæteris paribus.*

Par. 10. *Maximæ comparatæ Rationis.*

Maximæ *comparatæ Rationis*, ſive probabilitatis propoſitionum ſunt iſtæ. I. *Eorum quæ æque ſunt aut non ſunt talia, ſi unum ſit tale & reliquum, ſi non ſit nec reliquum*: ut, pariter ſe habere videntur honores & divitiæ ad felicitatem; ſi ergo honores non reddant beatum, nec divitiæ reddent: ſi cibus ſit neceſſarius ad vitam ſuſtinendam & potus erit neceſſarius. II. *Si quod magis videtur eſſe tale, non ſit, etiam quod minus videtur eſſe non erit*; ut, non placuit omnibus Homerus, quî placebit Mævius? III. *Si quod minus videtur eſſe ſit tale; etiam id quod magis.* Ut, Fur ſi ſit ſuſpendio dignus, certè dignior ſacrilegus.

Quæſtiones Capitis viceſimi primi.

1 *De Diſſentaneis, & Comparatis.*
2 *De Maxima Diſparatorum.*
3 *De Maxima Relatorum.*
4 *De Maximis Contrariorum.*

5 *De*

5 De *Maximis Contradictoriorum & Privativorum.*
6 *De Maximis* Similium, *Dissimilium, Proportionatorum, & Improportionatorum.*
7 *De Maximis generalibus comparate* Rei.
8 *De Maximis specialibus comparatæ Rei secundum magis & minus bonum.*
9 De *Maximis comparatæ Rationis.*

CAP. 22.

De *locis à Conjugatis & Notatione.*

Conjugata sunt Proprie quæ ob significationis affinitatem, vocis quoque affinitate conjuncta sunt: ut *justus, justitia, juste.* Præcipua eorum vis est in *abstracti* & *concreti* consecutione; secundaria & in reliquis: atque spectanda potius conjugatio est ex rerum quam nominum ordine; unde *Somnus & Somnolentus* non sunt. *Notatio* est vocis explicatio secundum Etymologiam: ut *Consul à consulendo Reipublicæ.* Parag. 1. *Præcognitio loci.*

Conjugatorum maximæ sunt Parag. 2. *Maxima Conjugatorum prima.*
I. *Cui unum conjugatorum convenit, & alterum; cui non unum, nec alterum*: ut, si Socrates est justus, ergo agit juste. Fallit 1. in *his quæ sunt conjugata*

gata tantum quoad vocem; non enim si Socrates habet vinum, statim erit vinolentus: 2. *quando arguitur ab una actione aut paucis ad habitum*; propterea non sequitur, Socratem, si agit justa, esse justum. 3. *quando arguitur à potentia ad actum*, ut, Socrates est risibilis, quamvis non rideat.

Parag. 3. Secunda. II *Quorum unum convenit alteri, eorum Conjugatum unius convenit Conjugato alterius, & negative similiter*: ut, si albedo sit color, & album erit coloratum: & si frugalis non sit avarus, nec frugalitas erit avaritia. Fallit. 1. *cum conjugata sunt talia solùm quoad vocem*: ut non sequitur vinum esse malum, quia vinolentia sit mala: 2. *arguendo affirmative a concretis ad abstracta, ubi prædicatio non est per se*; ut non propterea albedo est dulcedo, quia album (ut lac) est dulce: 3: *arguendo negative ab abstractis ad concreta*: ut, quia nulla albedo est dulcedo, non propterea nullum album erit dulce.

Par. 4. *Maximæ Notationis & notati.* Notationis maximæ sunt.

1 *Quod convenit aut non convenit Notationi, Notato convenire aut non convenire par est*: ut Sapientiæ studium si sit præferendum arti militari, certe & Philosophia præferenda erit. 2. *De quo dicitur*

dicitur Notatum, & natatio; & de quo negatur Notatio, & notatum: ut, ſi ſolſtitium ſit, Sol ſtat: &, ſi non ſit ſacræ rei ablatio, Sacrilegium non eſt. Locus a Notatione plus habet amœnitatis quam virium: proinde ejus Maximæ ſæpiſſimè fallunt; ut 1, *ſi Notationes ſint frigidæ aut nimium coactæ*; ut, non ſequitur Magiſtrum eſſe doctiorem diſcipulo, quia ter magis ſcit: 2, *ſi vera notatio in argumentatione accipiatur non vera*: unde non ſequitur Socratem tueri pupillum, quia eſt Tutor; dicitur enim tuor à tuendo quidem, quod tueri debeat, non quod actu tueatur: 3, *ſi mutatio contingat in Notato, non in notatione*: ut, non ſequitur convivas, quia diſcumbunt ad cœnam, propterea fuſos in lectis cœnare; quia mos jam exolevit, qui tunc obtinuit, cum hæc ſignificatio huic voci impoſita fuit: *multiſque aliis modis*, quos attentior quiſque per ſe facile obſervabit.

Quæſtiones Capitis viceſimi ſecundi.

1 *De Conjugatis.*
2 *De Notatione & Notato.*
3 *De Maximis Conjugatorum.*
4 *De Maximis Notationis & Notati.*

CAP. XXIII.

Loci à Toto & Parte.

Parag. 1. *Præcognitio loci.*

TOtum & Partes relata sunt. *Totum* est, quod partium omnium unione absolvitur, ut *Homo*. *Partes*, quæ in toto uniuntur, ut, *Caput, Pectus, Crura. Totius essentialis* partes sunt essentiales; *Materia & Forma. Totius Integri* partes sunt Integrantes, quæ situ ita differunt, ut possit pars a parte separari; ut *Domus* partes sunt *Fundamentum, Parietes, Tectum.* Integrum *Homogeneum* in partes *Homogeneas* seu *Similares* distribuitur, quarum sc. quælibet habet nomen & definitionem Totius: ut *Aquæ* quælibet pars est *Aqua.* Integrum *Heterogeneum* in partes *Heterogeneas* sive *Dissimilares* distribuitur: quæ sc. diversas habent à Toto & inter se appellationem simul & naturam: ut *Hominis* partes sunt *Caput, Manus, Pes, &c.* Partes spectari possunt, vel singulæ separatim, vel conjunctim universæ.

Parag. 2. *Maximæ Totius & Partis.*

Totius & partis maximæ sunt.

1 *Posito toto, ponuntur partes*: ut si sit domus, erit fundamentum.

2 *Sublatis partibus, tollitur totum:* ut

si

ſi fundamentum non ſit, certe Domus non erit. Fallit utraque 1. in *partibus æquivocis & improprie dictis*; ut non ſequitur, ſi pili & ungues non ſint, nec hominem eſſe; 2. in *toto mutilato parte aliqua non ſimpliciter neceſſaria*; ut, poteſt eſſe homo, quantumvis amputato digito, vel manu.

3 *Sublato toto, partes tolluntur*: ut, ſi domus non ſit, nec fundamentum erit.

4 *Poſitis partibus, ponitur totum*: ut, ſi ſint fundamentum, parietes, tectum, erit domus. Fallit utraque in *partibus diviſim acceptis*: ut poteſt eſſe fundamentum, ita tamen ut domus non ſit.

Quæſtiones Capitis viceſimi tertii.

1 *De toto & Partibus Eſſentialibus.*
2 *De Toto & partibus Homogeneis.*
3 *De Toto & Partibus Heterogeneis.*
4 *De Maximis totius & partis.*

CAP. XXIV.

De Locis à Genere & Specie.

TOpice Genus & Species non accipiuntur per omnia, ut, in prædicabilibus. *Genus* enim hic eſt omne Parag. 1. Præcognitio loci

prædicatum eſſentiale; ſive ſit *Genus proprie dictum*, de ſpecie aut individuo prædicatum; ut Animal de homine aut Socrate: ſive *Species* de Individuo; ut, Homo de Socrate; ſive *Differentia Generica aut Specifica* de interioribus Speciei quam conſtituit; ut, Senſibile de Homine, Rationale de Socrate. *Species* pariter hic non ſola illa propriè dicta, quæ generi immediate ſubjicitur, ſed & *differentia Specifica*, & ipſum etiam *individuum*; in univerſum, quicquid ſuperiori ſubjicitur, in quantum ſubjicitur, *Specici* appellatione continetur.

Par. 2. *Maxima prima & ſecunda.* Generis & Speciei Maximæ ſunt.

1 *Sublato genere, tollitur ſpecies*: ut, ſi non ſit animal, nec eſt homo, nec brutum, nec rationale, &c.

2 *Poſita ſpecie, ponitur genus*: ut, ſi ſit homo, aut rationale, erit animal. Nunquam fallunt.

Parag. 3. *Tertia.* 3 *Quod convenit aut non convenit generi, convenit etiam aut non convenit ſpeciei*: ut, ſi animal ſit ſenſibile, & homo: ſi non ſit incorporeum, nec homo. Fallit 1, in *ſuppoſitione materiali, vel ſimplici*: neque enim homo eſt genus, quia Animal eſt: neque non eſt ſpecies, quia Animal non eſt. 2. *In iis quæ generi conveniunt aut non conveniunt ex parte tantum, & non univerſaliter*: ut, Homo neque eſt irrationalis, quia aliquod

quod animal eſt; neque non eſt rationalis, quia aliquod animal non eſt.

4 *Quod convenit aut non convenit Speciei, convenit aut non convenit generi:* Explica; *ſi alicui ſpeciei, Generi ex parte*: unde fiunt ſyllogiſmi in tertia figura: ut, ſi homo ſit rationalis, aut non ſit quadrupes, certè aliquod animal erit rationale, & aliquod non erit quadrupes. *Quod ſi ſpeciebus omnibus toti Generi*: unde fiunt Inductiones; ut ſi homo, & Equus &c. ſint ſenſibiles, aut non ſint immortales; certè omne Animal erit ſenſibile, & nullum erit immortale.

Quæſtiones Capitis viceſimi quarti.

1 *De Genere & Specie.*
2 *De Maxima prima & ſecunda.*
3 *De Maxima tertia*
4 *De Maxima quarta.*

CAP. XXV.

De Locis à definitione & diviſione.

DEfinitio *Topica*, non *eſſentialem* tantum *definitionem*, ſed & quamlibet perfectam rei *deſcriptionem*, adeoque & omne prædicatum con- Parag. 1. Præcognitio loci.

vertibile, ſicut *differentiam* conſtitutivam; & quarto modo *proprium*, complectitur. *Diviſio* vero ita ſumitur, ſicut in primo libro dictum eſt cap. 18.

Par. 2. *Maxima definitionis*

Definitionis Maxima unica hæc eſt. *Poſita aut ſublata definitione, ponitur aut tollitur definitum, & è contra*: ut ſi ſit animal rationale, eſt homo, & è contra; ſi non ſit homo, non animal rationale, nec è contra. Fallit, *in iis quæ conveniunt definitioni aut definito, quatenus ſunt definitio aut definitum:* non enim ſi animal rationale ſit complexa vox, & homo erit; aliàs perpetuo vera eſt: fundatur enim in mutua eorum reciprocatione.

Par. 3. *Maxima diviſionis.*

Diviſionis etiam unica eſt maxima hæc. *Membrorum condividentium unum aut altero ſublato, ponitur reliquum; & poſito, tollitur*: ut ſi hoc animal non ſit brutum, erit homo; ſi ſit homo, non erit brutum. Hoc perpetuo obtinet in omni bona diviſione: fundatur enim in primo & tertio ejus Canonibus aſſignatis ſupra lib. 1. cap. 18. Par. 3.

Quæſtiones Capitis viceſimi quinti.

1 De *Definitione & Diviſione.*
2 De *Maxima definitionis.*
3 *De Maxima diviſionis.*

CAP.

CAP. 26.

De Loco à Teſtimonio.

INartificialia argumenta reſtant, quæ vel experti artis obvia ſunt. Pugnant hæc *authoritate*, non *ratione*: & ducuntur a teſtimonio. Parag. 1. *Præcognitio loci.*

Teſtimonium aliud eſt
- *Divinum* propter
  - *Revelationem*: ut Scripturæ, Somnia, Viſiones, &c.
  - *Operationem*: ut Dei judicia, Miracula, Experimenta Divinæ Juſtitiæ, Potentiæ, aut Providentiæ, quò & naturæ totius vox refertur.
- *Humanũ*
  - *Proprium*: & eſt ſenſuum teſtimonium.
  - *Commune*
    - *Publicum*: ut Conſuetudo, tabulæ publicæ, Leges, Monumenta, lapides, &c.
    - *Privatum*: ut Chirographa, Confeſſiones, Teſtamentum, Juſjurandum, Pactum, Sententiæ Authorum, &c.

Teſti-

Teſtimonium illud alio firmius eſt, de quo plurimæ dari poſſunt maximæ; nos è multis præcipuas aliquot exhibemus.

Par. 2. *Maxima prima.* I. *Teſtimonium non valet negative*: non enim ſequitur non ita eſſe, propterea quod nullibi dixit Ariſtoteles. Fallit 1. in *his quæ non ſunt ſtatuenda ſine certa authoritate*: ut, quia ſcripturæ ſacræ non dicunt, ergo non eſt dogma fidei: nec capitale eſt temere jurare, quia nulla lex dicit eſſe capitale: 2. in *his de quibus author debuit aut promiſit perfecte diſſerere*: ut, Ariſtoteles lib. 5. Metaphyſ. ubi tamen inſtituit enumerare ſingulas ſpecies Quantitatis, non meminit loci, Locus proinde quantitas non eſt.

Par. 3. *Secunda.* & *Tertia.* II. *Divino Teſtimonio certa fides adhibenda eſt*: ut, Chriſtus eſt Meſſias, quia Scripturæ docent. Nunquam fallit.

III. *Senſuum Teſtimonio certa fides adhibenda eſt*: ut ignis calidus eſt, quia ſenſus docet. Fallit *quoties reddi ratio poteſt, cur ſenſus fallatur*: ut baculus non propterea curvus eſt, quia in aqua talis videtur.

Par. 4. *Quarta.* IV. *Peritis credendum in ſua arte*: ut Partus perfectus naſcitur menſe ſeptimo, hoc enim aſſerit Hippocrates. Fallit 1. *ubi peritiores aut æque periti diverſum*

ſum ſentiunt: ut, non dantur Ideæ, Platone quamvis aſſerente; quia refragatur Ariſtoteles, 2, *ubi ſenſus, aut ratio contradicit*: ut, nix nigra non eſt, etſi dixerit Anaxagoras, nec Galaxia de natura elementari, etſi dixerit Ariſtoteles: quia ſenſus illic, hic ratio repugnat.

V. *Plurimorum Teſtimonium præfertur teſtimonio paucorum*: ut, veriſimilius eſt dari elementum ignis, quod plerique putant, quam non dari, quæ paucorum eſt opinio. Fallit 1. *ubi pauciores ſunt prudentiores*: ut, virtus præterenda eſt divitiis, quòd ſic prudentiores cenſeant. 2. *ubi pauciorum ſententia firmioribus rationibus probatur*: ut, Logica Ars eſt potius quam Scientia, etſi pauciores id cenſeant, quia rationibus firmiſſimis conſtat ita eſſe. Par. 5. *Quinta.*

VI. *Antiquorum Teſtimonium præferendum eſt teſtimonio recentiorum.* Parag. 6. *Sexta.*

Quod intelligendum in eis præſertim quæ ad *pietatem* ſpectant & *mores*: nam in his quæ *artis* ſunt *aut ingenii*, haud dubie ſuperantur Neotericis priſci; quo facilius eſt inventis addere, quam nova invenire.

Quæſtiones

Quæstiones Capitis vicesimi sexti.

1 *De Argumentis inartificialibus.*
2 De *Maxima prima.*
3 De *Maxima secunda & tertia.*
4 *De Maxima quarta.*
5 De *Maxima quinta.*
6 *De Maxima sexta.*
7 De *reliquis Maximis.*

CAP. 27.
De Fallaciis in genere.

Par. 1. *Quid Elenchus sive Fallacia.*

Syllogismus captiosus, qui probalitatem mentitur, quam habet Dialecticus, *Syllogismus Sophisticus*, vel *Elenchus*, vel *Fallacia* indifferentur appellatur. *Sophistæ* veteribus dicti, qui gloriam ex disputatione aucupabantur; atque id quinque potissimum mediis, quæ propterea *Metæ Sophistarum* dicuntur: cogendo sc. respondentem ad *Redargutionem*, *Falsum*, *Inopinabile*, *Solœcismum*, aut *Nugationem.*

Par. 2. *Quinque Sophistarum Metæ.*

Redargutio, est præconcessi negatio, aut prænegati concessio; quando respondens cogitur sibi contradicere. *Falsum*, est propositionis manifestè

manifestè falsæ per respondentem admissio. *Inopinabile*, est propositionis à communi hominum opinione alienæ admissio. *Solœcismus*, est vitium orationis peccantis adversus Grammaticorum Regulas. *Nugatio*, est ejusdem inutilis & inanis repetitio.

Fallaciæ possunt disponi secundum locorum Dialecticorum seriem, quorum mentiuntur probabilitatem: sed non incommodè Aristoteles omnes ad generales quasdam notas retulit, numero tredecem, istis versiculis comprehensas. Par. 3. *Fallaciarum numerus.*

Æquivocat, Amphi. Componit, Dividit, Acc. Fi.
Acci. Quid, Ignorans, Non causa, Cons Petit, Interr.

Quorum prior versiculus *sex* Fallacias *in Dictione* complectitur; posterior *septem* reliquas, quæ *extra Dictionem* sunt.

Quæstiones Capitis vicesimi septimi.

1 De *Elenchi definitione & Nomine.*
2 De *necessario usu doctrinæ Fallaciarum in arte Logica, & de libris Elenchorum Aristotelis.*
3 De *Sophistis veteribus.*
4 De *quinque Metis Sophistarum.*

5 De

5 De *Fallaciarum numero.*
6 De *diſpoſitione ſophiſtica, ſive de arte interrogandi.*
7 De *ſolutione fallaciarum, ſive de arte reſpondendi.*

CAP. XXVIII.
De Fallaciis in Dictione.

Parag. 1. *Multiplex triplex.*

FAllacia omnis in Dictione oritur ex dictionis aliqua Multiplicitate.

Eſt autem *Multiplex* aliud
- 1. *Actuale*: quando dictio invariata multa ſignificat: ut in *Æquivocatione*, & *Amphibolia.*
- 2. *Potentiale*; quando dictio quoad prolationem aliquo modo variata, multa ſignificat; ut in *Compoſitione, Diviſione*, & *Accentu.*
- 3. *Phantaſticum:* quando dictio unum reipſa ſignificans, videtur tamen multa ſignificare; ut in *Figura dictionis.*

Par. 2. *Fallacia Æquivocationis.*

Fallacia *Æquivocationis*, ſive *Homonymiæ* eſt, quando vox aliqua ſimplex aliter atque aliter accipitur in argumentatione. Contingit id tribus

tribus modis: 1. *cum dictio multa principaliter significat*: ut, si probetur aliquod cœleſte ſidus eſſe animal, vel latrare, quia eſt canis. 2. *cum dictio unum proprie ſignificans, per Analogiam aut Metaphoram ad alia tranſfertur*: ut, ſi probetur aquam pedes habere, quia currit; aut pratum os, quia ridet; aut urinam valere, quia ſana eſt. 3. *quando ambiguitas attenditur penes accidentia partiũ orationis ſecundum Grammaticam*: ut ſi probetur ſedentem ſtare, quia ſurgebat. In hac fallacia ſunt quatuor termini; & ſolvitur diſtinguendo vocem ambiguam ſecundum varia ejus ſignificata.

Fallacia *Amphiboliæ* (ſive *Amphibologiæ*) eſt, quando oratio aliqua ambigua eſt propter conſtructionem. Contingit id tribus modis. 1. *manente eadem conſtructione, ſub diverſa tamen habitudine*: ut, ſi probetur hunc librum poſſideri ab *Ariſtotele*, quia eſt liber *Ariſtotelis*. 2. *mutato conſtructionis ordine*: ut, ſi probetur columnam ſentire, quam Socrates tangit: quia quicquid Socrates tangit illud ſentit: 3. *cum oratio præter propriam ſignificationem, tranſumptam etiam & tropicã habet*: ut, ſi probetur, qui indocilem docere vult terram ſcindere, quia littus arat: quo fere pertinent & cæteræ locutiones prover- Parag. 3. Fallacia Amphiboliæ.

proverbiales. In hac etiam ſunt quatuor termini: & ſolvitur oſtendendo orationis ambiguitatem.

Par. 4. *Fallaciæ compoſitionis & diviſionis.*

Fallacia *Compoſitionis*, eſt cum conjunctim accipiuntur, quæ erant accipienda diviſim. Huic ex adverſo reſpondet fallacia *Diviſionis*, cum ſeorſim & diviſim accipiuntur, quæ erant accipienda conjunctim. Illa dicitur fallacia *à bene diviſis ad male conjuncta*: iſta *à bene conjunctis ad male diviſa*. Contingit utrumque quatuor modis: 1. *cum dictum in Modali poteſt ſupponere proſe toto, vel pro parte ſui*: ut, ſi probetur poſſibile eſſe ut niger ſit albus, quia poſſibile eſt album eſſe nigrum: 2. *ratione conjunctionis copulativæ vel disjunctivæ*: ut, ſi probetur Quinque eſſe Par & Impar, quia duo & tria ſunt par & impar; 3. *cum dictio aliqua diverſis in oratione conjungi poteſt*: ut, ſi probetur Socratem ſemper futurum, quia, Qui vivit ſemper erit: 4. *cum voces unitæ in præmiſſis in concluſione dividuntur, aut è contra*: ut, ſi probetur canem eſſe patrem Socratis, quia eſt pater, & eſt Socratis: aut Socratem eſſe, quia eſt mortuus. In his ſunt quatuor termini: & ſolvuntur ſeparando ſenſum diviſum à compoſito; & oſtendendo uter ſit verus & genuinus, uter non.

Fallacia

Fallacia *Accentus* ſive *Proſodiæ* eſt, cum propter aliquam in pronunciatione ſimilitudinem fit deceptio. Contingit id quatuor modis: 1. *ratione quantitatis aut toni diverſi*: ut, ſi probetur poma fugienda eſſe, quia mala; aut judicem ſuſpendendum, quia debet pendere. 2. *Ratione diverſæ ſcripturæ, cum vel ſine diphthongo aut aſperatione*: ut, ſi probetur judicem corruptum eſſe quia vendit Equum; aut porcorum ſtabulum eſſe in fano, quia ibi Ara eſt. 3. *Ratione coalitionis diverſarum vocum in unam, aut unius è contra in plures diſtractionis*: ut, ſi probetur rempublicam conculcari, quia via, quæ res eſt publica, conculcatur; aut Senatum reprehendendum, qui in curia eſt, quia in curia reprehendenda. 4. *Ratione modi pronunciandi*: ut, cum illa, quæ dicuntur per conceſſionem, aut Ironiam, aut interrogationem, aut quid ſimile, accipiuntur ut ſimpliciter & categoricè dicta. In hâc ſimiliter ſunt quatuor termini: & ſolvitur oſtendendo diverſam accentûs, aut ſcripturæ rationem. Par. 5. *Fallacia Accentûs.*

Fallacia *Figuræ dictionis* eſt, cum propter ſimilitudinem aliquam dictionum id uni competere videtur, quod alteri. Idque vel *grammatice*: ut, ſi probetur *Petam* eſſe generis fœmi- Par. 9. *Fallacia figuræ dictionis.*

nini, quia *Muſa* eſt: vel *Logicæ*: ut, ſi probetur videre eſſe agere, quia docere eſt; vel alio quocunque modo. Hæc Fallacia minutior eſt, quam ut facile decipiat, & contenta negari, operoſam ſolutionem non expectat.

Quæſtiones Capitis viceſimi octavi.

1 De *Fallaciarum in dictione ſufficientia ſecundum triplex multiplex.*
2 *De Fallacia Æquivocationis, & ejus ſolutione.*
3 *De Fallacia Amphiboliæ, & ejus ſolutione.*
4 De *Fallaciis Compoſitionis & Diviſionis, earumque ſolutione.*
5 De *Fallacia Accentûs.*
6 De *Fallacia Figuræ dictionis.*

CAP. 29.

De *Fallaciis extra dictionem.*

Par. 1. *Fallaciæ extra dictionem.*

FAllaciæ *extra dictionem* ſunt, in quibus contingit deceptio, non tam ex multiplici aliquo latente in vocibus ipſis, quam ex ignoratione Rerum; & ſunt *ſeptem*, quæ ſequuntur ſuo ordine.

Fallacia

Fallacia *Accidentis* eſt, cum alteri connexorum attribuitur, quod alteri convenit tantum per Accidens. *Accidens* enim hic appellatur, quicquid aut non eſt de eſſentia rei cui attribuitur; aut ſi ſit, eſt tamen ei alienum, in quantum ea confertur cum aliqua tertia. Contingit hæc fallacia tribus modis. 1. *cum proceditur ab accidente ad ſubjectum, aut è contra*: ut, ſi probetur Socratem crudas carnes comediſſe, quod illas comederit, quas emiſſet. 2. *cum mutatur genus ſuppoſitionis, materialis in formalem, ſimplex in perſonalem, &c. aut è contra*: ut, ſi probetur ſyllabam rodere caſeum; quia mus eſt ſyllaba: aut Socratem, quia homo eſt, eſſe ſpeciem. 3. *cum proceditur à ſuperiore ad inferius, & è contra*, in eis quæ conveniunt alterutri ſecundum rationem ſuperioris & inferioris; ut, ſi probetur rationale converti cum Animali, quia cum homine convertitur. Siqui ab aliis aſſignentur modi, reduci ad hos poſſunt; ſicut & iſtorum fortaſſe nonnulli, ad alias fallacias: nihil enim impedit, eundem nonnunquam Elenchum ad diverſas fallacias referri poſſe. Solvitur fallacia Accidentis diſtinguendo id, quod alicui convenit *per ſe*, ab eo quod *per accidens*. Parag. 2. *Fallacia Accidentis*

Parag. 3. *Fallacia secundum quid ad simpliciter.*

Fallacia *à dicto secundum quid ad dictum simpliciter*, est cum illud, quod verum est tantùm secundum quid, accipitur ut simpliciter, & absolute verum. *Simpliciter* autem dici est sine aliquo addito dici; *secundum quid* vero, cum aliquo addito. Contingit hæc fallacia tribus modis. 1. *Cum determinatio addita destruit terminum cui additur*: ut, si probetur esse hominem, quia est mortuus vel pictus homo; cujusmodi dicitur *contradictio in adjecto*. 2. *Cum determinatio addita significat partem*: ut, si probetur Æthiopem esse album, quia est albus dentes; 3. *Cum determinatio addita significat notabilem aliquam circumstantiam loci, temporis, soni, &c.* ut, si probetur arma deposita domino non reddenda, quia non domino furioso. Solvitur distinguendo id, quod est simpliciter ab eo, quod est quadantenus & secundum quid.

Par. 4. *Fallacia ignorationis Elenchi.*

Fallacia *ab ignoratione Elenchi*, est cum ea pro veris contradictoriis accipiuntur, quæ non sunt talia. *Elenchus* est syllogismus probans contradictoriam propositionis negatæ: qui ut sit legitimus, requiruntur *quatuor* conditiones veræ contradictionis; ut scil. sit 1. *ejusdem eodem modo*: 2. *secundum idem*:

3. *ad*

3. *ad idem.* 4. *eodem tempore*. In hujus ſallaciæ concluſione contradictoria eidem attribuuntur: ſed quæ ob defectum alicujus requiſitæ conditionis non ſunt vera contradictoria. Contingitque: 1. *Cum collatio non eſt ejuſdem eodem modo*: ut, ſi probetur cadaver Socratis eſſe & non eſſe hominem, quia eſt mortuus, non eſt vivus homo: 2. *Cum non eſt ejuſdem ſecundum idem*: ut, ſi probetur Æthiopem eſſe album & non album, quia eſt albus dentes, cutem non albus. 3. *Cum non eſt ad idem*: ut, ſi probetur Socratem eſſe divitem, & non divitem, quia in comparatione ad Irum dives eſt, non eſt ad Crœſum. 4. *Cum non eſt eodem tempore*: ut, ſi probetur Socratem venturum & non venturum, qnia venturus eſt cras, non venturus hodiè. Ad *Ignorationem Elenchi* omnis fallacia poteſt aliquo modo reduci; quemadmodum ad *Contradictionem* omnis oppoſitio. Solvitur oſtendendo defectum Contradictionis in aliqua dictarum quatuor conditionum.

Parag. 5. *Fallacia non cauſa pro cauſa:*

Fallacia *à non cauſa ut cauſa* eſt, cùm aut cauſa *non vera* ſumitur pro cauſa vera; aut cauſa *non talis* pro cauſa tali: ut, *inſufficiens* pro ſufficiente, *per accidens* pro per ſe, *remota* pro proxima, &c. Iſtis enim duobus modis contingit.

tingit. 1. *A cauſa non vera, ut cauſa vera*: ut, ſi probetur bellum inteſtinum eſſe propter cometam. 2. *A cauſa non tali, ut cauſa tali*: ut, ſi probetur vini uſum tollendum, quia facit ebrios. Hæc fallacia uſum habet in ſyllogiſmis ducentibus ad Impoſſibile. Solvitur negando cauſam falſam & adducendo germanam.

Par. 6. *Fallacia conſequentis* Fallacia *Conſequentis* eſt, cum ex antecedente infertur ut conſequens, quod tamen non eſt conſequens. Contingit id, quoties contra regulas converſionum, aut ſyllogiſmorum conditionalium peccatur; quas videre eſt retro, *Lib.* 2. *c.* 7. *Par.* 4. *&* *Lib.* 3. *c.* 9. *Par.* 2. Solvitur oſtendendo infirmitatem conſequentiæ, vel ex regulis, vel ex aliis conſequentiis ejuſdem formæ, & tamen infirmis.

Par. 7. *Fallacia petitionis principii.* Fallacia *petitionis principii*, eſt cum id ſumitur tanquam principium ad probationem, quod non eſt conceſſum. Contingit multis modis. 1. *Cum ſupponitur id ipſum quod quæritur ſub iiſdem terminis*, quæ dicitur *Petitio ſtatim*: ut, ſi probetur hominem eſſe, quia homo eſt. 2. *Cum ſub diverſis, ſed ſynonymis*: ut, ſi probetur gladium acutum eſſe, quia enſis eſt. 3. *Cum quæſtio probatur per æque ignotum*: ut, ſi probetur hominem eſſe riſibilem,

risibilem, quia equus est hinnibilis. 4. *Cum propositiones mutuo & circulariter se probant:* ut, si probetur ignem esse calidissimum, quia tenuissimus est; & mox tenuissimum, quia calidissimus. Solvitur ostendendo vanitatem & nugationem talis Argumentationis.

Par. 8. *Fallacia secundũ plures interrogationes.*

Fallacia *secundum plures interrogationes, ut unam*, est cum plures quæstiones ita proponuntur conjunctim, ut una tantum quæstio videri possit: Contingit id duobus modis. 1. *Cum quæritur idem prædicatum de diversis subjectis:* ut, suntne mel & fel dulcia? 2. *Cum de subjecto eodem diversa prædicata quærunrur:* ut, estne homo animal & lapis? Solvitur respondendo non una responsione ad omnes interrogationis partes simul, sed distincte ad singulas.

Quæstiones Capitis vicesimi-noni.

1 *De Fallaciis extra dictionem in genere.*
2 *De Fallacia Accidentis.*
3 *De Fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter.*
4 *De Fallacia ignorationis Elenchi.*
5 *De reductione omnium fallaciarum ad ignorationem Elenchi.*
6 *De Fallacia à non causa ut causa.*

7 *De Fallacia consequentis.*
8 *De Fallaciæ Petitionis Principii.*
9 *De Fallacia secundum plures interrogationes ut unam.*

CAP. 30.

De *Ordine & Methodo in Genere.*

Parag. 1. *Methodi vox & definitio.*

Considerată Argumentatione, reliquum est alterum discursus Instrumentum, *Ordo* seu *Methodus*. Qui accuratius ista distinguunt, *Ordinem* volunt esse integræ alicujus disciplinæ, *Methodum* etiam particularium conclusionum; atq; *Ordinẽ* disponere, *Methodum* etiam inferre: Nos utrumque habemus pro eodem. Est autẽ ordo, seu Methodus, *ratio ita disponendi partes alicujus Disciplinæ vel Tractationis, ut facillime à nobis integra discatur.*

Par. 2. *Methodus inventionis.*

Methodus alia est *Inventionis*, alia *Doctrinæ*; diversâ enim prorsus via ad disciplinarum præcepta indaganda, & indagata docenda, incedimus. *Inventio* prior est; *Doctrina* nobilior. Utraque à *notioribus nobis* ad ignotiora nobis procedit, sed alio tamen & alio modo: nam præcepta indagamus *ascendendo*, hoc est, progrediendo à sensibilibus & singularibus, quæ sunt *notiora nobis simpliciter*, ad intelligibilia

Intelligibilia & universalia, quæ sunt *notiora naturâ:* sed præcepta tradimus *descendendo*; hoc est, progrediendo ab universalibus & intelligibilibus, quæ sunt *notiora naturâ, & nobis etiam distincte*, ad minùs universalia & sensui propinquiora, velut *ignotiora.*

Methodi *Inventionis* quatuor sunt *Media*, & velut gradus per quos ascendimus. Primus *Sensus est*: cujus adminiculo colligimus aliquam singularis rei notitiam: Secundus *Observatio*: sive *Historia*: quâ colligimus, & mente collocamus, quæ sensu aliquoties haurimus: Tertius *Experientia*: quâ collectas plures observationes ad certum usum applicamus: Quartus & ultimus *Inductio*; quâ collectas plures Experientias ad universalem conclusionem constituendam adhibemus. Parag. 3. *Methodi inventionis Media.*

Methodus doctrinæ alia est,

1 *Compositiva*; quæ a notione *Subjecti* incipiens, principia ejus & affectiones & species investigat; hæc tradendis disciplinis *Theoreticis* inservit. Par. 4. *Methodi inventionis Media.*

2 *Resolutiva*; quæ à notione *Finis* incipiens, ejus subjectum & Media investigat: hæc disciplinis *Practicis*, hoc est, Prudentiis aut Artibus tradendis inservit.

Leges

Par. 5. Leges utrique Methodo communes
Lex brevitatis. sunt;

I. Lex Brevitatis. *Nihil in disciplina desit, aut redundet.* Mutilatio enim est, non compendium, siqua pars necessaria desit; Redundantia vero & Tautologia in præceptis nauseam pariunt: in *præceptis* dico, non in exemplis, aut commentariis; *exempla* enim si sint frequentiora, & *commentarii* si pleniores, ita non damnamus, at probemus magis.

Parag. 6. II. Lex Hormoniæ. *Doctrinæ singulæ*
Lex harmoniæ. *partes inter se consentiant.* Pessimè docet, qui quod hic ponit, alibi per incogitantiam evertit.

Par. 7. III. Lex unitatis, sive Homogeneæ:
Lex unitatis. *Nihil in doctrina præcipiatur, quod non sit subjecto aut fini homogeneum.* Dico *Subjecto*, propter scientias; *Fini* propter artes & prudentias. Damnat Aristoteles merito transitum à genere ad genus.

Parag. 8. IV. Lex Generalitatis, sive Ante-
Lex generalitatis. cessionis & Consecutionis. *Præcedat in docendo id, sine quo alterum intelligi nequit, sed ipsum sine altero.* Lumen enim accipiant oportet, & robur, sequentia à præcedentibus, non hæc ab illius.

Par. 9. V. Lex Connexionis. *Singulæ partes*
Lex connexionis. *doctrinæ aptis transitionibus connectantur.*

tur. Crebris enim interruptionibus turbantur intellectus & memoria: apta vero colligatione & utrumque juvabitur, & methodi ratio manifesta fiet. Operæ facturus præcium qui docet, Methodi connexionem & rationem universam *tabulâ* aliqua, sive *diagraphe* cōpendiariâ discipulis repræsentabit.

Quæstiones Capitis trigesimi.

1 *De Ordinis & Methodi distinctione.*
2 *De utriusq; definitione.*
3 *De Methodo Inventionis.*
4 *De quatuor Mediis inventionis.*
5 *De Methodo Doctrinæ: an sequatur rerum naturam magis, vel nostræ cognitionis facultatem.*
6 *De Lege Brevitatis.*
7 *De Lege Harmoniæ.*
8 *De Lege Unitatis.*
9 *De Lege Generalitatis.*
10 *De Lege Connexionis.*

CAP. 31.

De Methodis in specie.

Methodum *Syntheticam*, sive *Compositivam*. Scientiarum, quæ contemplativæ sunt, propriam diximus. Partes ejus tres sunt: *Subjectum*, Par. 1. *Methodi Cōpositivæ partes.*

jectum, Subjecti *Affectiones*, & Affectionum *Principia*, quæ ſunt omnia ſuo modo Præcognita, quemadmodum oſtenſum ſupra eſt cap. 13. hujus libri. Nec eſt quod *Species* quartam partem addamus, tum quod poſſit eſſe Subjectum alicujus ſcientiæ, quod non habet ſpecies: tum quod ſpecies ſubjecti totalis ſunt etiam ſubjecta ſuo modo, ſc. partialia.

Par. 2. *Lex unitatis.* De hac Methodo ſunt ſpeciales leges.

I Lex Unitatis. *Unitas ſcientiæ pendet a ſubjecti unitate.* Subjecti ſc. vel Materialis, vel ſaltem Formalis. *Materiale* ſubjectum eſt res conſiderata, *Formale* eſt ratio ſecundum quam conſideratur. Illud unum poteſt eſſe & idem multarum diſciplinarum; ut, *Arithmetica* & *Muſica* conſiderant *Numerum:* Hoc uniuſcujuſque Proprium; ut, Arithmetica numerum conſiderat, *quà numerum*; Muſica eundem, *qua ſonorum.*

Par. 3. *Lex Generalitatis.* II Lex Generalitatis. *Magis univerſalia præcedant minus univerſalia.* Prius ergo agendum de ſubjecto in genere, quam de ſpeciebus ejus: ut, in *Phyſica* prius agendū eſt de *corpore naturali in communi*, quam de *Cœlo* aut *Elementis*, aut *Animalibus*. Amplia legem & ad univerſalia

verſalia in cauſando: agendum enim prius de *Principiis*, quam de *Affectionibus* Subjecti.

Unde in Scientiis Methodi ratio hæc eſt. Primo agendum de *Subjecti notione* paucis tantum, ut aliquo modo prægnoſcatur; ſecundo loco de ejus *Principiis*; tum de *communibus* ejus *affectionibus*; de *Speciebus* deinceps, deſcendendo à *ſimplicioribus*, ad magis *compoſitas*; dum ad *infimas* perveniatur. Hâc Methodo accurate utitur Ariſtoteles in tradenda diſciplina *Phyſica*. Par. 4. *Methodi ratio in diſciplinis contemplativis*

Methodi *Analyticæ*, ſive *Reſolutivæ*, quæ Prudentiis & Artibus inſervit, partes ſunt tres, *Finis*, *Subjectum*, & *Media*: Finis enim introducendus eſt in ſubjectum per Media quædam. Parag. 5. *Methodi Reſolutivæ partes.*

Ejus ſpeciales ſunt Leges. Parag. 6.

I Lex Unitatis. *Unitas diſciplinæ operatricis pendet ab unitate finis.* Quod enim ſubjectum eſt in contemplativis, id finis eſt in operativis. *Lex unitatis.*

II Lex Generalitatis. *Magis univerſalia præcedant minus univerſalia*: intellige de univerſalibus & in cauſando, & in prædicando: atque in cauſando rurſum; & reſpectu *cauſæ finalis*, quia prægnitio Finis præcedere debet Mediorum inveſtigationem; & reſpectu *Cauſæ efficientis*, Par. 7. *Lex generalitatis.*

tis, quia notitia principiorum debet præcedere notitiam Mediorum.

Par. 8. *Methodi ratio in disciplinis operatricibus*

Unde in operatricibus methodi ratio hæc est. Primo agendum de *notione finis*, ut de prægnoscendo: mox de *Subjecto*, in quod finis introducendus est; tertio loco de *Principiis Mediorum*: quarto de *Mediis* ipsis, iisque primo *in genere*; postea *specialiùs*, dum ad infima perveniatur. Ut in *Ethica* prudentia, primo agitur de *Felicitate*, ut de Fine; tum de *Hominis intellectu, voluntate, affectibus*, ut subjecto felicitatis: inde de *Electione*, *Fuga*, *Consuetudine*, &c. quæ sunt principia virtutum; de *virtutibus* demum ipsis ut mediis ad felicitatem in genere, & in specie.

Quæstiones Capitis tricesimi primi.

1 *An sit unica omnium Disciplinarum Methodus?*
2 *De Methodo Compositiva.*
3 *De Lege Unitatis in illa.*
4 *De Lege Generalitatis in illa.*
5 *De Methodo Resolutiva.*
6 *De Lege Unitatis in illa.*
7 *De Lege Generalitatis in illa.*
8 *An sit præter istas alia Methodi species?*

APPEN-

APPENDIX PRIMA

DE USU LOGICÆ.

CAP. I.

De *Tractatione Simplicis Thematis*; *ſive de Geneſi Thematica.*

Par. 1. *Diſtributio & ordo dicendorum.*

DIſciplinarum *Inſtrumentalium*, in quarum numero eſt Logica, vis omnis in uſu ſita eſt: *Uſum* proinde *Logicæ* reliquum eſt ut paucis oſtendamus. Is autem duplex; vel enim ipſi aliquid ſecundum artis *Logicæ* præcepta commentamur; vel ab aliis commentata artificioſè reſolvimus. Illa γένεσις dicitur, ſive *Tractatio*; hæc ἀνάλυσις, ſive *Reſolutio*. *Tractatio* omnis vel eſt *ſimplicis Thematis*, quod explicandum; vel *Problematis*, quod argumentis diſcutiendum; vel *integræ Diſciplinæ*, quæ Methodice diſponenda Proponitur: Geneſin *Thematicam*

Proble-

Problematicam, *Methodicam*, non incommode dixeris.

Parag. 2. *Expensio Thematis simplicis.*

Thema simplex est *quicquid concipi exprimive potest citra affirmationem, & negationem.* Themata autem simplicia, ut non sunt omnia unius rationis, ita nec uno omnino modo tractanda. Expendat itaque oportet animo prius Thema aliquod tractaturus, quàm ad operandum accedat, ipsius conditionem: sitne Ens *Reale* an *Rationis*; *Universale*, an *Singulare*; *Substantiale*, an *Accidentale*; *Totale* an *Partiale*; *Absolutum*, an *Relatum*; *Abstractum*, an *Concretum*; *Unum*, an *Aggregatum*, *&c.* Sed non persequor ista sigillatim Consultius fuerit, tantum præcepta quædam magis communia exhibuisse, quæ tractandis Thematibus, plerisque, præsertim perfectioribus, inserviant: eorumque praxin unico exemplo ostendisse.

Parag. 3. *Explicatio Nominis.*

Thematis expensi Tractatio in *Explicatione* consistit tum *Nominis*, tum *Rei*. Ordiendum autem à *Nomine*: cujus explicandæ sunt ὁμωνυμία, συνωνυμία & παρωνυμία. Ὁμωνυμία explicatur aperiendo, si qua sit, vocis ambiguitatem. varias ejus significationes, & acceptiones in medium afferendo; unamque ex omnibus deligendo eam, de qua præsens instituitur tractatio.

tractatio. Συωνυμία explicatur recensendo varias ejus appellationes, & in eadem & in aliis linguis. Παρωνυμία explicatur declarando vocis notationem, & originem; atque etiam conjugata. Ad explicationem Nominis *Lexica* magno erunt adjumento; cum *Generalia* variarum linguarum, præsertim quæ Etyma vocum notant, & linguarum Harmoniam: tum quarundam Disciplinarum *Propria*; qualia sunt Dictionaria *Theologica, Juridica, Medica, Philosophica*. Cæterum prædicta non sunt omnia, & semper & ubique adhibenda in Nominibus explicandis: Sed delectu opus est, & judicio, ut ea solum adhibeantur, quæ ipsi Rei explicandæ opportuna videbuntur.

Par. 4. *Explicatio Rei.*

Res explicantur *Attributione*, & *Distributione*; illa fit, cum Themati subjecto alia attribuuntur; hæc, cum ipsum Thema in suas partes distribuitur: Attribuuntur autem Themati quædam *Essentialia*; quædam *non Essentialia*. Essentialia hic intellige, non solum quæ propriè constituunt Essentiam *Genus*, & *Differentiam*; Sed illa universa, quæ ad constituendam plenam & perfectam rei definitionem quoquo modo pertinere supra dictum est, *lib.* 1. *Compend. c.* 17. *Par* 5. Qualia sunt in Substantiis *Propria* Accidentia; in Ac-

cidentibus propria *Subjecta* & *Objecta* in utriſque *Cauſa Efficientes*, & *Finales*; quæque aliquibus iſtorum proportione reſpondent, (ut *Materia* in Artificialibus habet rationem *Subjecti*; *Correlatum* habet rationem *Objecti* in Reſpectivis; & *Fundamentum* Cauſæ *Efficientis* in Potentiis; *Actus* proprius habet rationem *Finis*, *&c.*) Quæ præter iſta ſunt, omnia ſunt non-Eſſentialia. *Eſſentialia* merito primum in tractatione locum vendicant; *Non-eſſentialibus conveniet* noviſſimus: inter hæc & illa *Diſtributio* medio loco commodiſſimè collocabitur.

Par. 5. *Per Attributa Eſſentialia.*

Inter Eſſentialia *Genus* quia communiſſimum, primum; idque aſſignandum eſt ſemper, quam fieri poteſt propinquum; præmiſſis tamen ſicubi opus erit, & remotioribus. Genus ſequitur *Differentia*; cujus aut defectum ſupplebunt, aut naturam plenius declarabunt Accidentia *Propria*; & hoc maximè in ſubſtantiis, additis etiam *Cauſis Efficientibus* Principalibus, Impulſivis, & Inſtrumentalibus; & *Fine* tum proximis, tum etiam remotis. At quoties Thema Accidentale tractandum venit, *Generi* ſubnectenda erunt, præter jam dicta, *Subjectum* ejus proprium, & adæquatum *Objectum*.

Iſta

Ista autem dico omnia vel aliqua, plura vel pauciora, prout casus exiget, & conditio ipsius Thematis. Ex quibus demum integra conficienda est *Definitio Rei Essentialis*, quæ claudant hanc Tractationis partem. Placuisse video permultis diversam omnino ab ista pergendi rationem: quos integram definitionem primo statim loco posuisse juvat, mox eam per singula membra resolvisse. Quibus assentior in texendis disciplinarum Compendiis; atque aliàs etiam, quoties insigni brevitate opus est. Ast ubi Thema aliquod laxius tractandum proponitur, suaderem studiosis, presertim minus exercitatis, ut illa potius incedant via, quam jam ostendi; quod naturæ convenientius sit à primis & simplicibus terminis, ad ortos & compositos colligendo procedere; quam è contra, resolvendo.

Investigatâ Definitione, ac propositâ, Thema mox distribuendum est in suas *species* aut *partes*, sive eas habeat proprias & per se, sive improprias, aut per accidens. Sed partes vel nominâsse tantùm ut plurimum sufficiet; aut saltem explicuisse quam pauciſſimis, quantum scilicet necesse est ad pleniorem ipsius Thematis intelligentiam: neutiquam vero sunt justa tractatione, & fusius declarandæ. A

Par. 6. *Per distributionem.*

Diviſione ad *Attributa*, tranſeundum *non Eſſentialia*: quæ ſunt aut *Effecta*, aut *Comparata*.

Parag. 7. *Per effecta.* Effecta plerunque late admodum patent, & copioſam ſuppeditant tractandi materiam: Sed *Effecta Thematis*, ſi qua ſint, aut minus nobilia, aut nimium communia, poterit quiſque pro ſuo arbitrio, vel tacitus omittere, vel nominata præterire. Nobiliora vero, & magis propria conveniet ad certas velut claſſes, maximè ſi multa ſint, revocare; quo diſtinctius, & enucleatius explicentur. Sed quia ſæpius contingit, ut *Effecta* cum *Proprijs* Accidentibus, aut *Fine*, aut aliis attributis, vel reipſa coincidant, vel ſaltem (propter cognationem quam cum illis habent) coincidere videantur; diſpiciat oportet cum judicio Thema aliquod tractaturus, quo quæque commodiſſime referri poſſint, debeantve; an ad *Effecta*, an vero ad *proprietates*, aut *finem*, aut aliud aliquod Thematis attributum; ne cogatur idem bis aut pluries in unius Thematis tractatione repetere. Porro hic affectorum locus eſt afferendis exemplis maximè opportunus.

Parag. 8. *Per cognata* Poſt Effecta ſequentur *Comparata*, quæ vel cognata ſunt, vel Oppoſita: quorum *Cognata* comparantur cum Themate, ut cum eo convenientia; *Oppoſita*, ut

ut pugnantia. Thema explicatur per comparationem *Cognatorum*, cum ea quæ ipſi aliqua ratione ſunt eadem, aut ſimilia, afferuntur; oſtenditurque in quo ſita ſit *identitatis* aut *ſimilitudinis* inter ea ratio, itemq; *diverſitatis* & *diſſimilitudinis*. Ratio identitatis & ſimilitudinis inter Cognata declaratur, cum oſtenditur in quo eodem aut ſimili conveniant vel *Genere*, ut Comitas, & Urbanitas: vel *Cauſa efficiente*, ut Augmentatio & Nutritio: vel *Materia*, ut Ros & Pruina: vel *Fine*, ut ſcribere & loqui: vel *Subjecto*, ut Fides, & Charitas: vel *Effectu*, ut Magnes, & Succinum: vel *Proportione*, ut Sol & Oculus: vel alio quoquam Cognationis vinculo. Quinetiam quandoquidem eſt aliquod perpetuo inter Cognata diſcrimen, (aliàs *Cognata* non eſſent ampliùs, ſed *Eadem*:) convenientiâ explicata aperienda eſt conſequenter eorum diſcrepantia & diſſimilitudo: ſive *Genere* differant; ut Sol, & Oculus: ſive *Cauſa efficiente*; ut Ros & Pruina: ſive *Materia*, ut Os & Cartilago: ſive *Fine*, ut Phyſica & Medicina: ſive *Subjecto*, ut Lux & Lumen: ſive *Objecto*, ut Comitas, & Urbanitas: ſive *Circumſtantia* aliqua *Loci*, *Ordinis*, aut *Temporis*, ut Crepuſculum, & Aurora: ſive *Mole*, ut Collis, & Mons: ſive *Gradu*, ut

Liberalitas, & Magnificentia: ſive alio quocunque demum modo.

Par. 9. *Per Oppoſita.*

Adhibenda ſunt ultimo loco *Oppoſita*; ubi Thema explicandum eſt per collationem ad ea, quæ cum ipſo pugnant: *Oppoſita* enim *juxta ſe poſita magis eluceſcunt*. Oppoſitorum autem quatuor ſunt genera: de quibus *lib.* 1. *Compend. cap.* 15. Relata, Contraria, Privativa, & Contradictoria. Sed *Contradictorium* Thematis notabilem lucem ei præſtare non poteſt, propterea quod vagum ſit nimis, & infinitum: *Correlatum* vero Thematis, quod ad ejus definitionem pertineat, inter *Attributa Eſſentialia* potius cenſetur. Sola ergo *Privative*, & *Contrarie* oppoſita hic locum & uſum habent; ut quæ ſola apta ſunt hoc modo declarare, atque illuſtrare ſua oppoſita. Quibus expoſitis, & cum Themate collatis, non eſt quod ulterius deſideretur in ſimplicis Thematis tractatione. Totius negotii praxin unico exemplo aliqualiter exhibeo. Eſto ergo Thema tractandum

INVIDIA.

Parag. 10. *Exemplum tractationis Thematicæ.*

Expenſâ imprimis in animo Thematis conditione, invenio ipſum eſſe *Accidens Univerſale*, *Abſolutum*, & *Abſtractum*. Mox tractationem ordior. Ubi conſidero *Invidiæ*

NOMEN

NOMEN, ejusque

Primo Ὀιωνυμίαν. Sumitur enim *Passivè* & *Activè*, notante *Cicerone lib.* 4. *Tusc. quæst. Activè* rursus vel in bonam partem, pro *honesta æmulatione*: vel in malam partem, pro *vitiosa tristitia* de bono alterius: qua ultima significatione impræsentiarum accipitur.

2, Συμπαθυμίαν. Appellatur enim hoc vitium Latinis, 1. *Invidia*, quam appellationem pleræque linguæ vulgares secutæ sunt. 2. *Livor*: Græcis vero, 1. φθόνος, 2. βασκανία, 3. ζῆλος, &c.

3. Παραπλυμίαν, ibique

1. *Etyma* vocum in variis linguis; ut, 1. *Invidia* ab *In* particula intensiva, & *video*; quod invidus oculos continuo fixos habeat in alienam felicitatem. 2. *Livor* à colore livido, qui plerumque in invidis cernitur. 3. φθόνος, velut ἀπὸ τῆς φόνου, quod invidus, vel semet animi ægritudine quodammodo interficiat: vel necem optet ejus cui invidet.

2. *Conjugata*: qualia sunt, 1. *Adjectiva*; Invidiosus, Invidus: sed *Invidus* active solum significat; *Invidiosus* & active & passive, frequentius tamen passive. 2. *Substantivum*; Invidentia; quia voce

Cicero potius utendum judicat, quam Invidiæ, quod liberior ſit ab ambiguitate; cum *Invidia* utroque modo dicatur, *Invidentia* non niſi Active. 3. *Verba, Adverbia*, &c. Sed iſta fortaſſe plus ſatis.

II. ATTRIBUTA ESSENTIALIA: ubi

1. *Genus* 1. *Remotiora* nonnulla; ſc Paſſio, Paſſio animi. Dolor, ſive Ægritudo. 2. *Proximum*; Dolor vitioſus.

2. *Differentia*: ſumpta

1. A *Subjecto*: qui ſunt homines plerique omnes: pauciſſimi enim ab hoc affectu liberi, non tamen ſimpliciter omnes, ſed ii fere qui mali ſunt animi, & impotentes cupiditatum ſuarum.

2. Ab *Objecto*: quod eſt duplex, *Quod*, & *Cui*. Objectum *Quod* eſt *Bonum* cujuſcunque generis: verum, apparens, honeſtum, utile, jucundum; animi, corporis, fortunæ, famæ: ne ipſa quidem virtute excepta. Objectum *Cui* eſt in univerſum quivis *Homo alter*, ſuperior, par, inferior: (invidemus enim *ſuperiori*, quia ei non æquamur; *pari*, quia nobis æquatur; *inferiori*, ne nobis æquetur) Sed tamen intra certam quandam proportionem loci, temporis & conditionis aliqua ex parte *Æqualis*: nemo enim invidet

invidet aut olim defunctis aut longius remotis, aut immenso intervallo superioribus, inferioribusve; secundum illa, *Pascitur in vivis livor.* ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων, καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ: *Extra omnem invidiæ aleam, &c.*

3. A *Causa efficiente.* 1. *Principali, & Interna, in eo qui invidet,* quæ superbia est, & inordinatus amor sui: quia enim quis ex vitio φιλαυτίας propriæ excellentiæ nimium indulget, propterea ringitur quoties æstimat eam alienæ felicitatis objecto minui, & obscurari. 2. *Impulsiva, & Externa*, quæ multiplex esse potest & varia: sive 1. *in eo cui invidetur*: ut si inimicus; si rivalis; si indignus; si felicitatis suæ facto, aut verbis prodigus ostentator; aut quid simile: sive 2. *in tertia aliqua persona*: ut Despectio, *Adulatio*, Susurrationes &c. quæ sunt omnia permagni momenti ad Invidiam concitandam.

4. *Integra Definitio*, eaque 1. *Brevior*: Invidia est tristitia mala de bono alieno. 2. *Plenior*: Invidia est vitiosa animi ægritudo, qua quis præ nimio sui amore contristatur de bono, quo alterum frui videt, aut prævidet fruiturũ, in quantũ æstimatur diminuere propriam excellentiam.

DISTRI-

III. DISTIBUTIONEM. Ubi breviter expedio tres *Invidiæ* ſpecies; poſtremam quamque peſſimam: quarum prima eſt, cum quis ægrè fert alium frui, aut fruiturum bono (in *ſpecie* vel *gradu*) quo ipſe potiri non poteſt pariter. Secunda eſt, cum quis ægre fert alium frui, aut fruiturum bono, quo ipſe fruitur, ſed cupit frui ſolus. Utramque hanc *Invidiæ* ſpeciem Lucanus brevi ſeſquiverſu & expreſſit eleganter, & egregiis exemplis illuſtravit *Cæſaris* & *Pompeii* lib. 1. Pharſ. *Nec quenquam jam ferre poteſt Cæſarve priorem, Pompeiuſve parem*, 3. eſt cum quis proprium bonum corrumpit, aut ejus uſum ſibi etiam negat, ne forte alteri bono eſſe poſſit: quo ſenſu *Plinius*, aliique per tranſlationem ſimilitudinis, *Cervum*, *Stellionem*, & alia quædam animalia invidiâ notarunt. Laborare hâc peſſima ærugine non paucos eruditorum, nimio notius eſt, quam ut hic oſtendatur.

IV EFFECTA, quæ ſunt partim *Interna*, reſpectu ejus qui invidet; partim *Externa*, reſpectu ejus cui invidetur. Invidia enim 1. mentem perpetuo cruciat, & omnem vitam reddit inquietam. 2. Corpus etiam vultumque non deformat modo, ſed etiam velut tabe quadam conſumit. Juſtiſſimum maluum, quæ & culpa eſt eadem, & pœna; nec

nec minus flagellum quam vitium. 3. reddit hominem bonis malisque pariter invisum; odiosum universis. 4. impellit ad quævis flagitia perpetranda. Obtrectationes, doli, calumniæ, jurgia, seditiones, homicidia; quæ non mala denique ex radice pullulant Invidiæ? Eum vero, cui invidetur, Invidia plurimis periculis exponit. Declinabit itaque vir sapiens, quantum in ipso est Invidiam: id quod facit primum, si gaudeat, in sinu suo, & bonis quæ habet tacitus frui malit, quam ea vane prædicando limos oculos & animos irritare; deinde, si curet ita se gerere, ut felicitate, quam occultare non potest, non omnino indignus videri possit.

COGNATA: quæ sunt inter alia.

1. *Odium*: quo quis aliquem animo aversatur, eique male vult. Convenit cum *Invidia*. 1. *Subjecto*, etsi non reciproce: semper enim qui invidet alteri, ipsum odit, etsi non è contrà. 2. *Causa Efficiente interna*: quæ est utrobique elati animi superbia, & cæcus amor sui. V

2. Ἐπιχαιρεκακία, cum quis gaudet de malo alieno. Convenit cum *Invidia*, 1. *Subjecto proprio* & reciprocè: nam qui de bono alterius contristatur, lætatur de malo; & contra. 2. *Causa Efficiente*, ut supra.

Diffe-

Differunt tamen ab Invidia

1 *Odium.* 1. *Subjecto*: poteſt enim eſſe Odium in quo non eſt Invidia. 2. *Objecto Quod*: quod in Invidia non niſi Bonum eſt; at in Odio poteſt eſſe Malum. 3. *Objecto Cui*: quod latius eſt Odio, quam Invidiæ. Invidemus enim hominibus tantum, non Deo, nec nobis ipſis, ſed aliis: aſt Odiſſe poſſumus & alios homines, & nos ipſos, & alias creaturas, & ipſum Deum. Invidemus iis tantum qui ſunt nobis aliqua ſaltem proportione æquales: aſt odiſſe quis poteſt & diu defunctos, & longe diſſitos, & immenſo intervallo ſuperiores aut inferiores.

2 Ἐπιχαιρεκακία 1. *Genere*: nam Invidiæ Genus Dolor eſt; ἐπιχαιρεκακία Lætitia. 2. *Objecto* Quod: ἐπιχαιρεκακία enim de Malo eſt; Invidia de Bono.

VI Opposita, quæ ſunt potiſſimum iſta, 1. *Sympathia*, ſive *Benevolus affectus*, cum quis ſic comparatus eſt, ut alteri bene velit, bonumque ejus ſerio, & ex animo gratum habeat: atque iſte affectus Invidiæ ex diametro adverſatur, 2. *Honeſta Æmulatio*, cum quis dolet ſe ab aliis bono aliquo ſuperari aut æquari, quos par erat ipſum ſuperaſſe: non quod ægrè ferat profectum alienum; ſed quod deſideret ſuum. *Invidia*

hominum

hominum malorum est; *Æmulatio* bonorum: Proficiscitur ab animi hæc *Magnitudine*; illa *Elatione*. Illâ incenditur animus, ne bene sit alteri: hâc, ut sit sibi,

Hanc tractandi rationem si in aliis Thematibus imitari velit studiosus juvenis, faciet cum fructu suo. Sed non erit nimium *superstitiosus*, nec curabit ista omnia singula præcise ubique adhibere, nec enim res feret: sed istis addat, dematve licet, aut etiam immutet nonnulla, quivis pro suo judicio, & subjecti Thematis exigentia. Utile etiam fuerit (etsi Logicus quà talis, hoc non præcipiat,) inter tractandum *sententias* bonorum authorum, velut gemmas locis idoneis inseruisse. Sed 1. si sint *breves*: 2. si instituto *accommodæ*. 3. si quid habeant acuminis, aut elegantiæ non vulgaris: nam quæ aut prolixæ sunt, aut studiosius quæsitæ, aut languidæ & è trivio, perpetuo sunt ingratæ. Ornabis etiam tractationem, si aptis *Formulis* utare, ubi opus est; quarum copiam sub suis titulis libello seorsim descriptam in promptu habere perutile fuerit. Quales sunt formulæ explicandi vocum *Ambiguitates*, & *Etyma*, Rerum *causas Efficientes*, *Impulsivas*, *Instrumentales*; *Finem*, *Materiam*, *Subjectum*, *Objectum*, *Integras* *Definitiones*,

Parag. 11. *Imitationis ratio, & ornatus.*

Definitiones, *Distributionem*, *Effecta*; Cognatorum *convenientiam*, & *differentiam*; Oppositionem *Privativam*, & *Contrariam*, &c.

Par. 12. *Materia practicandi*

Quo autem suppetat juventuti ad manum uberior copia omnis generis Thematum, quibus tractandis semet exerceat; experiaturque quid præstare valeat, & quantum in re Logica profecerit, visum est coronidis loco sylvulam materiæ tractandæ subjicere, Esto ergo exemplum Thematis

1 *Substantialis* 1 Universalis; *Canis*, *Metallum*. 2. Siugularis; *Cicero*, *Bucephalus*. 3. Partialis; *Manus*, *Oculus*, *Cerebrum*. 4. Aggregati; *Oceanus*, *Galaxia*.

2 *Accidentalis* 1. Absoluti: *Lumen*, *Nutritio*, *Metus* 2. Relati: *Conjugium*, *Locus*. 3. Singularis: *Conjuratio Catilinæ*, *Acumen Aristotelis*. 4. Concreti: *Philosophia*.

3 *Non-Realis*. 1. Secundæ Notionis: *Metaphora*, *Syllogismus*, *Æquator*. 2. Privativi: *Cæcitas*, *Mors*. 3. Figmenti: *Sisyphus*, *Chimæra*, *Phœnix*.

Subtituli Capitis primi.

1 De *Genesi & Analysi*.

2 *De Genesi triplici*.

3 *De*

3 *De Notatione, & expensione Thematis simplicis.*
4 *De Explicatione Nominis.*
5 *De Explicatione Rei per Attributa Essentialia.*
6 *De Distributione.*
7 *De consideratione Effectorum.*
8 *De consideratione Cognatorum.*
9 *De consideratione Oppositorum.*

De tractatione
- *Substantiæ*
  - 10 *Universalis.*
  - 11 *Singularis.*
  - 12 *Partialis.*
  - 13 *Aggregatæ.*
- *Accidentis*
  - 14 *Absoluti.*
  - 15 *Relati.*
  - 16 *Singularis.*
  - 17 *Concreti.*
  - 18 *Aggregati.*
- 19 *Secundæ Notionis.*
- 20 *Entis privativi.*
- 21 *Entis ficti.*

CAP. 2.

De Tractatione Problematis solitaria:

Par. 2. *Notio & expensio Problematis.*

GEnesis Problematis est Tractatio Problematis per argumentorum collationem, ut veritas elucescat.

ceſcat. Eſt autem *Problema* propoſitio in diſceptationem vocata, cujus conditiones vide ſuſius *lib.* 3. *Compend. cap.* 17. *Parag.* 2. Ejus partes eædem ſunt, quæ & Propoſitionis; ſc. *Subjectum* & *Prædicatum*, licet non ſemper expreſſe proponatur per modum Propoſitionis. Proponitur enim Problema, vel *Integre*, vel *Diminute*. Integre proponitur, quoties certo conſtat de utroq; termino, & ambigitur tantum utra pars contradictionis ſit vera: exprimiturq; vel *poſitive*, cum altera pars definite ſtatuitur; ut *Logica eſt Ars*, vel *negativè*, ut, *Forma non eſt Principium Individuationis*; & *Theſis* dicitur: vel *interrogative*, cum utraq; pars ex æquo dubia relinquitur, ut *An Logica ſit Ars? An forma ſit principium Individuationis?* & *Quæſtio* dicitur. *Diminute* proponitur, quoties expreſſo tantum altero terminorum ambigitur de reliquo: exprimiturq; varie, ſed fere ad modũ Thematis aut Quæſtiones ſimplicis, ut *de Genere Logicæ*, De *Principio Individuationis*; aliquando tamen pleniùs & per disjunctionem, ut *ſitne Logicæ Genus Ars, vel Scientia, vel Habitus inſtrumentalis ab utraq; diverſus? An Materia ſit principiũ Individuationis, vel potius Forma, aut Accidens, aut quid aliud?* Nos diſtinctionis ergo, Problema integrum, *Categoricũ* dicemus; Diminutũ, *Disjunctivũ*.

Tra-

Tractatio utriusque generis Problematum, aut *Solitaria* est; aut *Socia*. Solitarie tractatur problema, cum quis sine adversarii instantia quæstionem aliquam per se examinat. Cujusmodi Tractatus tres sunt præcipuæ partes Παρασκευή, Κατασκευή, Ἀνασκευή, *Præparatio Quæstionis, Probatio veritatis, & Dilutio objectorum*, Quibus etiam, ex abundanti & præmitti potest, quasi *Proœmii* vice, Προπαρασκευή, de gravitate controversiæ, atque dubii occasione: & subnecti, quasi *Epilogi* loco, ἐπισκευή, repetitionem complectens summariam totius dispositionis, cum corollariis inde emergentibus. Parag. 2. *Tractationis Problematicæ partes.*

In Præfatione imprimis ostenditur gravitas Quæstionis, prout res ipsa postulabit. Quod sc. problema tranctandum non sit nullius vel levis momenti: sed vel de rebus apertè gravissimis; vel de iis quæ etsi prima specie leviores videri possint, sunt tamen eæ, sine quibus graviores nequeunt dextre intelligi aut explicari. Mox, si fieri potest, occasio dubii detegetur, & origo erroris: quæ nimirum res ansam huic disputationi primæ præbuerint; errorique & initium dederint, & incrementum. Illud *attentionem* pariet; Hoc *benevolentiam* sententiæ nostræ: sed videndum, ut ista Parag. 3. *Præfatio.*

Logice fiant, hoc eſt, unde & aperte ſecundum rei veritatem, non invidioſè & hyperbolice, ut oratores ſolent. Quin & omitti poteſt omnis Præfatio: ubi aut minus neceſſaria eſt, aut problema brevius tractandum.

Par. 4. *Evolutio tituli.* Habita brevi præfatione, Problema non ſtatim probandum eſt, (niſi ubi termini ſatis perſpicui ſunt, & res ipſa parum controverſa:) ſed præparandum prius, *Evolutione tituli*, & *Conjectione Quæſtionis*. *Evolutio Tituli eſt* explicatio Terminorum Quæſtionis; tum *Subjecti*, tum etiam *Prædicati*: cujus utriuſque brevis aliqua præcognitio habenda eſt, ut fælicior ſit progreſſus in reliqua tractatione. Utile erit quidem, animo, aut etiam in ſcriptis ſeorſim, plenam tractationem utriuſque Termini ſecundum rationem in ſuperiore capite traditam prius inſtituere, quàm ad tractandum integrum problema accedatur: ſed ex iſtis paucula tantùm ſunt aperte ponenda in Tractatione ipſius Problematis; quæ ſcil. videri poſſint magis neceſſaria ad Intelligendum ſenſum quæſtionis; qualia plerumque ſunt 1. *Vocum variæ Acceptiones*, præcipue quæ nobiliores, & præſenti inſtituto accommodatiores. 2. *Rerum Definitiones*. 3. *Earum diſtinctiones à cognatis*. Ponenda autem ſunt iſti præ-

cognita,

cognita, primo ex parte *Subjecti*. 2. Ex parte *Prædicati*: atque ex parte quidem prædicati tanto diligentius, quanto prædicatum est terminus principalior in propositione.

Conjectio Quæstionis, sive Explicatio ſtatus Controverſiæ, eſt oſtenſio quid ſit ultro citroque conceſſum & quid proprie controverſum. Eſt enim in omni controverſia aliquid *commune*, in quo partes conſentiunt: & aliquid *dubium*, in quo non: illud ἀδιάφορον dicitur, hoc ζητούμενον, ſive κρινόμενον: Illius expoſitio nobis *Acceptio dati*, hujus *Conſtitutio quæſiti*, ſatis idoneè dicitur. *Accipimus datum*, cum quædam fundamentalia ſumimus, vel ſupponimus, de quibus inter nos convenit & adverſarios, adjuncta, ſi opus ſit, brevi eorundem declaratione aut probatione per unum aut alterum principale argumentum. *Conſtituimus quæſitum*, cum oſtendimus perſpicue in quo *ſumma litis*, ſive (ut loquuntur) ipſum *Punctum* Controverſiæ ſitum eſt, id ſi dextrè fiat, totum pene negotium confectum eſt: mirum enim dictu, quantum lucis hinc afferatur Probationi, & refutationi. Si controverſiarum in omni genere Scriptores, hoc rite & accurate ubique præſtarent, mille con- Parag. 5. *Conjectio quæſtionis.*

troverſiæ in Philoſophicis, atque aliis, jacerent dudùm conſopitæ, de quibus hodie acerrimis animis diſputatur. Huc pertinet *variarum Opinionum recenſio*, quæ debet eſſe *Candida*, ne cujuſquam ſententiam ſiniſtra interpretatione pervertamur; *Succincta*, ne prolixitas ſit tædio: & tamen *Plena*, ne dum brevitati ſtudemus, videamur parum ſincere alterius ſententiam explicuiſſe.

Par. 6. *Declaratio & probatio veritatis.*

Factâ hujuſmodi præparatione, Κατασκευὴ ſequitur, quæ in ſententia quam defendendam ſuſcepimus, declaranda, & aſtruenda cernitur. In *Problemate Categorico* præſtiterit unica theſi affirmante vel negante ſententiam noſtram breviter proponere; eamque aliquot rationibus confirmare: niſi ſit acrius controverſum & multis limitationibus indiget. Tunc enim plures *Theſes* utilius proponentur, cum ſuis quæque *probationibus*. In *Problemate vero Diſjunctivo*, ubi ferè opinionum major eſt varietas, & plures difficultates, neceſſarium erit defenſionem noſtram pluribus propoſitionibus complecti, quas *Theſes*, *Concluſiones*, vel *Aſſertiones* vocant: incipiendo more Ariſtotelico ab illis, in quibus removentur aliorum ſententiæ; & pergendo ad illas, in quibus propria exponitur. Porro poſt ſingulas concluſiones *Argumenta* quibus

eæ

eæ confirmentur ponenda sunt, petita partim à *ratione*, partim ab *authoritate*: Rationum autem copiam, & delectum habebimus, si *Subjecti* Conclusionis primo, deinde *Prædicati* naturam & attributa mente percurramus: vel secundum rationem tractandi simplex Thema *cap.* 1. hujus appendicis, vel per ordinem locorum Topicorum *lib.* 3. *Comp. cap.* 19. & deinceps. Non sufficiet tamen Argumenta sic nude proposuisse: fortiter premenda sunt, & defendenda, adversariorúmque evasiones, subterfugia, & cavillationes quibus eorum vim & ictum declinare aut eludere satagunt, examinandæ atque evertendæ.

Confirmationem sequitur Ἀνασκευὴ *Confutatio*, sive *Dilutio Objectorum*. Nec multum intererit, quo loco Objectiones disponantur; sive ab ipso statim initio omnes ante Tituli Evolutionem, & Constitutionem Status Quæstionis, quod fecêre *Thomas*, *Scotus*, & *Scholasticorum* turba; sive omnes ultimo loco, & post Confirmationem nostræ sententiæ; sive, quod suaderem magis, post singulas *Opiniones*, aut certè post singulas *Conclusiones* certæ objectionum classes quæ pro tali opinione aut contra talem Conclusionem militare videntur. *Solutiones* pariter, aut singulis

Par. 7. *Objectiones*

Objectionibus ſubjici poſſunt ſingulæ, aut univerſis univerſæ; pro cujuſque arbitrio: Nec enim morari debent quemquam iſtæ curæ: illa potior eſt, quâ demum ratione argumenta objecta dextre & artificioſe ſolvantur

Parag. 8. *Solutio ad Concluſionem.* Id quo fiat appoſite, & cum judicio; conſideranda ſunt in objectione tria hæc, atque hoc ordine: *Concluſio*, *Forma*, *Materia*. Si enim efferatur objectio, in cujus nec *Forma* nec *Materia* vitium ſit, rejicienda tamen eſt tota, ſi non directè contradicat alicui *Concluſioni* defenſionis noſtræ: ſæpe enim contingit vitium ἐπεξηγήσεως, ut ea multis & operosè confirmentur, quæ ſunt extra quæſtionem; negligatur è contrà id, quod maximè probandum erat. Cæterum ejuſmodi objectiones operosâ non indigent *ſolutione*: ſatis erat eas, ut alienas à quæſtione, rejeciſſe; atque oſtendiſſe paucis, quod ex iis colligitur non pugnare cum Theſi noſtra. Huc ſpectant illæ Formulæ *ἀπρόσδικτον hoc*, *& ad rem nihil. Deſeritur quæſtio. Concedatur totum, nec video quid incommodi ſequatur. Hoc non impugnat Theſin meam*: &c. Quandoque Objectio allata contra Theſin aliquam, tam non evertit eam, ut confirmet magis: quod quoties, fit, non

rejicienda

rejicienda est tantùm, ut impertinens: sed etiam *retorquenda.* Quo spectant formulæ, *Hoc facit pro me. In hoc Adversarius meas partes agit. Prævaricari hoc est, non objicere. Dum hoc urget, miror ipsum non advertere, se propria vineta cædere, &c.*

Si objectionis Conclusio sit ad rem, & directe contradicat alicui Thesi nostræ; *Forma Argumentationis* proximo loco excutienda est: atque examinanda Objectio secundum leges Syllogismorum Generales, & speciales; num sit rite disposita, vel non. Si facto examine constet *legem aliquam Syllogisticam* violari; (ut si sint quatuor termini; si medium ingrediatur conclusionem; si propositiones sint purè particulares, si purè affirmantes in secunda figura: si arguatur à negatione antecedentis ad negationem consequentis in Hypotheticis; si in Inductione sit insufficiens enumeratio particularium, aut quid simile) solvetur Objectio negando ejus formam, & detegendo particulare vitium, in quo peccat. Ut si dicamus, *In hoc Syllogismo sunt quatuor termini; Manca est hæc Inductio*, &c. Et hoc in rigore satis est: Sed expediet etiam vitium in Formâ ulteriùs ostendisse, allato uno aut altero argumento, ejusdem omnino formæ, quod tamen mani-

Par. 9. *Solutio ad Formam.*

ſeſte ſit vitioſum, & abſurdum. Cujus Formulæ ſunt, *Perinde hoc ſequitur, ac ſi quis probare velit &c. Si ſic argumentari liceat, non minus ego probaverim, &c.* & aliæ conſimiles.

Parag. 10 *Solutio ad Materiam.*

Quod ſi nec *Concluſio* ſit aliena, nec *Forma* vitioſa; conſideranda eſt *Materia* Objectionis. ex *Præmiſſis*: & ſecundum ejus rationem inſtituenda erit reſponſio ad Objectionem. Si qua Præmiſſarum ſit *manifeſta falſa*, aut *non ſufficienter probata*: ſolvetur objectio ſimplici ejus *Negatione*, abjecta (ſi videbitur) ratione aliqua cur eam negemus. Quod ſi ejusmodi ſit Objectio ut nihil commode negari poſſit, *Terminos* (qui ſunt *Materia Præmiſſarum*) expendere oportet; ut ex iis eruatur reſponſio. Termini autem ſunt, aut *Extremi*, aut *Medius*. expendendi autem primùm *Extremi*: in quorum altero ſi lateat ambiguitas, (ut plerumque fit) diſtinguendus eſt Terminus ſic ambiguus: & reſpondendum ad Præmiſſam, in qua ille terminus reperitur, oſtendendo Terminum illum aliter accipi in dicta *præmiſſa*, aliter in *Concluſione*. Si non ſit ambiguitas in Extremis, tunc *Medius Terminus* eſt expendendus: & *ſecundum ſe*; & *ratione habita ad locum ex* quo ducitur. Secundùm ſe conſideratū Medium ſi ſit *ambiguum*: reſpondendum eſt, ut prius,

prius, per distinctionem: ostendendo, Medium non eodem modo sumi in Majore & Minore; & in uno sensu veram esse *Majorẽ*, *Minorem* falsam; in altero *Majorem* falsam, *Minorẽ* veram. Sin ambiguitas non appareat in Medio recurrendum ad *Locum Topicum*, unde Medium videtur ductum: ut ex *Maximis* locorum, & Maximarum *Fallentiis* judicari possit recténe ductum sit argumentum ex illo loco, vel non. Hic permagno erit adjumento (bone Lector) Locorum Topicorum *Maximas*, & earum *Fallentias*, usu tibi familiares reddidisse, atque Exemplis, quæ singulis subjecta reperies, *l.* 3. *Compend. c.* 19 *& deinceps*, alia plura addidisse: ut sic tibi copia Exemplorum ad manum suppetat, quæ velut paria ei objicias, qui tibi afferat argumentum ex loco aliquo Topico perperàm ductum. Si constabit Objectionem niti aliqua *Maxima*, non rectè intellectâ: respondebitur ostendendo cancellos & limites illius Maximæ, quo sensu intelligenda sit, & quibus in casibus fallat; adeoq; præsentem Objectionem ad aliquem dictorum casuum pertinere: quod etiam allatis aliis exemplis in pari casu illustrabitur.

Par. 11. *Collectio Corollariorum.*

Expeditâ hactenus *Confirmatione nostræ sententiæ*, & *Dilutione Objectorum*, poterimus cum brevi aliqua repeti-

repetitione *Theſis*, aut *Theſium*, quas defendimus, totam Problematis tractationem finire. Niſi quod alicubi ἐπισκευὴ propemodum neceſſaria eſt: cum ſc. ex conſtitutione ſententiæ noſtræ quædam *Obſervationes* emergunt, quæ aut ad praxin, aut ad illuſtrandam aliam aliquam veritatem, aut ad evertendas alias adverſarii aſſertiones videri poſſint non infimi momenti, Πορίσματα vocant & *Conſectaria*, & *Corollaria*: quæ per ſubſumptionem, aut ex noſtra concluſione inferuntur immediate, aut ad ſic illatam conſequuntur. Corollaria autem iſta non neceſſe eſt novis adductis rationibus ulterius confirmare; (ſatis enim jam ante confirmata præſumuntur in probatione Principalium Concluſionum:) ſed ſufficiet ea poſuiſſe tantum breviter, & adnotaſſe, ut ex principalibus Concluſionibus per neceſſariam, & evidentem conſecutionem deducta.

Parag. 12. *Exemplum tractationis problemati. Exe.*

Exemplo rem declaratam oportuit in ſtudioſorum gratiam: ſed præ ſtudio brevitatis non tam juſtum exemplum, quam exempli rudem aliquam Ideam, & velut ſceleton exhibeo; idque in tractatione Problematis Disjunctivi. Quod ſit

DE

DE GENERE LOGICÆ.

Partes hujus tractationis erunt

Προσδρασκευὴ, ubi ostenditur

1 *Gravitas Quæstionis* ob diversam Methodi rationem in disciplinis Theoreticis & in Practicis. I

2. *Occasio discrepantium Opinionum.* 1. Promiscuus usus terminorum Ἐπιστήμης & Τέχνης, Scientiæ & Artis apud bonos Authores. 2. Infelix Barbaries sæculi Scholastici & ignoratio usus Logicæ.

Παρασκευὴ. ubi

1. *Evolutio Tituli.* 1. Logica hic tota ista Disciplina, sed *Docens*, non *Utens*; 2. Ejus Genus quæritur non *Remotum* sed *Proximum*. II

2. *Conjectio Quæstionis*, ibique

1. *Acceptio Dati.* Ista enim largiuntur omnes, Logicam 1. esse habitum intellectualem de prima specie Qualitatis. 2. nec Sapientiam esse, nec Prudentiam, nec intellectum Principiorum. 3. & Scientiam dici posse, & Artem, in larga vocum acceptione. 4. esse instrumentum Philosophiæ, & omnium Disciplinarum.

2. *Constitutio Quæsiti.* Sed illud ambigitur, quodnam sit ejus Genus Proprium, & Proximum: sitne illud Ars; an Scientia; an vero Habitus ab utraque diversus? ubi occurrunt 3. opiniones. 1 *Avi-*

1 *Avicennæ*, & *Latinorum Scoti*, *Thomæ*, *Alberti*, &c. quod ſit Scientia propriè dicta.

2 Quorundam è veteribus, & omnium fere *Neotericorum*: quod ſit Ars proprie dicta.

3 *Græcorum*, quos ſequitur *Zabarella*: quod nec Scientia ſit, nec Ars, ſed habitus inſtrumentalis ab utraque diverſus. Κατασκευὴ Ubi pro veritate declaranda pono quaſdam *Concluſiones*: & ſunt iſtæ.

1 *Logicæ Genus non eſt habitus Inſtrumentalis, a Scientia, & Arte ſpecifice diſtinctus.* Probatur

1 A ſufficientia quinque habituum Mentis apud Ariſtot. lib. 6. Ethic. cap. 3. & alibi.

Reſpondet Zabarella lib. 1. *de Nat. Log. cap.* 11. Ariſtotelem ibi non intendiſſe nominare niſi tantum principales habitus, ſub quibus tamen incluſive intelligit Logicam, & Grammaticam, ut eorum Inſtrumenta: & ponit exemplum de diſcedente Patavio Romam, ut videre eſt plenius apud ipſum loco citato.

Sed contra. 1. patet ex Textu Ariſtotelem ibi voluiſſe enumerare omnes ſpecies habitus in quibus eſt veritas; quare habitûs, quos

quos *Zabarella* inſtrumentales vocat, aut non continent veritatem, aut ſub aliqua dictarum ſpecierum continentur. 2. Grammatica eſt aperte una ex illis quinque; ſc. Ars. 3. Exemplum quod ponit non eſt ad rem; quia non eſt ſimile.

2 Ab inſufficientia fundamenti illius opinionis, quod non eſt aliud, quam quod Logica habeat rationem Inſtrumenti; ſed ratio Inſtrumenti, cum ſit relativa non habet diverſificare ſpecies: ergo.

2 *Genus Logicæ non eſt Scientia proprie dicta,* Probatur

1 *à Subjecto,* Quod in Scientiis debet eſſe Ens Reale, & Neceſſarium: cum Logica verſetur circa *ſecundas Intentiones,* quæ non ſunt ante operationem noſtri intellectus; & eâ ceſſante, ceſſant: ergo

2 *à Fine.* Qui in Scientiis eſt contemplatio proprii ſubjecti: Logica vero in illa non acquieſcit, ſed ordinatur ad cognitionem ſubjectorum in aliis Diſciplinis: cum ſit earum inſtrumentum ex 4. ſuppoſito: ergo.

3 *à Teſtimonio Ariſtot. lib.* 1. *Topic. cap.* 9. ubi diſtinguit de Problemate Ethico, Phyſico & Logico; & conſequenter ſeparat Logicam à Prudentiis & Scientiis

vide

vide *lib.* 3. *Compend.* noſtri *cap.* 17. *Parag.* 2.

3. *Genus Logicæ eſt Ars proprie dicta.* Probatur

1. *Per inductionem.* Logica eſt habitus mentis, ex 1. ſuppoſito : ſed non eſt aliquis trium, ex 2. ſuppoſito ; nec ſcientia, ex 3. Concluſione : relinquitur ergo quod ſit Ars.

2. *a ſubjecto.* Quod in Artibus eſt aliquid effectibile à nobis propter finem : ſed hoc competit ſecundis Intentionibus in Logica : ergo

3. *à Fine.* Logica docet effectionem Inſtrumentorum Logicorum : ergo

4. *à Teſtimonio* tum *Ariſtotelis*, qui Logicam πεχνλω vocat lib. 2. Elench. cap. ult. & alibi ; tum aliorum, qui citantur à *Keckerm. tract.* 1. *Præcog. Log. cap.* 2. *parag.* 3.

Ἀναγκαῖα. Ubi ſolvendæ objectiones.

1. *Obj. contra.* 1. *concluſionem.* Logica eſt Inſtrumentum : ergo & Habitus Inſtrumentalis.

Sol. hoc non probat quæſitum. Inſtrumentum enim prædicatur de Logica, ut *Relatum* in concreto de ſuo Subjecto ; non ut *Genus* de Specie.

2. *Obj. contra* 2. *Concl.* Logica eſt habitus per

per demonſtrationem acquiſitus; ergo eſt Scientia. Conſequentia patet ex definitione Scientiæ.

Sol. Scientiæ vox ambigua eſt. Sumitur enim vel *large*, pro omni habitu certo concluſionem, quomodo omnes Artes & Prudentiæ poſſunt dici Scientiæ; & ſic intelligitur in definitione allata, per quam diſtinguitur ab *Opinione* & *Intellectu principiorum*: vel *ſtricte*, prout eſt una ex quinque ſpeciebus habitus contradiviſa Arti & Prudentiæ; & ſic requiruntur aliæ conditionis ad Scientiam, ſc. quod ſit de Subjecto Neceſſario, & quod acquieſcat in contemplatione ejus.

3 *Obj* Logicus eſt ſciens: ergo Logica eſt ſcientia. Sequitur Argumentum à Conjugatis.

Sol. Non ſequitur arguendo à *concretis* ad abſtracta, ubi prædicatio non eſt per ſe. vide *Lib.* 3. *Compend. cap.* 22. *par.* 3. & ſic eſt in hoc caſu.

4 *Obj.* In Logica eſt Subjectum proprium, ſunt Paſſiones, ſunt Principia; & iſta ſunt omnia quæ requiruntur ad ſcientiam: ergo

Sol. Negatur minor, Nam ad Scientiam propriè dictam requiruntur alia, ut dictum eſt modo in reſponſione ad tertiam.

5 *Obj.*

5 *Obj. Contra* 3. *Concl.* Logica non videtur contineri ſub eodem Genere cum arte fabrili, & Architectura; ſed illæ ſunt Artes: ergo

Sol. Non continetur ſub eodem genere *proximo* (nam illæ ſunt Artes manuales, hæc mentalis;) ſed benè ſub eodem *remoto*.

6 *Obj.* Ars verſatur circa materiam externam & craſſam; non ſic Logica: ergo

Sol. Major, ſi ſit univerſalis, non eſt vera: nam Effectio, quæ eſt propria Artis operatio, non minus eſt in Materia interna, quam externa.

Ἐπικῶς, ubi

1 Brevis *Repetitio*. Ex dictis ergo conſtat Logicam nec Scientiam eſſe, nec Habitum neſcio quem Inſtrmentalem; ſed proprie, & γνησίως Artem.

2 *Collectio* πεισμάτων. Quod cum ita ſit, hinc intelligitur

1. Logicam non alia Methodo tradendam quam *Analyticâ*: id quod feciſſe conſtat Ariſtotelem ex ſolo titulo Priorum, & Poſteriorum Analyticorum.

2. Inutiliter eos operam dare Logicæ, qui nudâ cognitione contenti, uſum ejus negligunt: ſecundùm tritum illud; *Merus Logicus, Merus Aſinus*.

Hanc

Hanc fere rationem in aliis Problematibus sequi proderit; sed plenius: præsertim ubi variæ sunt & multum dissidentes inter se sententiæ. At in *Problemate Categorico* sæpè sufficiet angustiore via incedere, ubi quæstio facilius conjici, & totum negotium una Thesi concludi poterit. Illud etiam admonendum, rationem tractandi problema aliquantum variari, pro natura ipsorum Problematum: ut si sint *Theoretica* vel *Practica*, *Universalia*, vel *Particularia*; *de præterito*, *præsenti*, vel *futuro*; atque multifariam aliàs. Sed isti respectus non faciunt varietatem ita notabilem, ut necesse sit de singulorum ratione aliquid seorsim præcipere: ratio jam exhibita suo modo & mutatis mutandis, conveniet universis; quod cujusque judicio relinquendum censui. Ornatui inservient *Formulæ* debitis locis adhibitæ: quales sunt Formulæ *de rei gravitate*, *de origine erroris*, *explicandi subjectum & Prædicatum*, *accipiendi Datum*, *constituendi quæsitum*, *proponendi Opiniones*, *ponendi Conclusiones*, *afferendi Objectiones*, *rejiciendi eas*, *respondendi ad Formam*, *retorquendi*, *paria referendi*, *negandi*, *reddendi rationem negationis*, *distinguendi*, *&c.*

Par. 13. *Imitationis ratio & Ornatus.*

Par. 14. *Geneſis Problematica anguſtior.*

Eſt & alia tractandi Problematis ratio adhuc anguſtior multo, quæ poteſt duobus modis inſtitui, *Uno*, ſi 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum. 2. Noſtra Theſis ſine ambitu verborum Categoricè ponatur, & uno aut altero principali argumento probatur. 3. Objectiones aliquot è præcipuis breviter ſolvantur. *Altero*, ſi 1 præmittatur brevis præcognitio terminorum, ut ſupra, 2. Argumenta utriuſque partis ſeorſim proponantur. 3. Sequatur deciſio quæſtionis per admiſſionem rationum unius partis, et ſolutionem rationum alterius. Quinetiam omitti poteſt utrobique præcognitio terminorum, ubi ſenſus quæſtionis aut obvius eſt, aut non multum obſcurus.

Sylvam materiæ tractandæ non opus eſt hic, ut in ſuperiore capite, ſubnectere: abunde ſatis problematum quævis Diſciplina ſuppeditabit, in quibus ſtudioſi ſe exerceant.

Subtituli Capitis ſecundi.

1 *De Geneſi Problematica.*
2 *De Notione & Expenſione Problematis tractandi.*
3 *De Præfatione.*

4 *De*

4 *De Evolutione Tituli.*
5 *De Acceptione Dati.*
6 *De Constitutione Quæsiti.*
7 *De Recensione Opinionum.*
8 *De Declaratione & Probatione nostræ sententiæ.*
9 *De Objectionibus, & eorum solutione in genere.*
10 *De Solutione ad Conclusionem.*
11 *De Solutione ad Formam.*
12 *De Solutione ad Materiam.*
12 *De Collectione Corollariorum.*

CAP. 3.

De Tractatione Problematis sociali, sive de Disputatione.

Par. 1. *Disputantium numerus & virtutes.*

OMnis Tractatio Problematis per Argumentorum collationem, etiam *solitaria*, *Disputatio* est; sed ea vox de sola *Sociali*, quæ fit instante, & premente adversario, per Synecdochen excellentiæ plerunque intelligitur. Qua exercitatione nescio an sit alia æque utilis juvenibus: tum ad perspicientiam veri, & illam de quâ Aristoteles *lib. 1. Poster. cap. ult.* animi ἀγχίνοιαν tum etiam ad vim ἐριστικὴν, & sensa animi apte, &

expedite, proferenda Disputatio omnis instar pugnæ est, estque ad minimum duorum; *Opponentis & Respondentis:* Solennior tamen erit, si tertius etiam accesserit, velut Arbiter pugnæ, *Moderator.* Disputaturis & cum laude, & fructu, tres virtutes sunt apprime necessariæ: *Ingenuitas, Modestia, Candor. Ingenuitas* in eo consistit, ut quis animo accedat ad disputandum puro & libero ab omni præjudicio: præjudicium enim tollit judicium, & frustra disputatur cum eis, qui non convincuntur etiam cum convincuntur. *Modestia* in eo, ut sit aliquis voce et gestu sedato; non clamores cieat et strepitus; permittat adversario verborum vices. *Candor* in eo, ut quis pudori et famæ adversarii prudenter consulat; labeculas ejus & lapsus prætereat sæpius, quam notet; de forma & verbis non moveat litem, ubi de ipsis rebus constat: nisi forte adversarii juncta ignorationi impudentia debeat auditoribus ludibrium.

Parag. 2. *Materia disputanda.* Non sunt omnia Problemata indifferenter in disceptationem vocanda. Vitentur itaque inter disputandum quæstiones I. quæ fidei officiant, aut bonis moribus, Ut *An Deus sit colendus? An Parentes sint amandi?* De istiusmodi enim Principiis qui dubitari velle videntur, fuste,

fuſte, non ratione ſunt refutandi. II. quæ ſenſuum judicio ſunt plane manifeſtæ: ut *An ignis ſit calidus? An detur motus?* III. quæ rationem ſuperant, & captum humanæ mentis: ut *de loco animæ ſeparatæ; De materia & mole cœli Empyræi.* IV. quæ vanæ, ineptæ, & nugatoriæ ſunt: ut *An nihil & Chimæra ſint fratres? An vulpes ſaltans in vacuo excitet pulverem.*

Parag. 8. *Propoſitio materiæ diſputandæ*

Diſputatio ſimilis prælio: ſed in prælliis acies diſponi prius ſolent utrinque, quam manus conſerantur; & in diſputationibus ipſum *conflictum* præcedat oportet *Apparatus*. Apparatus autem pro more locorum varius eſt. In tranſmarinis Academiis, præſertim Germaniæ, materia diſputanda fere proponitur Thematice ſub ratione *Loci Communis*, aut *Simplicis Thematis*, ut *de Syllogiſmo*; *de Elementis*; *de Principe*: qua artificioſè, & per theſes quaſdam explicatâ à Reſpondente ſecundum formam tractandi Thema ſimplex ſupra traditam *cap. 1. hujus Appendicis* in opponentis arbitrio eſt, quamlibet Reſpondentis Theſin argumentis oppugnare. Aſt in celeberrimis Angliæ Academiis proponitur materia diſcutienda ſemper *Problematice*, ſub ratione ſc. vel *Theſis*, ut *Metalla ſint invicem tranſmutabilia*;

bilia; vel *quæſtionis*, ut *An Metalla ſunt invicem tranſmutabilia?* Quâ propoſita quandoque ab *Opponente*, quandoque à *Moderatore*, poſtulatur reſpondentis eâ de re ſententia: quam ille mox explicat in ſua *Suppoſitione*. Noſtrum hunc morem jure præferendum cenſeo: tum quia diſputatio apud nos ſtrictior eſt, quæ illis vaga nimis; tum quia Problema certi ſubjecti & prædicati juſto aliquo temporis ſpatio poteſt aliquo modo plene diſcuti, cum vix poſſit expectari, ut Thema plenius examinetur tantillo tempore per omnia ſua Attributa. Utilius fortaſſis facturi & nos & illi; ſi & nos quandoque ad illorum morem diſputationes inſtitueremus, & illi frequentius ad noſtrum.

Par. 4. *Suppoſitio.* Propoſita quæſtione, Reſpondentis eſt ſententiam ſuam declarare: cujus declarationem in noſtris ſcholis *Suppoſitionem* dicimus: Vacabulo ſane perquam idoneo (etſi aliqui illud ſuggillarint immerito tali ſcommate, Quid opus eſt *Sub*?) Non enim tam *ponitur* Reſpondentis ſententia ut indubie vera, quia ſic non recte caderet ſub diſputationem: quam *ſupponitur* à Reſpondente pro vera, donec Opponens evicerit contrarium. *Suppoſitio* aut *Rigida, & Peremptoria eſt*; aut *Rationalis, & Satisfactoria.*

tisfactoria. Suppositio *Rigida* sive *Peremptoria* est, cum respondens nec terminos Quæstionis aperit, nec rationes affert defensionis suæ; sed propositâ quæstione, nude & simpliciter id indicat solum, utram partem Contradictionis defendere velit, Affirmativam, vel Negativam: qui mos est Oxoniæ in publicis scholis in ordinariis disputationibus Scholarium & Baccalaureorum. Suppositio *Rationalis* sive *Satisfactoria* est, in qua Respondens animi sui sententiam, quo plenius intelligatur ab Opponente, & Terminorum distinctione, limitationique Propositionum aperit, & rationum momentis statuminat: qui mos est Oxoniæ in privatis Collegiis, & etiam publice Scholis in disputationibus solennioribus. Illa præceptis non indiget: de hac observentur ista.

1. *Suppositio formetur stilo & methodo Scholasticis*: hoc est Logicis, non Rhetoricis. Apage hic Rhetorum cincinnos, & calamistros. *Veritas* enim quæritur, non *Elegantia*: nec expectatur *Declamatio*, sed *Suppositio*. Odiosæ sunt verborum phaleræ & ambitus aurium: ubi instruendæ sunt mentes auditorum, non affectus movendi.

2. *Suppositio formetur verbis* (quam fieri potest) *propriis, perspicuis, & ab omni ambiguitate*

bigunitate liberis. Aliàs reſpondens auditores confundet magis quam inſtruet; & quæſtioni tenebras potius offundet, quam afferet lucem.

3. *Objectionum ſolutione fiat in Suppoſitione.* In reliquis, ſuppoſitio formanda eſt ad rationem Tractationis problematis ſolitariæ in ſuperiore capite expoſitam: ſed ἀναγκὴ omittenda, ſervandáq; in ipſum congreſſum diſputationum. Alias & *Opponenti* injuria fiet, cujus Objectiones præripientur à Reſpondente; & *Auditoribus*, quibus opponetur recocta Crambe.

Parag. 5. *Oppoſitio.* Habita ſuppoſitione; Opponens præſertim in ſolennibus diſputationibus, ſolet aliquando, priuſquam diſputare occœperit, paucula velut perorando præfari. Oratiunculam illam *Oppoſitionem* dicimus. Interdum eſt oppoſitio propemodum neceſſaria; quoties ſc. Reſpondens aliquod falſum aut inopinabile tueri videtur: tunc enim opponens gravi aliqua oratione ejus pertinaciam caſtigabit, & ſolidis rationibus refutabit ſententiam; idque magis *Logice*, quam *Rhetorice*. Aſt alias ſi adhibeatur, non id fit aliqua rei neceſſitate: ſed ἐκ παρέργου, ut auditorum expectationi aut loci conſuetudini ſatisfiat. In qua non curabit opponens rationes ſolidas adhibuiſſe,

ſed

ſed magis rationum umbras; & quæ plus habeant facetiarum quam virium, ingenii quam acuminis; *Rhetorice* magis, quam *Logice*. Poterit tamen ſi voluerit argumenta quæ mox objecturus eſt diſponere, & futuræ diſputationis fundamenta jacere in oppoſitione. Sed difficile eſt hic aliquid præcipere, liberum eſt Opponenti quâ videbitur viâ inſiſtere. Caveat tamen duo hæc: 1. ne reſpondentis, alteriuſve cujuſquam perſonam aut famam petulanter habeat. 2. ne in re ſeria jocis nimium ineptiat. Siquis omni omiſſa hujusmodi oppoſitione (niſi ubi ſolennitas exercitii eam quodammodo flagitare videatur) diſputationi ſe protinùs accingere voluerit; faciet cum laude fortaſſis, certe cum venia plurimorum.

In ipſo conflictu, quo quiſque quod ſui eſt muneris, id rite præſtet, videndum quæ ſint *Opponentis* partes; quæ *Reſpondentis*; quæ etiam *Moderatoris*. Opponentis eſt *Objicere*, *Urgere*, *Replicare*. *Objicit*, cum argumento, ejuſque proſyllogiſmis theſin Reſpondentis impugnat. *Urget*, cum requirit a Reſpondente ut argumento legitime ſatisfaciat. *Replicat*, cum Reſponſioni allatæ non acquieſcit, ſed porro it contra. In Objiciendo tria

Parag. 9. *Officia Opponentis.*

tria hæc ſpectare debet Opponens; 1. *Concluſionem* probandam; 2. *Medium* probandi; 3. *Formam* probationis.

Par. 7. *Inferre negatam.* Officium Opponentis *circa concluſionem*, eſt probe perſpectam habere tum Reſpondentis Theſin, tum propoſitionem ab eo quandocunque negatam: ut illam evertere, hanc confirmare poſſit. Primi ſyllogiſmi Concluſio niſi directe contradicat Theſi Reſpondentis, tota diſputatio erit altera propter *Ignorationem Elenchi*; quo non eſt aliud vitium inter diſputandum turpius. Pariter aliena erit, ſi in progreſſu diſputationis inferri unquam contigerit, propoſitionem aliam ab ea, quam reſpondens noviſſime negaverat. Sciat ergo Opponens *propoſitionem negatam* ei ſemper incumbere probandam: quam oportet integram inferre in concluſionem proximi ſyllogiſmi, ſine ulla mutatione, præſertim in ſenſu: quin & ipſiſſima etiam verba retinenda ſunt, quoties commode fieri poteſt, quo clarior ſit progreſſus. Quod ſi alicubi propter ambiguitatem, obſcuritatem, prolixitatem, aliamve cauſam mutatio verborum ſit facienda, neutiquam tamen id tentandum eſt abſque conſenſu reſpondentis.

Poſtquam

Postquam constiterit de conclusione probanda, proxima Opponentis cura erit, *Argumenta* quibus ea probetur adducere. Suaderem studioso, donec assidua exercitatione aliquam disputandi facultatem sibi comparaverit, non accedere ad disputandum, imparatum à copia argumentorum, etiam in scriptis. Haurire poteris argumenta ex libris eorum, qui de illa materia scholastice scripserunt, & destinato. Si non occurrunt argumenta in libris, tecum in mente tacitus percurre *Attributa* terminorum propositionis probandæ, *Subjecti* primo, deinde *Prædicati*: ex quibus tuopte ingenio argumenta facile extundes, si tibi saltem illa non exciderint, quæ de *Medii Termini Inventione* generaliter præcipiuntur *lib.* 3. *compend. cap.* 6. Distinctiones insuper & limitationes, quæ solent adhiberi pro declaratione status Quæstionis, Argumenta suppeditabunt: quandoquidem enim vana est omnis *Distinctio*, & *Limitatio*, in aliqua quæstione, quæ non propterea adhibetur, ut occuratur tacitæ alicui objectioni contra illã Quæstionem, ex ejusmodi distinctionibus & limitationibus. Objectiones sic elicies, si applicare velis illam partem earum, quæ non congruit cum sensu respondentis, alicui termino cui congruet. E.g. si objiciendum

Parag. 8. *Invenire Medium.*

dũ eſſet contra Porphyrianam ſpeciei infimæ definitionẽ, hanc ſc. *Species eſt quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid*: in explicatione illius definitionis, *lib.* 1. *Comp.* noſtri cap. 3. Par. 3. invenio duos ejus terminos limitari: ly *Quæ prædicatur* cum hac limitatione *Immediatè*; & ly *Differentibus numero* cum hac limitatione *Tantùm*. Prior limitatio ſuggerit mihi dari aliquid, quod non eſt ſpecies, quod tamen prædicatur de pluribus differentibus numero tantùm in quid, idque immediate de pluribus differentibus numero in quid, ſed non numero tantùm; ut *Animal De Homine & Equo*. Hinc colligo duas Objectiones contra dictam definitionem; priorem, quod *Animal* prædicatur in quid de *Socrate* & *Platone*, qui differunt numero: poſteriorem, quod *Animal* prædicatur in *quid* etiam immediate de *Homine* & *Equo*, quos differre certum eſt numero, cum & ſpecie differunt. Et tamen Animal non eſt infima ſpecies, ergo videtur dicta definitio convenire aliis à definito; & proinde eſſe vitioſa, Fuſius iſta fortaſſis expoſui quam par erat: ſed quod factum eſt in Tyronum gratiam, æquus lector facile condonabit. Argumentorum copiam ubi paraveris, delige ex iis unum aut alterum, ſed quæ plus videntur habere

diffi-

difficultatum & virium, atque illis fortiter preme Reſpondentem, prætermiſſis levioribus: niſi volueris præmiſſâ Fallaciâ aut tenui aliquo argumento peritiam Reſpondentis, quaſi tentando explorare; ut ſolent in exercitu levi aliqua velitatione, velut præludio, hoſtem prius tentare, quam res juſto prælio cernatur.

Sed truſtra Concluſio probanda prænoſcitur, & Argumenta conquiruntur, niſi ex Argumentis concluſio debite inferatur. In eam rem conſulerem tyronibus, donec aſſuetudine promptiores evaſerint, Syllogiſmos ſuos in chartula deſcribere iiſdem forma, & verbis, quibus urgere debent; annotatis ad oram ſingulorum Syllogiſmorum nominibus modorum, ad quorum normam efformati ſunt. e. g. ſi tibi diſputandum eſſet adverſus dictam infimæ ſpeciei definitionem, ex priore duorum illorum argumentorum, quæ *par.* 8. afferuntur; ſic formandus eſſet progreſſus diſputationis, & in charta deſcribendus. Par. 9. *Debite concludere.*

Da. *Quæ definitio convenit alteri à definito, ea eſt vitioſa:*

ri. *Sed dicta definitio infimæ ſpeciei convenit alteri à definito.*

i. ergo *eſt vitioſa.*

Major

Major eſt manifeſta ex legibus definitionis: Minor probatur Syllogiſmo Hypothetico ſic,

à poſit. Ant. ad poſit. Conſ. { *Si Dicta definitio conveniat Generi, tum convenit alteri à definito;* / *Sed convenit Generi:* ergo / *Convenit alteri à definito.*

Minor probatur Syllogiſmo de termino obliquo ſic

Da- *Animal eſt Genus:*
ri- *Dicta definitio convenit Animali:*
i. ergo *convenit Generi.*

Minor probatur.

Bar- *Quod prædicatur de pluribus differentibus numero tantum in Quid, ei dicta definitio convenit:*
ba- *Sed animal prædicatur de pluribus, &c.* ergo.
ra. *Dicta definitio convenit Animali.*

Minor probatur Syllogiſmo expoſitorio, & de termino obliquo ſic

Bar- *Socrates & Plato ſunt plura differentia numero tantùm:*
ba- *Sed Animal prædicatur de Socrate & Platone in Quid:* ergo
ra. *Animal prædicatur de pluribus differentibus numero tantùm in Quid.*

Tædet iſta puerilia tanto conatu: ſed qui in

minu-

minutioribus hiſce aliquandiu ſemet exercuerit, ſentiet brevi cum ſuo magno fructu, quas vires habeat ad promptitudinem exercitatio.

Poſtquam eo perducta res eſt argumentando, ut nihil ultra negari poſſe videatur; Opponentis proximum officium eſt, urgere adverſarium ad Reſponſionem. Si *fugiat*; ut repetatur argumentum: ſi *hæreat*; ut vel negetur aliquid, vel reſpondeatur: ſi *Fallaciam clamet*; ut oſtendatur quæ ſit Fallacia, & ubi lateat: ſi *diverticula quærat*; ut punctim reſpondeatur alicui propoſitioni, aut termino: ſi *minus appoſite diſtinguat*; ut diſtinctionis membra utrique propoſitioni applicentur, in qua terminus ille reperitur quem diſtinguit: ſi *abſurde negat*; ut rationem aliquam oſtendat negationis: ſi *tergiverſare pergat* impudenter; ut aſtantium judicio ſtetur, quem illi victum pronunciarint. Par. 10. *urgere ad reſponſionē*

Si reſpondens occurrat argumento reſponſione non prorſus aliena; Opponens alio ſe vertat oportet. *Repetat* primo reſponſionem, ut eam penſiculatius dijudicet; tum vero id agat maxime, ut ex ea, ſi fieri poſſit, Reſpondens cogatur in aliquod *abſurdum*, aut *inconveniens*; id negando ſc. quod prius poſuerat; vel concedendo Parag. 11. *Replicare.*

dendo id quod prius negaverat. Si id nequeat efficere; saltem si quid habeat quod replicare possit, *replicet:* sed non sufficiet utrivis parti distinctionis contravenire replicando, (quod scioli faciunt nonnunquam & Sophistæ, ut Respondentem longius à quæstione abducant:) sed adversus illam tantum distinctionis partem replicandum est, quæ magis conjuncta est cum statu quæstionis, propriúsque ad rem pertinet. Quod si nec habeat, quod directe replicet; nec sciat argumentis argumenta artificiosè attexere, ut replicationis videri possint magis ad responsionem, quàm novæ objectiones adversùs principalem Thesin: Opponenti consultius multo fuerit datæ responsioni palam acquiescere, & novo argumento uti, quam ubi abunde satisfactum est, usque contendere, & ne victus videatur pertinaciter instare, quasi instar nihili essent quæ Respondens dixisset omnia.

Parag. 12. *Officia Respondentis. Repetere.*

Respondentis officia sunt etiam tria: *Repetere*, *Negare*, *Solvere*. Repetat primo quæ objiciuntur ab opponente iisdem terminis, si sint commodi & rite dispositi: quod si Opponens per *imperitiam* aut *oscitantiam*, aut disputationis *æstum*, vel terminos adhibuerit minus commodos, vel formâ minùs accurata

rata usus fuerit; poterit Respondens pro suo candore inter repetendum terminos & formam aptiores reponere. Nec inutiliter consumitur tempus ejusmodi Repetitione, quæ necessaria est in omnium gratiam; *Opponentis* imprimis, ut agnoscat ille suam Objectionem, & si quid in forma peccari aut materiâ animadverterit, id corigat priusquam fiat progressus ulterior; tum ipsius etiam *Respondentis*, ut vim rationis altius figat animo, & moram aliquam lucretur responsionis; *Auditorum* denique, ut ipsius exploratior sit totius disputationis progressus, & quid ab utroque disputantium sit præstitum judicium certius.

Parag. 13. Postquam repetierit objectum Respondens, aut negare aliquid debet, aut rationem solvere. *Negari* autem possunt tria: *Conclusio, Forma, Propositio*: Conclusio, si sit *aliena*; Forma, si sit *vitiosa*; Propositio, si sit *Falsa*. Si opponens aut in primo syllogismo non contradicat Thesi Respondentis, aut in reliquis non inferat propositionem ab eo proxime negatam, Respondens habet negare *Conclusionem*, rejiciendo ipsam ut ἀναγκαῖον, vel (quod idem est) admittendo totum argumentum, ut dictum est in superiore *cap.* Par. 8. Si opponens peccet in aliquam legem Syllogisticam,

Negare.

gisticam, Respondens negabit *Syllogismum* vel *Formam* argumentationis. Si opponens proponat aliquod falsum in altera præmissarum: Respondens illam *propositionem* simpliciter negabit, sive ea Major sit, sive Minor: sed *Major*, quia fere nititur axiomate aliquo generali, rarius neganda venit; *Minor* frequentius. Quod si utraque Præmissarum sit falsa, poterit quidem Respondens obiter admonere Opponentem geminæ falsitatis, & utramque negare: sed non optimè fecerit, si ei det optionem probandi utram voluerit; ipse potius unam è duabus ei imponat probandam, quæ scilicet est quæstioni conjunctior: *Majorem* quandoque, multo sæpius tamen *Minorem*. Solent enim sæpenumero Sophistæ data opera ejusmodi argumenta proponere, in quibus utraque præmissa sit falsa; ut concessa ipsis probandi optione, incautum Respondentem à proposita quæstione ad insolitas speculationes, in quibus proclive est incommode loqui, abripiant.

Parag. 14. *Quandoq; rationem reddere negationis.*

Sed Respondenti, ubi aliquod negandum deprehenderit, satis erit simpliciter negâsse. Nec enim ab eo exigenda est *ordinarie* ratio negationis; cujus est *defendere*, non *probare*; & rationes alterius *solvere*, non suas

suas *assignare*. Sed quia, ut dici solet, *stultus quivis unus plus negare potest quam decem sapientes probare*; nec finis ullus esset disputationis, si liceret Respondenti pro libitu suo negare sine fine; propterea Respondens in aliquibus casibus tenetur assignare rationem suæ negationis, si ab Opponente requiratur, ut

1. *Quando negat propositionem aliquam quæ videtur manifesta.* Non enim sunt temere rejicienda quæ sunt admodum verisimilia, sine gravi aliqua ratione: & Auditores mirari solent quoties audiunt talia negari: quorum mentibus iste scrupulus est eximendus assignata ratione negandi.

2. *Quando pertinaciter negat formam argumentationis.* Oportet enim ut particulare illud vitium deregat, quo putat laborare Rationem ab Opponente adductam.

3. *Quando negat multiplicatam Hypotheticam*, solent nonnulli, quo molestiam creent Opponenti, Hypotheticas semper negare, ineptissimo sane compendio, non quod negandæ sint, (parum id illis curæ est) sed quod Hypotheticæ sint: &, si denuo ostendatur eas ex Antecedente manifestissimo necessariò sequi, negare tamen iterum Consequentiam, & sic deinceps in infinitum. Si quando ges forte postulet negari sic mul-

tiplicatam Hypotheticam, Respondens suspicione pessimæ consuetudinis se liberabit non aliter, quàm si assignata ratione palam faciat omnibus, id ab eo factum judicio, non protervia.

4. *Quando negat inductionem sine instantia.* Quæ est Aristoteli aperta tergiversatio *lib.* 8. *Top. cap.* 8. Sed potest fieri, ut ubi multæ instantiæ adduci possent in contrarium, nulla tamen subito occurrat Respondenti, in eo casu, ne videatur tergiversari non instando, debet rationem aliquam reddere negatæ Inductionis; ex quâ probabile reddatur, non omnia particularia esse ejusdem rationis cum illis, quæ aperte afferuntur ab Opponente in illâ Inductione.

Sunt fortassis & alii casus in quibus Respondens tenetur assignare rationem Negationis: sed fecerit cum aliqua candoris laude, si assignare velit rogatus ab Opponente, etiam ubi non ex necessitate tenetur id præstare.

Parag. 15. *Solvere Argumentum.*

De Solutione non ante cogitabit Respondens, quam Opponens vim Objectionis suæ in medium adduxerit. *Præmaturæ Solutiones*, præterquam quod respondentem arguat formidinis, ingratæ sunt semper auditoribus; proinde Respondens negabit quamdiu viderit aliquid quod negari commode possit; ubi ve-

ro

ro nihil amplius negari potest, tum demum solutionem adhibeat, qualem ipsa Objectio requiret. Si ex *Loco Topico* disputetur, limitanda est Maxima illius loci, qua niti videtur Objectio; si *Terminus* aliquis sit *ambiguus* ut fere fit, is est distinguendus, & distinctio applicanda eo modo, quo dictum est superioris cap. Parag. 10. Si *Authoritate* pugnetur; locus authoris inspiciendus; scopus expendendus ex præcedentibus & sequentibus; genuinus verborum sensus inde afferendus, & cum nostra defensione conciliandus. Potest autem rejici authoritas nonnunquam, præsertim si ostendi possit, quid authorem in id erroris impulerit; cæterum non est hoc temere faciendum, sed parcius, & modeste, & oppositâ vel gravi aliqua ratione in contrarium, vel testimonio alterius cujusquam non contemnendi authoris. *Directæ solutioni* potest ex abundanti addi & *Indirecta*; retorquendo sc. Objectionem in ipsum adversarium; sed indirecta sine directa non sufficiet, ut quæ sit responsio *ad hominem*, non *ad rem*.

Parag. 16. *Leges distinctionis.*

Sed quoniam solvuntur pleraque argumenta non aliter, quam distinctionibus; interest vel plurimùm cujusvis disputaturi, præcipuas aliquot Distinctionis leges cognovisse.

1. Di-

1. *Distinctio non sit nimium generalis.* Multi cùm nondum solvere non possunt Objectionis, ut tamen videantur respondisse, distinguunt de aliquo ejus termino; dicuntque aliquid in genere, quod quidem verum est, & fortassis illi termino congruum; sed non oppositum ipsi (ut loquuntur) *puncto* præsentis argumenti. Tunc autem cognoscitur quod distinctio sit nimis generalis, cum applicari possit ipsi termino separatim, sed non accommodari utrique propositioni Objectionis vbi ille terminus reperitur.

2. *Distinctionis membra sint opposita.* Vitiosa proinde illa est, cujus una pars cum reliqua coincidit, aut in ipsa concluditur.

3. *Distinctio terminis propriis & Scholasticis concipiatur.* Videre est plurimos etiam ex eruditorum numero (qui vim Objectionis penitùs perspectam habent, sciuntque omnino quid sit respondendum, quantum ad substantiam rerum ipsarum) infeliciter tamen versari in hac disputandi palæstrâ: dum ob insuetudinem Scholasticorum terminorum, coguntur animi sui sensa longis verborum ambagibus vix ægrè indicare, quæ aliquis mediocriter in istis studiis versatus duabus facillimè dictionibus & multò plenius expediviſſet. Rideant elegantuli licèt

Barbariem

Barbariem Scholasticorum; unus tamen *Scotus*, aut *Thomas*, objectas difficultates brevi ejusmodi Barbarismo facilius dissolvet, atque etiam felicius; quam centum *Ciceroues*, aut *Lipsii*, aliquot pagellis.

Par. 17. *Sylva Distinctionum Communiorum.*

Ad distinctiones comparandas, quæ nobis inter respondendum quoties opus est inserviant, utilissimum fuerit, Terminorum celebriorum distinctiones in libro aliquo huic rei destinato seorsim atque ordine Alphabetico annotasse, cum brevi earum explicatione. Tentavit aliquid in hoc genere utiliter non ita pridem *Henr. Ludov. Castanæus in sua synopsi distinctionum:* cujus exemplo potest quivis studiosus Alphabetum de suo texere, quod sit in proprios usus multo commodius. Sunt tamen quædam distinctiones communiores, quæ sunt longè amplissimi usus: quarum syvulam in juvenum gratiam hoc loco subjicere visum est.

I. *Large & stricte,* Usum habet potissimum in vocum & phrasium ambiguitate aperienda, quas sæpe contingit nunc laxius significare, nunc angustius.

II. *Proprie & Improprie,* Usum habet, ubi voces & phrases cùm propriam significationem habet, tum tropicam.

III. *Mediate & Immediate,* Usum habet in

Actionibus, Paſſionibus, & quæ ſunt inſtar Actionum & Paſſionum: univerſim in iis inter quæ aliena reperitur ſubordinatio ſive *Cauſalitatis*, ſive *Prædicationis*. Huic cognatæ eſt ly *Proxime* & *Remote*.

IV. *Abſolute* & *Reſpective*. Uſum habet, in terminis Relativis, aut iis quibus reſpectus aliquis attribuitur aut adhæret.

V. *Primario* & *Secundario*. Uſum habet in iis inter quæ eſt ordo, aut in iis quæ alteri qualitercunque conveniunt.

VI. *Materialiter* & *Formaliter*. Uſum habet in *Subſtantiis* ex Materia & Forma conſtantibus; & in *Accidentibus Concretis*, præſertim *Reſpectivis* de prædicamento Relationis, & *Artificialibus* de quarta ſpecie Qualitatis, aliſque nonnullis; & in *Objectis rerum*: & in *Terminis primæ & ſecundæ Intentionis*. Eſt hæc diſtincto etiam aliàs latiſſimi uſus propter variam Analogationem ly *Materiæ & Formæ*.

VII. *Simpliciter* & *Secundum quid*. Uſum habet in iis, quæ alteri qualitercunque attribuuntur, cum, vel ſine limitatione.

VIII. *Per ſe* & *per Accidens*. Uſum habet in Cauſis & Effectibus; in Actionibus & Paſſionibus; in eis denique quæ alteri qualitercunque convenire dicuntur, aut attribui.

IX.

IX. *Actu* & *Potentia.* Uſum habet in rebus materialibus & corruptibilibus, inque eis quibus potentia aliqua competere poteſt, ſive *Activa*, ſive *Paſſiva.*

X. *Perfecte* & *Imperfecte.* Uſum habet in eis quæ variantur ſecundùm gradus, & incrementa.

Alias nonnullas juvenes annotare poſſunt, atque iſtarum fortaſſis alios uſus: ſed iſtas probe qui calluerit, & quoties opus eſt, expedite noverit adhibere; poterit earum ope plurimis illarum objectionum, quibus veritas ordinarie impugnatur, rectà ire obviam.

Officia *Moderatoris*, ſive *Præſidis*, ſunt iſta; 1. *Formam tueri legitimæ diſputationis* inter Opponentem, & Reſpondentem: hoc eſt, rixas & tumultus compeſcere, curare ut utraque pars ſemet intra debitas metas contineat, ut in quæſtione permaneatur, ne termini mutentur, ne diverticula quærantur; aliaque id generis. II. *Adjuvare diſputantes* ubi opus fuerit; *Opponentem* quandoque formando ejus Argumentum, aut confirmando, ſi ille aut frigide urgeat, aut indebite concludat: Sed *Reſpondentem* præcipue adjuvare debet, *Corrigendo* eum, ſi aliter neget quam oporteat; *Explicando* ejus reſponſionem, ſi ſit obſcurior; Parag. 18. *Officium moderatoris*

obſcurior; *Addendo* ei aliquid, ſi non ſit ſatis plena; *Illuſtrando* eam, ut firma & appoſita appareat auditoribus; Aliam *afferendo*, ſi data à Reſpondente non ſatisfaciat objecto. III. *Diſputationem concludere*: idque ſi tempus patiatur, cum brevi aliqua deciſione quæſtionis, & repetitione ſummaria totius diſputationis.

Subtituli Capitis tertii.

1 *De Diſputatione Sociali in genere, ejuſque fructu.*
2 *De Modeſtia, Ingenuitate, & Candore diſputantium.*
3 *De Conditione Materiæ diſputandæ.*
4 *De Propoſitione Materiæ diſputandæ.*
5 *De Suppoſitione.*
6 *De Oppoſitione,*
7 *De Officiis Opponentis, & Reſpondentis in genere.*
8 *De Officio Opponentis, circa concluſionem.*
9 *De Inveniendis Objectionbus.*
10 *De Objectionibus rite formandis.*
11 De *officio Opponentis in Urgendo.*
12 De *Reduplicatione.*
13 De *Officio Reſpondentis in Repetendo.*
14 De *Negatione.*
15 De *reddenda ratione negationis.*

16 De

16 De *reſponſione ad Authoritatem.*
17 De *Solutione Argumentorum.*
18 De *Legibus Diſtinctionis.*
19 De *Diſtinctionibus quibuſdam generalibus, & earum uſu.*
20 De *officio Moderatoris.*

CAP. 4.

De Geneſi Methodica: ſive de Conſtitutione integræ Diſciplinæ.

Geneſis Methodica, eſt Tractatio integræ alicujus Diſciplinæ (aut notabilis partis ejus) ſecundum leges Methodicæ diſpoſitionis. Parag. 1. *Methodi Diſciplinarum.* Multis præceptionbus hac in re opus non eſt: quæ ſunt neceſſaria, eorum pleraque ex retro dictis *Lib.* 3. *Comp. cap.* 30. 31. ſatis perſpicue haberi poſſunt. Illud præcipue repetendum, quod habetur *cap.* 30. *par.* 8. Diſciplinas *Contemplativas*, quæ ſcientiæ dicuntur, quales ſunt *Phyſica, Geometria* & earum partes: quales ſunt tractatus *de Anima, Cyclometria, Trigonometria* diſponi debere methodo Compoſitiva. *Operatrices* vero, quæ ſunt Artes, ut *Logica, Medicina*: & Prudentiæ, ut *Politica, Theologia*: earumque partes, quales ſunt tractatus *de Prædi-*

Prædicamentis, de Symptomatis Morborum, de Principe, de Eccleſia; Methodo Reſolutiva. Quæ tractanda ſunt in quavis Diſciplina, aut *Præcognitæ* ejus ſunt, aut *Syſtematis partes*; & in inſtrumentalibus etiam *Uſus*: tractantur autem iſta per *Præcepta, Commentarios, & Quæſtiones*.

Parag. 2. Præcognita. *Præcognita* in omni Diſciplina præmittenda ſunt. De ipſius Diſciplinæ *Nomine*: De ejus *Genere*, & propria ſede ἐν τῷ κύκλῳ τῆς παιδείας, in univerſo illo Orbe & Circulo diſciplinarum; De ejus *Differentia* à cognatis diſciplinis, ſumptâ ut plurimùm à *Subjecto* ejus proprio tum Materiali tum etiam Formali; De *Notione* illius ſubjecti ſaltem quoad *quid nominis*. Atque iſta ſunt communia omnium Diſciplinarum, ſive *Theoreticarum*, ſive *Practicorum*: aſt in Practicis, præter *Subjecti* notionem haberi debet etiam tum *Objecti* aliqua, tum maxime proprii *Finis* multò uberior Præcognitio.

Par. 3. Syſtema. Habitis Præcognitis, *Partitio* diſciplinæ mox inſtituenda eſt, & per *Subpartitiones* continuanda: quæ ut commode fiat, aut ſecus; perinde recta fere erit, aut vitioſa tota Methodus in reliqua tractatione. In pleriſque diſciplinis prima Partitio debet eſſe in partem *Generalem*,

lem, & *Specialem*: Pars Generalis agit de Principiis, & Affectionibus *Subjecti*, aut *quaſi-Subjecti*, in genere: ut in *Phyſica*, de Corporis Naturalis Principiis communibus; *Materia*, *Forma*, *Privatione*; & Communibus affectionibus, *Motu*, *Quantitate*, *Loco*, *Tempore*: in *Ethica* de virtutum Principiis Communibus, *Conſultatione*, *Electione*, *Fuga*, *Aſſuefactione*; & Communibus Affectionibus, *Mediocritate*, *Diſcretione*, *Stabilitate*, &c. Pars Specialis agit de Speciebus *Subjecti*, vel *quaſi Subjecti*, & Specierum ſpeciebus; atque deinceps, dum ad infimas perveniatur: conſiderando in Singulis Principia & Affectiones ſecundum rationes ſuas communes aut ſpeciales, ut ipſarum ſpecierum conditio poſtulabit. Quæ omnia ut legitime fiant, teneamus oportet animo Leges Methodi Generales & Speciales; Leges dico *Brevitatis*, *Harmoniæ*, *Unitatis*, *Generalitatis*, & *Connexionis*. Methodicam hanc tractationem partium alicujus Diſciplinæ per legitimas partitiones, & ſubpartitiones, Neoterici *Syſtema* appellant, non novo vocabulo. Cui ſubtexendum docent (ſed in diſciplinis Inſtrumentalibus tantùm) *Gymnaſium*: ea appellatione complexi ejuſmodi Tractatum in quo oſtendatur *Uſus* & *Applicatio* illorum Inſtrumentorum,

rum, quorum *Natura, & Explicatio* in ipſo Syſtemate tradita eſt. Exempla Methodicæ diſpoſitionis & in Scientiis, ut *Phyſica*; & in Artibus Inſtrumentalibus, ut *Logica*; facile erat hîc ſubjeciſſe per Tabulas Methodicas, ὡς ἐν τύπῳ: ſed quod eſt à tam multis ante præſtitum, nolo molem addat huic libello.

Par. 4. *Præcepta.* Porro tractanda ſunt tum *Præcognita*, tum Syſtematis *Partes* & *Uſus*, per *Præcepta*, *Commentarios*, & *Quæſtiones*; quorum præcepta ſunt ſimpliciter neceſſaria; Commentarii vero, & Quæſtiones, non niſi ad bene eſſe tantùm. Præceptorum nomine continentur *Definitiones*, *Diviſiones*, & *Axiomata*. *Definitiones* naturam rei tractandæ declarant. *Diviſiones* rem tractandam, ſi ſit generalis, in *Species*; ſi integra, in *Partes* tribuunt: *Axiomata* vero proprietates rei tractandæ aperiunt. Axiomata ſi eo tantum fine tradantur, ut cognoſcantur, ſicut in Diſciplinis Contemplatricibus, *Theoremata* potius dicuntur: ſed ubi præcipiuntur, ut ſint nobis rerum agendarum aut faciendarum norma; ſicut in Diſciplinis Operatricibus rectius *Canones* ſeu *Regulæ* appellantur. Præcepta ſint 1. *vera*: ne pariant errorem in judicio vel praxi. 2. *Neceſſaria*: & quam fieri poteſt, *Pauca*:

Pauca: minutiora enim, & quæ utilitatis vel nullius ſunt vel modicæ, aut reſecanda erunt, aut certe commentariis potius inſerenda. 3. *Methodice diſpoſita*: aliàs turbata reddentur omnia, & confuſa. 4. *Brevia*: ſi quid enim fuſius explicandum ſit, Commentariis reſervetur, aut Quæſtionibus.

Commentarios dicimus, quæcunque Præceptis ſubjiciuntur, ut illis lucem aut authoritatem præſtent: Suntque inter alia præcipue iſta. Parag. 5. *Commentarii.*

I. *Declaratio & Defenſio Methodi noſtræ*: Quæ ut utilis eſt aliàs; ita eſt omnino neceſſaria, ubi nova methodo inſiſtimus, diverſaque ab aliis, qui ante nos tractarunt res eaſdem.

II. *Explicatio Præceptorum*; propter termini alicujus ambiguitatem aut obſcuritatem, vel ipſius præcepti brevitatem, fuſiore explicatione indigeant, quod ſæpiſſime contingit.

III. *Allegatio Teſtimoniorum.* Firmabit enim valde aſſenſum noſtrum, ſi præcepta quæ adducuntur viderimus clariſſimorum virorum vel uti authoritate, vel ſuffragiis & calculis comprobari. Juvabit hic etiam & illa notare, ſicubi fortaſſis occurrant nobis inter legendum eadem præcepta ſub aliis

terminis;

terminis; præſertim ſi dextre, noveque, & ſubtiliter concipiantur. *E. g.* Theorema hoc eſt nobile Phyſicum; *Natura ſemper agit ad ultimum ſui poſſe.*. Hoc alii varie ſic expreſſêre, *Natura eſt indocta. Natura nunquam agit prævaricatorem. Natura non eſt diſſimulatrix virium ſuarum. Natura ſic agit propter finem, ut non dileberet de mediis, &c.* Iſta & ſimilia, adjecto authoris nomine, refer in Commentarios illius præcepti.

IV. *Illuſtratio per Exempla.* In præceptis Paucitatem laudes & Brevitatem: at in Exemplis difficile eſt eſſe nimium. Hæc enim & uſum Præceptorum oſtendunt, & memoriam firmant. Suaderem ſingulis Præceptis tria quatuorve ad minimum Exempla ſubdi: eaque ex illuſtrioribus, quæ aut multiplex Lectio aliorum, aut propria ſeriaque meditatio ſuppeditare poterit. Id ſi nos in iſtoc opuſculo non præſtitimus, ſciat velim bonus Lector non hoc incuria factum, aut penuria exemplorum, ſed conſulto: tum quòd compendium meditabamur; tum potiſſimùm ut parcitas noſtra excitaret induſtriam ſtudioſorum ad conquirendam undique uberiorem Exemplorum ſegetem, quæ locis idoneis diſponant in libris ſuis ſub titulis Quæſtionum, quas propterea

rea singulis capitibus subjicienda, curavimus.

V. *Exceptiones à regulis.* Quæ necessariæ sunt, potissimùm in disciplinis operatricibus: in quibus regulæ & Propositiones rariùs sunt κατὰ παντὸς, frequentius ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, *Communiter* veræ, non *Universaliter*. Cum exceptiones dico, intelligo etiam & quascunque propositionum necessarias Limitationes: quamvis *Exceptiones & Limitationes* ipsis præceptis fortassis conjungi poterint, ut eorum pars: non in Commentarios rejici, secundum illum nescio cujus; *Excepta addita Præceptis faciunt Regulam universalem.*

VI. *Solutio dubiorum.* Leviorum scil. & quorum non est gravis aliqua inter eruditos controversia. Majora enim illa digna sunt de quibus peculiares instituantur Quæstiones. Si quis tamen etiam omnia ista, quæ Commentariorum esse diximus, velit ad Quæstiones referri, aut quæ Quæstionum sunt ad Commentarios; non pugnabo multum: concinniùs tamen fecerit, qui illa distinxerit:

Materia nobilior controversa, Quæstionibus pertractanda servabitur, Ratio autem tractandi quæstiones declarata supra est *cap.* 2. ubi de Tractatione Parag. 6. *Quæstiones*

Problematis ſolitaria, ſatis multa. Ratio vero colligendi Quæſtiones opportunius in altera appendice oſtendetur *cap.* 3. quo Lectorem mitto. Atque hactenus de eo uſu Logicæ, qui in *Geneſi* conſiſtit.

Subtituli Capitis quarti.

1 *De Geneſi Methodica in genere.*
2 *De Præcognitis Diſciplinarum.*
3 *De Syſtemate Diſciplinarum.*
4 De *Syſtemate Diſciplinæ Contemplatricis.*
5 De *Syſtemate Diſciplinæ Operatricis.*
6 De *Gymnaſio.*
7 De *Præceptis Diſciplinarum.*
8 De *Commentariis Præceptorum.*
9 De *Quæſtionibus.*

CAP. 5.

De *Analyſi Logicæ.*

Par. 1. *Reſolutionis Definitio & uſus.*

ANalyſis eſt *Operatio Logica* (*Grammatica* & *Rhetorica* alius ſunt rationis) quâ artificioſè tractata ſecundum præcepta Logica, pari artificio recognoſcuntur, & reſolvuntur. Pendet *Analyſis*, atque intelligitur ex *Geneſi*: nam ut eâdem itur Thebis Athenas, & Athenis Thebas;

Thebas; ita ejuſdem artificii eſt res componendo tractare, & reſolvendo recognoſcere. Quod reſolvendum eſt ſupponitur eſſe Compoſitum: itaque erit *Analyſis* perpetuo alicujus *Textus*; qui quaſi retexendus eſt. Ejus uſus eſt in omni vita cùm frequentiſſimus, tum etiam maximus: quoties quicquam vel legimus vel audimus, quod eſt aliquo artificio compoſitum; è re noſtra fuerit, illud vel *expreſſe* in chartis, vel ſaltem *tacite* in mente reſolvere: mirum dictu eſt quantum inde & *Judicium* firmetur, & juvetur *Memoria.*

Plerumque ante ipſam Reſolutionem Textus propoſiti, quædam veniunt præmittenda; quibus ratio & fructus futuræ operationis oſtendatur. Eorum explicationem, *partem* Reſolutionis *externam* aliqui dixerunt; rectius fortaſſis *Præcognita* voces: quæ non tam pars eſt Reſolutionis, quam præparatio ad ipſam. Præcognita illa verſantur circa *Textum* reſolvendum; ſuntque præcipue tria: *Argumentum, Cauſæ, adjuncta.* Part. 2. *Præcognita de Textu.*

I. *Argumentum*, ſive *Materia Textus* ante omnia eruenda eſt; cujus conſiderandum primò, *Genus*: ſitne Thema Simplex, vel propoſitio, vel Syllogiſmus, vel integræ diſciplinæ Syſtema, aut Syſtematis

Methodica pars? ſecundò, *Conditio*; ſi *Thema ſimplex*, utrum ſit ſubſtantiale, an accidentale; ſingulare, vel univerſale, &c? Si *Propoſitio*, utrum ſit Categorica, vel Hypothetica: pura, vel modalis: univerſalis, vel particularis: una, vel plures, &c? Si *Syllogiſmus*, utrum ſit medii neceſſarii, vel probabilis, & ex quo loco ducatur, &c? Si *Syſtema*, aut Syſtematis *pars*, utrum ſit contemplatrix, vel Operatrix, &c? tertio, *Sedes ἐν τῷ κύκλῳ*: ad quamnam ſc. Diſciplinam pertineat.

II. *Cauſæ Textus* præcognoſcendæ ſunt potiſſimum duæ. 1. *Principalis*, qui eſt *Author* ejus. 1. *Impulſiva*, qui eſt *Occaſio Scribendi*. Utrumque enim explicari debet, ſed paucis; & quis fuerit author illius Textus, quem reſolvendum ſuſcepimus, & quid authorem impulerit ad delectum iſtius Argumenti.

III. *Adjuncta*, ſive *Effecta Textus*: ubi oſtendetur tractationis reſolvendæ aut *Neceſſitas* (ſi qua fuerit) aut *Utilitas*, aut *Dignitas*, aut *Jucunditas*; ne videamur in re tenui, & parum neceſſaria quæque nec fructum habitura eſt nec voluptatem, inanem operam ſumere.

Parag. 3. *Analyſis Simplex.* Analyſis ipſa aut *Simplex* eſt, aut *Methodica*. *Simplex Analyſis* eſt, quâ propoſitio aliqua aut Syllogiſ-

mus in suas partes resolvitur. Ratio Analysis Simplicis satis aperta est; præsertim si Propositio aut Syllogismus Resolvendus plene & aperte disponatur: ubi vero dispositio non est aperta & manifesta, (quod fit vel propter *Defectum* aliquem, vel propter *Redundantiam*, vel propter *Crypsin* debiti ordinis in partibus;) Resolvens habet istis occurrere *Supplendo* quod necessario subintelligitur; *amputanda* quicquid partibus essentialibus amplificationis aut illustrationis ergo superadditur: atque inversa seu transposita *in ordinem* debitum *redigendo*. Quorum nulla difficultatem parient studioso, in Propositionem & Syllogismorum doctrina vel leviter versato.

Analysis *Methodica late* est, qua longior aliqua tractatio resolvitur; estque triplex; *Thematica*, *Problematica*, & *Methodica stricte*. Analysis Thematica est, quâ recognoscitur Logicum artificium in textu Thematico adhibitum. *Analysis Thematica* sic instituenda. Par. 4. *Analysis Thematica.*

I. *Thema Principale investigetur, & constituatur*. Ipsum enim, sicut est scopus universæ Tractationis, sic fundamentum etiam est totius Resolutionis. Hoc tamen si factum fuerit prius in Præcognitis, non est hic agendum denuo. Si sint in textu pro-

posito plura Themata, ut in capite aliquo sacræ Bibliæ; partitio Textus imprimis est facienda, juxta numerum Thematum Principalium in eo contentorum.

II. *Termini omnes, per quos Thema illud in Textu explicatur, eruantur.* Tractaturus Thema aliquod Logice ex instituto, adhibere curabit omnes terminos per quos ipsum explicari potest; salvâ conditione suâ: ast Resoluturus astringitur ad illos Terminos præcise, quos Author in textu exhibuit; omissis, quos ille omiserit. Certe Authores in scriptis Exotericis & popularibus rarissime explicant Thema simplex per omnia Instrumenta Logica.

III. *Terminis explicantibus Thema Logicæ Intentiones imponantur.* Solent Authores res ipsas ponere, puta Thematis *Genus*, *Objectum*, *Effecta*, &c. nec tamen dicere, quod hæc sunt talia: sed Resolventis erit hoc præstare, revocando terminos Authoris ad secundas notiones, quæ iis competunt respectu subjecti Thematis. Quin istuc qui præstabit dextre, nisi cognitas habuerit *notas*, *phrases*, & *formulas*, quæ peculiares sunt terminis certarum intentionum; v. g. *Causæ Finalis*, *Objecti*, *Instrumenti*, & similium? Ejusmodi ergo formularum farraginem sub titulis Capitum & Quæstionum,

ad

ad quas rite pertinebunt, in libris ſuis Logicis adnotabunt juvenes; vel ex propria obſervatione, vel aliunde deſcripta. Utilis eſt hoc ſaltem nomine liber decimus ſyſtematis Logici *Joh. Henr. Alſtedii:* quo in libro vide *uſum declarationis* doctrinæ de cauſa finali, *cap.* 5. Eum virum hac una in re, ſi velis imitari, facile illud exorabis, ne in in reliquis imitere.

IV. *Amplificantia accurate ſecernantur ab Explicantibus.* Explicatio enim ſola Logica eſt: quæ explicationi accedunt ornatûs gratiâ, aut amplificationis, *heterogenea* ſunt, & ad Rhetoricam pertinent. Apud Authores fere conjuncta ſunt iſta: ſed qui Logice Textum reſolvit, ejuſmodi heterogenea aut reſecabit penitùs, aut certe diligenter ſeparabit ab iis quæ proprie Logica ſunt.

Parag. 5 *Analyſis Problematica.*

Analyſis Problematica eſt, quâ recognoſcitur Logicum artificium in Textu Problematico adhibitum. Textum autem Problematicum dico, non in quo meræ Propoſitiones ponuntur tantùm, aut explicantur ſine ullis Probationibus, (reſolutio enim ejuſmodi Textûs pertinet ad *Analyſin ſimplicem* de quâ paulo ante diximus par. 3.) ſed eum, in quo problema aliquod ſeu quæſtio tractatur per argumenta & probationes: unde & non-

nullis *Textus ſyllogiſticus* dicitur, Analyſis Problematica ſic inſtituatur.

I *Problema principale ex Textu eruatur.* Si plura problemata in uno Textu æque principaliter tractantur, fiat partitio: & de ſingulis ordine dicatur.

II *Explicationes terminorum afferantur.* Idq; ex textu, ſi author eas expreſſe adhibuerit: ſi non; ſaltem reſolvens ipſe addat, quæ ſunt neceſſariæ.

III *Concluſio vel Concluſiones; quibus Author ſententiam ſuam complexus eſt, proponantur.* Cum ſuis quæque limitationibus neceſſariis.

IV *Argumenta, quibus probantur Concluſiones, per certas claſſes diſtribuantur.* Rejectis omnino, vel ſaltem ſejunctis, amplificationibus, & ornatu. Claſſes vero argumentorum ſic diſtinguendæ ſunt, ut Argumenta ejuſdem, vel cognati medii in eadem claſſe collocentur: *Teſtimonia* ab Argumentis *Artificialibus*, *Nominalia* à *Realibus*; *Medii Neceſſarii* à Medii *probabilis*; *Externi* ab *Internis*, &c. ſeparentur claſſibus.

V *Loci indicentur argumentorum, & Syllogiſmi inde formentur.* v. g. dicatur quòd tale argumentum ſit ductum *à Genere*, *à Cauſa Finali*, *ab Effecto*, *à Minore* vel alio loco.

loco. Formatio autem argumentorum in Syllogiſmos fiet per *Additionem* propoſitionis, non expreſſæ in Textu, ſed latentis in terminis; & per debitam *ordinationem* Terminorum, & Propoſitionum, quæ in textu cryptice diſponuntur.

VI *Objectionum ſolutiones oſtendantur.* Sive Objectiones expreſſe in Textu ponantur, ſive tacite, & χ' περίληψιν ex ſolutionibus ſubintelligi cognoſcantur: quibus formatis reſponſio in Textu data Logice adhibeatur alicui termino, aut propoſitioni; vel ex textu oſtendatur peculiari cujuſque Syllogiſmi in Objectione vitium in Forma, aut Materia.

VII *Corollaria proponantur.* Siqua Author in textu alicubi ex Theſi aut Theſibus collegerit: indicatâ ſimul ratione deducendi ea ex illis.

Analyſis mixta, eſt artificioſa Reſolutio Textus mixti. *Textum* autem *mixtum* intelligo, in quo conjunctim tractantur & Themata ſimplicia, & Problemata, quæ tamen non ſunt confundenda; quod conſtat feciſſe plurimos illorum, qui in aliorum Tractatus & opera Tabulas Analyticas in lucem dederint. Quoties Textus iſtiuſmodi venit reſolvendus, partitio oportet fiat, quâ ſeparentur Par. 6. *Analyſis mixta.*

tur Simplicia Themata à Problematibus: utriuſque vero partis Reſolutio ſeorſim inſtituatur, ſecundum rationem jam ante proxime exhibitam.

Parag. 7. *Analyſis Methodica.*

Analyſis Methodica ſtrictè (quæ & *Syſtematica* dici poteſt) eſt, quâ recognoſcitur Logicum artificium in tractatione integræ alicujus diſciplinæ aut ejus integræ partis adhibitum. Ea ſic inſtituenda eſt.

I *Præcognita Diſciplinæ indicentur.* Sitne Contemplatrix Diſciplina, an Operatrix; aut hujus, illiuſve pars.

II *Partitio textus fiat methodice.* In Contemplatricibus, quoad *Subjectum* in genere, & ſpecies ejus; *principia* communia, & ſpecialia. In operatricibus, quoad finem & ejus ſubjectum; media ad finem conducentia, eorumque principia & adjuncta neceſſaria in genere & in ſpecie. Si Textus in *libros & capita* diſtinguatur; ſic inſtituetur Partitio (idque in tabulis Analyticis) ut libris & capitibus ſit accommodata.

III *Præcepta à Commentariis & Quæſtionibus accurate diſtinguatur.* Quod Amplificatione ſunt Explicationibus & Probationibus, id ſunt Commentarii Præceptis: proinde, ut illæ in Analyſi *Thematica*, &

Pro-

Problematica, ſic iſti in *Methodica*, aut amputentur prorſus, aut caute ſeparentur ab ipſis Præceptis.

IV *Connectiones partium notentur.* In iis enim potiſſimum vis Methodi poſita eſt: nec aliter conſtabit, quomodo partes Tractationis inter ſe cohæreant.

Exempla ſingularum ſpecierum Reſolutionis nimis longum eſſet hîc ſubjicere. Eorum loco *Sylvulam Textuum* exhibeo, quibus reſolvendis exercere ſe poterint, qui volent. Sunto ergo exempla. Par. 8. *Materia practicandi*

I *Textus Thematici.*

1 *Acroamatici.* Libri quarti Ethicorum Ariſtotelis tria prima capita, ubi Thema ſimplex tractatur, *Liberalitas.*

2 *Exoterici.* Dialogus Ciceronis de Amicitiâ; ubi tractatur Thema ſimplex, *Amicitia.*

II. *Textus Problematici.*

1 *Acroamatici.* 1. Caput octavum libri Phyſicorum; ubi tractatur problema, *An natura agat propter finem?* 2. Liber Zabarellæ de quarta Figura; in quo agitatur Quæſtio, *An detur quarta Syllogiſmorum figura.*

2 *Exoterici.* 1, Dialogus Ciceronis de ſenectute; ubi diſputatur, *An Senectus*

ſit

ſit miſera? 2. Liber Senecæ de conſtantia ſapientis: ubi diſputatur, *An in ſapientem cadit injuria ?* textus brevioris exempla poſſunt eſſe ſingula Paradóxa Ciceronis.

Textus Mixti.

1 *Acroamatici.* Tractatus Ariſtotelis de loco lib. 4. Phyſ. in quo & Loci natura *Thematice* explicatur, & Quæſtiones nonnullæ de eodem diſcutiuntur *Problematice.*

2 *Exoterici.* Senecæ liber primus de Irâ: in quo *Ira Thematice* explicatur per *ſubjectum, cauſam efficientem, objecta*; aliquot etiam *Quæſtionum* circa illam materiam agitatione interſertâ. *Concionum ſacrarum*, quæ in Templis habentur pleræque ſunt *mixti Tractatus* ex Thematibus & Problematibus. Explicationes enim ſingularum vocum, aut partium in Textu aliquo Biblico, ſunt *Tractationes Thematicæ :* Propoſitiones vero Doctrinales, quas ex partibus firmant, cum Corrolariorum (quos *Uſus* vocant) deductione, *Tractationes Problematicæ.* Utinam in iſtiuſmodi Concionum Logicâ analyſi juvenes ſe aſſidue exercerent! ingens inde brevi ſenſuri incrementum cùm pietatis, tum artis.

Textus

Textus Syſtematici.

1 *Diſciplinæ contemplatricis.* 1. *Integræ*, Ariſtotelis univerſa opera Phyſica, 2. *Partialis*; Libri Ariſtotelis de Cœlo: ejuſdem de anima.

2 *Diſciplinæ Operatricis.* 1. *Integræ*, Ethica Ariſtotelis. 2. *Partialis*, Pars aliqua hujus Compendii, putà ſecundus ejus liber; vel Tractatus de Demonſtratione in tertio libro à cap. 11. ad cap. 16. incluſive.

Subtituli capitis quinti.

1 *De Analyſi in Genere.*
2 *De Præcognitis circa Textum.*
3 *De Simplici Analyſi Propoſitionum.*
4 *De Simplici Analyſi Syllogiſmorum.*
5 *De Analyſi Thematica.*
6 *De Analyſi Problematica.*
7 *De Analyſi Mixta.*
8 *De Analyſi Methodica.*

Finis Appendicis primæ.

APPENDIX POSTERIOR.

MISCELLA.

CAP. I.

De Quinque Habitibus Mentis.

Par. 1. *Summa hujus appendicis.*

APpendicem hanc Miſcella quædam generalia complectentem (illa quidem pleraque non proprie Logica, ſed quæ tamen juvenibus ſtudioſis ſperemus fore nec inutilia prorſus, nec ingrata) viſum fuit præſenti opuſculo comitem adjungere, velut ſupernumerarium quoddam ἐπίμετρον, & reliqui operis Corollarium. In qua quatuor iſta totidem capitibus adumbranda ſulcepi, ſed breviter. 1. *Numerum & Naturam Habituum Mentis.* 2. *Diſciplinarum Univerſum Circulum.* 3. *De Adornandis Locis Communibus Conſilium.* 4. *Hiſtoriam Logicæ.*

Nulla

Nulla poteſt tractatio rite inſtitui, niſi ad propriam ſuam diſciplinam revocetur; nec Diſciplinæ dextre diſtingui ab invicem, niſi prius conſtet ad quem habitum mentis quæque ſit referenda. Eſt autem Habitus mentis, *qualitas multis actionibus acquiſita, per quam intellectus proxime diſponitur ad aſſentiendum alicui veritati infallibiliter.* Excluduntur ergo per iſtam definitionem. 1. *Habitus infuſi*; ut Fides divina: quia non acquiruntur multis actionibus. 2. *Habitus morales*: ut virtutes & vitia: quia eorum *ſubjectum* eſt facultas Volitiva, non Intellectiva; *objectum formale*, Bonum & Malum; non Verum & Falſum; *Propria operatio*, Electio aut Fuga, non Aſſenſus & Diſſenſus. 3. *Habitus vitioſus*: ut error: quia per eum mens aſſentit falſitati, non veritati. 4. *Habitus indifferentes ad verum & falſum*; ut Opinio, Suſpicio, Fides Humana: quia aſſenſus, quem iſti pariunt in mente, non eſt infallibilis; ut cui poteſt ſubeſſe falſum. *Habitus diſtinguuntur invicem per ſuos Actus: Actus vero per Objecta.* Par. 2. *Communia de Habitibus Mentis.*

Iſtis excluſis, numerus Habituum mentis eſt præciſe quinarius, prout eorum ſpecies enumerantur ab *Ariſtotele lib. 6. Eth. cap. 3.* ſc. Intellectus principiorum, Par. 3. *Habituum Numerus.*

cipiorum, Scientia, Sapientia, Prudentia, & Ars. Quorum *Intellectus* eſt circa Principia; reliquæ circa Concluſiones: ſed *Scientia & Sapientia* circa concluſiones in Materia Speculabili; *Prudentia* vero & *Ars* in materia Operabili. De ſingularum natura, & proprietatibus dicendum ordine.

Parag. 4. *Intellectus.* Intellectus eſt *habitus, quo mens inclinatur ad aſſentiendum firmiter & immediate principiis immediatis.* Actus intellectus proprius, eſt *Aſſenſus Immediatus:* & Objectum proprium, *Principium Immediatũ.* Sicut enim id in quod tendit intellectus eſt veritas immediata immedietate ſc. cauſæ; (de quâ vide *l.* 3 *Comp. c.* 12. *Par.* 11.) ſic actus per quem tendit in ipſum, eſt aſſenſus immediatus propter evidentiã in re ipſa ſine aliquo diſcurſu. Hinc fit ut ex omnibus habitibus mentis iſte facillimè eliciat ſuum actum: dictus propterea (nomine ipſius facultatis tranſlato in habitum ejus) Ariſtoteli νοῦς. Latinis vel ſimpliciter *Intellectus*; vel adjecto (diſtinctionis ergo) proprio ejus Objecto, *Intellectus Principiorum.* Cum autem tria ſint, quæ promiſcue paſſim *Intellectus* nomen ſortiuntur; ipſa nimirum *Potentia* intellectiva, *Actus* intelligendi, & præſens *Habitus*: poterint tria hæc commodiſſimis appellationibus ſic diſtingui; ſi potentia

potentia *Intellectus* vocetur, Actus *Intellectio*, Habitus *Intelligentia*.

Principia Immediata alia sunt θεωρητικὰ, quæ *Cognoscitiva*, alia πρακτικὰ, quæ *Activa*, alia ποιητικὰ quæ *Factiva* Latine verti possunt. Ex qua Principiorum diversitate totidem oriuntur species intelligentiæ. Intelligentia *Theoretica*, quæ & κατ' ἐξοχὴν simpliciter *Intellectus Principiorum* dicitur, versatur circa principia *sciendi*, qualia est illud Metaphysicum, *Impossibile est idem esse & non esse*. Intelligentia *Practica*, quæ & *Synteresis* dicitur, quasi conservatrix legis naturæ, versatur circa principia *Agendi*: quale est illud Ethicum, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*. Intelligentia *Poetica* (quam Alstedius, quod novo sed nimis affectato vocabulo *Intellectum Organico Mechanicum* primus nominaverit, non est quod glorietur) versatur circa principia *Efficiendi*; quale est illud Logicum, *Ex veris nil nisi verum sequitur*. Sed istæ omnes species conveniunt in una communi ratione univoca, secundum quam formaliter distinguuntur à reliquis quatuor speciebus habitûs, ut una tantum species ejus. Par. 5. Species ejus.

Scientia est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati* Parag. 6. Scientia.

tati neceſſariæ propter evidentiam quam habet in ſuis cauſis proximis. Objectum Scientiæ eſt veritas neceſſaria, neceſſitate ſc. non ſolum *prædicationis* in ſe tota, ſed etiam *exiſtentiæ* ex parte ſubjecti, unde nec *Singularia*, nec *Entia per accidens*, nec *Contingentia* poſſunt cadere ſub ſcientiam: & per hoc diſtinguitur ſcientia ab Artibus & Prudentiis; quarum ſubjecta non habent eſſe per ſe, niſi ſolum per operationem noſtram. Proprius ejus Actus eſt aſſenſus certus propter evidentiam cauſæ proximæ; & per hoc diſtinguitur à ſapientia, ut mox videbitur. De duplici certitudine talis aſſenſus vide *lib.* 3. *Comp. c.* 11. *par.* 2.

Sapientia eſt *Habitus, quo mens inclinatur ad aſſentiendũ firmiter concluſioni neceſſariæ propter evidentiam quam habet in ſuis cauſis primis & ſupremis.* Objectum Sapientiæ idem quod Scientiæ: niſi quod reſtrictius ſit propter quaſdam requiſitas conditiones mox declarandas. Proprius ejus Actus eſt aſſenſus certus propter evidentiam cauſæ univerſaliſſimæ & primæ. *Ariſt. l.* 1. *Metaph. cap.* 2. ponit ſex proprietates Sapientiæ; quæ omnes Metaphyſicæ Scientiæ conveniunt.

1. *Verſari circa omnia.* Non ſecundum proprias rationes, ſed ſecundum rationes communes omnibus, in quantum ſunt Entia.

2. *Verſari*

2. *Versari circa difficillima.* Universalissima sc. & a vulgi cognitione remotissima; qui vix ultra sensum sapiunt.

3. *Versari circa certissima & evidentissima.* Non contradicat hoc superiori: imo vero nititur eodem fundamento; nam certiora sunt & evidentiora naturâ, quæ sunt propinquiora primis principiis, qualia sunt universaliora.

4. *Aptissimam esse ad docendum.* Non quod tradat modum docendi, sed quod causas maxime cognoscat ex quibus maxime docetur.

5. *Maxime esse expetendum, & per se.* Per se quidem, quia habitus est Theoreticus; Maxime vero quia inter Theoreticos dignissimus.

6. *Præesse reliquis Disciplinis,* ex qua scilicet reliquæ habent probare sua Principia.

Ex istis proprietatibus patet Sapientiam esse habitum non aggregatum ex Intellectu & Scientia: quod nonnulli docuerunt; sed ab utraque per propriam suam rationem formaliter & specifice distinctum.

Prudentia est habitus recta cum ratione Activus; sive est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum similiter veritati practicæ ex principiis practicis.* Diciturque Prudentia Intellectualis, ad differentiam Parag. 8. *Prudentia.*

rentiam Prudentiæ Moralis: quarum *Moralis* est in voluntate & appetitu, *Intellectualis* vero in intellectu practico; etsi utraque praxin respiciat & circa res agibiles versetur. A reliquis vero intellectualibus distinguitur Prudentia per Objectum suum proprium; quod est *Veritas circa agibilia.*

Parag. 9. *Ars.* Ars est Habitus recta cum ratione Effectivus; sive est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati poeticæ ex principiis poeticis.* Objectum ejus proprium est veritas poetica, h. e. *Conclusio circa effectibilia.* Ars interna est, vel Externa: *Interna*, qua Intellectus dirigit semetipsum ad aliquid efficiendum circa voces aut res in ipso conceptas: *Externa* qua Intellectus dirigit organa corporea ad aliquid efficiendum circa materiam ad extra. Hanc aliqui discriminis ergo *Mechanicam* dixerunt: & priorem illam *Organicam.*

Parag. 10. *Fides Divina* Est quidem præter dictas, & alia etiam species Habitus, quæ *Fides Divina* dicitur. Sed ea est toto genere diversa ab illis quinque. Nam illæ sunt *Acquisitæ*, & suo quodam modo *Naturales*, in quantum sunt ab homine comparabiles per solum exercitium virium naturalium. Fides vero *Divina* non habetur nisi

per

per infusionem supernaturalem & divinam; unde & Habitus *Infusus* dicitur, & *Supernaturalis*. Estque *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendū firmiter veritati inevidenti propter authoritatem revelantis* Dei. Objectum ejus est veritas inevidens; inevidentiâ sc. vel *materiali*, quæ est terminorum, & ex parte rei creditæ; vel *formali* saltem, quæ est Subjecti, & ex parte hominis credentis. Actus vero proprius est assensio firma tali objecto propter authoritatem Dei revelantis. Nam & Conclusionibus de fide assentit credens proximè fortassis & immediate per discursum ex principis, ultimate tamen propter solam revelationem divinam; in quam unam omnes tam Conconclusiones, quam Principia, quæ sunt de Fide, finaliter resolvuntur.

In prædictis habitibus universis & *Veritas* est, & *Infallibilitas:* sed dantur alii etiam habitus, quos tamen propter defectum alterius ex istis Aristoteles non curavit enumerare; suntque *Error*, *Opinio*, *Fides humana & Suspicio*. Errori deest *Veritas*; reliquis *Infallibilitas*. Error semper de falsis est; reliquis non repugnat subesse falsum. Parag. 11. *Habitus imperfecti.*

I. Error est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum sine formidine falsitati*. Ob-

jectum Erroris ſemper eſt *falſum*. Actus vero eſt aſſenſio tali falſo *ſine formidine*; per illud diſtinguitur ac habitibus dictis, per hunc à dicendis. Error errorem continuo parit; nec datur ſtatus: unde illud ex Ariſtotele deſumptum, *Uno abſurdo dato mille ſequuntur:* & illud aliunde ſatis tritum, *Erranti nullus terminus.*

II. Opinio eſt *Habitus, quo mens inclinatur ad aſſentiendum cum formidine alicui propoſitioni propter probabilitatem, quam videtur habere.* Objectum Opinionis eſt Propoſitio probabilis (ſaltem ad *hominem*) ſive ſit in ſe vera, ſive non. Propoſitio autem redditur probabilis alicui, vel ratione *Medii* cum ſc. infertur ex medio probabili: & hoc facit *Opinionem Mediatam*: vel ratione *Terminorum*, cum ſc. mens prona eſt ad aſſentiendum ei etiam ſine medio, auditis tantùm terminis: ut *Quod omnes parentes diligant liberos:* & hoc facit *Opinionem Immediatam.* Actus proprius eſt aſſenſus tali propoſitioni cum formidine Oppoſiti. *Opinio & Scientia* ejuſdem non poſſunt ſimul eſſe in eodem; poſſunt tamen in diverſis.

III. Fides humana eſt *Habitus, quo mens inclinatur ad aſſentiendum cum formidine alicui propoſitioni propter authoritatem humanam;*

manam. Objectum Fidei humanæ est Propositio seu vera seu falsa, proposita ab homine fide digno. Actus ejus est assentio tali propositioni propter authoritatem proponentis, cum formidine oppositi.

IV. Suspicio sive dubitatio, est *Habitus, quo mens inclinatur ad assensum indeterminatum circa aliquam propositionem* In reliquis habitibus mens amplectitur alteram partem contradictionis determinate, cum vel sine formidine alterius: ast in *Dubitatione*, sive *Suspicione*, (istas enim non distiguo specifice, quæ vix differunt omnino, nisi forte *secundum gradum*, aut saltem *Objecto partiali*;) mens indeterminate se habet ad utramque, quandoque propensior in alteram, sed valde leviter & sine notabili aliqua inclinatione.

Prædicti habitus omnes *Simplices* sunt: quibus accenset *Mistos* ex Theoreticis & Practicis duos, Naturalem unum, *Philosophiam*; alterum supernaturalem *Theologiam*, Alstedius lib. 2. præcog. philos. cap. 18. Perperam. Nam primo, non potest ex pluribus simplicibus specifice distinctis resultare aliquod mixtum specifice ab illis distinctum. Secundo, multo minùs mixtus habitus ex *Theoretico & Practico*; sic enim idem habitus Parag. 12. *Habitus Mixtus.*

qui ordinatur ad ſolam contemplationem, ordinaretur etiam ad operationem, quod implicat. Tertio, Simplicibus Habitibus contradiſtinguntur quidem Habitus, non *Mixti*, ſed *Aggregati*: quales ſunt ſingulæ diſciplinæ (de quibus mox in capite proximo) inque his ſacra Theologia; Philoſophia vero eſt ipſa aggregata ex pluribus diſciplinis; ſicut quælibet Diſciplina aggregata eſt ex pluribus Habitibus. Sed iſta ſatis de habitibus; de quorum numero & diſtinctione ita accurate diſputavit Ariſtoteles, ut ſit omnino defendendus, non tantum excuſandus, ſaltem non exagitandus.

Subtituli Capitis primi.

1 De *definitione Habitus mentis.*
2 De *diſtinctione habituum per Actus & Objecta.*
3 De *Numero habituum mentis.*
4 De *Intelligentia Principiorum in genere.*
4 De *Intelligentia Theoretica.*
6 *De Synteresi.*
7 De *Intelligentia Poetica.*
8 De *Scientia.*
9 *De Sapientia.*
10 *De Prudentia.*
11 *De Arte.*

12 De

12 *De Fide Divina.*
13 *De Errore.*
14 *De Opinione.*
15 *De Fide Humana.*
16 *De dubitatione & Suspicione.*
17 *De Habitibus Mixtis Aggregatis.*

CAP. 2.

De Circulo Disciplinarum.

EX multis simplicibus habitibus circa varias conclusiones, quæ quidem ad unum aliquod *Subjectum* vel *Finem* principalem pertinent, oritur Habitus aggregatus, quæ *Disciplina* dicitur. Disciplinæ singulæ nomen induunt eorum habituum, ex quorum complexione oriuntur: ut Disciplina quæ est de Corpore Naturali *Scientia* dicitur, quia complectitur particulares scientias multarum conclusionum, quæ sunt de corpore naturali ut de principali subjecto, aut ad ipsum referuntur. Disciplinarum communissima divisio est in *Theoreticas*, sive contemplatrices; quarum finis est *Contemplatio* sui subjecti: & *Practicas late*, sive operatrices; quarum finis est aliqua *Operatio* nostra, Actio sc. vel Effectio. Universitatem Disciplinarum τὸν κύκλον Par. 1. *Encyclopædia.*

κύκλον vocant, ſive τὰς ἐν κύκλῳ παιδείας, quaſi circulum quendam & Orbem omnia ſcitu digna intra ſuum ambitum continentem; *Encyclopædiam.*

Parag. 2. *Diſciplinæ Inſtrumentales.*

Diſciplinas *Mechanicas*, & Sellularias, quas docuit *Magiſter artis Venter*; ut animo liberali indignas ad eos relegamus, qui lucrum ex arte quærunt, non animi fructum. *Liberales* Diſciplinæ aut *Inſtrumentales* ſunt, aut *Architectonicæ*. Keckermannus *Directrices*, & *Objectivas* vocat, Veteres περιπαιδείαν, & παιδείαν: poteris, ſi voles, *Serviles*, & *Regias*. Serviles, ſive Inſtrumentales ſunt *Grammatica, Logica, Rhetorica:* quas Scholaſtici parem Philoſophiæ *Sermocinalem*, vel *Rationalem* faciunt, quod in ſermone aut ratione recte inſtituendis verſentur. Barbari *Trivium* vocant, nimirum, quod ſint tres ex ſeptem illis quas vocant artes liberales: ſicut quatuor reliquas ob eandem rationem *Quadrivium*. Ex his *Logica* rationem dirigit, & ordinatur ad intellectū perficiendū: *Grammatica* vocem, & ordinatur ad formandum ſermonem: *Rhetorica* utramque ſuo modo, magis tamen vocem, & ordinatur ad movendum affectus. Iſtis aliqui addunt *Mnemonicam*, quæ ſc. Memoriam haud aliter juvet quam Logica Mentem: ſed vereor,

vereor, ut sit illa Mnemonica *Impostura* magis, quam *Ars*; siquidem tradatur aliqua, quæ sit ab ea Methodo distincta, quæ in Logica detur. Instrumentales istæ sunt omnes Operatrices per *Effectionem*; & proinde sunt in genere *Artium*.

Disciplinæ Regiæ sive Architectonicæ, quibus Instrumentales inserviunt, sunt partim *Philosophia*; partim *Professio*, Philosophiâ superior. *Philosophia* est Disciplina ex Scientiis & Prudentiis aggregata. Scientiæ Philosophicæ sunt tres, *Physica, Metaphysica, Mathematica.* Quarum Physica est de rebus immersis in materia sensibili: Mathematica & Metaphysica, de rebus abstractis ab ea; sed Mathematica de abstractis ratione tantùm, non autem re; Metaphysica de abstractis partim re, partim per indifferentiam. Physica est una tantum scientia, cujus subjectum est *Corpus Naturale.* Metaphysica est una tantum Scientia, vel potius Sapientia, cujus Subjectum est *Ens qua Ens.* Parag. 3. *Physica & Metaphysica.*

Mathematicarum appellatione variæ Disciplinæ veniunt intelligendæ, sed quæ sunt omnes de Quantitate secundum rationem abstracta à Materia sensibili. Abstractio autem talis vel est *pura*, sine omni concretione cum Materia; Par. 4. *Mathematicæ puræ.*

Materia; vel *impura*, quæ patitur aliqualem cum ipſa concretionem: unde Mathematicæ aliæ ſunt *Puræ*, aliæ *Mixtæ*. Puræ ſunt quæ conſiderant quantitatem purè abſtractam à Materia; Mixtæ, quæ conſiderant Quantitatem abſtractam quidem plurima ex parte à Materia, cum aliquali tamen concretione: unde nonnulli Mathematicas puras, *Abſtractas* dixerunt; Mixtas, *Concretas*. Puræ, ſive Abſtractæ, ſunt duæ; *Arithmetica*, & *Geometria*: quarum Arithmetica conſiderat *Quantitatem Diſcretam*, habetque pro ſubjecto *Numerũ* ſive *Multitudinem*; Geometria vero conſiderat *Continuam*, habetque pro ſubjecto *Menſuram*, ſive *Magnitudinem*.

Par. 5. *Mathematicæ Mixtæ* Mathematicæ Mixtæ ſive Concretæ, quodam medio modo ſe habent inter ſcientias Naturales & purè Mathematicas; μέσως propterea dictæ Peripateticis, quaſi ſcientiæ Mediæ, nec ſc. pure Naturales, nec pure Mathematicæ: Mathematicis tamen potius accenſendæ, quam Naturalibus; quia Abſtractio in ipſis prævalet Concretioni. Sunt autem Mathematicæ Mediæ *Coſmographia*, *Optica*, & *Muſica*: quarum Coſmographia & Optica conſiderant *Magnitudinem*, & ſubordinantur Geometriæ; Muſica vero *Numerum* conſiderat;

considerat, & subordinatur Arithmeticæ. *Cosmographia* considerat Quantitatem aliqualiter concretam Materiali corpori: *Optica & Musica* Materiali Qualitati; Optica sc. *Visibili*, Musica *Audibili*. Cosmographia considerat mensuram in toto Mundo & partibus ejus; cui subordinantur *Astronomia*, de Mensura in Orbe cœlesti; & *Geographia*, de Mensura in Orbe terræ. *Optica*, seu perspectiva, considerat Mensuram ut est in Luce & Colore. Musica denique Numerum considerat ut in sono est; h. e. *Numerum sonorum*.

Mathematicæ Disciplinæ Theoreticæ sunt omnes: sed tamen illis accidit indirecte Praxis; non ut *Finis* per se, sed ut *Utilitas* emergens. Hinc aliquæ artes vere *Mechanicæ*, propter tamen principia Mathematica in quibus fundantur, & utilitatem insignem, quam eorum praxis (à posteriori) præstat studio & profectui Mathematicarum disciplinarum; & ipsæ etiam Mathematicarum appellatione frequentur censentur, nec indignæ æstimantur, in quarum studio liberalia ingenia operam nonnullam collocent. Quales sunt præ cæteris, 1. *Geodætica*, de mensurandis quibuscunque corporum dimensionibus. 2. *Statica*, de ratione ponderum. 3. *Nautica*, Par. 6. *mathematicæ Practicæ*

tica, de arte navigandi. 4. *Pictura*, de ratione exprimendi figuras Hominum, Rerum, Regionum. &c. 5. *Architectura*, de ratione fabricandi omne genus ædificii.

Par. 7. *Disciplinæ Morales.* Prudentiæ Philosophicæ, aut sunt κυριως & primario sic dictæ; & sunt *Ethica*, *Oeconomica*, *Politica*: aut secundario, & sunt *Historica & Poetica.* Illæ Prudentiæ Methodicæ dici possunt, istæ Exemplares. *Ethica* est Prudentia de moribus, & officiis in vita communi. *Oeconomica* est Prudentia de moribus, & officiis in familia. *Politica* est prudentia de moribus & officiis in Civitate vel Republica. Nec est quod quis addat Prudentiam *Ecclesiasticam*, *Scholasticam*, &c. istæ enim sunt species Politicæ; sicut *Ecclesia*, *Academia*, &c. sunt species Reipublicæ.

Parag. 8. *Historica & Poetica.* *Prudentiæ Exemplares*, sunt Historica & Poetica: quarum Historica tradit Methodum Exemplorum, *Gestorum & Realium*; Poetica, *Fictorum & Idealium.* Ut enim Historia narrat res restas à veris personis: sic Poesis narrat res geri solitas in vita communi sub fictis personis: ita ut Poesis nihil aliud esse videatur, quam *Historia Idealis.* Historicæ inserviunt præ reliquis *Chronologia* & *Chorographia*: sc. ut famulæ, non ut partes;

nam

nam Chronologia Aſtronomiæ pars eſt, & Chorographia Geographiæ. Poeticæ vero potiſſimum inſervit *ars verſificatoria*, quæ pars eſt artis Grammaticæ.

Profeſſiones, ſeu facultates Philoſophiâ ſuperiores, quibus (*ratione uſus*) Diſciplinæ Philoſophicæ velut ancillantur, ſunt tres illæ ſupremæ; *Medicina*; *Juriſprudentia*, *Theologica*. Medicina & Juriſprudentia facile Theologiæ dant primas: ſed neutra alteri conceſſerit lubens. Æmulæ facultates utræque; quia utræque ſummæ: quarum *Medicina* tendit in bonum corporis humani Naturalis; *Juriſprudentia* in bonum corporis Politici. Et Medicinæ quidem artes fere omnes manuales aliquo modo ſubſerviunt, ut quarum pleræque ad curam humani corporis (quâ propinquius, quâ remotius) pertineant; ratione ſc. *victus* aut *veſtitus*: Juriſprudentiæ vero reliquæ Prudentiæ ſubjiciuntur, *Politica* Præſertim; cujus in gratiam *Magiſtratus* & *Curiæ* & *Officia* publica conſtituta ſunt. Ad Medicinam ſpectant *Botanica*; de ſimplicium medicamentorum natura, viribus & uſu: *Anatomica*; de corporis humani fabrica & partibus: *Pharmaceutica*; de compoſitione medicamentorum: *Chirurgica*, de curatione partium externa: aliæque artes nonnul-

læ

læ, ut partes vel ſpecies ejus. Ad Juriſprudentiam ſpectat *Ars Notaria*, aliæque. Sed de iſtis ſatis.

Par. 10. *Theologia.* Sacra *Theologia* omnium Diſciplinarum merito ſuprema habetur & digniſſima; ut ad quam cura pertineat immortalis animæ: eſtque *methodica aggregatio plurimm principiorum & concluſionum, quæ ſunt de fide divina.* Qui eam ex Sapientia, Scientia, & Prudentia volunt eſſe mixtum habitum incommode ſentiunt: etſi enim *Sapientiæ* nomen propter dignitatem Theologiæ tribuatur aliquando; non tamen id fit univoce; ſed ut per hoc Theologia diſtinguatur à reliquis Prudentiis, quæ ſunt *Morales* ſeu *Naturales*, cum ipſa ſit Prudentia *Supernaturalis* & *Religioſa*. Eſt ergo Theologia una tantum diſciplina, atque in *genere Prudentiæ*: cum habeat pro fine ſuo *Actionem*, ſc. Fruitionem Dei, quo pervenitur per media activa ad fidem, Pœnitentiam, Vitæ Sanctimoniam.

Subtituli Capitis Secundi.

1 *De Diſciplinis in genere.*
2 *De Encyclopædia.*
3 *De Diſciplinarum partitione in Mechanicas & Liberales.*
4 *De Inſtrumentalibus Diſciplinis.*
5 *De Philoſophia.*

6 *De Philosophia contemplativa.*
7 *De Mathematicis puris.*
8 *De Mathematicis Mixtis.*
9 *De Mathematicis Practicis.*
10 *De Philosophia Morali.*
11 *De Historica & Poetica.*
12 *De tribus professionibus supremis.*
13 *De Ordine Disciplinarum inter se: & de ratione studii recte instituenda.*

CAP. 3.

De Colligendis Locis Communibus.

Par. 1. *Locorum communiũ utilitas.*

LOci Communes, sunt *Tituli ad quos omnia, quæ inter legendum aut meditandum utilia occurrunt, velut ad quasdam classes revocantur; inde quoties facto est usus depromenda* Loci Cõmunes sunt memoriæ & necessarium simul, & firmissimũ subsidium: habentque aliàs fructum ingentem; quem experiare facilius, quam eloquare.

Parag. 2. *adversariæ Collectionis Modus primus.*

Locorum Communium Collectio vel *Adversaria* est; vel *Methodica.* Adversaria Collectio est, qua ut quæque prius posteriusve occurrunt ita in libris notantur, neglecto naturali ordine rerum ipsarum. Ejusmodi adversariæ collectiones triplicem fere rationem est observare.

I Cum diverſæ materiæ à principio libri continuo ſibi ſubnectuntur, nullo relicto ſpatio chartæ puræ inter ipſas, nec ſervato ordine vel ſaltem Alphabetico; ſed annotatis tantùm in margine ad oram ſingularum materiarum titulis ad quos ipſæ pertinent, & inſtituto tandem ſeorſim Indice Alphabetico, qui oſtendat qua in pagina quidque reperiatur, eſtque modus omnium confuſiſſimus.

Par. 3. *Modus ſecundus.* II. Cum ſingulis *Alphabeti* literis certus paginarum numerus deſtinatur; ſed res ipſæ confuſè ſcribuntur, niſi quod quæque referatur ad literam initialem ſui Tituli; ut *Avaritia* ad *A*, *Suſpicio* ad *S.* adnotato in margine peculiari ejus Titulo, una cum notis numerorum ordinem Tituli indicantibus; ne ſit neceſſe eundem Titulum margini ſæpius inſcribere, ſi ſæpius occurrat: v. g. ſi in Alphabeto literæ A. ſexto loco aliquid occurrat de *Avaritia*, vecesimo fortaſſe de *Aſtutia* &c. res ipſas ubi deſcripſeris, ſcribe in margine Titulos cum numeris ſic, 6. *Avaritia.* 20. *Aſtutia.* Inde ſi quid denuo occurrat de Avaritia, aut Aſtutia, notandum; percurre titulos in margine: reperieſque *Avaritiam* ſub numero 6. *Aſtutiam* ſub numero 20 collocari, Noli ergo Margini

denuo

denuo *Avaritiam* aut *Aſtutiam* inſcribere; ſed numerorum tantùm notas. 6. aut 20. Sed & hic modus eſt admodum confuſus.

III Cum ſingulis Titulis ſingulæ paginæ deſtinantur, vel ſecundum Alphabeti ordinem (qui mos eſt plurimum) vel (quod eſt aliquando conſultius) eo ordine, quo quique occurrerint: facto ſeorſim Indice Alphabetico titulorum, ut in 1 modo, adſcriptiſque margini *ſubtitulis* cum notis numerorum ea ratione, qua de Titulis dictum eſt in 2. modo. v. g. ſi inter legendum quod primum notatu dignum occurrerit ſit *de voluptate*; proximum *de Anima*, &c. Eſto *Voluptas* Titulus primæ paginæ; *Anima* ſecundæ, &c. Eſt hic modus longe optimus omnium eorum qui ſunt Collectionis Adverſariæ. Par. 4. *Modus tertius.*

Collectio Adverſaria, etſi Methodo careat & Arte, habet tamen ſuum uſum pene neceſſarium: Inſervit enim partim *Præparationi*: partim *Compendio*. *Præparationi* quidem: ut ſc. juvenes non interea patiantur lectionem ſuam periri, pleraque notatu digna labi è manibus, dum ſunt adhuc imparati a Methodo accuratiore, quâ lecta auditaque commodius digerant: *Compendio* vero; ne qui peculiari cuiquam profeſſioni ſtudia ſua Par. 5. *Uſus adverſariorū.*

dicarunt, cogantur plurimum temporis in rebus ſuis ſtudiis multum alienis collocare, ſi curent in ſingulis diſciplinis eſſe accurate Methodici. Logica quidem, quia eſt ea Ars omnium Diſciplinarum inſtrumentum, è re fuerit ſtudioſorum omnium Methodice collegiſſe: ut etiam cujuſvis ſtudioſi Locos comunes in ea facultate, cui nomē ſuū dedit, illiſque Diſciplinis quæ cum ea ſunt conjunctiores: in reliquis vero poterit adverſaria locorū collectione contentus eſſe. Quorſum enim ant Medicus *Moralia*, aut Juriſconſultus *Mathematica* nimis anxie ſectaretur?

Parag. 6 *Collectio Methodica Popularis.*

Collectio Methodica Locorum Communium eſt, in qua relucet aliqua Methodicæ diſpoſitionis ratio. Eſtque ea rurſum vel *Popularis* vel *Acurata*. Popularem dico, in qua ſervatur Methodi ratio minus accurata: hujus varii ſunt modi. Alii enim ſecundum *Tabulas* decem *Prædicamentorum* locos diſponunt, alii omnia ad *Præcepta Decalogi* referunt: aliique aliter pro ſuo quiſque ingenio & judicio. Sed *anguſtiores* ſunt omnes iſti modi, quam ut univerſa complectantur: & *turbatiores*, quam ut ſatis diſtinctè.

Parag. 7. *Collectio Methodica Accurata.*

Collectio Methodica Accurata eſt, in qua tituli Locorum diſponuntur accurate ſecundùm propriam Methodum

thodum uniuscujusque Disciplinæ. In quem finem suadent nonnulli authoris alicujus opus Methodicum, quale sc. ipsi maxime comprobamus, nobis ob oculos ponere, ejusque vestigia sequi; singulorum capitum Titulos in libris nostris ordine describentes, paginasque aliquam multas singulis *Titulis* relinquentes: ut & *Subtitulis* pariter suo ordine spatia majora, vel minora, pro ratione ipsarum materiarum.

Bene quidem illi, nec reprehendo. Parag. 8. *Consilium Authoris.*

Cæterum quandoquidem Collectio Locorum communium non est ipsa rerum tractatio, sed apparatus ad ipsam, sive congestio rerum tractandarum; & Methodus accurata in *disponendo* quidem necessaria est, in *colligendo* non item: quid ipse sentiam hac in re utilissimum, si non ingratum fuerit, *bone Lector*, paucis accipe.

I. Initio libri *Tabula Methodica*, quæ Generalis tantùm Titulos complectatur, unâ aut alterâ paginâ describatur. Illa enim totius Disciplinæ fabricam & methodum una quasi Synopsi semper repræsentabit.

II *Titulis* singulis, eo ordine quo describuntur in Tabula, *Subtituli* sui subjiciantur. Sed Tituli vel rubricâ vel majusculâ characterem formâ, vel alia aliqua insigni nota à subtitulis distinguntur.

III Subtitulis singulis numerorum notæ præficiantur; relinquaturque spaciolum ad finem lineæ, in quo annotari possit peculiaris *paginæ* libri nostri, in qua aliquid pertinens ad talem vel talem subtitulum disponitur. Relinqui debet etiam spacium 6 aut 7 linearum post subtitulos singulorum Titulorum in quibus describantur, si forte alii aliqui subtituli inter legendū nobis occurrant, præter eos, quos hactenus descripsimus.

IV Singulis Subtitulis pagina una relinquatur, prout res notandæ occurrerint. Methodus, si sit in Tabula Generali, *accurata*, & in speciali indice Subtitulorum, *Mediocris*, non est exigenda in ipso libro: Sed ut materia aliqua prima occurrerit, ita subtitulo ad quem illa materia pertinet prima pagina detur: secunda secundo, & deinceps, numerus tantùm paginæ adscribatur suo loco in *Indice subtitulorum*

Parag 9 *Praxis hujus consilii.*

Exemplum pene exhibuimus in hoc *Compendio Logicæ*, cujus singula *Capita* possunt esse singuli *Tituli* Locorum Communium in hac disciplina. *Quæstiones* vero capitibus subjectæ singuli *Subtituli*. Spacium relinquimus post singula capita, cui inserantur & aliæ Quæstiones sive subtituli, si qui alibi occurrant ad materiam illius capitis spectantia. Spaciolum etiam

etiam relinquimus in fine lineæ post singulas quæstiones, una cum litera p. quæ *paginam* significat; eo consilio ut juvenes appositis ad literam numerorum figuris peculiares paginas indicent suorum librorum, in quibus reperiuntur materiæ ad dictos Subtitulos sive Quæstiones pertinentes, Si quis velit colligere Locos Communes Logicos, *Index Capitum* & *Subindices Quæstionum* præsentis compendii possunt esse ei pro Indice. In reliquis etiam Disciplinis, Indices instituemodo in suum usum concinnabit, quos præfiget libris suis Locorum Communium pro illis Disciplinis.

Parag. 10. *Locorum adornatio.*

Loci Communes sic instituti *adornandi* sunt diligenter. Si quid Lectio, Auditio, Meditatio, suggesserit, quod memoria dignum censeatur, illud in locis communibus, ut mella apes in favis, studiose collocabis: diemque deperditum duces, in quo non est aliquid in Locos communes relatum. *Sententias* authorum breves, illustres & nervosas: *Voces artes* & rerum appellationes: *præcepta* disciplinarum: vocum *distinctiones*: aliaque similia, ipsius authoris verbis & αὐτολέξει consignabis: adjecto ad finem aut in margine libro, capite, sectione, pagina, ubi illa reperiuntur. Cætera tuis verbis notabis.

bis. Si quid propria meditatione conſecutus fueris quod ſit illuſtre; peculiari aliqua nota id ab alienis diſtingues: ſi materiam alicujus tituli aut Subtituli reperies ubivis ab aliquo fuſius tractari, non erit neceſſe ex authore quicquam tranſcribere: ſatis erit locum ipſum, ut prius, indicaſſe.

Subtituli Capitis tertii.

1 *De Utilitate Locorum Communium.*
2 *De Locis Adverſariis.*
3 *De Locis Methodicis.*
4 *De Locis Communibus commodiſſime inſtituendis.*
5 *De Locis Adornandis.*

CAP. 4.
De Hiſtoria Logicæ.

Parag. 1. *Logici ante Ariſtotelem*

LOgicæ Naturalis uſum ante *Ariſtotelem* plurimi exercuerunt; nec enim aliter quicquam potuerunt in aliis *facultatibus* cum laude commentari. In ipſa etiam arte aliquid auſi ſunt è veteribus *Pythagoras, Parmenides, Architas Tarentinus, Zeno, Socrates, Plato, Xenocrates, Chryſippus*: aliique ex Stoicis & Academicis. Sed *Stoicorum* Logica non aliud quicquam fuit, quam confuſum quoddam Chaos præceptorum, ſive potius exemplorum de captionibus Sophiſticis,

sticis, aliisque ad ostentationem magis comparatis quam ad usum: unde illa monstra argumentationum profluxêre, *Antistrophon*, *Crocodilites*, *Vtis*, &c. Academicorum vero Logica, in quibus *Plato* familiam ducit, multo illa utilior fuit quidem & magis seria: sed tamen nihil ordinate docet, aut Acroamatice, præcepta tantum obiter immiscet Exoterice, & in forma Dialogorum. Primus mortalium *Aristoteles*, & Logicæ finem certum constituit, & præcepta in ordinem redegit, & singulari artificio integræ artis methodum contexuit, rejectis *heterogeneis*, & exotericis, & inanibus subtilitatibus, ita ut *Logicæ inventor* optimo jure dici mereatur.

Par. 2. *Post Aristotelem ad Scholasticos*

Post *Aristotelem* deservuit nonnihil Peripateticæ doctrinæ studium. Succedentibus enim seculis Oratoriis magis quam Philosophicis, Logica à fine suo proprio & genuino, quæ contemplatio est & cognitio rerũ, inflexa est propemodũ omnis ad usum forensem, à docendo admovendum; ab instruendo intellectum, ad mulcendum affectus. Sic *Cicero*, & Ecclesiæ doctores Græci Latinique, *Augustinus*, *Hieronymus*, *Chrysostomus*, aliique. Non defuerit tamen, qui & illis seculis libros Aristotelis Logicos commentariis illustrarent, aut ipsa aliquid in re Logica tentarent;

Græci

Græci præsertim, *Porphyrius*, *Aphrodiseus*, *Simplicius*, *Ammonius*, *Themistius*, *Philoponus*: & duo summi Arabes *Avicenna*, & *Averroes*; sub quibus potissimum Logica Peripatetica neglecta jamdiu vires priscas colligere & reflorescere cœpit denuo.

Insequutum est brevi seculum *Scholasticum*, in quo Logica & Philosophia Peripatetica à plurimis fuit illustrata, stylo quidem inelegans nec elaborato, sed quem abunde compensavit admirabilis judicii profunditas, & in rebus perscrutandis omnino felix subtilitas. Post *Alexandrum ab Ales* Anglum (qui pater Scholasticorum habetur) Logicalia scripserunt *Albertus Magnus*, *Scotus*, *Burlæus*, *Occam*, &c. Qui hos secuti in varias postea sectas sunt divisi: dum alii *Scotistæ*, alii *Thomistæ*; *Nominales* alii, alii *Reales* dici voluerunt. Sed Scholasticis istis præsertim vetustioribus (degeneres enim illi, qui in *Summulis & Sophistria* omne ævum ineptierunt, indigni sunt qui locum inter Logicos sortiantur) tantum debet Logica, quantum fere aliis hominibus nullis. Sane illud optandum fuisset, ut non heterogenea sæpius infarsissent, & Quæstiones Theologicas, Physicas, Metaphysicas, in Logica determinandas propofuissent.

Schola-

Par. 3. *Quorundã Scholastico-rum cognomenta.*

Scholasticorum plerisque qui reconditioris subtilitatis aut judicii habebantur, cognomina quædam indita sunt à discipulis suis: quæ quoniam celebria sunt in Scholis, facturi videbamur rem non *ingratam* si hic *attexerimus*; etsi non sunt omnes *Logici*.

1	*Alexander ab Ales.*	Doctor	1 *Irrefragabilis.*
2	*S. Tho: Aquinas.*		2 *Angelicus.*
3	*Joh. Duns Scotus.*		3 *Subtilis.*
4	*S. Bonaventura.*		4 *Seraphicus.*
5	*Henr: de Gandavo.*		5 *Solennis.*
6	*Gualterus Burlæus*		6 *Planus.*
7	*Willelmus Occam.*		7 *Invincibilis.*
8	*Ægidius Romanus.*		8 *Fundatissimus.*
9	*Tho: Bradwardinus.*		9 *Profundus.*
10	*Joh. de Baccone.*		10 *Resolutus.*
11	*Franciscus Marronis*		11 *Illuminatus.*
12	*Adamus de Mariſco*		12 *Illustris.*
13	*Petrus Aureoli.*		13 *Facundus.*
14	*Johannes Baſſolis.*		14 *Ordinatissimus.*
15	*Alexander Saxo.*		15 *Illibatus.*
16	*Gerardus Odonis.*		16 *Moralis.*
17	*Antonius Siretus.*	Magiſter	17 *Formalitatum.*
18	*Petrus Lumbardus.*		18 *Sententiarum.*
19	*Petrus Comeſtor.*		19 *Hiſtoriarum.*
20	*Petrus Hiſpanus.*		20 *Summularum.*
21	*Averroes.*		21 *Commentator.*
22	*Petrus de Abano.*		22 *Conſiliator.*
23	*Suicetus.*		23 *Calculator.*

Parag. 5. *Lulliſtæ.* Prodiit è media Barbarie vir magna profeſſus *Raymundus Lullius*; qui opus *Logicum*, quod ſpecioſo *titulo* inſignivit *Artem Magnum*, commentus eſt: cujus ope pollicetur *trimeſtri ſpacio* hominem quemvis vel ipſa literarum elementa neſcientem, totam Encyclopædiam perdocere; idque per circulos & triangulos & literas Alphabeti ſurſum vorſum revolutas. Habuit & iſte tamen ſuos aſſertores, & ſequaces, *Bernhardum*, *Lavinhetam*, *Cornelium Agrippam*, *Paulum Schalichium*, *Petrum Gregorium Tholoſanum*, *Jordanum Brunum*, & paucos alios. Sed inſignem vanitatem artis Lullianæ ſatis luculenter oſtendit Keckermannus, *tract. 2. præcogn. log. c. 2. Parag. 39.*

Parag. 9. *Ramei.* Pulſa tandem Barbarie, *Petrus Ramus*, politioris literaturæ vir, auſus eſt (poſt *Ludovicum Vivem*) Ariſtotelem acrius ubique & liberius inceſſere, univerſamque Peripateticam Philoſophiam exagitare. Ejus *Dialectica* exiguo tempore fuit apud plurimos ſummo in pretio, maxime eloquentiæ ſtudioſos, idque odio Scholaſticorum, quorum dictio & *ſtylus* ingrata fuerant auribus Ciceronianis. Certe illud attulit Reipublicæ Logicæ emolumenti induſtria Rami, quòd excitarit bona ingenia ad Methodi rationem diligentiùs excolendam.

dam. Sed tamen multa sunt quæ in Logica Ramea eruditis merito displicent: ut 1. *innovatio terminorum artis, & rejectio* vocum jamdiu receptarum in Scholis Logicorum; 2, *Mutilatio Logicæ multiplex* quam Ramei limitibus nimium angustis definierunt & partibus quibusdam integris spoliarunt; 3, *explicatio usus Logicæ* ex Poetarum & Oratorum scriptis, qui tamen res Logice non tractatur, sed Exotericè; 4, *præscriptio unice Methodi* ubique abbibendæ, ejusq; niminum exilis & morosæ, qua disciplinas omnes tradi volunt, per dinitiones tatum & dichotomias. Sunt & alia plurima, quà vitia, qua defectus, in Rameis justa reprehensione dignissima: quæ accurate & graviter persecutus est Keckermannus, *tract.* 2. *Præcogn. Log. cap.* 4. per totum.

Produxit novissimnm seculum nonnullos Logicos, qui media quadam viâ Peripateticos inter & Rameos incedere gestierunt. Invebuntur ipsi palam in *Rameos*, laudant *Peripateticos*: sed tamen in Systematis suis Logicis Ramei magis sunt quam Peripatetici. Nam & terminos receptos in Peripatetica Scholâ immurarunt & luxuriant nimis in Methodo, dum sic omnia minutatim in frusta dividendo & subdividendo concident, ut succum rerum & substantiam Parag 9. *Systematici.*

ſtantiam interea mittunt. *Philippo-Ramei* h
dici poſſunt, vel *Syſtematici*, quorum præ
cipuus eſt *Keckermannus*: quem inſequut
(non *paſſibus* æquis) *Timplerus*, *Alſtedius*, &
alii nonnulli. Habet ille uſum ſuum ſane
magnum, & perutilem; ſed iis qui judicio
ſunt maturo, & probe ſubacto in ſchola Peri
patetica. Qui enim illius viri ſcripta cum
Scholaſticis, delectu facto *Terminorum* &
Methodi, dextre conjungere poterit; is mea
ſententia in omni Philoſophia utiliſſime ver
ſabitur. Optarim tamen ut minus tereretur
Keckermannus in manibus juventutis: qui
ſunt aſſuefaciendi potius terminis Peripa-
teticis ac Methodo ſimpliciori inſtituendi;
nec tantum pollent judicio, ut norint inuti-
lia ab utilibus ſecernere.

Subtituli Capitis quinti.

1 *De Logica veterum ante Ariſtotelem.*
2 *De Organo Ariſtotelis.*
3 *De Logicis poſt Ariſtotelem uſq; ad Schola-*
4 *De Scholaſticis.* *(ſticos.*
5 *De Logica Lullii.*
6 *De Logica Ramea.*
7 *De Syſtematicis.*
8 *De præſtantia Logicæ Peripateticæ ſupra Rameam & Lulliſticam.*

FINIS.

mei hi
n præ-
equuti
lius, &
n fane
udicio
a Peri.
cum
ius &
is mea
e ver-
eretur
: qui
eripa-
endi;
inuti-

cholas-
ticos.

supra